

ჩვენი მწერლობა

გამოდის თვეში ორჯერ პარასკეობით

ფასი 1,50 ლარი

14 მაისი 2010 №10(114)

ედმუნდ ბერკის ფიქრებიდან
ზვიად კვარაცხელიას ნოველა
ჟაკლინ სირაძის იდუმალი სარკე
მამა არჩილის ლექსები — ლოცვები
„სინემას“ დაუჯერებელი თავგადასავალი
დალი ფანჯიკიძის ინგებორგ ბახმანი
გურამ ოდიშარიას მინიატურები
ჯონ სტაინბეკის წითური პონი
ერთი ხოსეს ორი ამბავი

შინაარსი

კინო	2	ლიანა ელიავა კინოფილმ „სინემას“ დაუჯერებელი თავგადასავალი
ბამონხაურება	6	მარინე ტურავა სარკის მიმართ მხარას (ზურაბ სამადაშვილის „ობლები“)
მსარეს-ინტერვიუ	8	სერგი ლომაძე პოეზია ბედნიერებასა (მოამზადა ნატა ვარადაძე)
პროზა	10	გურამ ოდიშარია მინიატურები
	15	ზვიად კვარაცხელია ბებოს წმინდა წერილი
პირველი შთაბეჭდილება	18	ნინო სადღობელაშვილი სიტყვის სათავე
პოეზის ერთი ლექსი	18	შოთა ბოსტანაშვილი ბამცაბული (მ)ცნებაში (ანუ მედიუმები და ბარიერები (ბანი/ბარაბანის თანხლებით))
პოეზია	19	ყაკლინ სირაძე იღუმალის სარკე და სხვა ლექსები
ფილოზოფია	22	ის, რაც თარგმანს შეუძლია (ეკა ბუჯიაშვილს ესაუბრება ნინო დოლიძე)
ესეისტიკა	25	ედმუნდ ბერკი შიქრებიდან
დაუპირფარო სახეობა	28	ლალი ეზუგბაია „ჭამბარიტაბას არც მაქაბარი სჭირდება, არც მაქაბაბელი“ (არნოლდ ჩიქობავას ერთი კერძო წერილი)
რეპორტაჟი	30	თამარ შაიშველაშვილი წმინდა ორდენში განეკრიანება
ჩემი პატარა ძალაჟი	33	ნათე ბანძელი ქრი და საკუთარი „სინიფისი“
ქრიტიკა	35	მაია ჯალიაშვილი „ჩვენ ვიბადებით, რათა მიწყვი ზეცას ვენწრაფდეთ“ (მამა არჩილის ლექსები — ლოცვები)
ანონი	42	რუსუდან ნიშნიანიძე სამინარი: სამი ისტორია
პოეზიის მერიდიანები	43	ინგებორგ ბახმანი ვარდების ჭეჭა-ჭუხილში და სხვა ლექსები
ახალგაზრდაპო, ან კი თქვენ	46	დათო გორგილაძე ქრთი ზოსეს ორი ამბავი
ახალი თარგმანები	49	ჯონ სტაინბეკი წითური პონი
ნაკვეთები	61	მასვილსიტყვაობის ნიმუშები
მოზაიკა	63	კიპლინგი და ურია ხეთელი

ორკვირული ჟურნალი

დამფუძნებელი „ილიონი“

მისამართი: თბილისი,
ჩუბინაშვილის №41

რედაქცია – (995 32) 96_20_62

რეკლამა – (995 93) 65_93_68

გავრცელება – (995 77) 11_24_30

ფაქსი: (995 32) 96_20_62

E_mail: info@mtserloba.ge

დაბეჭდილია საბაბოში "ომეგა ტეგი" PRINTED BY "OMEGA TEGI" PRINT HOUSE
საბეჭდო, თბილისი, სარაიშვილის 17 TBILISI, GEORGIA, 17 SARAJISHVILI STREET
ატელფონი: +995 32 53 03 62 TELEPHONE +995 32 53 03 62

მთავარი რედაქტორი – როსტომ ჩხეიძე

პროზის რედაქტორი – ივანე ამირხანაშვილი

პოეზიის რედაქტორი – მკაა ჯოხაძე

ქრიტიკისა და თარგმანის რედაქტორი – თამაზ ნატროშვილი

მხატვრული რედაქტორი – კარლო ფაჩულია დიზაინერი – მალხაზ იაშვილი

სტილისტი-კორექტორი – ნინო დეკანოიძე დაკაბადონება – თენგიზ რობიტაშვილი

ოპერატორი – თამარ ჩიხლაძე სარეკლამო მენეჯერი – ეკა ბუჯიაშვილი

გავრცელების სამსახური – ლევან კიკნაძე

გარეკანზე: ნინო დოლიძე

ლალ ჩაჩუას ფოტოგრაფი

„ჩვენი მწერლობის“ მომდევნო ნომერი გამოვა 28 მაისს

ლიანა ელიავა

კინოფილმ „სინემას“ დაუჯერებელი თავგადასავალი

*ქძღვნება ფილმის კონსულტანტს,
ქართული კინოს პიონერს —
ვასილ ამაშუკელს, რომელიც ამ ფილმზე
მუშაობისას გარდაიცვალა*

გალაკტიონს უთქვამს: ლექსს ახალფეხადგმული ჩვილივით უნდა გაძლოლაო. “სინემა” ჩემი პირმოა. სამწუხაროდ, მე ვერ გამოვდექი გზამკვლევადა. საბედნიეროდ, თვითონ ბავშვმა ივარგა და თავისით გაიკვლია გზა. გავიდა მსოფლიო ასპარეზზე. არც ტაში დაკლებია, არც ქათინაურები. მხოლოდ სამშობლოში არ ეღირსა აღიარება. თითქოს მისტიურად მასზეც გავრცელდა ფილმიდან გამომდინარე ბიბლიური ჭეშმარიტება: შინაურ მღვდელს შენდობა არა აქვს. ამგვარი უსამართლობის გაძლება კი ჩემთვის, როგორც ავტორისა ანუ პატრონისათვის, რაც დრო გადის, მით უფრო აუტანელი ხდება. რა ვქნა, ვერავის დავაჩაგვრინებ ჩემს სულიერ შვილს. მომიტევეთ, თუ დრო და დრო წავიტრიალებ ხოლმე მისი წარმატებებით. გარემოება მაიძულებს.

ეს ისტორია იმდენჯერ მაქვს მონაყოლ-დანერძილი, რომ იქნებ ზოგიერთებს თავიც შევანწყინე, მაგრამ ვისაც საჭიროა, ვერაფერი შევასმინე, თორემ ჩემს კითხვაზე: — რატომ ჩქმალავენ და აფუჩეჩებენ “სინემას” საერთაშორისო წარმატებებს? რა პასუხია: — “ვაკეთოთ კარგი ფილმები”. ჯერ ერთი, მე ფილმებს არ ვაკეთებ. ეს სადილი არაა! მეორეც, იმაზე, რაც შემიქმნია, კარგი, თქვენ ჩაიგუბეთ პირში წყალი, მაგრამ სხვის აზრს თქვენზე კომპეტენტური პროფესიონალებისას, რატომ არ უნევთ ანგარიშს? მესამეც, “ვაკეთოთ”, რომ მიკვირებთ, მაძლევთ გასაქანს, რომ გადავიღო?!

ეს იყო დიდი ხნის წინათ. იმათთვის, ვისთვისაც უცნობია ამ უკვე ჭარმაგი ფილმის (30-ს გადაცილებული) ტრაგიკული ბიოგრაფია, მოვყვები დაუჯერებელ ამბავს:

იმ დროს, ანუ დაახლოებით 30 წლის წინათ, ორ წელიწადში ერთხელ საქართველოს ქალაქებში იმართებოდა რესპუბლიკური ფესტივალები, სადაც მხოლოდ ქართული ფილმები მონაწილეობდნენ. ერთ-ერთ ასეთ ფესტივალზე, ზუსტად არ მახსოვს ზუგდიდი იყო თუ თელავი, ქართული კინოს მესვეურებმა “სინემა”, როგორც ყველაზე სუსტი ნაწარმოები, საერთოდ არ დაუშვეს კონკურსში. ეტყობა, გაიზიარეს მანამდე კინოს მუშაკთა პლენუმზე გამოთქმული მთავარი იდეოლოგი ქალბატონის მოსაზრება: რეჟისორის მეცადინეობა ფილმში “სინემა” უშედეგო გამოდგაო.

მე მსოკოვის კინემატოგრაფიის ინსტიტუტმა ჩემი თავის რწენა ჩამინერგა და გამათამაშა. სწავლის პერიოდში “ვგიკის” (ასე ეძახდნენ კინოინსტიტუტს) თითქმის ყველა ახალგაზრდული ფესტივალის მონაწილე და ორ-

ჯერ პრიზორიც ვიყავი: პირველად ჯილდო მერგო ვასილი შუკუინის მოთხრობა “ჭკნება-ილუპებას” საუკეთესო ეკრანიზაციისთვის (მეორე კურსის ხმოვანი ეტიუდი გახლდათ), მეორედ — საუკეთესო რეჟისურისათვის საკურსო ფილმში (რომლითაც დიპლომიც დავიცავი) რეზო ჭეიშვილის მოთხრობა “ბზიანეთის” მიხედვით. ამიტომ ქართველი კინოავტორიტეტების მიერ ჩემი ფილმის ამგვარ უგულვებელყოფას შინაგანად, ცხადია, არ ვეთანხმებოდი და ვერც ვეგუებოდი. თურმე არცა ვცდებოდი.

მოხდა მართლაც სასწაული! თითქოს ზეცაში მფარველი ანგელოზი მყავდეს, ყოველთვის გაკრთება ხოლმე ჩემს სიბნელეში ნათლის სხივი. ამ დროს თურმე მოსკოვში ჩამოსულან ვენეციის საერთაშორისო კინოფესტივალის ორგანიზატორები: ცნობილი კინომცოდნე და რეჟისორი — კარლო ლიძანი და უფრო მეტად ცნობილი მწერალი — ალბერტო მორავია. რატომაც ვენეციის ფესტივალში კარგა ხანს არ ფუნქციონირებდა. მეორე წელი ყოფილა, რაც განახლდა. ეტყობა, პრესტიჟის ასამაღლებლად, ორგანიზატორები თვითონ არჩევდნენ ფილმებს. რჩეულთა შორის მოხვდა ჩემი “სინემა”. საბჭოთა კავშირს თვითონ რომ გაეგზავნა, ჩემს ფილმს იქ ვინ გააქაჩანებდა, რადგან საქართველოს კვალდაკვალ, საკავშირო კინოკომიტეტშიც ცუდად მიიღეს, მაღალი საზოგადოების კრიტიკა ვერ დავინახეთო. რაც არ იყო, რას დაინახავდნენ! სამაგიეროდ, დიდ ოსტატებს დაუნახავთ და დაუფასებიათ სწორედ ის, რის გამოც შეიქმნა ეს ფილმი. მწირი ცნობები ამ არჩევანის შესახებ მოგვიანებით მოვიპოვე სხვადასხვა წყაროებიდან. პირველ ეტაპზე 200 საბჭოთა ფილმიდან დარჩენილა მხოლოდ 20. ჩემთვის დღემდე უცნობია იმ კეთილისმყოფელის ვინაობა, ვინც ამ ოცეულში ჩემი ფილმი მოახვედრა. ქართველი რომ არ იქნებოდა, დარწმუნებული ვარ. დამამახსოვრდა რამდენიმე გახმაურებული ფილმი ამ ოცეულიდან, რომლებიც ვერ გამხდარან ორგანიზატორთა რჩეულები. ესენია: ა. კონჩალოვსკის “სიბირიადა”, ნ. მიხალკოვის “ხუთი საღამო”, ვ. ჟალაკიავიჩუსის “კენტავრი”, ლ. ლოლობერიძის “რამდენიმე ინტერვიუ პირად საკითხებზე” და სხვ. აურჩევიათ: გ. დანელიას “შემოდგომის მარათონი”, ა. ტარკოვსკის “სტალკერი” (რუსების დაჟინებული მოთხოვნით, შეუცვლიათ ეიზენშტეინის ფილმით “გაუმარჯოს მექსიკას!”) და ლიანა ელიავას, ანუ ჩემი “სინემა”. არ დაუჯეროთ, თუკი ქართული კინოს რომელიმე მაღალჩინოსანი, ჩემს გასაბიჯბრუნებლად გეტყვით, ეს ფილმი რეჟისორის ახალგაზრდობის გამო შეარჩიესო. მაშინ რატომ არ მოხვდა ამ სამეულში ჩემზე ახალგაზრდა — ნ. მიხალკოვის ფილმი? გაგეცინებათ და ამ დროს, როცა მეორე მაღალჩინოსანს ვთხოვე, სადმე ახალგაზრდულ ჩვენებაზე მაინც გაეგზავნათ “სინემა”, საპირისპირო რამ მიპასუხა, თქვენ არც ისე

ახალგაზრდა ხართო. მე იუნესკოს მიერ დაწესებულ ზღვარს ჯერ არ ვიყავი მიწვენილი, ის კი კარგა ხნის გადაცილებული იყო და მაინც არ ეუხერხულა ახალგაზრდულ დათვალეობაზე თავისი ფილმი წარედგინა. მექოთნის ანდაზასავითაა ამათი საქმე, ქოთანს საითაც უნდათ, იქით მიაბამენ ყურს.

საერთაშორისო ფესტივალზე ფილმს უმეტესწილად რეჟისორი წარადგენს ხოლმე. მე საგანგებოდ ვყოფილვარ მიწვეული, როგორც ქალი, თანაც პირველი ფილმის ავტორი.

ხომ არავინ დაიჯერებს ახლა, რომ ჩემთვის ყოველივე ამის შესახებ, არც შინაურს, არც გარეულს, არავის არაფერი უცნობებია. ყოველივე შევიტყვე შემთხვევით, ფესტივალის გახსნამდე ერთი დღით ადრე, როცა იტალიელმა ჟურნალისტმა — კარლო ბენედეტიმ ინტერვიუსთვის დამირეკა თბილისში. იგი ჩემზე მეტად განცვიფრდა, რომ გაიგო, არაფრის აზრზე არა ვარ და ამიტომ არც კი ვფიქრობ ვენეციაში გამგზავრებაზე. უმისოდაც ვიცოდი, მაგრამ გულზე მეფონა, იმანაც რომ დამიდასტურა: თქვენი კინობოსები ძალიან ცუდი ჯენტლმენები ყოფილანო. ისე, მართალი გითხრათ, ერთ დღეში ვერც საბუთების შეგროვებას მოვასწრებდი და ვერც მომზადებას. მე ხომ არ მექნებოდა ტანსაცმლის კარადა სადღესასწაულო სამოსელით გამოტენილი?! ამიტომ ჩუმად, უხმაუროდ შევეგუე ბედს.

კადრი ფილმიდან „სინემა“

ფესტივალის მიმდინარეობის შესახებაც არსაიდან ხმა, არსით ძახილი! იმ ხანებში შემდეგი ფილმის სცენართან დაკავშირებით, მომინია მოსკოვში ჩასვლამ. კინოკომიტეტის სათანადო განყოფილებაში შევედი, თავი წარვუდგინე და ვიკითხე, როგორ ჩაიარა „სინემამ“ ვენეციის ფესტივალზე-მეთქი. — უკვალოდო, — თვალის დაუხამხამებლად მიპასუხა თავხედური გარეგნობის ახალგაზრდა ქალმა. ვერ მოვთვლი, რამდენი დაუმსახურებელი დამცირება გადამიტანია ამ ფილმის გამო. გარეთ გამოვედი, გონება მოვიკრიბე. რეჟისორ მარლენ ხუციევისგან, რომელიც წინა წელს მონაწილეობდა ამ ფესტივალში, გამეგონა, ვენეციის ახლადდგენილი ფესტივალის ორგანიზატორები, რადგან მიღებული წესისამებრ, არ ელოდებიან სხვადასხვა ქვეყნებიდან ფილმების წარდგენას და თვითონ არჩევენ მათ, ყველას აჯილდოებენ ოქროს მედლით — მონაწილეობისთვისო. ვიფიქრე, რახან პრიზებს არ ანიჭებენ, პრესას მაინც უნდა განესხვავებინა ფილმები ერთმანეთისაგან და შეეფასებინა მათი ავ-კარგი. რა გარანტია გაქვს, რომ გინდა თუ არა, შეაქებენ შენს „სინემას“? რაც იქნება, იქნება! გადავდე თავი და დავურეკე იმ

იტალიელ ჟურნალისტს, კარლო ბენედეტის, ჩემს შესახებ საბჭოთა საიდუმლო რომ გამომხილა. ძალიან გაუხარდა. — რა კარგია, რომ დამირეკეთ, მე თქვენთვის მთელი საქალაქე მამქვს გადანახულიო. მათ გაზეთს მოსკოვშიც ჰქონდა ოფისი. რომ გაიგო ჩამოსული ვარ, დამითქვა შეხვედრის დრო ამ ოფისში. დიდი პატივით მიმიღეს. ცნობილ ჟურნალისტ ჯულიეტო კიეზას, რომელიც სხვებთან ერთად ესწრებოდა ამ შეხვედრას, ალბათ ემასხოვრება ეს ამბავი. მოწვეული ჰყავდათ მოსკოვის უნივერსიტეტიდან იტალიური ენის პროფესორი, რომელმაც რუსულად მითარგმნა ეს წერილები. ამ მხრივ საქართველოში არანაკლებ გამიმართლა, ბაჩანა ბრეგვაძემ იკისრა ეს როლი. მოვიტან იტალიური პრესიდან მისი თარგმანი რამდენიმე ამონარიდს:

„...სხვა ფილმებს არნივივით დასტრიალებს მშვენიერი ქართული ფილმი (ყველა ამბობს, „რალამაზია“) შექმნილი რომის მონაფის, ქართველი კინორეჟისორი ქალის — ლიანა ელიავას მიერ...“

ირონია და სინაზე ერწყმის ერთმანეთს საუკუნის დასაწყისის სტილით შესრულებულ ამ ფილმში ყველა იმათ დასატკობად, ვინც შეპყრობილია ნოსტალგიით ამ ეპოქისა და მშვენიერი სულის ადამიანების მიმართ“.

ჯოვანი გრაცინი

რომის კინოცენტრის იმდროინდელი დირექტორი
გაზ. „კორიერე დე ლა სერა“, 29.8.1979.

„... ეს ლამაზი ამბავი ამკარად სიმბოლურია, ამავე დროს ზედმინევენით ზუსტად და ფაქიზად იმპონირებული ეპოქის ჩარჩოში.“

რამდენიმე ხნის შემდეგ ჩვენ უეჭველად მოვიგონებთ მას, როგორც კეთილშობილ ყვავილს, ამოსულს სარეველა ბალახით ნალეკილ მინდორზე“.

აგო სავიოლი

გაზ. „უნიტა“, 28.8.1979.

„ეიზენშტეინის მექსიკიდან კინემატოგრაფის პირველ ნაბიჯებამდე“

„...ეს მეტად თავისებური ფილმია. ის უეჭველად მოეწონებათ თვით კინემატოგრაფისტებსაც კი, რადგან წარმოადგენს კინოს სამყაროსადმი, უფრო სწორად მისი პირველი ნაბიჯებისადმი, დიდი სიყვარულის დადასტურებას“.

კარლო ლიძანი

ვენეციის ფესტივალის მაშინდელი დირექტორი
გაზ. „უნიტა“. 22.7.1979.

„საბჭოთა ფილმი ჯაბნის იაპონურს“

(იგულისხმება ცნობილი რეჟისორის — კანეტო სინდოს ფილმი)

„...ფილმის ფინალი მოულოდნელი აღმაფრენაა პოეზიის მაღალი ზეცისკენ“.

გულიელმო ბირაგი

ვენეციის ფესტივალის ერთ-ერთი, შემდეგდროინდელი დირექტორი გახ. „მესაჯერო“, 27.8.1979.

მე გაცოცხლებული ვარ არა მხოლოდ დადებითი შეფასებით, არამედ როგორ, რა მეტაფორებითა და ეპითეტებით გამოსთქვამენ ისინი ამ ქებას. ქართველ კინომცოდნეთა უმეტესობის (გამონაკლისები ყველგანაა!) კარგი შეფასება არ სცილდება: ჩანახატს, ეტიუდს, მცდელობას და ასე შემდეგ. ოქმების ენით დაწერილ მათ სტატიებს რომ ვკითხულობ, ან მათ გამოსვლებს ვუსმენ, სულ მაგონდება გალაკტიონის ნაქილიკარი კრიტიკოსების მისამართით: მათი სიტყვები უგულო კაკლებივით სცვივიანო.

იტალიელების მაღალი შეფასებით შეგულიანებული, კიდევ ერთხელ ვესტუმრე კინოკომიტეტს და დამატებითი ცნობებიც მოვიძიე. „სინემა“ ვენეციის ფესტივალის დანვე წაუღიათ სხვა ორგანიზატორებს თავიანთ ფესტივალზე კონკურსგარეშე საჩვენებლად (კონკურსში ქვეყანამ უნდა წარადგინოს, ლ. ე.). ასე და ამგვარად აღმოჩენილა იგი: ვინაღაც ვენაში, სალონიკისა და მელბურნის საერთაშორისო ფესტივალზე, კიდევ აფრიკის რომელიღაც ქვეყანაში. ამ ჩხრეკა-ძიებაში მეძებარი ძალის გეში გამოიმჩნეოდა და თვითონვე აღმოვაჩინე პაპირუსის ქაღალდზე ლამაზი ხელნერი შესრულებული სალონიკის ფესტივალის დიპლომი, მოგვიანებით გადმომცეს მელბურნის ფესტივალის დიპლომიც. ვენეციის ფესტივალის ვერავითარ მედალს, ხუციყვმა ოქრო ახსენა, მე ბრინჯაოსაც დავჯერდებოდი, ვერსად ვერ მივაკვლიე. ვერც ის გავიგე, რა სტრატეგიული მოსაზრებებით უთქვამს საბჭოთა კავშირს უარი რომის კინოცენტრის ფილმოთეკისთვის ფილმის გადაცემაზე. მე რომ განუმიორებელი დღესასწაული წამართვეს, ამაზე ისე არ დამწყვეტია გული, როგორც იმაზე, რომ „სინემას“ საფესტივალო ჩვენებაზე არავინ არ ყოფილა. ურეკლამოდ, უპატრონოდ გაუშვიათ ორგზის, ჩემი სანყალი კონკია! მეორე ჯერზეც რომ არ გამოეჩნდი, ალბათ ავადმყოფობა დამაბრალეს. საბჭოთა დელეგაცია: გია დანელიას, მისი ფილმის მთავარი როლის შემსრულებელი მსახიობი ქალის — ნეილოვასა და კინოკრიტიკოს — იურენევის შემადგენლობით, ფესტივალზე გამგზავრებულა გიას ფილმის „შემოდგომის მარათონის“ ჩვენების წინ. საინტერესოა, რა რეაქცია ექნებოდა თავისი ამ ფილმითაც შინ და გარეთ უაღრესად დაფასებულ დანელიას, რომ წაეკითხა ასეთი რამ: „მაშინ, როცა ლიანა ელიავას „სინემა“ პოეზიით სავსე ფილმია, გია დანელიას „შემოდგომის მარათონი“ ბურჟუაზიული კომედიაა“ — სერჯო სურკი „გაზეტა“, 31.08.1979წ. ეს ამონარიდი შემთხვევით აღმოვაჩინე დახურულ ბიულეტენში „საბჭოთა ფილმები საზღვარგარეთ“, 1, 1980წ., რომელიც ჩვეულებრივი თვალისთვის მიუწვდომელია და ინახება კინოს მოხელეთა კაბინეტებში.

ამასწინათ რუსეთის ტელევიზიამ საგანგებოდ აღნიშნა „შემოდგომის მარათონის“ ოცდაათი წლისთავი. თვითონ ფილმის გარდა, უჩვენეს ამ ფილმზე გადაღებული ფილმიც, რომელშიც შემოქმედებითი ჯგუფი წვრილად

ჰყვებოდა ფილმის შექმნის ისტორიას. პატრონობა და გაძლოლაც ამას ჰქვია!

ამავე პერიოდში გია დანელიას წიგნი წავიკითხე. სათაურია „უბილეთო მგზავრი“. მგზავრში თავის თავს გულისხმობს. ძალიან მომეწონა მისი თვითირონია, მაგრამ მაინც გამკრა აზრმა, რომ ყოველგვარ ირონიაში დევს სიმართლის ნატამალი. საბჭოთა ხელისუფლებამ უბილეთო დანელია ლხენა-სიმღერით მოატარა მთელი დედამიწა, საერთაშორისო კლასის ბილეთიან ტარკოვსკის კი — გაუთავებელი დევნა-შევიწროებისგან უცხოობაში აღმოხდა სული. ამასთანავე ერთი რამ მაინც უქვეყლად უნდა ითქვას, გიას გარდა არავინ მიმართავს თვითირონიას. პირობით, ყველაფერს იფერებენ, ირგებენ, ზოგჯერ უნამუსოდ ჰყვებიან კიდევც, ან თავიანთ მოწაფეებს, ქვეშევრდომებს, უბრალოდ მათზე დამოკიდებულ ადამიანებს, ახმოვანებინებენ იგავ-არაკებს იმაზე, რა შევიწროებული იყო ეს გაფოფინებული ხალხი საბჭოთა ხელისუფლების დროს.

ამდენი და ამხელა სიცრუის შემდეგ კინოკომიტეტის მოსკოველ მოხელეებში, თითქოს სინდისმა გაიღვიძა, გამომიცხადეს, სასწრაფოდ გამოგზავნილეთ თბილისიდან ქართული საწყისი მასალები, ხუთ ენაზე უნდა გავუკეთოთ თქვენს ფილმს სუბტიტრები და ბერლინის ფესტივალზე წარვადგინოთო. მაშინვე დავრეკე თბილისში. საწყისი მასალები დაუყოვნებლივ ჩამოიტანეს, მაგრამ ისევე ამაოდ დავმვერით! მგონი, გითხარით, განსაკუთრებული გეში გამოიმჩნეოდა-მეთქი. ამ რიარიაში ყური მოვკარი სატელეფონო საუბარს, საიდანაც შევიტყვე: ბერლინის ფესტივალზე „რამდენიმე ინტერვიუს...“ ვაგზავნიოთო. შემდეგ უკვე არავისთვის არაფერი მიკითხავს, არც რამე დამიზუსტებია. მივხვდი, აზრი არ ჰქონდა. ახლა როცა ვიგებ, რომ საბჭოთა სივრცეში არამარტო ფილმების, სცენარების ბედსაც ხანდახან ცეკვას პირველი პირი წყვეტდა თურმე, არ გამოიკვირდება, რომ ფესტივალებში მონაწილეობა-დაჯილდოებასაც პარტიულ-კორპორაციული ხასიათი ჰქონოდა (მსგავსმა ცნობებმა გაიჟღერა კიდევ ტელევიზიით). აბა, მე საიდან მიმინვდებოდა იქამდე ხელი?! სადღაც მაინც არსებობს რაღაც სამართალი. ჩემი ფილმის ნაცვლად გაგზავნილ იმ პრივილეგიებულ ქართულ ფილმს ბერლინში არაფერი აუღია, მაგრამ მე ხომ გადამიკეტა გზა. მისთვის კი წარუმატებლობას ხელი არ შეუშლია სხვა ფესტივალზე გაგზავნათ, სახელმწიფო პრემია მიენიჭებინათ. ზემოთ ჩამოთვლილთაგან (ტარკოვსკის გარდა), არც სხვები დაუწარგავთ, ყველამ რაღაცას გამოჰკრა კბილი.

„სინემას“ კინოპრემიერა არ შემდგარა. ფილმის ასლებიც ძალიან მცირე ტირაჟით დაიბეჭდა. თბილისში დაბრუნებულს, შინ ორი წერილი დამხვდა: ერთი მაგინებელი სტატია ქალაქის გაზეთში, რომელიც რესპუბლიკური საფესტივალო კაზუსის გასამყარებლად შეკვეთილს ჰგავდა, რადგან მისი ავტორის გვარი მერე საერთოდ არ შემხვედრია არც ქართულ პრესაში, არც კინომცოდნეობაში. მეორე — პირად ბარათს რიგითი მაყურებელი, ქუთაისელი ექიმი — ლევან სულავა მწერდა. უცნობი კინომოყვარული იმდენად გათვითცნობიერებული და კეთილგანწყობილი აღმოჩნდა, რომ მისი შეფასება, შინაარსითაც და

პათოსითაც, საესეებით დაემთხვა უცხოელ პროფესიონალთა აზრს. ამიტომ იტალიურ პრესასთან ერთად, ამ წერილსაც სათუთად ვინახავ. ამგვარი კინომოყვარულების დამსახურებაა, რომ 1979 წელს, მიუხედავად ტირაჟის სიმცირისა, "სინემა" თბილისში მაყურებელთა რაოდენობით პირველ ადგილზე გავიდა. კიევშიც მაყურებელთა პრიზი დაიმსახურა.

თბილისში ჩამოსვლისთანავე კინოკავშირიდან მსტოვარი გამომიგზავნეს, რომელმაც იტალიური გაზეთები წაიღო სადღაც შესამონმებლად. მეგონა, როცა დარწმუნდებიან, რომ მე არაფერი მომიგონია, ამხელა ამბავს რამე გამოძახილი მაინც ექნება-მეთქი. შენც არ მომიკვდე! ბოლოსდაბოლოს, რამდენი ქართული ფილმი ყოფილა ვენეციის ფესტივალზე და მიუღია ასეთი შეფასება?! ეს ხომ "ჭ" კლასის ფესტივალი არ არის, რომ არად ჩააგდეს ფილმის ამგვარი აღიარება, თითქოს იგი სახელმწიფო კინოსტუდია "ქართულ-ფილმსაც" არ ეკუთვნოდა?! ვერ გავიგე, რატომ გაუჩუმდა ამას ყველა. ისევ მე მივანოდე გაზეთ "კომუნისტს" მასალები და მეოთხე გვერდზე დაიბეჭდა შეკრეჭილ-შემცირებული ცნობა, მორცხვი სათაურით "ქება ფილმისა".

ამის შემდეგ ვილნიუსში მიმინვეს შემოქმედებით სემინარზე. ვენეციის ფესტივალის ექოდ აღვიქვი კინოკრიტიკოს — სვეტლანა ინდენოკის მიერ რუსულ და ლიტვურ ენებზე გამოქვეყნებული, ფოტოებით დამშვენებული, სტატია: "გთავაზობთ სადღეგრძელოს: გაუმარჯოს სინემას!" ("კინო", 8, 1979წ.). იმდენად მრავლისმთქმელი სათაურია, რომ ციტატის მოტანა არც ჩავთვალე საჭიროდ. შეფასების აღმატებული ხარისხი ტყუილა მეგონა ვენეციის ფესტივალის ექო, ავტორმა ჩემგან შეიტყო ფესტივალის ამბები და მეტად გახარებული დარჩა, რომ პროფესიულმა ალლომ არ უღალატა.

თანდათანობით საკავშირო კინოკომიტეტშიც თითქოს მოუღბათ გული — "სინემამ" მესამე კატეგორიიდან პირველზე გადაინაცვლა. ოღონდ ისევ და ისევ არ წარუდგენიათ არც ერთ საკონკურსო კინოფესტივალზე საზღვარგარეთ, არ უჩვენებიათ ქართული კინოს არც ერთ რეტროსპექტივში, კინობაზრობაზეც კი არ გაუტანიათ არსად. რაც ყველაზე გულდასანყვეტია, ქართული კინოს ასი წლისთავისადმი მიძღვნილ საღამოშიც კი არავის მოსვლია აზრად, ამ, "კინოს პირველი ნაბიჯებისადმი დიდი სიყვარულის" (კარლო ლიძანი), დამადასტურებელი, ფილმის ჩვენება.

როგორც უკვე მოგახსენეთ, გავიდა 30 წელზე მეტი. ყველაფერი შეიცვალა გარშემო: საუკუნე, ამინდი პლანეტაზე, მსოფლიო რუკა, დაიშალა სსრკ, საქართველო დამოუკიდებელი ქვეყანა გახდა, მიიცვალა თურქმენ-ბაში, გადადგა თვით ფიდელ კასტროც, ქართულ კინოს კი, პირდაპირ თუ შეფარვით, ისევ იგივე ადამიანები ატრიალებენ თავის ჭკუაზე. ამიტომაც "სინემას" მიმართ ქართული კინოოფიციალის დამოკიდებულება ჯიუტად არ იცვლება. ჩემი ეს ფილმი (და არა მარტო ეს) ქართულ კინოხელოვნებაში საერთოდ არ არსებობს. უფრო ზუსტი იქნება, თუ ვიტყვი, რომ მე არ ვარსებობ დღევანდელ ქართულ კინოში. ეს რომ დავხერხე, უნებურად აღმოვაჩინე, რომ გავიმეორე პასტერნაკის სიტყვები: ამჟამად მე ლიტერატურაში არ ვარსებობო. ამ პარალელს ნუ გამიგებთ ისე, თითქოს დიდ მწერალს

ვადრიდე თავს. მიმაჩნია, რომ ადამიანთა შედარება აკრძალული ხერხია, იმდენად განუმეორებელია ყოველი მათგანი. ჩემი სიტუაცია უფრო რთულია, რადგან ჩემთან ერთად იჩაგრება ის ხალხიც, ვინც თავისი ნიჭი, ენერჯია არ დაიშურა ამ ფილმების შესაქმნელად.

საქართველოს გარეთ "სინემასადმი" ინტერესი დღესაც არ განელეზულა. მას, ყოველგვარი ანაზღაურების გარეშე, აჩვენებს ხოლმე რუსეთის ტელევიზია და როგორც გავიგე, პირატულ კასეტებადაც გაუყიდათ. ნარმატებით ჩაიარა სენსებმა ფინეთში. საქართველოში ერთი-ორჯერ კი გაიელვა ტელეეკრანზე, მაგრამ ყოველგვარი შესავლისა და წარდგინების გარეშე. არადა, ფილმის ოცდაათი წლის იუბილე მაინც აღენიშნათ დალოცვის ლეზს! რა დაშავდებოდა, ორიოდე სიტყვა თქმულიყო ვენეციის ფესტივალზე მისი აღიარების შესახებ? ახალგაზრდობას ხომ არაფერი სმენია ამის თაობაზე?!

მეგონა თხრობა დავამთავრე, რომ "სინემას" ბიოგრაფიაში ისევ გადაიშალა ახალი ფურცელი. იმ ამბავს, რომ "სინემას" თაყვანისმცემლები ფინეთშიც გამოუჩნდნენ, უკვე შევჩვიე, მაგრამ არ მეგონა, ჩემი "ბებერი" ფილმი ამერიკაშიც თუ მოეწონებოდათ. "სინემას" ჰელსინკელმა თაყვანისმცემელმა, მოსკოვის უნივერსიტეტის ყოფილმა პროფესორმა, ვიტალი კაუფმანმა, რომელსაც წესად აქვს ინტერნეტით ინფორმაციის გაცვლა თავის მეგობრებთან, თურმე ამერიკაში გასტყორცნა ჩვენი ფილმის სახელი. სწორედ მისგან გადაედო "სინემასადმი" გაუნელელებელი ინტერესი პიტსბურგის უნივერსიტეტის პროფესორს, ცნობილ მათემატიკოსს, ამავე დროს შესანიშნავ პოეტსა და ესეისტ — ბორის კუშნერს. ეს ენციკლოპედიურად განათლებული ადამიანი, გამუდმებით მთხოვდა გამეგზავნა მისთვის "სინემას" დისკი (კასეტები დიდხანია ყავლაგასულია ამერიკაში). როგორც კი მოვახერხე "სინემას" დისკზე გადატანა, ვაფრინე ამერიკაში და უმოკლეს ვადაში მივიღე ელექტროფოსტით პასუხი, შემდეგ პასუხის პასუხი. ამ სტატიას ვურთავ ბატონი ბორისის წერილებიდან, ასე ვთქვათ, "პოპურს". ის მაგალითია იმისა, როგორ უნდა დააფასო შემოქმედი მის სიცოცხლეში. აი, ისიც:

"სინემა" ახდენს უზარმაზარ შთაბეჭდილებას ყველა კომპონენტით: თავისებური სევდიანი ქართული ლირიზმით, რომელიც სხვაში არ შეგეშლება, მსახიობების ბრწყინვალე თამაშით, ოპერატორის შესანიშნავი გრაფიკული ნამუშევრით, გამოსახულებას გასაოცრად მიესადაგა გია ყანჩელის მუსიკა... და ყოველივე ამის სულის ჩამდგმელია რეჟისორი — ლიანა ელიავა. ორივე მთავარი გმირი გზიბლავთ თავისი ასე სხვადასხვანაირი გარეგნული გამოვლინებით და ამავე დროს მთავარში ერთნაირად მხურვალე რომანტიკით. ეს ორი სულიერი დინება ერთმანეთს ერწყმის, როცა ორი სევდიანი იკაროსი თავის პირველ და უკანასკნელ ფრენას ახორციელებს.

გატყვევებთ ნამდვილი კადრები შორეული წლების ქრონიკისა. მაღლობა კინოს შესანიშნავ პიონერს, რომელმაც შემოგვინახა ეს საგანძური... ფილმის ატმოსფეროს ვერ გამოთქვამ სიტყვებით, მას უნდა უყურო, უსმინო, მიუბრუნდე მის "ფურცლებს"...

ჩვენ გვთავაზობენ მოგზაურობას სამყაროებში, საიდანაც წამოსვლა არ გინდა. მე ყოველთვის მწყდება გული, როცა ფილმი მთავრდება...

შესანიშნავია, რომ დღევანდელი ტექნიკა იძლევა საშუალებას არა უბრალოდ ფილმის ნახვისა, არამედ მისი თვალჩინება-წვდომისა, როცა უბრალოდ სცენებს, დეტალებს. ფილმი ღირსეულად უძლებს ასეთ, თითქოს გამადიდებელი შუთით, ჭვრეტას... დრო "სინემას" სასარგებლოდ მოქმედებს, როგორც ეს ხდება ხელოვნების ნამდვილ ნაწარმოებებთან მიმართებით..."

ყველაზე დიდი ქათინაური ამერიკელი ავტორის შეფასებებში (ისევე, როგორც ქართველი ექიმის — ლევან სულავას შთაბეჭდილებებში) ისაა, რომ ორივეს "სინემაში გამოყენებული პატარა ფილმები დოკუმენტური კინოსაგანძურის კუთვნილება ჰგონია. (ამ შემთხვევაში ისინი გამონაკლისები არ არიან. დოკუმენტური ჰგონია მაყურებელთა უმრავლესობას, ზოგჯერ პროფესიონალიებსაც კი, არა მარტო ეს ფილმები, ჩემი მოკლემეტრაჟიანი მხატვრული ფილმებიც). არადა, ვასილ ამაშუკელის დოკუმენტური ფილმიდან "აკაკი წერეთლის მოგზაურობა რაჭალეჩხუმში" ოთხი კადრის გარდა, "სინემას" პატარა ფილმები ყველა ჩვენი დადგმულ—გადაღებულია. ვინ მოსთვლის, მუნჯი კინოს რამდენი მეტრი ფირი, რამდენი ათასი ძველი ფოტო ვნახეთ და რამდენი ტომი იმდროინდელი პერიოდიკისა გადავათვალეერთ მათ შესაქმნელად.

ეპოქალური განსხვავება კი ამ ორი: ქართველი და ამერიკელი მაყურებლის წერილებს შორის ის არის, რომ ლევან სულავას წერილი ჩვეულებრივი ფოსტითაა გამოგზავნილი (იმ დროს სად იყო კომპიუტერი!), ბორის კუშნერისა კი — ელექტრონულით, ინტერნეტის მეშვეობით. ღვთის მადლით, "სინემამ" გაუძლო გარემოების ცვალებადობას და ამავე დროს განაგრძობს ახალი სივრცეების დაპყრობასაც.

ჰელსინკი — თბილისი

P.S. ბორის კუშნერისაგან ამერიკიდან ელექტროფოსტით მივიღე ლექსიც, რომელიც მას – "სინემას" შთაბეჭდილებით შთაგონებული – დაუწერია რუსული აგრესიის პერიოდში. ამ ლექსის ჩემეული თარგმანით დროებით ვამთავრებ "სინემას" უჩვეულო თავგადასავალს:

თუმცა ეკრანზეა ცხოვრება მუნჯი,
მაგრამ რაოდენ რამეს აუნჯებს
სინემა — ჯადო-ქალი, ფერია,
ვინაც თან ჯიქურ, თან მოფერებით
თავადიშვილის სულში შეიჭრა, —
თაფლზე უტკბესი ყოფილა ფიჭა.
ვუყურებ, ვტირი, თავს ვერ ვაწყნარებ, —
ვერ ნახავთ ქვეყნად იმით ან მარებთ.
და შეაყრყოლებთ ფირში ამ წამებს,
როს პატარძალი გულქანდს ანვალებს
და ხელებს მაღავს მუქანაში ბუნვის.
თვალის სეირში ფირები იწვის.
ქართლი კი წამდვილ ალშია ხანძრის,
გულსაც მოედო, არა სცნობს მანძილს.
ამ დროს ქარი ბურთს ცისკენ მიარწევს —
.....
ვეინროებათ პოეტებს მიწა.

მარინე ტურავა

სარკის ემორე მხარეს

□

ზურაბ სამადაშვილის „ოზლები“

ჰაროლდ პინტერმა 2005 წლის ნობელის პრემიის გადაცემისას წარმოთქმულ სიტყვაში ბრძანა: „მწერალი უკიდურესად დაუცველია. ის ლამის შიშველი ხელებით იბრძვის. თუმცა ბედს როდი უჩივის. მწერალი არჩევანს აკეთებს და მთლიანად ამ არჩევანით არის შეპყრობილი. მაგრამ რეალურად იგი გახსნილია ყოველგვარი ქარიშხლებისათვის“.

ადამიანთა უმრავლესობას გამოუმთავრებული გვაქვს უნარი თვალი დავხუჭოთ იმ რეალობაზე, რომელშიც ვცხოვრობთ. ხშირად სირაქლემას პოზას ვირჩევთ, საკუთარი მეგობრებისა და გატაცებების ტყვეობაში ვიკეტებით და გარემოს, ხშირად დაუნდობელსა და მძიმეს, ვივინყებთ. ეს, ალბათ, თავდაცვის ინსტინქტიცაა აპოკალიფსურ ყოველდღიურობაში. მწერალი ამ ინსტინქტებისაგან აბსოლუტურად თავისუფალია, ის თვალს ვერ დახუჭავს, ტკივილს ვერ ნაუყრუებს. მან იცის, რომ ჭირი თავის თავს ვერ დამალავს, ამიტომაც „იგი ლამის შიშველი ხელებით იბრძვის.“ ლიტერატურა ყოველთვის ასახავს ცხოვრებას, უნდა თუ არა მას, იგი გარემოს პროდუქტია, რეალობის გარეშე არ არსებობს მხატვრული ნაწარმოები, მით უფრო დრამატურგია.

„ადამიანები სულ ერთმანეთს ექიმპეობიან, ერთმანეთს ებრძვიან, მზად არიან კბილებით გადაულადრონ ერთმანეთს ყელი. მე ადამიანები უმწურობად მეჩვენებიან, ძლიერნიც და სუსტნიც. ჩემთან არავინ იმარჯვებს არავისზე. მთავარია, გაიმარჯვო საკუთარ თავზე“ (რევაზ ინანიშვილი). ზურაბ სამადაშვილის ხუთმოქმედებიანი პიესა „ოზლების“ („ჩვენი მწერლობა“ №6, 7) ოთხივე პერსონაჟი უმწეო და საცოდავია, მაგრამ დრამატურგი არსად ქადაგებს, არსად განიკითხავს ან კიცხავს, ის გვიხატავს შეულამაზებლად, დაუნდობლად, პატიოსნად, ამიტომაც ვერანაირ წრეში ვერ ჩაიკეტები, სირაქლემას პოზა ვერ გიშველის. ეს მკაცრი, ყოველდღიური რეალობაა და მწერალიც გაიძულებს თვალი გაუსწორო მას.

მოქმედების დრო და ადგილი ლოკალურია, მოქმედ პირთა რაოდენობა შეზღუდული, მხატვრული საშუალებანიც არც ისე უხვი, პიესა კი სხარტია, ექსპრესიული, ჩამთრევი, დამაფიქრებელი, მტკიცენული. ლოკალური სილის განნას ჰგავს მისი ნაკითხვით მიღებული ემოცია, მაგრამ ეს სილა გაფხიზლებს, გარემოს და ირგვლივ მყოფებს შეგათვალისწინებს და შეგახსენებს, რომ ამ სამყაროში მარტო შენ და შენი მეგობრები ან ინტერესები არ ხართ, რომ სამყარო ამგვარ ადამიანთაგანაც ან უფრო მათგან შედგება.

მთავარი და ყველაზე გამოაგნებელი ძმების — ტახოსა და ბელოს — დამოკიდებულებაა ერთმანეთთან. პირველი ადამიანებიდან მოყოლებული — კანიდან და აბელიდან დაწყებული, თითქოს მივეჩვიეთ ძმის მიერ ძმის მოკვლას, შურსა და უთანხმოებას ორ უახლოეს ადამიანს შორის. რომ არა ღმერთის მიერ ადამისა და ევასათვის სანუგეშებლად მოვლენილი მესამე ვაჟი — სეთი, მთელი კაცობრიობა ძმის მკვლელი კანის შთამომავლები ვიქნებოდით. ძველი აღთქმის წინასწარმეტყველის, ქანაანში დასახლებული იაკობის ვაჟები ეგვიპტეში გასაყიდად გაიმეტებენ თავიანთ უმცროს ძმას — იოსებს, რადგან ის ყველა ძმაზე მეტად უყვარდა მამას. იოსების თავიდან მოშორების მიზეზი შურიც იყო, რადგან იგი წინასწარმეტყველურ, საკრალურ სიზმრებს ხედავდა. ძმებმა მას დაცინვით მესიზმრეს კი შეარქვეს. ზღაპრებსა და ხალხურ თქმულებებში ერთგვარი კლიშეა ბრიყვი და გაუაზრებელი უფროსი და გონიერი და მოხერხებული უმცროსი ძმა; ძმების სიძულვილის არაერთი ლიტერატურული ვერსიაც გვახსოვს — ძალაუფლებისა და სამეფო ტახტის ძიებაში ერთმანეთს სამკვდრო-სასიცოცხლოდ გადაკიდებული ძმები შექსპირის დრამებში; ფრანც და კარლ მოორები შილერის “ყაჩაღებიდან” (მფლობელი ვაჟის მახსიმილიან მოორის ვაჟი კარლი ფრანცის იმიტომ სწირავს, რომ იგი ძმაზე ადრე დაიბადა და მამის ქონების მემკვიდრე და მისი საყვარელი შვილია); იოსებთან დაკავშირებული ძველი აღთქმის ისტორია ლიტერატურულად გადაამუშავა თომას მანნა ტეტრალოგიაში „იოსები და ძმანი მისნი“. გამუდმებით დავობენ ანდრეაზარ, პავლე და ივანე დიდებულები გიორგი ერისთავის „გაყრაში“. დავით კლდიაშვილის „სამანიშვილის დედინაცვალი“ პლატონს ჯერ გაუჩენელი, არდაბადებული ძმა ეზიზღება და ა.შ. მაგრამ, რაც ზურაბ სამადაშვილის „ობლებში“ ხდება, მართლაც გამოაგნებელია და ყოველგვარ მოლოდინს აჭარბებს.

ძმათაგან ერთს ტახო ჰქვია, რაც, ბუნებრივია, ტახის ასოციაციას იწვევს, მეორე ბელო — „ბენტერაა და თანაც ღორია, ბელოს იმიტომ ეძახიან“. გამოდის, რომ ორივე ძმა ღორია. აქიდან ერთი ტახო — მამისმკვლელია, არც ეს მოტივია უცხო ლიტერატურისათვის, თუმცა „ობლებში“ ყველაფერი სხვანაირად ხდება. ეს მამის ყველა მკვლელობის ერთგვარი პაროდიაა — „ბავშვობიდან ვერ იტანდა, რალაც დამაპალი სათამაშოსთვის შეიძულა, ბოლმა ჰქონდა გულში. იმ დღეს კი ვარცხნილობაზე წაკამათდნენ. აქაოდ შენიშვნა მომეცია, ამ თესლმა დასატყა თოფს ხელი, აი, ასე მიადო ლულა შუბლზე და გაისროლა. ნახევარი თავი წააცალა საკუთარ მამას“. ბელო მხოლოდ იმიტომ არ ამხელს მამისმკვლელ ტახოს, რომ ამ ამბის გამჟღავნების სანაცვლოდ მან თავის წილზე თქვა უარი.

პიესის კიდევ ერთი პერსონაჟი მამა იობი — სუსტი რწმენისათვის ისჯება, საეჭვო წარსულის მქონე, ახალგაზრდობაში ძველი ბიჭი, ახლა კი სმის მოყვარული, ლამის გალოთებული მოძღვარი, მიუხედავად მცდელობისა, ვერ ცვლის ვერც ძმების ოჯახში, ვერც უბანში გამეფებულ ურწმუნობას, სიძულვილს, ბოროტებას: „აქ სად მოვხდი, რა ჯურის ხალხია?! ბავშვები სპირტით ვაჭრობენ, ძმები ერთმანეთს ჭამენ, ორი მკვლელი არხეინად დაეხეტება ქუჩაში. ვინა ხართ საერთოდ?“ პრობლემა არც ისეთი უმნიშვნელოა და მხოლოდ ობლებს არ ეხება, ასე ცხოვრობს მთელი უბანი, ქალაქის მთელი დასახლება. დავით გურამიშვილი „დავითიანში“ იდეალურ მოძღვარს ასე ახასიათებს: „ხუცესი უნდა მამაცი, არ თუ ჯაბანი, მხრდალია. ხუცესს არ ეთქმის: „ჭირშიგან ვერ შევალ, სარიდა-

ლია“. ხუცესმან უნდა დამარხოს, თუ კაცმან სული დალია, ხუცესიც ბევრს რიგს დანაკლებს, თუ მეტი ღვინო დალია“. მამა იობი გურამიშვილის ხუცესის სრული ანტითეზაა.

თავისი არქეტიპისაგან, ბიბლიური იობისაგან განსხვავებით, მას ლიმიტირებული, შემოსაზღვრული მოთმინება აქვს და კიპას თვითმკვლელობის შემდეგ თვითონაც უმტყუნებს ნებისყოფა. მამა იობი, რომელსაც მაინც შერჩენია სულიერების ნასახი, თავადაც თვითმკვლელობას გადაწყვეტს — „არავინ მიჯერებსო, სიტუაციას ვერ მოვერიეო, არ ვარ ღირსი ღვთისმსახური მერქვასო.“ მკითხველს იმედის ნატამალი ესახება — მამა იობის ამგვარ საცქიელს, ერთი შეხედვით, ღვთისმსახურისათვის მიუღებელსა და ნებადაურთველს, ერთგვარ პროტესტად, სულიერების მბუჭებლად იმედად აღიქვამს.

თითქოს ერთი პიესისათვის საკმარისი უნდა იყოს ამდენი განსხვავებული ფსიქოტიპის დახატვა, მაგრამ დრამატურგი ამაზე არ ჩერდება და სიმპათიური გოგონას — ქეთის სახესაც გამოძერწილად გვთავაზობს. იგი იმავე გარემოს ღვიძლი შვილია, ჯერ კიდევ სრულიად ახალგაზრდა არყით ვაჭრობს და მამა იობთან „აღსარებაზე“ მისვლას აპირებს — ჩემს სექსუალურ ფანტაზიებზე როდის გელაპარაკოთ? ლექსიკა ბიჭებივით ქუჩის აქვს და არც უწმანურ სიტყვებს ერიდება, არც გინებს, მაგრამ მამა იობის თვითმკვლელობის მცდელობის შემდეგ მის პიროვნებაში ერთგვარი გარდასახვა ხდება, მასში ღვთის ხატად და მსგავსად შექმნილი ადამიანი თვლემს და მკითხველიც კიდევ ერთხელ ამოისუნთქავს შვებით — იქნებ ქეთის მაინც ეშველოს, ის მაინც გადარჩეს ამ ჭაობში, ამ დაუნდობელ, უსიყვარულო, უღმერთო სამყაროში.

მამა იობის მიერ საავადმყოფოდან ძმებისათვის მოწერილი ბარათი-თხოვნა ამ ექსპრესიულ პიესას კიდევ უფრო მეტ ექსპრესიას ანიჭებს და იგი მოქმედების ახალ რეგისტრში გადააყვავს. თითქოს დისონანსივით ჟღერს მამა იობის ამგვარი წერილი ამგვარ გარემოში: „მჯერა, რომ დასძლევთ სიძულვილს, გაიმარჯვებთ ბოროტებაზე, შეიყვარებთ ერთმანეთს, თქვენ ხომ ძმები ხართ — სისხლი სისხლთაგანი და ხორცი ხორცთაგანი, ვინა გყავთ უფრო ახლობელი? ვინა გყავთ უფრო ძვირფასი? და თუ ამას შეძლებთ, ალბათ არც მე გამწირავს ღმერთი და არც ჩემს ცოდვილ სულს გაიმეტებს გენიის ცეცხლში გასატანჯავად.“ მამა იობმა ძმებს ორმაგი პასუხისმგებლობა დააკისრა — ჯერ საკუთარი და მერე მისი სულის გადარჩენა. აქ თითქოს ერთგვარი შემოტორიალების, კათარზისის განცდა ჩნდება, მაგრამ ამაოდ.

ტახო და ბელო ერთმანეთის მიმართ ჩადენილ ცოდვებს აღიარებენ და ერთგვარ აღსარებას წარმოთქვამენ. თითქოს მკითხველი მზად უნდა იყოს ყველაფრის მოსასმენად, დრამატურგმა საკმაო სამუშაო ჩაატარა ამისათვის, მაგრამ პიესის მეხუთე სურათი კიდევ ერთი სილაა, კიდევ ერთი მძაფრი, მტკივნეული შთაბეჭდილება. ყველაზე დიდი ფანტაზიის მქონე მკითხველიც ვერ წარმოიდგენს, როგორ შეიძლება ასე დაცემა, როგორ შეიძლება ასე გძულდეს და ასე გაიმეტო — შენი სისხლი სისხლთაგანი და ხორცი ხორცთაგანი?! როგორ შეიძლება ადამიანი ასე გადაგვარდეს, ასე დაკნინდეს, ასე გალორდეს, ამგვარ “ფსკერზე” აღმოჩნდეს?! ერთი ძმის უბედურების, უიღბლობის, მოუწყობელი ცხოვრების მიზეზი მხოლოდ მეორე ძმა და სხვა არავინ. ბელისთვის ყველაზე მტკივნეული მისი საყვარელი ძალის განწირვაა. საოცარია, მაგრამ მას საკუთარ ძმაზე, საერთოდ ადამიანებზე მეტად ძალები უყვარს, მათი ფაიფურის ფიგურები ურჩევნია

გარშემო მყოფებს... ალბათ, იმიტომ, რომ ძალიან ასე ვერ გაგნირავს, ვერ გიმუხთლებს, ვერ გილაღატებს.

ღვიძლი ძმები კიდევ ერთხელ და მერამდენედ იმეტიებენ ერთმანეთს მოსაკლავად, მაგრამ, საბედნიეროდ, ამ შემთხვევაში, ფატალური აღსასრულის გარეშე. ალბათ, იმიტომ, რომ ზურაბ სამადაშვილს „ადამიანები უმნეობად ერვენებიან, ძლიერნიც და სუსტნიც. მასთან არავინ იმარჯვებს არავისზე. მთავარია, გაიმარჯვო საკუთარ თავზე“. საკუთარ თავზე გამარჯვების უმნეო, მაგრამ მაინც მცდელობა ბელოს საფინანსო სიტყვები: „ღმერთო, მაპატიე! ერთი პატარა ცოდვილი ვარ, პატარა ჭიანჭველა, მაპატიე! რა ვქნა, არაფრის შეცვლა არ შემიძლია, არც მქონია რამის შეცვლის შანსი, ვცხოვრობდი, როგორც მაცხოვრებდი და ვიცხოვრებ, როგორც მაცხოვრებ. მაპატიე, ღმერთო, ჩემი უძღურება; ჩემს ძმასაც აპატიე, მამა იობსაც აპატიე. გვაპატიე, რომ უსუსურობით დაგამახსოვრეთ თავი. გვაპატიე, ღმერთო!“

“ლიტერატურული ფორმა ჩვენს ჭირვეულობას როდი ემორჩილება. მას მუდამ სიუჟეტი განსაზღვრავს” (გაბრიელ გარსია მარკესი), დრამატურგიაში განსაკუთრებული დატვირთვა აქვს პერსონაჟთა მეტყველებას, დიალოგის ტექნიკას. ბუნებრივია, “ობლების” ენა ვერ იქნება ლიტერატურული, აკადემიური. პიესის მოქმედი პირობები აქ ქუჩის ენაზე მეტყველებენ. მათი საუბარი ცოცხალი ფორმებით, სლენგური გამოთქმებითა და ბილნისტიყვაობით არის აღსავსე. ამგვარი ენობრივი ნატურალიზმი ეპატაჟის მიზნით არ არის გამოყენებული, პირიქით, მას პიესის სათქმელი განსაზღვრავს. მტკივნეული და სავალალო, ალბათ, ისიცაა, რომ ეს ენა ყველა ნიგინიერი თუ უნიგნური ქართველისათვის გასაგები და ზოგჯერ, უფრო მეტიც, სასაუბრო ენაა. სამწუხაროდ, დიდი განსხვავება “ობლების” ენასა და ჩვენს მეტყველებას შორის არ არის. იგი იმდენად მწირი და 500-600 სიტყვით შემოსაზღვრული გახდა, რომ ნელ-ნელა იკარგება მნიშვნელოვანი, უმდიდრესი ქართული მეტყველება.

ბოლო დროს ქართულ სინამდვილეში კოტირებული და საკმაოდ მოდურია ნარკომანიის თემა. ირაკლი ლომოურის „რა ურჩევნია მამულსა“ და ლაშა თაბუკაშვილის „მერე რა, რომ სველია, სველი იასამანი?!“ ამ მხრივ პირველები და გამორჩეულები იყვნენ. მას შემდეგ ახალგაზრდა დრამატურგებისა და რეჟისორებისათვის თვითდამკვიდრების ერთ-ერთ საშუალებად იქცა ამ თემაზე გადაღებული, ხშირად უნიჭო, ფილმები. ზურაბ სამადაშვილი თავისი პიესით განსხვავებულ და ჩვენი საზოგადოებისათვის მტკივნეულ თემატიკას შეეხო. მე არ ვიცი, როგორი იქნება ამ პიესის სასცენო ან კინოვერსია, ეს სპეციალისტთა გადასანყვეტია, მაგრამ, ჩემი აზრით, ერთი რამ უდავოა: “ობლების” ლიტერატურული ვერსია შედგა — თავისი ანტიგმირებით, სიყვარულის ანტითეზური კონფლიქტით /„ჩხუბი სიყვარულის მეორე მხარეა, აი, რა არი, ჩხუბი“ — ტახო/, ანტისაზოგადოებითა და ანტიგარემოთი, „მკითხველის განვალებითა და ყელში წვდომით“ (იოსებ ბროდსკი), ოდნავ მბუღბუღავი იმედითა და გადარჩენის უიმეცირესი შანსით.

დავამთავრებთ იმით, რითაც დავიწყეთ, ჰაროლდ პინტერის სანოხლო სიტყვით: „სარკვეში ყურებისას ჩვენ წინაშე აღმართული გამოსახულება ჩვენზე ზუსტი ანარეკლი გვგონია, მაგრამ საკმარისია თუნდაც ოდნავ შევირხებით და გამოსახულება მისვე იცვლება. ჩვენ ყურადღებით ვაკვირდებით ანარეკლთა უსაზღვრო წყებას, მაგრამ ზოგჯერ მწერალი იძულებულია, სარკე დაამსხვრიოს, რადგან ის სარკის მეორე მხარეს დგას, საიდანაც ქუმმარტება მოგჩერება.“

სერგი ლომაძე

პოეზია ბედნიერება

— თქვენი აზრით, რა არის უკიდურესი გაჭირვებული მდგომარეობა?

— ის დრო, როცა გულს ტოვებს პოეზია და სადღაც უჩინარდება, არკი იცი: დროებით თუ სამარადისოდ.

— სად ისურვებდით ცხოვრებას?

— მთებში.

— რა არის უმალესი ბედნიერება?

— ერთადერთი ნამდვილი ბედნიერება პოეზიაა.

— თქვენი საყვარელი ლიტერატურული პერსონაჟები?

— ესაა პერსონაჟები გიორგი ზუხბაიას (ზუხბას) გრანდიოზული პოემიდან „პოეტი“: ატლანტი, სენეკი, იგრესი და სხვები.

— თქვენი საყვარელი ისტორიული პერსონაჟები?

— პოეტი-გმირები: ილია ჭავჭავაძე და მერაბ კოსტავა.

— თქვენი საყვარელი მხატვარი?

— ფიროსმანი და ვან-გოგი.

— თქვენი საყვარელი კომპოზიტორი?

— ბეთჰოვენი და მოცარტი.

— რომელ თვისებებს აფასებთ ყველაზე მეტად მამაკაცში?

— ძმაცაცისადმი, მეგობრისადმი ერთგულებას, გონიერებას... მოკლედ, მყარ პიროვნულობას.

— რომელ თვისებებს აფასებთ ყველაზე მეტად ქალში?

— მამაკაცისადმი მის ერთგულებას, სილამაზეს და ქალღმერთობას... მორჩილებასაც.

— რომელი ადამიანური სათნოებაა თქვენთვის უფრო მომხიბლავი?

— მიტვეების უნარი.

— თქვენი საყვარელი საქმიანობა?

— პოეზიის ქმნაობა. ნებისმიერი სხვა საქმის კეთებისას დროს დაკარგულად ვთვლი.

— თქვენთვის ნაცნობი რომელი ადამიანი გინდობდათ ყოფილიყავით?

— ის, ვინც ვარ: პოეტი სერგი ლომაძე.

— თქვენი ხასიათის მთავარი თვისება?

— არ ვიცი. კარგად არ ვიცნობ ჩემსავე პიროვნებას.

— რას აფასებთ ყველაზე მეტად მეგობრებში?

— პიროვნულ სიძლიერეს, ერთგულებას.

— თქვენი მთავარი ნაკლი?

— ის, რომ სერგი ლომაძე ხან ყველაზე მეტი მგონია, ხან კი — აბსოლუტურად არაფერი.

— თქვენი წარმოდგენა ბედნიერებაზე?

— წარმოვიდგენ, რომ ცცხოვრობ რეალობიდან შორს, პოეტურ სამყაროში, სადაც მეფობს პოეტური გრძნობა...

— რა იქნებოდა თქვენთვის ყველაზე დიდი უბედურება?

— დიდხანს სიცოცხლე. მე ვიცნობ ერთ კაცს, რომელმაც ძალიან დიდხანს გაუძლო რეალობას. ის კაცი გმირია.

— როგორი გინდობდათ ყოფილიყავით?

ექსპრეს-ინტერვიუ

— ჩემი იდეალებია იესო და რუს-თველი. თუმცა მათნაირი ვერავინ ვიქნებით.

— **თქვენი საყვარელი ფერი?**

— ლურჯი, თეთრი, შავი, ვარდისფერი.

— **ყვავილი, რომელიც ყველაზე მეტად გიყვართ?**

— ია, იასამანი.

— **თქვენი საყვარელი ფრინველი?**

— არწივი, ცხოველი კი – ლომი.

— **თქვენი საყვარელი მწერალი?**

— ჰემინგუეი, ყაზბეგი.

— **თქვენი საყვარელი პოეტები?**

— რუსთველი, გრანელი.

— **საყვარელი ლიტერატურული გმირი ქალები?**

— ასეთია ვიოლიტა, პერსონაჟი კახა ბაციკაძის ვრცელი, პოეტური მოთხრობისა „ბრემნული დღიური“.

— **საყვარელი გმირები რეალურ ცხოვრებაში?**

— დღეს, არ ვიცი. ისე კი, გმირი იყო მერაბ კოსტავა. ახლა ერთი წიგნიც წავიკითხე, რომელმაც ქაქუცა ჩოლოყაშვილზე ძალიან ჩამაფიქრა. ხო, ექვთიმე ლვთისკაციც მახსენდება... თუმცა დღეს... აი, დღევანდელთაგან – არ ვიცი.

— **საყვარელი გმირი ქალი ისტორიაში?**

— ალბათ, ქეთევან დედოფალი.

— **საყვარელი სახელი?**

— გიორგი, ნანა და სხვა.

— **რას ვერ იტანთ ყველაზე მეტად?**

— უგრძობელობას.

— **ისტორიული პიროვნება, რომელმაც თქვენი ზიზღი დაიმსახურა.**

— ვფიქრობ, არ უნდა არსებობდეს როგორც ადამიანის დახვრეტა, ასევე – მისი სამუდამო პატიმრობა. ზიზღის ღირ-

სია ის, ვინც ეს ორი და ამათი მსგავსი განაჩენები მოიგონა (თუკი, საერთოდ, ვინმე არის ზიზღის ღირსი).

— **საომარი მოქმედება, თქვენი აზრით, ღირსი მეტ-ნაკლები ალტაცებისა?**

— მაკედონელის, ნაპოლეონის ლაშქრობანი, საქმენი, საგმირონი ჰანიბალისა თუ დავით აღმაშენებლის.

— **რეფორმა, რომელსაც თქვენ განსაკუთრებით უმაღლეს შეფასებას აძლევთ?**

— ვცდილობ არ ვიფიქრო პოლიტიკასა და პოლიტიკურ რეფორმებზე.

— **ნიჭი, რომელსაც გინდათ ფლობდეთ?**

— უამრავია ასეთი...

— **როგორი გინდოდათ რომ მომკვდარიყავით?**

— რა გითხრათ... ისე, ლამაზია მთებში სიკვდილი...

— **თქვენ სულიერი მდგომარეობა ამჟამად?**

— ვებრძვი ჩემს პიროვნებაში აღმოჩენილ ცუდ ადამიანს.

— **ქმედებანი, რომლებიც თქვენს შემწყნარებლობას იმსახურებენ?**

— ბევრია ასეთი ქმედება.

— **თქვენი დევიზი?**

— მეფე მოკვდა, გაუმარჯოს მკვდარ მეფეებს! – ისე, ცოტა უცნაური დევიზია, მაინც მომწონს.

— **თუკი ოდესმე შეხვდებოდით ღმერთს, რას ისურვებდით, რომ მას თქვენთვის ეთქვა?**

— ყველა ადამიანი ბედნიერია იმით, რომ სიკვდილის შემდეგ მაინც ხვდება ღმერთს, მიმტვევებელ ღმერთს. კარგი იქნება, თუ მეტყვის: „იქ, დედამიწაზე, უკვე ყველამ დაგვიწყნა, ახლა შეგიძლია ნამდვილად დაისვენო აქ – ცაში“...

ქრონიკა

„თავისუფალი თეატრს“ ამჯერად კარი მკითხველისთვის გაეღო. მისი დარბაზი წიგნის მოყვარულებსა და დამფასებლებს მასპინძლობდა. საგამომცემლო სახლი „ტრიასი“ საზოგადოებას ახალ, ძალზე საინტერესო წიგნს წარუდგენდა. ეს გახლდათ „სიბრძნე მინიატურაში“. გამოცემის იდეის ავტორი — გია მურღულია, ხოლო მთარგმნელები: მანანა ქაჯაია, თამარ მღებრიშვილი, მანანა ჭელიძე, ლელა ელისაშვილი და თამარ ღონღაძე. მინიატურისთვის, ერთი შეხედვით უჩვეულო, დიდი ფორმატის წიგნში 140-ზე მეტი ფილოსოფიური არაკი და იგავია შეტანილი. ახალ სოლიდურ გამოცემას ამდიდრებს ცნობილი რეჟისორის — ბატონი რეზო ესაძის ნახატები, გრაფიკა, რომელიც, როგორც აღინიშნა კიდევ, ამ წიგნში ჩასახლებული სიბრძნის განუყოფელი ნაწილია და იგავებთან ერთად მათი „წაკითხვა“ კიდევ უფრო გაამდიდრებს და სრულყოფს მკითხველის სამყაროს.

იმას, რაც თეატრის დარბაზში ხდებოდა, წარდგენა-წარმოდგენა უფრო ეთქმოდა. გამოცემის იდეის ავტორსა და შემოქმედებითი ჯგუფის ხელმძღვანელს — ბატონ გია მურღულიას ასე ჩაეფიქრებინა: მათ, ვისაც სურვილი ექნებოდა ამ წიგნის შესახებ ესაუბრა, თავისთვის შერჩეული თუ გამოჩენილი ერთი-ორი ნიმუშიც უნდა წაეკითხა. ამ კიდევ ერთი ახალი და საინტერესო იდეის ზორცშესასხმელად თეატრის სცენა ზუსტად მიგნებული მისამართი აღმოჩნდა.

გამომცემლობა „ტრიასი“ და წიგნის შემოქმედებით ჯგუფსა თუ დარბაზში მყოფ საზოგადოებას მიესალმა და ახალი წიგნი მიულოცა განათლებისა და მეცნიერების მინისტრმა დიმიტრი შაშკინმა.

მინიატურებში ჩაბნეული სიბრძნის მარცვალ ყველას „თავისი“ შეერჩია და გამომსვლელთაგან უმეტესობა მისალმებისა და შთაბეჭდილების გაზიარების შემდეგ მათ კითხულობდა. რეჟისორი ავთანდილ ვარსიმაშვილი, მწერლები დათო ტურაშვილი და ზაზა ბურჭულაძე, ჟურნალისტი ეკა ხოფერია, მსახიობი ალექო გაბედავა, მხატვარი ნიკოლოზ შენგელაია. მწერალმა როსტომ ჩხეიძემ იგავი არ წაკითხა, მაგრამ ძველი ხასიღური შეგონებით შეგვახსენა, რა სამსახურს უწევს ადამიანს ისეთი ბრძნული სიტყვა და იგავი, როგორიც ამ ახალ, ორიგინალურ წიგნშია თავმოყრილი და ძალზე საინტერესოდ გაფორმებულ-დასურათებულ.

ბატონმა რეზო ესაძემ თავისი ცხოვრების ის ეპიზოდი გაიხსენა, როდესაც მას, ჩრდილოეთში ჩასულ შეგიღდს, დიდმა რეჟისორმა და პედაგოგმა მიხეილ რომმა უთხრა, რომ სიბრძნე და ჭეშმარიტება აქ კი არა, არამედ აღმოსავლეთშია, იმ მხარეში, საიდანაც შენ ჩამოხვედი სიბრძნე აქ და ჩვენში უნდა ვეძებოთ შეხვედრის დასასრულს საგამომცემლო სახლ „ტრიასის“ დამფუძნებელმა ლიკა მესხმა მაღლობა გადაუხადა საზოგადოებას, რომელმაც ეს წიგნი სიხარულითა და სიამოვნებით „ჩაიბარა“.

ჩემო როსტომ, ამას წინათ, როგორც იტყვიან, ერთი ამოსუნთქვით წავიკითხე ალექსანდრე ორბელიანის საზოგადოების მიერ გამოცემული გერმანული გროტესკის მცირე ანთოლოგია – “ამერიკა არ არსებობს” (თბილისი, 2009). ჰესეს, კასტნერის, ლენცის, ბიოლის, ბიქსელისა და ქაუერის ნოველები გერმანულიდან შესანიშნავად უთარგმნიათ ლევან, რუსუდან და გიორგი ბრეგაძეებს. ბარაქა, ბრწყინვალე ოჯახურ სახელოსნოს!

მაღალმხატვრულ ნაწარმოებთა უცნაური გმირების საოცარი თავგადასავლები რამდენჯერმე წავიკითხე. მაინც სხვა მაგია აქვს მინიატურულ გროტესკს – ლექსივით იკითხება, ავტორისაგან სულ სხვაგვარ ოსტატობას ითხოვს.

ამ წიგნმა ჩემი ახალგაზრდობის ნაცოდვილარი გამახსენა: აფხაზეთის ომამდე მხოლოდ ჩემი ლექსების კრებულები გამოიცემოდა. აფხაზეთში დატრიალებულ უბედურებამდე (1989 წლის ივნისში აფხაზთა და ქართველთა სისხლიანი დაპირისპირება) და ომამდე ცოტა ხნით ადრე სოხუმში მცირე ტირაჟით გამოვიდა ჩემი ლიტერატურული ზღაპრების წიგნი “სალამია” (ჩემი ომამდელი ერთადერთი პროზაული წიგნი). იმ წიგნში რამდენიმე მინიატურული პროზის ნიმუშიც შევიტანე. შექმნილი ვითარების გამო “სალამია” ადამიანთა მხოლოდ მცირე ჯგუფმა წაიკითხა. მის შემდეგ წიგნში შესული ნაწარმოებები არსად გამომიქვეყნებია. ვიფიქრე, იქნებ როსტომმა გამოქვეყნოს დრო და გადახედოს-მეთქი... მოკლედ, ჩემო როსტომ, იქნებ ჩემი იმდროინდელი ნაცოდვილარი “ჩვენი მწერლობისთვის” გამოგადგეს.

გისურვებ ყოველივე საუკეთესოს!
შენი გურამ ოდიშარია

გურამ ოდიშარია

მინიატურები

უდაბნო

წარღვნამდელია ეს ამბავი, ძველთაძველი, ვით სამყარო: ორი მგზავრი გადაეყარა უდაბნოში ერთმანეთს...

სალამ-ქალამისა და გამოცნაურების მერე ერთმანეთის ამბავიც იკითხეს.

ერთმა თქვა — ქალაქში ვიყავი საშოვარზე და ახლა ჯალაბს ვუბრუნდები, ვშიშობ, ბალებს ხომ არ გადავა-ვინყდიო.

მეორემ — სახლიდან მოვდივარ, ბედის საცდელად ქალაქისაკენ მიმეჩქარება, ფული უნდა ვიშოვო და სარჩო-საბადებელი მოვიხაზირო ოჯახისათვისო.

ერთსაც უთავებოდა წყლის მარაგი და მეორესაც.

ცოტა ხანს კიდევ იმასლაათეს და მერე კვლავ განაგრძეს თავთავიანთი გზა.

მეორე დღეს კვლავ შეხვდნენ ერთმანეთს.

თუმცა კი დარჩნენ სახტად და ორივეს გულმა უყო რეჩხი, მაგრამ არაფერი შეიმჩნიეს და ძალისძალად ნაიოხუნჯეს კიდევც.

მერე ერთი კვლავ ქალაქის მიმართულებით გაემართა, მეორე კი შინისაკენ წავიდა.

ორი დღის შემდეგ, მიმწუნხრისას, ისევ შეეფეთნენ ერთიმეორეს.

უკვე ერთსაც გათავებოდა წყალი და მეორესაც.

ილაჯგანყვეტილები მინაზე დაეშვნენ, ჩაქინდრეს თავები და მონისლული მზერით უსამანო უდაბნოს ხვლიკისფერ ქვიშას ჩამტერდნენ.

ამბობენ, დღესაც იქ სხედანო.

მიხა

ბაბუაჩემის ძმა გახლდათ მიხა.

ასეთი მახსოვს იგი — სახეზე ღვთისნიერი კაცის ღირსება და ჩემთვის დღესაც ჩაუნდომელი სევდა ეწერა.

არც ცოლი ჰყოლია ოდესმე, არც შვილი.

მთელი ახალგაზრდობა უცხო ქვეყნებში ხეტიალს მოანდომა, შემდეგ კი სულ ერთ ვეებერთელა, შავ ყდაში ჩასმულ, სანახევროდ გაცრეცილ წიგნს კითხულობდა: ბოლოს, სოფლის განაპირას, ზღვის მახლობლად დასახლდა მარტოკაცი და ცხოვრების დანარჩენი ნაწილი იმ წიგნის ფურცლებში გამობეჭვილი თუთუნის ნევაში გაატარა.

იჯდა ასე ფიქრნალებული მიხა ფარღალალა, ზამთარ-ზაფხულ კარმოლიავებული ქოხის წინ და დარსა თუ ავდარში ზღვას გაჰყურებდა. დღენიდაც თამბაქოს აბოლებდა და კაციშვილი ვერ გაუგებდა, რა ფიქრები უმძიმებდა სულს.

გამოხდა ხანი და გასრულდა წიგნის ფურცლები. ამასობაში კი ფიცარ-ფიცარ და ყავარ-ყავარ დაიშალა მისი ძველი ქოხიც. და მხოლოდ მაშინ გადანყვიტა ახალი სახლის აშენება.

ერთ წელიწადში ააგო კიდევ მეთად უცნაური შენობა, რომელსაც არც სარკმელი ჰქონდა სადმე და არც კარი, თანაც ისეთი ვინრო და დაბალჭერიანი იყო, კაცი შიგ დაწოლასდა თუ მოახერხებდა.

იმავე წლის ზამთარში გარდაიცვალა მიხა.

ბევრი იფიქრეს, იკამათეს მეზობლებმა და მოკეთებმა, და ბოლოს, კარგა ხნის ჭოჭმანის მერე, ასე გადანყვიტეს — ჩაასვენეს – საკუთარი ხელით მოჯორთილ სახლში და ასე მიაბარეს მისივე – ხაია და ყვერმოძალეებული – ეზო-კარის მიწას.

კადელი

ღვთის გამოჩენას ელოდა ბერი.

იჯდა თავის სენაკში სანახევროდ ხავსმოდებული კედლის წინ, ლოცულობდა და უცდიდა იმ წამს, როცა თვალწინ უფლის სახე ამოუტივტივდებოდა.

გადიოდა ნლები, მაგრამ არადა არ ჩანდა ზენათა მეუფე. მამაც გარდაეცვალა ბერს და დედაც, ძმაც მიწას მიაბარა და დაც...

იგი კი, ისევ ქვის სარეცელზე ფეხმორთხმული, ჟამისაგან გავერანებულ და დაბერჩვეულ კედელს გულდაგულ მიცეცებული, ღაღადებდა უკვე ხრინწმომდგარი ხმით.

თვალეები დააწყდა მოლოდინში.

დროთა განმავლობაში ხმაც ისე დაუძახუნდა, რომ საკუთარი ვედრება თვითონვე ძლივსდა ესმოდა.

ერთხელ, შუქმოსილი ივლისის დილას, როცა მარტოობისა და მოლოდინისაგან დაუძლურებულმა ლოცვაც კი ვეღარ შეძლო, იხილა, თუ როგორ გაიღანდა კედელზე ადამიანის სახისოდენა ნათელი ლაქა.

გამოჩნდაო, — გაუელვა.

... მაგრამ კედლიდან ქალიშვილის მტრედისფრად მორიალე სახე უღიმოდა, სწორედ იმ ქალიშვილისა, რომელმაც ოდესღაც უარყო მისი სიყვარული და რომლის გამოც მონასტრისაკენ მიმავალ გზას დაადგა მაშინ...

თავი ჩაქინდრა ბერმა და აქვითინდა.

საბოლოოდ დარწმუნდა, რომ არასოდეს ელოდა უზენაესის გამოჩენა.

მიმინო

უმცროსმა ძმამ სიცოცხლე მოისწრაფა.

დღენიდავ ფიქრობდა, თავს იმტვრევდა გულდაშუშხული უფროსი, მაგრამ ვერაფრით ამოეხსნა ძმის თვითმკვლელობის მიზეზი.

ბოლო დროს ხშირად ავადმყოფობდა, თორემ სასიკვდილო არაფერი სჭირდა უმცროსს.

ძმის დაკრძალვიდან მესამე დღეს, შინისაკენ მიმავალი, თავის ფიქრებში დანთქმული, შუა ქუჩაში გახევდა.

მიმინო გაახსენდა...

ერთხელ, ბავშვობაში სახლის შორიანხლო ტყეში მოხეტიალე ძმებმა ჯაგებში ფრთამოტეხილ მიმინოს ჰკიდეს თვალი, დაიჭირეს და შინ წაიყვანეს; პურიც დაუფშვნეს, მოხარშული ხორციც დაუნაკუნეს, პირთამდე წყლით სავსე ფიალაც დაუდეს, მაგრამ არაფერს გაეკარა მიმინო.

გალიის კუთხეში მიწმანნილს ამაყი და ოდნავ შიშნეული გაყინული მზერა გარედან შემოფრქვეული სინათლისათვის მიეპყრო.

რამდენიმე დღე გაგრძელდა ასე.

მერე იყო და მისი გაშვება სცადეს ძმებმა, მაგრამ ვერ გაფრინდა მიმინო, დაშავებული ფრთა ვერაფრით ააცილა მიწას.

— არც ჭამს და არც დაფრინავს, — თქვა უფროსმა ძმამ, — ცოდვავა, რატომ ეწამოს.

სარდაფიდან ნაჯახი გამოიტანა და მიმინოს თავი წააცალა.

არც შეუმჩნევია, როგორ გაუგანიერდა თვალის გუგები შეძრწუნებულ ძმას.

არა, მართლაც არაფერი სჭირდა სასიკვდილო უმცროსს, ოღონდ ესაა, ბოლო დროს მხრები და ხელები ნაჭრილობები ფრთებივით უზომოდ დაუძიმდა.

ხმა

ერთ დღით, ლოგინში მონებივრეს, ოდესღაც და სადღაც გაგონილი ხმა შემოესმა ბალიდან:

— ნუ გძინავს ამდენ ხანს!

მეორე დღეს, რიბირაბოზე, გამოიღვიძა რა... მსწრაფლ მუქარასავით გაკვეთა ჰაერი იმავე ხმამ:

— ნუ გძინავს ამდენ ხანს! მიფრინავს ჟამი!

მერე ნაშუალამევს გაახილა თვალი, მაგრამ მაშინათვე გაიგონა:

— არ დაიძინო!

ყინვით მოზარნიშებულ სარკმელში შუქსავსე მთვარე კრიალედდა.

შემდეგ ოთხი დღისა და ღამის განმავლობაში არ მოუნკურავს თვალი — მაგიდას უჯდა და ლექსებს წერდა.

არც ჭამა-სმა ახსოვდა და არც სამსახური, ერთმანეთში აერია სადაგი და უქმე დღეები.

თავი დაუძიმდა, ჩაუსისხლიანდა თვალეები, მოჭირისუფლე კაცივით შეიპყრო სევდამ, მაგრამ მაინც შეუპოვრად უმკლავდებოდა უძილობას.

ერთ საღამოს იფიქრა, იქნებ ცოტა ხნით ქალაქში გავისიერნოო, და ჭიშკრისაკენ გაემართა.

ქუჩაში მეგობრების ცნობა გაუჭირდა, მეზობლების სახელებიც გადავიწყებოდა. უკან მობრუნებისას ძლივს მიაგნო თავის ეზო-ყურეს.

შინ დაბრუნებული მაშინათვე მაგიდას მიუჯდა და საქმიანობა განაახლა.

წერდა და წერდა...

ბიბლიურ მეუდაბნოეს დაემსგავსა.

კიდევ რამდენიმე დღე გაატარა ასე.

არადა, ბოლოს, დაღლილობამ მაინც თავისი გაიტანა და აი, ერთხელ, ალიონზე, სულ ერთი წამით ჩასთვლიმა.

თავი მაგიდაზე ჩამოუვარდა და...

მყის გამოაღვიძა ხმამ:

— ხომ გითხარი, არ დაიძინო-მეთქი!

ხმა კვლავ ბალიდან მოისმოდა.

ძლივს აითრია წელი და აივანზე გაფრატუნდა.

თავდაპირველად ვერაფერი გაარჩია განთიადის თრთვილით მომინაქრებულ ნათელში, შემდეგ კი, წაიგრძელა რა კისერი, კარგად დააკვირდა ბაღს და იქვე, ლურჯად მოღვივლივე აუზთან, ზღვის ბალახებში მდგარი საკუთარი თავი დაინახა, რომელიც მომწუსხველი და გაკერპებული მზერით ამოცქეროდა.

ხუროთმოძღვარი

სატახტო ქალაქიდან კარგა მოშორებით, ძნელად მისადგომ მთაზე, წინფოვანი ტყის შუაგულში, საიდანაც თვალნათლივ მოჩანს ლურჯი ნისლით დაბინდულ ორ ქედს შორის ცისფრად მოციმციმე ზღვა, მეფემ ხუროთმოძღვარს ტაძარი ააგებინა. არც მეტი, არც ნაკლები — ზუსტად შვიდი წელი იმოღვანეს ოსტატმა და მისმა არცთუ ისე მრავალრიცხოვანმა საძმომ და, ბოლოს, მთელი თავისი დიდებულიებით ამოანათა კიდევ ქრისტიანთა სამლოცველომ მარადმწვანე მცენარეთა შუა. ისე იდგა ტაძარი, თითქოს

სამყაროს დასაბამიდან იქ, ტყეში არსებულიყო და კაციშვილის ხელს ქვითა და კირით კი არა, თვით უზენაესს შეექმნა იმავე მასალისაგან, რომლის შემწეობითაც აღმოაცენა ხე თუ ბალახი, მოგვივლინა მწვერვალი თუ ღრუბელი...

როცა გასრულდა მშენებლობა, უკანასკნელად ავიდა ხუროთმოძღვარი ტაძრის სახურავზე, საკუთარი ხელით გამოჭედილი, ადამიანის სიმაღლე ჯვრის სიმტკიცე შეამონმა და დუღაბით ფუძის შემოლესვა დაინყო. ამ დროს, სად იყო და სად არა, თვით ხელმწიფე მიეახლა ტაძარს მცირეოდენი სპის თანხლებით.

მარჯვენა ასნია გოროზ სახეზე უცნაურ ნაღველდაფენილმა მბრძანებელმა და რამდენიმე მოლაშქრე უმაღლ მიეჭრა სამლოცველოს. ნამიც და... კედელს მიყუდებულმა ხის უზარმაზარმა კიბემ ირგვლივ მიმოყრილ ძელებსა და ფიცრებს შორის გაადინა ზღართან.

მერე იქვე მდგარი რამდენიმე კიროთხურო გაიგდეს წინ მხედრებმა და ქალაქისკენ გალაღეს, მეფემ მოქუფრულ წარბებქვემოდან კუმშტად გახედა სახურავზე გასულ კაცს, მძვინვარედ ააშხულია ჰაერში მათრახი და ცხენს დეზი ჰკრა.

მოკლედ, უღალატა ხელმწიფემ თავის სიტყვას, უმუხთლა ხუროთმოძღვარს — ააგებინა ტაძარი და გასამრჯელო არ გადაუხადა.

დარჩა ოსტატი სახურავზე მარტოდმარტო, სამყაროსა და უფალთან პირისპირ. იდგა გაოგნებული და გაჰყურებდა მირიადთავა

ურჩხულივით მბორგავ მტვრის ნარინჯისფერ ბუღს, რომელსაც მეფე და მისი ამაღლა ტოვებდა დაღვარკნილ შარავზე. ცალი ხელი მენამული მზის სულმობრძავი სხივებით აპრიალეზული ჯვრისთვის ჩაეგლო, მეორეთი კი დუღაბით სანახევროდ სავსე კარდალა ჩაებლუჯა...

ნელ-ნელა ინთქმებოდა ორჯვრიანი ტაძარი მწუხრში... ორჯვრიანი იმიტომ, რომ მის სახურავზე მდგარი ხუროთმოძღვარი თვითონაც ჯვარს ჰგავდა შორიდან, ოდნავ სახეცვლილს.

როდის-როდის გამოერკვა, ერთხანს ფიქრებში ჩაძირულ დაჰყურებდა კარდალას, მერე ჩაიჩოქა, გახმობადანწყებულ დუღაბს ხელით საგულდაგულოდ ამოურია და ჯვრის ფუძის შელესვა განაგრძო...

მეორე დღეს მეჯოგეებმა მკვდარი იპოვეს ხუროთმოძღვარი — სახურავიდან გადმოვარდნილიყო. ერთმანეთში ალუფხული ფიცრებით, მორებისა და ლოდების ნამსხვრევებით, ათასი ნაყარნუყარით სავსე ეზოში სულ

ერთი ხელისდადება, აბრეშუმით რბილი, მწვანე ბალახით მოხასხასე მინაზე მის ჯერ კიდევ თბილ, საცოდავად მოკუნტულ, თითქოსდა შემცივნულ სხეულს უცნაური ნათელი დაციაგებდა...

ეს უძველესი თქმულება, რომელიც ბავშვობაში მაქვს გაგონილი, შემდეგი სიტყვებით მთავრდება — “ასე მოიკლა თავი ხუროთმოძღვარმა”.

მაჯადოებდა და რალაციტაც მაშინებდა ეს ამბავი. ახლაც მახსენდება ხუროთმოძღვარი და ხშირად ვფიქრობ მასზე. ვესაუბრები კიდევ...

ვინ იყავი შენ, ხუროთმოძღვარო?

რატომ იჩქარე ასე ნუთისოფლის დატოვება?

ხომ შეგეძლო გაგერღვია სახურავი, ჯერ ძელებს, სარკმელს, მერე კიდევ ქვით ნაგებ კედელს ხელის ცეცებით ჩამოყოლოდი, ფრთხილად, ნელ-ნელა?.. ბოლოს ციმციმ დაშვებულიყავი მინაზე?

ნუთუ იმიტომ მოისწრაფე სიცოცხლე, რომ მეფემ მოგატყუა, განანყენდი მასზე და ასე იძიე შური? მაგრამ არა, შენ ხომ კარგად იცოდი, რომ იგი მეფე იყო და თითოეული გვირგვინოსანი, თუნდ ყველაზე მცირე ქვეყნის მფლობელიც, მარად იმის მცდელობაშია, რომ მისმა ყმებმა, მოლაშქრეებმა თუ ხელოსნებმა, მოკლედ, ყოველმა ქვეშევრდომმა, ხელმწიფეთა ხელმწიფედ შერაცხონ, და განა ასეთი კაცი-საგან ღალატი მოულოდნელია და გულზე ცეცხლშემოსანთები?

ნუთუ იმიტომ მოისწრაფე სიცოცხლე, რომ მთელი ღამე ვერც ერთმა შენმა თვისტომმა, ვერც ერთმა ქვისმთლელმა თუ ხურომ ვერ გაბედა ტაძართან მიახლოება, იქვე, სულ ახლოს მიგდებული კიბის კედელზე მიყუდებო? მნამს, გულმწუხარე ამაოდ გაჰყურებდი ბნელით მოსილ ტყეს, საიდანაც არავის ამოუძახია შენთვის — “ნუ გეშინია, ძმავ, გამაგრდი, მე აქ ვარო”. მხოლოდ ჩამოდაბლებული, ვარსკვლავებით მოჭედილი, მარად დიდებული, მოღლილი და თანაც ოდნავ დამცინავი ცა დაგნათოდა თავსზემოთ. განანყენდი განა შენიანებზე? მაგრამ არა, შენ კარგად იცოდი, რომ ბრბო ბრბოა და, მითუმეტეს, შენი პატარა ქვეყნის ხალხი ძნელად თუ გაბედავდა ხელმწიფეთა ხელმწიფის სურვილის შეწინააღმდეგებას, თუნდაც იმ სურვილისა, რომელიც მას სიტყვიერად არასოდეს განუცხადებია.

დიდი ხანია ვფიქრობ, ხუროთმოძღვარო, ვფიქრობ და დღეს ასე მესახება ყოველივე — შენ სულ სხვაგვარად იხილე სამყარო შენსავე მიერ აგებული სიმაღლიდან, ცის მიღ-

მხატვარი გეგა პაქსაშვილი

მა აფრენილ, იდუმალ საზღვარს მიახლოვებული ტაძრიდან და ღმერთი შეგეცოდა, ღმერთი, რომელიც რამდენიმე ხნის მერე იძულებული იქნებოდა, ესმინა ტაძარში მობრძანებული იმავე მეფისა და იმავე ხალხის ლოცვა-ვედრებისათვის.

კაკუნი

თათბირი ახალდაწყებული იყო, როდესაც სასახლის ბალიდან ნაჯახის კაკუნი გაისმა.

ტახტზე ამაყად მჯდომ მბრძანებელს, რომელიც წარბებქვემოდად გადმოჰყურებდა დარბაზს, ლაპარაკი არ შეუწყვეტია, თუმცა ოდნავ მოექუფრა სახე.

იგი საუბრობდა ხმადაბლა, ნება-ნება. სიტყვები უჩინარ და უმძიმეს ბადესავით ეშვებოდა სადღაც მაღლიდან და იანვრის ზღვაზე განოლილი ნისლივით ბურავდა საკრებულოს.

ერთიანად დაჭიმული, კისერდადაგრული დიდებულეები, მრჩეველები და ვეზირები ცდილობდნენ მისი ერთი სიტყვაც არ გამოპარვოდათ. მათი მზერა ერთიანად ხელმწიფის სახესა და მის უკან, მუხით მოპირკეთებულ კედელზე ამოკვეთილ გერბს მიყინვოდა.

კაკუნი თანდათანობით ძლიერდებოდა...

სასახლის ერთი მოხელე წამოიმართა და თვალით ანიშნა მეფეს — თუ ნებას დამრთავთ, დარბაზს დავტოვებო.

მბრძანებელმა სხვებისთვის შეუმჩნეველად, თავის ოდნავ დაკვრით თანხმობა მისცა, ისე, რომ სიტყვა არ გაუნყვეტია.

გავიდა დრო და შეწყდა კაკუნი. მალე სასახლის მოხელეებაც უღიმღამო ღიმილით შემოალო დარბაზის კარი.

დაჭრილ-დასახიჩრებული მარცხენა ხელი ჩოხის გულისპირში ჩაეჩარა, ცალ ღანგზეც რამდენიმე ღრმა ნაიარევი ემჩნეოდა, მაგრამ ვითომც არაფერიო, მშვიდად დაუბრუნდა თავის სავარძელს და კვლავ სმენად იქცა.

მიუხედავად იმისა, რომ ხელმწიფე ძალზე დადინჯებულიად და ხმადაბლა ლაპარაკობდა, მაინც ყველამ გარკვევით გაიგო მის ხმაში ხმლების გამეტებული ნკრიალი.

ცოტა ხნის მერე კვლავ განმეორდა კაკუნი.

ისევე ითხოვა მოხელემ დარბაზის დატოვების უფლება. ისევე დართო ნება მბრძანებელმა ისე, რომ ლაპარაკი არც ამჯერად შეუწყვეტია.

ცოტა ხანში შეწყდა კაკუნი და მოხელეებაც შემოალო კარი.

კოჭლობით შემოსულ, ფერმიხდილ მოხელეს მოკვეთილი ხელი ხამის პერანგის ნაგლეჯით გადაეხვია, მარჯვენაც საკმაოდ ჰქონდა დასახიჩრებული.

მისთვის ამჯერადაც არავის მიუქცევია ყურადღება.

მზე შუბის ტარზე იყო გადმოხრილი, როცა სასახლის ბალიდან ისევე გაისმა კაკუნი. რის ვაი-ვაგლახით წამოდგა მოხელე, ერთადერთი ხელის მტკიცედ ჩაბლუჯა ხმალი და კარისაკენ ნაჩლახუნდა.

თვალეებადქცეული კრებულის ყურადღება კვლავ ხელმწიფისაკენ იყო მიმართული.

გავიდა დრო და ჩაჩუმდა ნაჯახის ხმაც.

დიდი დაგვიანებით, ერთიანად სისხლში მოთხვრილი მოხელე ძლივს შემოლასლასდა დარბაზში.

მას თავისა და მკერდის მარცხენა მხარე ჩამოსხეპილი ჰქონდა, მარჯვენა ხელი საცოდავად ჩამოკონწიალებოდა მხარზე.

მოხელემ ცალი, უაზროდ გადმოკარკლული თვალი მიმოავლო მოდარბაზეებს, როგორც იქნა, მიაღწია თავის ადგილს, ჩაეშვა სავარძელში და... სული განუტევა.

არც მისი შემოსვლა გაუგია ვინმეს და არც სიკვდილი.

მეფე საუბარს განაგრძობდა.

ამ დროს თითქოს რალაცის მოლოდინით დამუხტულ ჰაერში ისევე გაისმა კაკუნი, ოღონდ ამჯერად მოგუდულად აჟღერდა და თანაც გარეთ კი არა, უშუალოდ დარბაზში ხმინებდა.

კაკუნი თანდათანობით ძლიერდებოდა.

მოხელისაგან შორიასლო მსხდომმა დიდებულებმა მზერა ძალაუნებურად მას მიაპყრეს. ერთმა ხელიც კი შეახო, მაგრამ გველნაკბენივით უმალ მოაშორა.

რამდენიმე ათეული წყვილი თვალი მიაშტერდა მოხელეს — ეს მისი შუაში გაჩეხილი და ჯერ კიდევ მძლავრად მფეთქავი, აბოლებული და ყაყაჩოსავით მოღალანე გულის ნახევარი კაკუნობდა ასე ხმამაღლა.

ანგელოზის ხმა

ცხოვრობდა გაგუმში ერთი მეთევზე, რომელიც მთელი თავისი დღე და მოსწრება ოცნებობდა, ოდესმე ზღვის გაღმა ქვეყანა ეხილა. გასაოცარი ხმა მესმის ჟამი-ჟამ იქიდან, ასეთი ხმა მხოლოდ ანგელოზს თუ შეიძლება ჰქონდესო, — ეუბნებოდა მეგობრებს.

დროთა განმავლობაში თვალის ფერიც კი შეეცვალა მებადურს — ლურჯი გაუხდა. არავის გაკვირვებია ეს გაგუმში, რადგანაც იგი ხომ რიჟრაჟიდან ბინდბუნდამდე და, შესაძლოა, სიზმარშიაც, მუდამ ზღვას ხედავდა.

საერთოდ, ძალზე სიტყვაძვირი და გულდახშული კაცი იყო; არც არავისთვის გაუზიარებია თავისი ნაფიქრალი და არც არავინ შეუამხანაგებია, ისე მალულად ააგო მოზრდილი ნავი. ერთ მშვენიერ დღეს, სისხამ დილით, ახსენა რა უფალი, გაშალა იალქანი და იმ შორეული, ანგელოზის-ხმიანი ქვეყნისაკენ აიღო გეზი.

ავბედობის ჟამი იყო მაშინ და კაცსაც ნავში პატარა მსუბუქი ქვემეხი ედგა.

ბევრი იცურავა თუ ცოტა, სადღაც, შუაგულ ზღვაში, მწვანეაფრიან ნავს გადაეყარა. ნაუხდა ნირი მებადურს. დიდხანს უთვალთვალეს ერთმანეთს მან და მწვანეაფრიანი ნავის პატრონმა, დიდხანს ზომეს თვალთ ერთიმეორეს შორის დარჩენილი მანძილი შიშითა და ძრწოლით შეპყრობილებმა და, ბოლოს, მათი შეხვედრა სამკვდროსასიცოცხლო ორთაბრძოლით დასრულდა.

პირველად მეთევზის ქვემეხმა გადმოანთხია ფინთიხი. მწვანეაფრიანმაც სროლით უპასუხა და ომობდნენ ისინი ასე დღისა და ღამის გაყრამდე.

საბოლოოდ ჩაძირა მებადურმა მტრის ნავი, თუმცა თვითონაც კარგა გვარიანად დაზარალდა — მისი ანძა და აფრის ნახევარი ცეცხლმა შეინირა.

დაკარგა მეთევზის ნავმა სისწრაფე.

ერთი კვირის შემდეგ ყვითელაფრიანი ნავი შემოხვდა.

ახლაც დიდხანს უთვალთვალეს ერთმანეთს მან და ყვითელაფრიანმა და, ბოლოს, დაიგრუხუნა მონინალმდეგის ზარბაზანმა.

შუადღემდე იბრძოდნენ...

ჩაიძირა ყვითელაფრიანი.

მას კი თითქმის მთლიანად გადაებუგა იალქანიცა და ანძაც.

ძლივსლა ჩააქრო ხანძარი მეზადურმა.

იძულებული გახდა, ტანისამოსი დაეფხრინა და აფრის სანაცვლოდ ანძაზე გადაეჭიმა.

მისი ნავი უკვე ძლივს მიიწევდა.

მხარი ექცა მეთევზეს, არ იცოდა, რომელი მიმართულებით ეცურა.

რამდენიმე დღის მერე ამაყად და ლალად მოსრიალე ზღვისფერაფრიან ნავს ჰკიდა თვალი.

აქ უკვე ბევრი არ უფიქრია, მაშინათვე დააქუხა ქვემეხი.

მხოლოდ რამდენიმე საათს გაგრძელდა შეტაკება.

ჩაიძირა ზღვისფერაფრიანი ნავიც.

მეთევზეს ახლა კაცის სიმალლეზე გადამსხვრეული ანძალა შემორჩა, სხვა ყველაფერი განადგურებულიყო.

წყალიც გათავებოდა.

უმწეოდ ირწეოდა ნავი ტალღებზე.

დადგა მაშინ ცოცხალ-მკვდარი მეთევზე შუა ნავში, როგორღაც მოახერხა და თოკით მიიბა თავი ანძაზე, ფართოდ გაშალა აცახცახებული ხელები, ჯერ უნდოდ ახედა ცას, მერე კი ჩახრინული ხმით შესთხოვა ღმერთს:

— მე აფრა ვიქნები, ღმერთო, და შენ კი ქარი იყავ! ნაფოტი ვიქნები მე და შენ — ზვირთი იყავ! ოღონდ ისე არ მომკლა, რომ ვერ ვიხილო ანგელოსხმიანი ქვეყანა!

... და მისდა გასაოცრად, აიფოფრა ზღვის აზნექილჩაზნექილი ზედაპირი, ღმერთმა თუ ბუნების შეუცნობელმა ძალამ ადგილიდან დაძრა ნავი.

ნაშუადღევს გამოჩნდა მიწა და მანაც მაშინვე გარკვევით გაიგონა ანგელოზის შვებისმომგვრელი ხმა.

მალე რომელიღაც ქალაქი გამოიკვეთა სანაპიროს მსუბუქ სიმწვანეში — აგურისაგან ნაგები და კირით შეთეთრებული კრამიტისსახურავიანი სახლები, ნაძვები, ეკკალიპტები, ნავმისადგომი...

ანგელოზის ხმა ძლიერდებოდა...

განცვიფრებამ კაცს ფართოდ, ტკივილამდე გაახელინა თვალები — იცნო ქალაქის შუაგულში მდგარი უზარმაზარსაათიანი თეთრი კოშკი...

სალამოჟამს, როცა დაისის სისხლი ჩამოეღვენთა ცას, ნაპირთან მყოფმა გაგუმელებმა ცალ მხარეს გადაფრედებული, თითქმის გადაბუგული და გვერდებგამჭვარტლული ნავი იხილეს, რომლის ანძის გადანამსხვრევზე ვილაც უცხო, შიშველი და ნანამები კაცის უსიცოცხლო სხეული იყო გაკრული.

მუსიკა

ერთხელ, ბავშვობაში, რომელსაც, ჩემი ღრმა რწმენით, მხოლოდ ორიოდე ალიონით ვარ დაშორებული და რომელიც დღენიადაგ მახსენებს ხოლმე თავს, რუსეთში მცხოვრებ ბიძას ვესტუმრე.

იქაურობის მოგონებისას უპირველესად ალვის ხეების უმსუბუქესი ყვავილები მახსენდება, რომელთაც გარშემო უხვად ფანტავდა ივნისის ჯერ კიდევ სიგრილეგამჯდარი ნიავი და არც თუ ისე იშვიათად ღია ფანჯარაშიც შემოაფარფატებდა.

უთავბოლო პროსპექტის გასწვრივ ჩანკაპულ გოლიათურ და ტყუპისცალივით ერთმანეთს დამსგავსებულ სახლებში, რომელთაც, ერთი შეხედვით, თითქოს არაფერი საერთო არ ჰქონდათ არც იმ ქალაქსა და არც იქ მცხოვრებ ადამიანებთან, ჩემთვის, ზღვისპირელი ბიჭისათვის, უცხო მონყენა სუფევდა.

ქალაქის მოსაბეზრებელ გუგუნს, ძალზე ხშირად მოქუფურულ ცას, საოცრად განელილ, თითქმის დაულამებელ დღეებს მხოლოდ ალვის ხეთა ყვავილების ფრიალფორიალი ასხვაფერებდა...

... და კიდევ მუსიკა.

ბიძაჩემის სახლის მახლობლად მდგარი შენობის მეცხრე სართულის განაპირა ფანჯრიდან მთელი დღე ვიოლინოს ხმა მოისმოდა. ხალისიანი და თან ოდნავ ნაღვლიანი მუსიკა თვალთ უხილავ, ნახევრად ზღაპრულ და ნახევრად სიზმრისეულ არსებასავით იპყრობდა გარემოს და განა მარტო მე ან ქალაქს, მთელ უკიდევანო სამყაროს ესაუბრებოდა. მწვანე, გაუმჭვირვალე ფარდის მიღმა მუსიკოსი არ ჩანდა, მაგრამ რატომღაც დარწმუნებული ვიყავი, რომ იგი ახალგაზრდა უნდა ყოფილიყო. არა, ნამდვილად არ შეეძლო სხვას ასე თამამად და ლალად, მგზნებარედ დაეკრა. ვფიქრობ, მევიოლინე კონსერვატორიის სტუდენტი იყო...

ხელმეორედ მხოლოდ ათიოდე წლის შემდეგ ვენვიე ბიძაჩემს.

ზაფხული კარს იყო მომდგარი.

იგივე პროსპექტი, სახლები, აყვავებული ალვები...

ბიძაჩემის ბინაში ოდესღაც ჩემს მიერ სოხუმიდან ჩამოტანილი პალმა დამხვდა. ძლივს ვიცანი ხე — ვეება გამხდარიყო, გაბარჯლული რტოები ჭერისთვის მიეზღინა, უზარმაზარი ფოთლები გაშლილი ხელისგულივით შეეგებებინა სარკმლიდან ბლანტი სინათლისათვის და ერთიანად მიწას აკვროდა.

ვერ ეტეოდა პალმა ოთახში.

რალაც ჩამწყდა გულში.

ამ დროს ქალაქის მოგუდულ გნიასს გამოეყო და მოულოდნელად პალმის ფოთლებს შორის დარჩენილი არეებიდან ოთახში ვიოლინოს ხმა შემოიპარა.

საჩქაროდ გავაღე აივნის კარი და გარეთ გავედი.

მუსიკა მეზობელი სახლის მეცხრე სართულის განაპირა გამოხუნებული და გაუმჭვირვალეფარდიანი ფანჯრიდან იღვრებოდა.

დაბნეულად უკრავდა მუსიკოსი, თითქოს თითები უკანკალებს და ხემს ვერ იმორჩილებსო. დაიწყებდა დაკვრას და ორიოდე წუთში შეწყვეტდა, კვლავ დაიწყებდა და შეწყვეტდა.

ნაბახუსევი კაცივით ბორძიკობდა მუსიკა, რალაცის თქმას ლამობდა თითქოს, მაგრამ ვერაფრით გამოეთქვა.

შემდეგ რამდენიმე საათი მდუმარებდა ფანჯარა.

სალამოჟამს იგივე განმეორდა.

ჩემი ბავშვობის მევიოლინე სამგლოვიარო მელოდიას ამუშავებდა, სწორედ ისეთს, რომელსაც პანაშვიდებზე უკრავენ დაქირავებული, ხშირად გალოთებული მუსიკოსები.

ზვიად კვარაცხელია

ბაბოს წმინდა წერილი

— ჩემთან ერთად ეს პერანგიც გაიცრიცა, შვილო, ჩემი გულივით ამასაც დაანყდა ძაფები...

მოგუდულად ჭრიალებს კარადის კარი, საკეტმოშლილი და მორღვეული. მოხუცი თრთოლვით გადმოიღებს ძველი ზენრების წყებაში ჩამალულ ნაკეცს, სინათლეზე გამოიტანს — გადმოფენს მაგიდაზე.

— განვალდა... გაილია, გამჩენის მაღლს ვენაცვალე...

ბოლო წლებია, ჩამიჩუმი აღარ ისმის თინიას ეზოდან. ადრე სანატრელი იყო სიჩუმე, შუქიც დღედაღამ ერთო, სტუმარიც მოდიოდა და მოდიოდა. ახლა ჩაკვდა და ჩაიფერფლა ეს სახლ-კარი, როგორც სოფლის შარავზა ზაფხულის არდადეგების შემდგომ.

— მთელი ცხოვრება ვიბრძოდი, რომ პენსიის იმედად არ ვყოფილიყავ. ზოგი ნანატრი და დაუმაღლებელი სიბერისთვის შრომობს... მე არა! ჩემი ნატვრაც და სიცოცხლეც შვილის სხეულში გამოვანხვიე. გიჟი დედობა პროფესიაა, შვილო...

ძაძისა და ძველი პერანგის სუნი დადგა ოთახში.

— როგორ დავჩანანაკდი, ნივთებს და სიჩუმეს ვენყობი მხოლოდ, მათთან საუბარი მიაღვილდება. იოლად მიგებენ, არ მეპასუხებიან და მეც დილიდან საღამომდე გაუთავებლად ვეჩურჩულები ჩემი ნუთისოფლის სევდიან ამბავს...

— ამბობენ, ქარიშხლიანი ცხოვრება ჰქონდაო.

— მე შეცდომიანს დავარქმევდი, სხვები არ ვიცი, რას ლაპარაკობენ. სიმართლე გითხრა, აღარც მაინტერესებს! შეცდომაში იხვეწება ადამიანი, ქალი მითუმეტეს. ჩადენილის გამო სინანული სჯობს ჩაუდენელი ცოდვების მოლოდინს. მე კიდევ არასდროს არაფრისთვის მიცდია!

— თინია ბებო, ცოტათი მეუხერხულება, პირველად ვარ აქ. იცით, რალაცნაირი იდუმალებით მიყვებოდნენ თქვენზე, თითქმის დამარწმუნეს, რომ...

— სწორადაც დავარწმუნეს, შვილო, ოღონდ ქაჯი და კაციჭამია კი არა, ერთი საცოდავი დედაბერი ვარ და მეტი არაფერი. ამ სახლს და შვილის პერანგს ვდარაჯობ. ეს არის ჩემთვის უკვდავების წყაროც, ოქროს სანძისიც და წმინდა წერილიც, რომელსაც არ ელაღატება.

— შეიძლება გული გატკინოთ და განყენინოთ, მაგრამ მაინც მინდოდა მეკითხა...

— რატომ ვინახავ და ვუფრთხილდები ამ გაცრეცილ პერანგს...

— დიას.

— ჩემი შვილის დაღუპვის შემდეგ, კლასის დამრიგებელმა, მშობლიური ენისა და ლიტერატურის შესანიშნავად მცოდნემ, საშინაო დავალება მისცა ბავშვებს — ორი სიტყვით გაეხსენებინათ ცოტნე — მოეთხროთ საერთო მოგონებები, ან უბრალოდ ეთქვათ რაიმე, ოღონდ გულწრფელად... ყველამ რალაც გაიხსენა.

ბოლო ზარზე, სკოლის ეზოში, ჩემი შვილის თეთრი პერანგიც გამოფინეს.

პერანგი წარწერებით იყო გადავსებული — ნაწყვეტებით საშინაო დავალების ტექსტიდან...

ლაშა

პირველი კლასიდან ვიცნობდი. ღონიერი და დამრტყმელი ბიჭი იყო, თავს არავის დააჩაგვრინებდა, არც სხვისი დაჩაგვრის ნებას მისცემდა ვინმეს. გული ერწოდა და ძალაც მოსდგამდა, ოღონდ ნამეტანი ფიცხი და თავისებური იყო. არაფერს გეტყოდა, არ ჩაგახედებდა თავის სამყაროში, ამიტომ მასთან შიში კი არა, უფრო სიფრთხილე მაკავშირებდა. ფრთხილად ვმეგობრობდი — არც იქით, არც აქეთ. ყოველ სიტყვას ვწონიდი მასთან ყოფნის დროს და დაძაბულობის მარწუხი სადღაც მექაჩებოდა სულ, მანვალებდა...

ნატა

არასდროს მჯეროდა, რომ შენისთანებს ჩემისთანებს შეყვარება შეუძლიათ. შენი წერილები, ყვავილები, დიდი თვალების შემონათება აღარ მიმაჩნდა საჩემოდ, იმდენ ვინმეს აფორიაქებდი და უშფოთებდი გულს. მერე ვილა-ცამ მითხრა, დაქალმა მგონი, ასე და ისეო, და მეც არ დავუჯერე. ქალებს ჩვევიათ ოცნებებში ცხოვრება, მაგრამ ცხვირწინ მოარულ, ახდენილ ოცნებებს ვერ ამჩნევენ. არადა, თვალის გახელა უნდა მხოლოდ...

ვასიკო

ბოლმამ და სირცხვილმა ერთდროულად ამასხა სახეზე. გაშვებულ გოლს არ ვნანობდი, მაგრამ ხვალ დილიდან (დღესვე თუ არა) მთელ სკოლას ეცოდინებოდა, რომ წლის საუკეთესო მეკარემ „დირკა“ ჭამა. ვაკვირებული და გახარებული სიფათები წარმოვიდგინე და გწყევლე, რაც შემეძლო. მძულდი, მეზიზღებოდი, ვერ გიტანდი და სულ ფეხებზე მეკიდა, რომ ასეთი საქციელები არაკაიბიჭურია. ოღონდ გეცოცხლა და, მამას ვფიცავარ, ყველაფერს გააპატიებდი...

სანდრო

პირველი ფიზ-რა გვქონდა. შენ სულ კაიფობდი, „ფიზიკური კულტურა“ სათქმელადაც ამხელა ენერგიას მოითხოვს, ისე კი ბურთის ერთი გაგორებააო, მარტივი, მშვიდი, აუღელვებელი გაგორება. ეგ სიმშვიდე აღარ გამოგივიდა, ძმაო, თორემ დანარჩენში ხუთიანს იმსახურებ ჩემგან, სწორედ იმ დიდ, უშველებელ, ვეებერთელა ხუთიანს.

ლიკა

მასხოვს, „ლტოლოვილოო“, — დამიძახე. გულზე მომხვდა. ისე მენყინა, გაჩერებას არც ვაპირებდი. „ჩვენ ყველანი ლტოლვილები და გამოქცეულები ვართ იმ კუთხიდან ამ ქვეყანაშიო“ — გაღიმება იცოლი უჩვეულო, უცნაური.

„თავს ნუ იმართლებ, უკვე მანყენინე-მეთქი“, — გავჯი-
უტდი. ეტყობა, ძალიან შემეტყო გაბრაზება. დიდხანს ვია-
რეთ უხმოდ, გაბუსხულებმა. ჭიშკარს ისე მივადექი,
აღარც გამიხედია შენკენ. იდექი და ჩურჩული მესმოდა
მხოლოდ...

მირანდა

ატირებული შემოვარდა ლიკა, ზღუქუნებდა, ხავერ-
დის ნაჭერზე იმშრალებდა ცრემლს. რა დაგემართა-მეთ-
ქი. დიდხანს ხმა ვერ ამოიღო, დამუნჯებულივით იყურე-
ბოდა. ფანჯარაში გაიხედეო, — ეს მითხრა მხოლოდ.
ფარდა გადავნიე და ახლომხლო მოვაველე თვალი, თუმცა
არავინ იდგა გარეთ. ნასულაო, — ლიკამ, — ცოტნე იყო,
აქამდე მომაცილა და... სიყვარული ამიხსნაო. როგორ-
მეთქი, — გავცოფდი, შევიშალე კინალამ, არ ვიცოდი, რა
მექნა...

ლევკო

ამ გოგოებს ხომ თეთრი შავად ელანდებათ და ბუზი
სპილოდ. მთელ სკოლას მოსდეს: ცოტნეს ლიკა ჰყვარებია
და ამას გვიმაღავდნენო. ისეთი არაფერი, კაცო! უბრა-
ლოდ, ლექსი ნაუკითხავს — „ვმორდებით, ყოველ ნუთას
ვმორდებით...“ და ამაზე ატყდა ერთი ამბავი. რახან კლას-
გარეშე წიგნებს კითხულობს, გენიოსი გონიათ ბიჭი... ეგო-
ნოთ... ანდა გოგოს განითლებას რა უნდა?!

თორნიკე

გამოქანებაც ეგ იყო, მაგრამ მაშინვე ავუღე „აბარო-
ტი“ — ისეთი ვძნევეყ ყბაში, ჩაიკეცა და ტირილი დაიწყო.
მტერი ხომ არ ვიყავი, მივედი და წამოვაცენე. არ გაპატიე-
ბო, — სასაცილოდ დამემუქრა. ვმეგობრობდით მას მერე,
ბევრჯერ გვიჩხუბია ერთად. თქვენ წარმოიდგინეთ, ქალის
გულისთვისაც კი. თავშენირვასავით იცოდა ჩხუბი, თით-
ქოს ომში გადიოდა, თან უკანასკნელად. გავიდა და ეგაა...

გოგოცა

საჭირო ოთახში ვიყავი, ხველებით რომ შემოვიდა,
მიდგა კუთხეში და მიწყნარდა ხმაურიც. ველოდები რა იქ-
ნება — თავი მოვიმკვდარუნე ასე ვთქვათ. სიჩუმე აუტან-
ლად გაიწელა, საუკუნეს დაემგვანა და უცებ დაირღვა:
„რა დაგიშავეთ, ხალხო?!“ — სასონარკვეთილების განსა-
ხიერება იდგა ჩემს წინ, ცალკე სიმწრისგან და იქით —
ტკივილისაგან ეხეთქებოდა ყრუ კედელს, დამალულ
ცრემლით, გაუმხელელი საიდუმლოთი, რომელიც ლიფ-
ტის ხურდასავით და ავტობუსის ბილეთითვით საგულდა-
გულოდ შეენახა უბეში.

— გადმოაბრუნე, შვილო... მეორე მხარეს უფრო გარკ-
ვევით იკითხება, ალაგ-ალაგ ფლომასტერებიც გაურევი-
ათ... რატომ ვარ ცოცხალი...

პასუხად არაფერი მაგონდება. ისევ ბებო:

— ხანდახან მგონია, რომ სხვა სჩადის ჩემს საქციელს,
სხვა გარბის ამ ცხოვრებიდან და შემორბის ხელახლა და
გაუთავებლად, რომ გულის აირწინაღში ჩატუმბოს ცოდ-
ვილი ჰაერი, რადგან ცოდვის ქვეყანაში უამბაეროდ გაძ-
ლება ისეთივე ძნელია, როგორც პირჯვარი, როცა მარჯ-
ვენა ხელი არა გაქვს.

სალომე

დედიკოს ბიჭი არასდროს ყოფილა. თუ სიმართლე გინ-
დათ, შვილიშვილად უფრო ეკუთვნოდა სანყალ თინიას. ზოგ-
ჯერ ბებოსაც ეძახდა ხუმრობით. ყველამ ვიცოდით, აყვანილი
რომ იყო, ამიტომ კიდეც გვეშინოდა და კიდეც გვეცოდებოდა.
სახელს ამართლებდა რალაცნაირად — ერთგული და თავგან-
ნირული იყო, თუმცა როგორც ძმაცაცები ამბობდნენ, გულჩ-
ვილობასაც ავლენდა რიგ შემთხვევებში. ერთხელ ვერ მოვით-
მინე და ვკითხე: „გოგოს გამო თუ გიტირია-მეთქი?“ არაფერი
უთქვამს, მაგრამ მივხვდი — თვალებით მიდასტურებდა.

ზურა

ჩემზე წინ იჯდა, დამამთავრებელ კლასში. ტოტალიზა-
ტორმა დაგვაძმაცაცა. ხშირად ირითებოდა მანდ. დიდ ფულს
არ დებდა, მაგრამ ბევრჯერ მოუგია. ვირტუოზივით აწყობ-
და კომბინაციებს, რამდენიმე გუნდს ერთმანეთზე გადა-
ბამდა, თავისი „სტრახოვკებით“ და... უმართლებდა მოკ-
ლედ. ზოგჯერ ჩამოვჯდებოდით, თამაშს ვუყურებდით, ვე-
ნეოდით. სულ რალაცას ინიშნავდა ქალაღზე, მერე კუჭავ-
და და ყრიდა... ერთხელ ვილაცამ დაუძახა გარედან. როცა
გავიდა, დაჭმუჭნული ბილეთი დავითრიე და ჩავხედე ჩუმად.
გაკრული ხელით ეწერა: სიყვარული — სიძულვილი 1X.

მამა საბა

აღლევებული მომეჩვენა. „ამდენ რამეს რომ გამოვედე
და გამოვეკიდე, მადლსა და შემწეობას ვითხოვ, მამაო,
უფლისგან, რადგან, დღეს თუ ხვალ, მეც მტვრად ქცევა არ
ამცდება და თუ ზეციდან არ ვიგრძენი სითბო, მინაზე
დალევნთილს ვინ მიპატრონებსო...“ — ალალი და გულწრ-
ფელი თვალებით შემომჩიოდა, მე კი მეგონა, „ჯესუს ქრა-
ისტ სუპერსტარის“ მოსანანიებლად იყო მოსული.

კუსა

ის დღე საშინლად დაიწყო. ჯერ იყო, გვიან მივედით
გაკვეთილზე და ქიმიამ დერეფანში გამოგვყარა ყველანი.
სიგარეტს გააბოლებდა კაცი, მაგრამ მოთმენა და ნათელი
მომავალი ვარჩიეთ მათხოვრობას, ვილაცის დანაყვედრებ
ორ ღერ ფილტრიანს. „ბაყაყი ხო არ არის, ჯიბიდან ამო-
გისტეს, ან როიალი, ჯიბეში არ ჩაგეტოსო?!“ — ამათი
ატანა არ გინდოდა?! ქალაქისკენ ვაპირებდით, როცა ნი-
კუშა მოვარდა აფორიაქებული...

ნიკუშა

ჩემი და მოიტაცეს! ქუჩის თავში დახვედრილან ახვრე-
ბი, ძალით შეუტენიათ მანქანაში და მარცხნივ დააწვენენო,
ქალებმა მითხრეს. მაგათი ამბავი ხომ ვიცი, სადმე სო-
ფელში აიყვანენ, უკაცრიელ ადგილას და დიდ გულზე იქ-
ნებიან მერე. მშობლები შემეცოდა და, რაც პირველი ვიაზ-
რე, სკოლაში მივაჭრი-მეთქი. ბიჭები დამხვდებიან, ეგებ
რამეთი დამეხმარონ-მეთქი...

დაჩი

რა ცოტა ყოფნის — სიხარულიც და მწუხარებაც — ვი-
საც სული უდგია. წუხელ ჩემს გოგოსთან ვიბუქნავე მთე-
ლი ღამე, ზღაპარი იყო! დილით კიდე, ვინ გაცადა, ცოტნემ
მომაცენა ბიჭები, თაკო მოუტაციათ და მანქანა გამოიყვა-
ნეო. როგორ გინდა ამ ხალხს გააგებინო, რომ მამაჩემის

გადამიკიდე, „პატიხონკუ“ ვაკეთებ რაღაცებს, ისიც ათასში ერთხელ... გაბაზრება არ მინდა, თორე ამათ ვანუნუნებდი?! მოკლედ, დავადექით კვალზე...

ირაჩო

ორი „ძევიატკა“ გავამზადეთ სანადიროდ... რა დიდი მიხვედრა უნდა, ვინ მოიტაცებდა. ადრეც მინახავს ის ნაგლი პარაოზი. არასრულწლოვნებში ახეხინეს სამი წელი, ვითომ გამოსწორდებო, მაგრამ უარესი გამოვიდა. „უნდა გამელახა, გუშინინ ეზოში იჯდა გაბლენძილი, დირექტორითო“ — გაცეცხლებულია ცოტნე, ძლივს ვამაგრებთ. წინ წამოგვისკუბდა — მაგას ვინ დაასწრებს წინ დაჯდომას?! „ვიცოდი მე ეგ, ვიცოდი ეგ შორით ტრფობა როგორც დამთავრდებოდაო“ — ისე გვიყურებს, თითქოს ჩვენ მოგვეტაცოს ის გოგო. „რა გააჭირე, დავენვეით და დავანერთო“ — იმედიანადაა დაჩი. ასფალტი მორჩა და ხრეშიან გზაზე აცეკვდა მანქანა.

გუგა

არ მთავრდებოდა აღმართები, ატალახებულ გზაზე უჭირდა „დევიატკას“, წამდაუნუმ სრიალებდა, ბუქსაობდა, იჭინებოდა ორსული ქალივით. „აქ ამოსვლა იკითხე, თაკო თუ მაგ ვიგინდარას გაყვა!“ — ახითხითდა დაჩი. ცოტნემ შეუბღვირა, სერიოზული დაედო სახეზე. „წინ იყურე, ბიჭო!“ — ჩამქრალ ბიჩოკს მოუკიდა და ფანჯარა ჩანია ბოლომდე. ერთი ნავსიანი მოსახვევი გვაკლდა და დაინცებოდა დამრეცები...

თედუნა

ხმაურის მეტი რა გამიგონია, ხმას და ხმაურს ვიყავით სულ მიყურადებული — დირექტორი, სასწავლო ნაწილი, დამრიგებელი — თვალდახუჭული ვარჩევდი მათი ფეხსაცმლების ხმას, მაგრამ ასეთი უცნაური, ასე მოულოდნელი არაფერი გამეგონა. შეშინდნენ ბიჭები. ერთმა ისიც თქვა, მიწისძვრა ხო არ იყოო. რაღაცით კი გავდა მიწისძვრას! გავიხედ-გამოვიხედე. მთები იწვნენ გარშემო, დღენიდაგ მოლუშულნი, როგორც ჩვენი დაწყებითის მასწავლებელი, სულ რაღაცით უკმაყოფილო. მთებს ბილიკები გასდიოდა ნაწილ-ნაწილ, თითო-თითოდ, პანია ქუჩები, ქუჩა კი არა და — ჩიხები; სადღაც იკარგებოდნენ ხვეულები, მთის ძირში თუ მთის მწვერვალზე; სახლებს ამაყად ეჭირათ თავი. რატომაც არა — უკვე გადასულიყო ზამთ-

რის სუსხი და მენყრის შიში. ბოლო თვეში იყო, სულს ღაფავდა გაზაფხულიც. ხეები შეფოთლილიყვნენ, ნაწვიმარზე ბალახი ბზინავდა. ნისლიც გაეპარებინათ, როგორც უდროო სტუმარი, რომელსაც მასპინძლის ნაცვლად მასპინძლის მეზობლები დახვდნენ, ხელცარიელი და უპურმარილო... ყველგან მოვავლე თვალი. ვხედავ, აჩიკო მეჩურჩულება გაბზარული ხმით: „იქ, დაღმართთან, მგონი, რაღაცაა!“

აჩიკო

მანქანა გულაღმა ეგდო ტალახში. მზე აცხუნებდა და ზაგარზე გამოსული ქალივით, სხივებს ისრუტავდა მინაც, მანქანაც, ტალახიც... გულაღმა ეყარნენ ბიჭებიც. დაჩი ტკივილისგან მოკრუნჩხულიყო, ფეხებს ასავსავებდა ჰაერში, ხმამალლა ითხოვდა შევლას. „წყალი, წყალიო“ — ჩაღურჯებულყოფილი ირაჩო, ბოლავდა რაღაცებს, თითქოს უკანასკნელ წამებს ითვლიდა მოწყვეტილი თითებით, რომლებიც უნუგეშოდ და უანგარიშოდ ცახცახებდნენ თავისთვის. გუგა მჭევრმეტყველებდა, როგორც არსად და არასდროს: „ბეჭი ჩამელენა და უკანასკნელი ღამე მივდრიკე აღსასრულისკენ. გულით მჯერა, რომ ხვალ დილიდან არ ვიქნები აქაობას. ყველა საყვედური, შური და დამცინავი თვალეები მიპატივბია თქვენთვის, რაც აქამდე ვიგრძენი და შევამჩნიე. რაც გამომჩინა — ისიც, უბრალოდ, ამ

მხატვარი გიორგი ჩაჩანიძე

ორომტრიალში ვერ მოვიცალე, ყველასთვის მეგდო ყური, ძმაკაცების ხოშზე მეცხოვრა და ჩემი ნაბიჯები ვიღაცებთან მეთანხმებინაო. წუნუნი რა მოსატანია — ახალი დღის მოლოდინი მაშინებს მხოლოდ. იმედიც მაძლებინებს, იქნებ ის ჩემი ცოდვით სავსე მფარველი ანგელოზი მოვიმადლიერო და თუნდაც ერთი სამუშაო დღით გამიხანგრძლივოს წუთისოფელიო“. ცოტნეს დავხედე — ჩამქრალი ჰქონდა თვალეები...

თაკო

„დაბადებხასაც თავისი კანონები აქვს, თავისი წესი. დაბადებაც, როგორც სიკვდილი, არავის ეკითხება და არც არავის უთანხმებს მოსვლას. ოღონდ სიცარიელეს კი არ ტოვებს სიკვდილივით, ავსებს ყველა ღრიჭოს და ჭუჭყურტანას, სადაც უკუნეთია“ — ვილაცის ნათქვამს ჰგავს, მაგრამ მე მჯერა, რომ ეს მისია, მხოლოდ მისი — ცოტნეს უკანასკნელი ჩანაწერი ჩემს დღიურში.

სიტყვის სათავე

საიდან მოდის ნიჭიერება?

პასუხგაუცემელ კითხვათა მწკრივიდანაა. ზუსტად იგივე შინაარსი აქვს, რაც მის პოეტურ ვარიაციას: საიდან მოდის სილამაზე?

ეს ორი სიტყვა: სილამაზე და ნიჭიერება, თანაბარი განცდით მეძვირფასება, როცა ზვიად კვარაცხელიაზე ვფიქრობ, მის ნოველებს, მის წიგნს ვკითხულობ.

ზოგადად, შემოქმედი ხომ უნიჭოდ წარმოუდგენელია, მაგრამ როცა ის ასე სახიერად გეცხადება, ასე უხვად და მაღლიანად, ძალიან ბუნებრივად ჩნდება შენშივე სილამაზის განცდა, — ეს ყოველად ყოფიერი(ც) და ფილოსოფიური(ც) ზეიმი დედამიწაზე!..

ჩემი პირველი შთაბეჭდილება ზვიად კვარაცხელიას კრებულს — „ჰაე“-ს — უკავშირდება, რომელიც რამდენიმე ნოველს აერთიანებს. პირველი, რამაც მომწუსხა – ენა იყო, მწერლის ენა, სრულიად განსაკუთრებული, თავისთავადი, თითქოს კოლხური მელოდიის სიტყვიერი ანაბეჭდი, თითქოს, ამბავს კი არ მოგიტოვრობს ვინმე, არამედ გელიტინება... და ისე შეყვავხარ ამ ენაში, ქართულ ენაში, ანბანში, როგორც ბავშვების საძინებელ ოთახში – ფეხაკრეფით რომ მოგატაროს და შენთან ერთად თვითონაც განიცადოს მისი საიდუმლო.

მთელი ეს კრებული ამ „ანბანური თრთოლვითა“ გაჯერებული, ამ ნესრიგს კი პირველი სიყვარულის სურნელი ახლავს.

აბა, როგორ გინდა, წიგნმა ასეთი განცდები აგიშალოს, ამ საღერდელით თავი წაგაკითხოხს და სამუდამოდ მძაფრად არ ჩაგრჩეს მისი შთაბეჭდილება.

„ბებოს წმინდა წერილმა“ ზვიად კვარაცხელიას ახალი შესაძლებლობებიც დამანახა. ფორმის, სიუჟეტური ქარგის,

თხრობის დეკონსტრუქციის წარმატებული მცდელობა. ერთი ამბის ბევრი პერსონაჟის მიერ სხვადასხვაგვარად თხრობა ნაცადი და მშვენიერი ხერხია მწერლობაში, მაგრამ ის, რაც ზვიადის ნოველაში ხდება, ვფიქრობ, კიდევ უფრო მომხიბვლელია თავისი სიციცხალით, სისხარტით.

ეს სისხარტე კი – მეტაფორაა. ზოგადად, ზვიად კვარაცხელიას პროზას მუდამ ახლავს პოეტური ელფერი, ხშირად ის აზროვნებს კიდევ, როგორც პოეტი. ამ შემთხვევაშიც, მთელი ნოველა სწორედ მეტაფორაა წმინდა წერილისა. ამ ღრმა და მრავალმხრივი სიმბოლოს ძალიან ადამიანური, მშობლიური ანაბეჭდი – შვილის სკოლის პერანგზე, მისი თანაკლასელების მიერ დაწერილი მისი ცხოვრების შტრიხები... ამ პერანგს კი დედა ინახავს (დედა, თუ ბებია, თუ სულაც – დედობილი, რადგან ერთი პერსონაჟი მის ნაშვილებობაზეც ლაპარაკობს), და ალბათ ყოველდღე, სახარებასავით კითხულობს. თავისი სახარებასავით. ამით უკავშირდება ცხოვრებას. ალბათ ამით ეხარება სიკვდილიც.

ეს ნაშვილებობაც, ანუ არა-ნამდვილი დედის თემა, ძალიან საინტერესო პასაჟია ნოველაში. იგი კიდევ უფრო ამძაფრებს ზოგადად დედის, მშობლის შინაარსს. ამ შინაარსში კი, აღარ აქვს მნიშვნელობა, შვილი საკუთარია თუ არა, დედა – აქ უკვე დიდი დედის სიმბოლოა, მშობლიური სიყვარულის მთხრობელი, სანუკვარი რელიქვია – წარწერებიანი პერანგი, მისი სინაგანი დიალოგია დანარჩენ სამყაროსთან.

და სიცოცხლეც მანამ იქნება, ვიდრე გაუსაძლის ტკივილებშიც ადამიანებს ექნებათ თავიანთი წმინდა წერილი.

ვიდრე ნიჭიერებას და სილამაზეს საერთო სათავე ექნება. ყველაფერი კი ისედაც სიტყვიდან იწყება.

ნიმუ სადღოპლაჟილი

პოეტის ერთი ლექსი

შოთა ბოსტანაშვილი

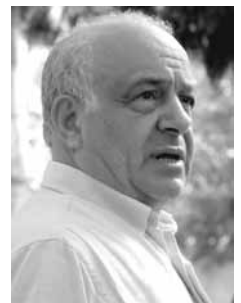
გაოცავული (მ)ცნებაჟი

ანუ მედიუმები და ბარიერები (ბანი / ბარაბანის თანხლებით)

1. ცა ცაა, ცასა და ჩემს შორის...
2. მიწა მიწაა, მიწასა და ჩემს შორის...
3. წამი წამია, წამსა და ჩემს შორის...
4. მზე მზეა, მზესა და ჩემს შორის...
5. მთვარე მთვარეა, მთვარესა და ჩემს შორის...
6. ვარსკვლავები ვარსკვლავებია, ვარსკვლავებსა და ჩემს შორის...
7. ზღვა ზღვაა, ზღვასა და ჩემს შორის...
8. მთა მთაა, მთასა და ჩემს შორის...
9. ტყე ტყეა, ტყესა და ჩემს შორის...
10. ხალხი ხალხია, ხალხსა და ჩემს შორის...
11. ღობე ღობეა, ღობესა და ჩემს შორის...
12. ორმო ორმოა, ორმოსა და ჩემს შორის...
13. კედელი კედელია, კედელსა და ჩემს შორის...
14. კიბე კიბეა, კიბესა და ჩემს შორის...
15. ჩარჩო ჩარჩოა, ჩარჩოსა და ჩემს შორის...
16. იმედი იმედია, იმედსა და ჩემს შორის...
17. მამული მამულია, მამულსა და ჩემს შორის...
18. რწმენა რწმენაა, რწმენასა და ჩემს შორის...
19. ენა ენაა, ენასა და ჩემს შორის...
20. ჩემი ჩემია, ჩემსა და ჩემს შორის...

დაჩემშორის...
დაჩემშორის...
დაჩემშორის...
დაჩემშორის...
დაჩემშორის...
დაჩემშორის...
დაჩემშორის...
დაჩემშორის...
დაჩემშორის...
დაჩემშორის...
დაჩემშორის...
დაჩემშორის...
დაჩემშორის...
დაჩემშორის...
დაჩემშორის...
დაჩემშორის...
დაჩემშორის...
დაჩემშორის...
დაჩემშორის...
დაჩემშორის...

აი, აქ შემოდინა ბანი და ბარაბანი

18.04.10.

პოეზია და პროზა სიცოცხლის ვნებიან ნაკადს რომ ამოჰყვება, უსისხლო თამაშობებით ქმნის ტომეულებს, დიდი სინამდვილის წინაშე არავითარ ღირებულებას რომ არ წარმოადგენენ.

ეს ზედაპირზე დაფენილი მტვერია, რომელიც წამი-წამობით იცვლის სახეს, რათა ხილულ საგნობრიობათა მოჩვენებითობა აჩინოს.

ამ ვნებით ნაკადს გამოქცეული, დავექი მკაცრი მოთხოვნის წინაშე – ერთ წერტილში, ხელისგულზე დაფენილი მებოლა სიცოცხლე, ოცნებას ცხოვრებიდან, მატერიალიზებული რეალობიდან რომ ამორწყავდა.

მუდმივ მზადყოფნა – ათასი გზებით, განუსხვავებელი ერთგვაროვნებით რომ აკვირდება მდინარეს თუ წუმპეს, მზეს თუ გვამს, ვარსკვლავს თუ მეჭეჭს... მსოფლიოს მრავალფეროვნებას წამის მეთაღში რომ მიმოიხილავს, რათა შემდგომ გარდაისახოს ერთ აზრად, ერთ მჭვირვალე ცრემლად, ერთ მარცვლად.

ზოგს გულწრფელად ჰგონია, რომ თუ სული ერთხელაც უსასრულობის გზას შესდგომია, გამყარებულ საგნობრიობათა მსგავსად არ იცვლება და ერთი და იგივე რიტმს ინარჩუნებს.

თუმცა რიტმი და სუნთქვა, ეს უარსებითესი ნაწილი სულის გამოსახებისა ერთდღივივობას უნდა ინარჩუნებდეს, მაგრამ სული ხომ მუდამუჟამს უსაზომოდ ირყევა, ვიდრე ისევ და ისევ თავის რიტმში ჩაჯდება და თავისი სუნთქვით ისუნთქებს.

მეც, როგორც ყოველ პიროვნებას, მარადიული ბრძოლა მიხდებოდა ცხოველსა და ანგელოზს შორის, პიროვნებასა და არარაობას შორის. ვინ გაიღებს ხმას, თუ სხვებს ისედაც ესმით მისი?

რასაკვირველია, სიტყვები უძლურია გამოთქვანის, რაც სულის უღრმეს ფსკერზე დევს, თუმცა მათ განლაგებას კი რაღაც შეუძლია. განლაგება – მაგრამ სწორედ ეს ქმნის დაუძლეველ სიძნელეს: შენი აღმაფრენა, სიგიჟის ვარსკვლავებით მოოჭვილი ქარიშხლის ტანთსაცმლით რომ შემოსილა, ასე რომ დაგატარებს უსასრულო გზებზე და აძლებინებს შენს ფრინველს ცაში.

და თუ მაინც ამომწურავად შევეცდებოდი წერის სირთულის ახსნას, გავიხსენებდი უილიამ ფოლკნერის ნათქვამს:

– როგორ მინდა სათქმელი ქინძისთავზე მოვათავსო.

ჟაკლინ სირაძე

შემაჯავებელი

(გარდაცვლილი ვდგებით და ვცდილობთ მივბადოთ სიცოცხლეს)

ბუნება გვიმალავს სამყაროს იდუმალელებს და როცა ამღერებული კოსმოსი სულში ჩაგვესახება, როცა ვარსკვლავთ ცივი და შორეული მუსიკა ხმიანობს გულში

სხეული ჩვენი სხეული ჩვენი ვით მჭკნარი ფოთოლი ვერ ირხევა. ჭკნობაშეპარული სიცოცხლე იფერფლება და ჰქრება.

გარდაცვლილი ვდგებით, და ვცდილობთ მივბადოთ სიცოცხლეს.

იდუმალი წრა

ალარაფერს, ალარაფერს ძალუძს შენს სულს შეეხოს, ალარაფერს შეუძლია შენი დამხობა, ალარაფერს შესწევს შენი უარყოფა, უკუქცევით, უკუქცევით, რომ არ გამთლიანდე.

და ეს ჩაკეტილ წრე-ბრუნვაში ტრიალს მოაგავს, იმ წრეში ტრიალს, რითაც შემოიწერა იდუმალეებით შებურვილი შენი მე-ობა.

შეხსენება – მე ვარსკვლავი

რაც უფრო მარტოვდები, მით უფრო ღრმავდები შენს თავში და მით უფრო იზრდება ხმა შენში.

და რა ძალუძად ცნობ სიცოცხლის ძალას – შეეხო სამყაროს, შეეხო ადამიანებს და შეახსენო, რომ შენ არსებობ.

დაბადება

ისევ იქ ბრუნდები საიდანაც დაიწყე გზა. ისევ წყვილიაღში ვარდები, ვით თესლი მინის სიღრმეში. არ იცი, რად იხარებ და ამიტომაც ღვივდები.

მფარველი ანგელოზი

ძილქუში მიპყრობს... ასე ვვარდები დავინწყებაში, ასე მფარველობს ჩემი ანგელოზი და ტკივილს აძინებს.

გამოუთქმელი სული

რა შეიძლება შეესიტყვოს ჩემს სევდას, ცრემლებით სავსე სულს, სადღაც მდინარესავით, რომ მიედინება და არსად თავდება.

სამყაროს საგანთა შეცნობა

ქარიშხალი დაჰქრის...
ანყდება სახლების კედლებს,
ბოროტი ხარხარით არხევს ხეებს,
და მჭკნარ ფოთლებს აშარიშურებს...

ღრუბლებს ერეკება...
ჩემს გულს კი დაუნდობლად გარდასახავს
ყოველივე იმად,
რაც გზად შეხვდება.

იღუმალი სარკე

დღეს, არ გიპყრია სარკე იღუმალი
დღეს, არ გიპყრია თასი მათრობელი
რითაც სამყაროს სისავსეს
შენი ვარსკვლავებით, მზეებით, ზღვებით
თუ ნისლის ოცნებაში წასული არყის ხეებით
ჩატევედი შენს ამოსუნთქვაში.

დადუმდი! ნუ სუნთქავ უვარსკვლავებოდ!

სულის თვალებით

თვალს ავახელ –
ნისლის ბურანში მეოცნებედ,
იისფრად გაშეშებულ ხეებს ვკიდებ თვალს,
თუ სულში ჩავაბრუნებ
დახურული თვალის მზერას, –
– ორგანვე, ის ნაზი გაშეშება და გარინდებაა.

სამყაროს ნამდვილი ხმა – გულით ხედვა

უბედურებით შეიძრა გული,
და ცნობ სამყაროს.
ბედნიერებით შეიძრა გული,
და ცნობ სამყაროს.
და ასე გულწრფელის ხედვით ისმინება
სამყაროს ნამდვილი ხმა.

მარცვალა აღმოცენდება
თუ იქნება სადმე დათესილი.

* * *

აღარასოდეს მოიწყენ სულო ჩემო.
ეს რა უნაპირო,
თავბრუნდამხვევ-მზიან-სიხარულიანი
ტალღები გიხვევს და გიკრავს
ალერსიანი ღიმლით.

სამყაროს ერთიანი მდინარეა მოგეახლა,
და თავისი მშვიდი აზრიანობის ფშვინვა მოგაახლა.

ჟამის ნაყოფი

როცა დროის მდინარე ჟამად გარდაისახება
შენს სულში აყვავდება ტანჯული ხე
და ისე მოირთვება,
რომ მისდა სასმენად
სამყარო გაინაბება.

მწირად მხედველი

შენ კი მომისმენ, დამიგდებ ყურს
და იპოვი მარცვლებს:
– ბალებად, ტყეებად თუ მზეებად,
რომ მოგვევლინება

მე კი რა?

ჩავეყურებ ამ მარცვალს, დავეთესავ ამ მარცვალს
მოვიმკი ერთ უფერო და უსუნო ყვავილს,
ჩემს ცრემლს რომ მოაგავს
და არც მოაგავს.

და ასე გრძელდება ათასწლეულები.

თვალნათელი ქვეყანა

რა თვალნათელია ქვეყანა ვინც ხედავს
და ხედვით ისმენს უთვალავ და დამათრობელ ფერადებს.

ეს ხედვა ყველა ფარდის გადანევაა.

და არა აქვს მნიშვნელობა რას აკეთებ:
გძინავს თუ გღვიძავს, დადიხარ თუ უძრავად დგებხარ.
შენს სულში მუდამყამს მზის სიცხადით
იხედებიან საგნები.

მხედველში ყოფიერების წიაღიდან შემამინებელი
თრთოლვა მკვიდრდება,
და წამი მარადიული ფეთქვას იწყებს.

მხატვი თუ ანგელოზნი?

ვინ გეკუთვნის:
მხეცნი თუ ანგელოზნი?
– ვინ მეთქი?

თავად შენმა სულმა
თავად შენმა სულმა

უპასუხოს!

და ეს პასუხი სარკედ შეიქმნება შენთვის.

რწმენის დაკარგვა

რწმენა იგი დაკარგე,
და სიცოცხლე შენი
ასე უსასრულო შესაძლებლობათა ზღვა
განჰქრა, ვით სიზმრის ტკბილი შეხება.

ადამიანი

აურწყავი სიხარულით ვცნობ ადამიანში ღვთაებრივ იდუ-
მალებას.

ცხადში ვგრძნობ სიზმარს,
სიზმარში ვწვდები ცხადს.
ეს ის სხივია ჩემს რაობას ცათამდე რომ აღამაღლებს.

და ასე უსასრულობაში სვლით
ექმნი ღვთაებრივ ადამიანს.

და ჩემი სული ფოთლის მოცახცახე სისათუთედ ქცეული
გრძნობს მოწინებას და მადლიერი ბაგე წარმოთქვამს:
– მადლობ უფალო, ადამიანად რომ მყოფ!

**გადღეობა
(ტკივილით დაფარული ღიმილი)**

თავმოდრეკილი, უფლის წინაშე დგეხარ
და ყოველი საგნის ჭვრეტისას
მადლიერებით ივსები.

ტკივილით დაფარული
შენ ცრემლის იქით იღიმი.

და რა მზიანია ეს ღიმილი,
თითქოსდა მთელ სამყაროს
ნათელი ეფინება.

ზღვის სიხარული

ტკივილთა ზღვების დაუსრულებელი მიმოქცევა
ერთ ტალღად მოვარდება და თავისში მოგიმწყვდევს.
სინათლის სიცხადე განუზომელ სიხარულად გექცევა
როცა გაიხსენებ:
რომ სინამდვილეა, და არა სიზმარი
რომ შენ, შენ, შენ,
ნამდვილად შენ –
ცოცხალი არსება დადიხარ ამ დედამიწის ზურგზე.

საბრალო გულის სახსოვარი

მჭკნარი ფოთლები ქვაფენილზე...
იქნებ ეს არის შენი სულის ტანჯვიანი მონახაზი,
და ამიტომაც შენ საბრალო გულს აეკიდა.

ქრისტეს ლურსმანი

ხელოვანის სული გაყინული მინის წიაღში
შთავარდნილი თესლის მსგავსად
ჩაესვენა და შეენივთა ყინულოვან უდაბნოს.
და ვით ქრისტეს ლურსმნიდან მოდენილი ტკივილი
ამ სიცივის ბუნებაც უსასრულობაა.

მარადიულის პირისპირ

პანია პეპელა მიხურული
მინის კარებს უაზროდ მიანყდა
და აფარფატდა.

ჩემი სული გამახსენდა,
შენი სული გამახსენდა,
და ავტირდი.

ღვთის მახსიარება

დღე იგი დღეთაგანი,
თვისგან რომ შვა სანყისი
ახალი სიცოცხლისა.
რწმენის სინათლით
ზღუდე, რომ აღმართა წარსულთან.

სიყვარული

სიყვარულს მოჰყვა ყვავილოვანი ქარიშხლები,
ვარსკვლავების გიჟური სრბოლა
შენი ცის თაღზე,
ლამის სიშავეში მზეთა სიკაშკაშე,
ვერხვთა რიგების ნელი-ნელ რწევა,
და შუქ-ჩრდილთა წამი-წამად ცვალებადობა.

სიყვარული მოვარდა და შენი ჭიპი
ერთ დღეს მოკვეთილი დედის სხეულს,
დედის ძუძუს და დედის საშოს
მოკვეთილი სამყაროს საერთობას
ისევ აღსდგა.

აღსდგა და გამთლიანდა სისხლი
მიმოქცეული შენსა და დედაშენის სხეულს შორის,
შენსა და საერთო მდინარეს შორის.

სიყვარული მოვარდა
და კაცობრიობას შეემატა ადამიანი.

* * *

ჩემი სული გამოვაბი ჩემს ხელს
და მან დაივიწყა, რა არის დაღლა.
რადგან მისი ბუნება
უსასრულობის გზას გაუყვა.

ღუმლის ენა

მე ჩამესმის ღუმლის ენა
ასე მარტივი, ასე ნატიფი.

და როცა მსურს ხმამაღლა
გავაჟღერო ეს სიტყვები
ასე მსუბუქნი და ასე ცხადნი

მეის ვილაც აქრობს
სინათლის დაუშრეტელ წყაროს...
და ჩნდება...
ბუნდოვან,
მთვარულ-ნისლოვანნი,
ტყეთა ლანდები.

ხელოვანის დანაშაული

შენი დანაშაულია,
რომ ეს ქალი შეშლილია,
შენი დანაშაულია,
რომ ამ მოხუცს ასე უმწეო და მიტოვებული სახე აქვს.
შენი დანაშაულია,
რომ ამ ძალღს ასეთი სევდიანი თვალები აქვს.

შენი დანაშაულია ეს სამყარო,
დანაშაული, რომელიც ისე გტკივა,
რომ ჭრილობასავით თრთის შენი სული
სამყაროს საგნებთან შეხვედრისას.

ღუმლის შერხევა

შენ ებლაუჭები თეთრ ქალაღს,
ამ ღუმის –
რომელიც უნდა შეირხეს,
რათა შენ აღიბეჭდო.

ბრბო

არაფერს არ ფიქრობ,
არაფერს არ გრძნობ,
არაფერს არ ოცნებობ.

და ეს არაფერობა
გითრევს და გითრევს, ვით მორვევი.
მიედინები,
და ასე მინებებული არაფერდები.

აოჯი

შენ მოიპოვე მარცვაღი იგი,
შენს არსობას, რომ მოაგავს
და ასე ამ მარცვალს ჩაჩერებული
თეთრ ფურცელს ეხმიანები.

**ის, რაც
თარგმანს შეუძლია**

□

**ეკა გუჯიაშვილს
ესაუბრება
ნინო ღოღიაძე**

28-31 მარტს კაიროში გაიმართა საერთაშორისო კონფერენცია „თარგმანი და ეპოქის გამოწვევები“, რომლის ორგანიზატორი იყო „თარგმანის ეროვნული ცენტრი“. კონფერენციაში არაერთი ქვეყნის მკვლევარი, კრიტიკოსი და მთარგმნელი მონაწილეობდა. საქართველოდან მოხსენებები წაიკითხეს დარეჯან გარდავაძემ და ნინო ღოღიაძემ. კონფერენციის თავისებურებების და სხვა საინტერესო საკითხების შესახებ „ჩვენი მწერლობის“ მკითხველს ქალბატონი ნინო მოუთხრობს.

– ეგვიპტის კულტურის სამინისტროსთან 1995 წლიდან არსებობდა თარგმანის ეროვნული პროექტი, რომელმაც 2008 წლის პირველ აგვისტოს დამოუკიდებელი ორგანიზაციის სახე მიიღო. მისი მიზანია ორიგინალიდან არაბულ ენაზე თარგმნის წახალისება. დაარსებიდან საკმაოდ მოკლე დროში ამ პროექტის საშუალებით ხუთასამდე წიგნის გამოცემა მოესწრო.

– რა სახის ლიტერატურა ითარგმნება? აქვს თუ არა ორგანიზაციას რაიმე პრიორიტეტი სათარგმნი ნაწარმოებების შერჩევისას?

– ეს არის როგორც მხატვრული, ისე სამეცნიერო ხასიათის ლიტერატურა, რომელიც საკმაოდ ფართო სპექტრს მოიცავს. დიდი ყურადღება ექცევა სამეცნიერო ტერმინოლოგიის თარგმნასა და დაზუსტებას. კონფერენციაზე არაერთი მოხსენება სწორედ ტერმინოლოგიის სხვადასხვა ენაზე თარგმნის პრობლემებს შეეხო.

– ჩანს, ეგვიპტეში თარგმანი სახელმწიფო ინტერესთა რანგშია...

– დიახ, ეს ერთი შეხედვითაც თვალნათლივია. ამ სფეროში დიდი თანხები იხარჯება და ამ თანხებს უმთავრესად სახელმწიფო გაიღებს ხოლმე. აღნიშნული პროექტის მესვეურებიც სწორედ კულტურის სამინისტროა. მისი მიზანია ყველაფერი ითარგმნოს არაბულ ენაზე და ეს მხოლოდ მხატვრულ ლიტერატურას არ ეხება. თუნდაც ის, რომ მომავალში შესაძლებელი იქნება ორგანიზაციის მიერ გამოცემული წიგნების შექმნა ინტერნეტით, განზრახულია არაერთი გამოფენის მოწყობა და მონაწილეობა წიგნის საერთაშორისო ფესტივალებში, იმაზე მეტყველებს, რომ ორგანიზაცია ბევრს იღვწის არა მარტო იმისთვის, რომ სწორედ არაბულად იყოს ხელმისაწვდომი როგორც კლასიკური, ისე თანამედროვე მხატვრული თუ სამეცნიერო ლიტერატურა, არამედ ღონეს არ იშურებს არაბული ლიტერატურის პოპულარიზაციისთვის და ამ ყველაფრის საფუძველი უწინარესად სახელმწიფოებრივი ინტერესია.

– მაინც რომელი ენებიდან ითარგმნება და რამდენად

პრიორიტეტულია მათ შორის ქართული ენა?

– ორგანიზაციის ეგიდით ითარგმნება ინგლისური, გერმანული, ფრანგული, რუსული, ბერძნული, ლათინური, ესპანური, პორტუგალიური, იტალიური, ჰოლანდიური, ინდური, ჩინური, სპარსული, თურქული ლიტერატურა. ამას ბოლო ხანს დაემატა ბულგარული, ბოსნიური, ეთიოპიური, კორეული და ყაზახური ენები. დიდი ინტერესი გამოიწვია ქართულმა ენამ. კარგი იქნებოდა, ჩვენს სახელმწიფოშიც მეტი დაინტერესება არსებობდეს სხვადასხვა ენიდან ქართულად თარგმნის სფეროში...

– ალბათ არც ის არის ნაკლებ მნიშვნელოვანი, რომ პირიქითაც განვითარდეს თარგმანი

– ქართული ლიტერატურა ითარგმნებოდა უცხო ენებზე, ჩვენ არანაკლები რანგის მწერლობა გვაქვს და კარგი იქნებოდა მისი გატანა მსოფლიო ასპარეზზე უფრო დიდი მასშტაბებით. ეს უწინარესად ქართული ლიტერატურის, ჩვენი კულტურის პოპულარიზაციას წაადგებოდა, ამ მხრივ რა ვითარებაა იქ, რამდენად მნიშვნელოვანია არაბული ლიტერატურის თარგმნის საკითხი?

– თვითონ ეს პროექტი სწორედ იმას ითვალისწინებს, რომ მსოფლიოს სხვადასხვა ენიდან არაბულად ითარგმნოს ყველაფერი და არ ჩამორჩნენ მსოფლიოში არსებულ ლიტერატურულ თუ სხვა სახის პროცესებს, ანუ მათ აინტერესებთ „ჩვენ როგორ შევძლებთ“ – როგორ მოახერხებენ ისინი მსოფლიოს სხვადასხვა ენიდან არაბულად თარგმნას. რაც შეეხება პირიქით თარგმნას, მგონია, რომ ისინი მაინც მატერიალურ პერსპექტივებს ითვალისწინებენ – იმას, თუ როგორია წიგნის ბაზარი ამა თუ იმ ქვეყანაში. არაბულ ენაზე მკითხველთა რიცხვი გაცილებით დიდია, აი, მაგალითად ჩვენი წიგნის ბაზარი ვერ შეედრება არაბული წიგნის ბაზარს და ქართულად თარგმნაზე თუ მიდგება საქმე, შესაძლოა, მათთვის ძალიან საინტერესოც იყოს ასეთ იშვიათ ენაზე არაბული ლიტერატურის გადათარგმნა, მაგრამ ქართულენოვანი მკითხველი ხუთი მილიონიდან რეალურად ალბათ რამდენიმე ათასია. ამიტომ ისეთი შთაბეჭდილება მრჩება, რომ პირიქით თარგმნისას ისინი მაინც საბაზრო ეკონომიკის თავისებურებებს ითვალისწინებენ, თორემ რატომაც არ უნდა აინტერესებდეთ ნებისმიერ ენაზე არაბული ლიტერატურის პოპულარიზაცია?!

– ვატყობ ეს თემა შორს ნავიყვანს, ამიტომ მინდა გთხოვოთ: იქნებ უშუალოდ ამ კონფერენციაზე გვიამბოთ.

– „თარგმანის ეროვნული ცენტრის“ მიერ გამართული პირველი საერთაშორისო კონფერენცია 28 მარტს საზეიმოდ გაიხსნა კაიროს ოპერის დიდ დარბაზში. ეგვიპტის კულტურის მინისტრმა ფარუკ ჰოსნიმ ამ ცენტრის მიერ სამი წლის წინათ დაწესებული საგანგებო ჯილდოთი – რიფა’ა ატ-ტაჰტავის სახელობის პრემიით (100 000 ეგვიპტური ფუნტის ოდენობით) – დააჯილდოვა როგორც არაბი, ისე არაარაბი მთარგმნელები. ცნობილი ეგვიპტელი რეფორმ-

ნინო დოლიძე

ტორის, მუჰამედ ალის ეპოქაში მოღვაწე რიფა’ა ატ-ტაჰტავის (1801-1873) მიერ გაჩაღებულმა მთარგმნელობითმა მუშაობამ თავის დროზე დიდად შეუწყო ხელი „ეგვიპტურ ალორძინებას“, ამიტომაც მიენიჭა მისი სახელი პრემიას, რომლითაც ეგვიპტელები კვლავ ცდილობენ ხელი შეუწყონ ინტელექტუალური ცხოვრების აღმავლობას, თარგმნა ხომ ყველა ეპოქაში კულტურის ალორძინების საწინდარია.

– ასეა, ოღონდ სხვადასხვა დროს განსხვავებული თემატიკის მიმართ ჩნდება ინტერესი. უთუოდ ამ კონფერენციაზეც გამოიკვეთა პრიორიტეტული თემები.

– კონფერენციის ძირითადი თემატიკა იყო თარგმანთან დაკავშირებული პრობლემები – თარგმანი და გლობალიზაცია, თარგმანი და კულტურული იდენტობა, მხატვრული თარგმანის პრობლემები, ტერმინოლოგიის თარგმნის საკითხები, და საერთოდ, ნათარგმნი პროდუქციის გამოცემასა და გავრცელებასთან დაკავშირებული პრობლემები. ბევრი იყო ინფორმაციული ხასიათის მოხსენება, როდესაც ავტორი მოკლედ მიმოიხილავდა, თუ რა ვითარებაა მის ქვეყანაში – არაბულიდან თარგმნის სფეროში. მათ შორის ძალიან საინტერესოდ წარმოჩინდა დარეჯან გარდავაძის მოხსენება, რომელიც საქართველოში არაბულიდან თარგმნის ტრადიციებს შეეხებოდა. აღმოჩნდა, რომ კონფერენციაზე წარმოდგენილ ქვეყნებს ჩვენი ქვეყანა არაფრით ჩამოუვარდება კლასიკური არაბული ლიტერატურის თარგმნაში, რასაც ჩვენს არაჩვეულებრივ მთარგმნელებს (თინა მარგველაშვილს, ნანა ფურცელაძეს და სხვებს) უნდა ვუმაღლოდეთ. თარგმანის მნიშვნელობა შესანიშნავად ესმოდა ქართული აღმოსავლეთმცოდნეობის სკოლის დამაარსებელს გიორგი წერეთელს და თვით მან დაიწყო ეს პროცესი, როდესაც ამინ არრეიჰანის ცნობილი თავისუფალი ლექსი „განმკურნე მე, ხევის ქალმერთო“ თარგმნა. კონფერენციაზე აღინიშნა, რომ თარგმანის ტრადიცია საქართველოში დღესაც გრძელდება.

– ცნობილია, რომ ამ ბოლო ხანს ევროპაში დიდ ყურადღებას აქცევენ არაბულ ლიტერატურას, ინგლისში, გერმანიაში და ესპანეთში არსებობს საგანგებო გამომცემლობები, რომლებიც მხოლოდ არაბულ ლიტერატურაზეა ორიენტირებული...

– არა მხოლოდ გამომცემლობები, ევროპაში არაბულ მწერლობაზე ორიენტირებული საგანგებო პერიოდული გამოცემებიცაა. მაგალითად, ბრიტანული „ბანიპალი“ ან ბაზელში გამომავალი ჟურნალი „ლისანი“, გერმანულენოვანი ქვეყნებისთვის. სხვათა შორის, კონფერენციაში მონაწილეობდა „ბანიპალის“ რედაქტორი, ბრიტანელი აღმოსავლეთმცოდნე მარგარეტ ობანქი. მან 1998 წელს ერაყელ მწერალთან სამუელ შამონთან ერთად დააარსა დღეს უკვე მთელ დასავლეთ სამყაროში ცნობილი ჟურნალი, რომელიც აქვეყნებს თანამედროვე არაბულ ქვეყნებში შექმნილი ლიტერატურის ინგლისურ თარგმანებს, ასევე არაბ მწერალთა ინგლისურენოვან სტატიებსაც სხვადასხვა თე-

მაზე. რაც შეეხება გერმანულენოვან „ლისანს“, ის აქვეყნებს არა მხოლოდ თანამედროვე არაბული ლიტერატურის გერმანულ თარგმანებს, არამედ ეხმარება ევროპაში მოღვაწე ახალგაზრდა არაბებს, ხელს უწყობს ახალ მთარგმნელთა გამოვლენას, მიმდინარე არაბულ ლიტერატურულ პროცესებში არკვევს გერმანულ გამომცემლობებსა თუ აღმოსავლეთმცოდნეებს და უბრალოდ აცნობს არაბულ ლიტერატურას ჩვეულებრივ, რიგით გერმანულენოვან მკითხველს. „ლისანი“ 2005 წელს ეგვიპტელმა ლიტერატურის კრიტიკოსმა ჰასან ჰამადმა დააარსა.

– როგორ ფიქრობთ, რამ გამოიწვია ევროპელთა ასეთი დაინტერესება არაბული ლიტერატურით?

– ეს ინტერესი კარგა ხანია შეიმჩნევა. საერთოდ ამ გამოცემების არსებობა მეტყველებს, რომ არსებობს მათი წამკითხველიც. ჩვენც ხშირად ვსარგებლობთ „ბანიპალითაც“ და „ლისანითაც“ ამა თუ იმ სიახლის გასაცნობად. საქმე ის არის, რომ ევროპაში აღმოსავლური ლიტერატურის მიმართ ინტერესი ყოველთვის იყო, მაგრამ აქამდე ამ მწერლობას ევროპა მაინც...

– ზემოდან უყურებდა?

– დიას, ასე იყო. ეს ტენდენცია XX საუკუნის ბოლოს დაიწყო და არაბული მწერლობა უკვე ევროპულ ლიტერატურასთან თანაბარ რანგში განიხილება. ამას ხელი შეუწყო არაბულენოვანი მწერლის ნაჯობ მაჰფუზისთვის 1988 წელს ნობელის პრემიის მინიჭებამ. ევროპის ყურადღება ამ მწერლისადმი გარკვეულწილად განსაზღვრა იმ ფაქტორმაც, რომ მისი ნაწარმოები მსოფლიო ლიტერატურულ ასპარეზზე ერთ-ერთმა ცნობილმა სახელმა – დენის ჯონსონ-დევისმა – თარგმნა. ამის შესახებ თვით ნაჯობ მაჰფუზმაც განაცხადა და აღნიშნა, რომ ჯონსონ-დევისს უშუალო წვლილი მიუძღვის არაბი მწერლისთვის ნობელის პრემიის მინიჭებაში.

– მგონი ბრიტანელი მწერალია, არა?

– წარმოშობით არის ბრიტანელი. ისე, კანადაში დაიბადა 1922 წელს. ბავშვობის ნაწილი კაიროსა და სუდანში გაატარა. 30-იან წლებში დაამთავრა კემბრიჯის უნივერსიტეტი არაბული ენის სპეციალობით. ენის ცოდნა გაიმყარა 1931-1935 წლებში ბიბისიში მუშაობით. ორმოცდაათამდე საბავშვო წიგნი აქვს დაწერილი, რომლის წყაროდ აღმოსავლურ ლიტერატურას იყენებდა. მაჰფუზის გარდა თარგმნა იაჰია ჰაკი, მაჰმუდ თეიმური, იუსიფ იდრისი, იდვარ ალ-ხარატი, ატ-ტაბი სალეჰი, მაჰმუდ დარვიში, ჰანა ატი,

ალიფა რიფათი და სხვა მწერლები.

– „თარგმანის კონფერენციაზე“ ალბათ არაერთი ასეთი დიდი სახელი მონაწილეობდა, არაერთი ცნობილი მკვლევარი წარსდგა თავისი მოხსენებით...

– მკვლევარიც, ლიტერატურის კრიტიკოსიც და მთარგმნელიც. საფრანგეთიდან გახლდათ ისტორიკოსი ჰენრი ლორენსი, ბრიტანეთიდან – ოქსფორდის უნივერსიტეტის პროფესორი რობინ ოსტელი, აშშ-დან — პენსილვანიის უნივერსიტეტის პროფესორი, ჩრდილოეთ ამერიკის ახლო აღმოსავლეთის ასოციაციის (MESA) პრეზიდენტი როჯერ ალენი, იტალიიდან – რომის უნივერსიტეტის თანამედროვე არაბული ლიტერატურის პროფესორი მარია ავინო, ესპანეთიდან მთარგმნელი კარმენ რუისი, იაპონიიდან – კარუ იამამატო... რომელი ერთი ჩამოგივთავალოთ. კონფერენციაში ბევრი ემიგრაციაში მცხოვრები არაბი პროფესორი და მთარგმნელიც მონაწილეობდა. პრემიით დაჯილდოვდნენ როგორც არაბი (ბაშირ ას-სიბა'ი, მუსტაფა ლაბიბი, მაჰმუდ 'ანანი და სხვა), ისე არაარაბი (დენის ჯონსონ დევისი, როჯერ ალენი, პედრო მარტინესი და სხვა) მთარგმნელები.

– რას ეხებოდა პირადად თქვენი მოხსენება და, საერთოდ, როგორი გამოხმაურება მოჰყვა ჩვენს მონაწილეებს?

– პირადად ჩემი მოხსენება შეეხებოდა მურიდ ალ-ბარლუთის მეშუარული თხზულების „მე ვნახე რამალა“ ქართულ თარგმანს. მეშუარული ლიტერატურა ძალზე მნიშვნელოვანია, მითუმეტეს, როცა მტკივნეულ ისტორიულ საკითხებს შეეხება. მხატვრული თარგმანი კი წარმოგვიდგება ერთგვარ ხიდად სხვადასხვა ეროვნების ადამიანებს შორის. პალესტინელთა პრობლემა არაბული სამყაროს ერთ-ერთი მთავარი ტკივილია. ჩემს მოხსენებაში პარალელი გავაველ აფხაზეთის და სამაჩაბლოს საკითხთან. გლობალიზაციის ეპოქაშიც კი, როცა ინფორმაცია წამებში ვრცელდება, თარგმანი არ კარგავს თავის მნიშვნელობასა და აქტუალობას. ამის მაგალითად შეიძლება მოვიყვანოთ „მე ვნახე რამალა“, რომლის ქართული თარგმანის მეშვეობით ჩვენი მკითხველისათვის შესაძლებელი გახდა არაბული სამყაროს ერთ-ერთი მთავარი სატკივარის გაზიარება. ის, რაც ამ წიგნმა შეძლო, მიუღწეველია ნებისმიერი მაღალტექნოლოგიური საინფორმაციო საშუალებისათვის (და ამაში დიდად თარგმანის წვლილი). მე ვიცი ქართველ მკითხველთა ნაწილის აზრი მის შესახებ, გავეცანი როსტომ ჩხეიძისა და ნანა კუციას ძალზე საინტერესო გამოხმაურებებს ამ წიგნის თაობაზე, თუმცა ეს ალბათ ცალკე საუბ-

საქართველოს საპატრიარქოსთან არსებული ახალგაზრდობის სულიერი და ინტელექტუალური განვითარების ცენტრმა რობერტ მესხის პოეზიის საღამოს უმასპინძლა. აქვე გაიმართა მისი ახალი წიგნის — „ნიჟარები“ — პრეზენტაციაც.

საღამო გახსნა წიგნის ავტორმა, რომელმაც დიდი მადლობა გადაუხადა საღამოს ორგანიზატორს, საქართველოს მწერალთა კავშირს, და წიგნის რედაქტორს, პოეტ მარიამ ნიკლაურს.

„ეს დღე ჩემთვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, სწორედ დღეს მომეცა საშუალება ამ დიდებულ ტაძარში თითოეულ თქვენგანს მოგანვდინოთ ჩემი სიტყვა და გაგაცნოთ ჩემი ლექსები. ჩემი შთაგონების წყარო სიყვარულია, რომელმაც ეს ლექსები შემაქმნევინა“, — დასძინა პოეტმა.

პოეტის ფიქრი უმთავრესად აფხაზეთის ტრაგედიას დასტრიალებს და ახერხებს ამ ტკივილის გაუნელებლობა განსხვავე-

ბული, დაუშტამპავი, მხოლოდ მისთვის ნიშანდობლივი ფერებითა და სახეებით წარმოაჩინოს.

საღამოზე მონაწილე სტუმრებს შორის იყვნენ პოეტის მეგობრები, რომლებიც კითხულობდნენ მის ლექსებს ახალი კრებულიდან.

„რობერტი ის პოეტი, რომელიც ცდილობს მშვენიერების და ჰარმონიულობის შენარჩუნებას თავის შემოქმედებაში, როცა ჩვენს ყოფიერებაში ირღვევა ჰარმონია, იგი კარგად ახერხებს მას. თავის ლექსებში გააძლიეროს, ამიტომ მისი ლექსების წაკითხვა ჩემთვის დღესასწაულია“, — წარმოთქვა ჟურნალისტმა ეკა ტალახაძემ და პოეტის შემოქმედებიდან ერთ-ერთი საყვარელი ლექსი წაიკითხა.

საღამო დაასრულეს სტუდენტებმა, რომლებიც მონაცვლეობით კითხულობდნენ პოეტის ლექსებს.

ედმუნდ ბერკი

ფიქრებიდან

კონსერვაცია და რეფორმა

რაკი შენება არ შეეძლოთ, ფრანგმა რადიკალებმა დანგრევა დაიწყეს, ამბობს ბერკი „ფიქრებში“. იგი გვიჩვენებს სახელმწიფო მოღვაწის მოვალეობას – კიდევ შეინახოს და კიდევ შეცვალოს სოციალური ინსტიტუტები.

სწორედაც რომ უუნარობამ, შებრძობლებოდნენ სიძნელეებს, აიძულა საფრანგეთის თავნება ასამბლეა შეეთხზა სქემები რეფორმისა ანუ გაუქმებისა და სრული ნგრევისა.* ნუთუ დანგრევასა და დაქცევასი უნდა გამოამჟღავნოთ ნიჭი და უნარი? რასაც თქვენი ასამბლეა აკეთებს, თქვენს ბრბოსაც ხომ კარგად შეეძლო. ამ საქმისათვის ზედმიწევნით შესაფერია უფშუტესი შემეცნება, უფხემესი ხელი. მრისხანება და მძვინვარება ნახევარ საათში გაანადგურებს უფრო მეტს, ვიდრე კეთილდღეობა, დიდსულოვნება და წინდახედულება შეძლებს ააშენოს ას წელიწადში. ძველ დანესებულებათა შეცდომები და ნაკლოვანებანი თვალითაც ჩანს და ხელითაც შეეხები. მათ გამოსავლენად მცირეოდენი უნარია საჭირო. როცა აბსოლუტური ძალაუფლება ამკარაა, ერთადერთი სიტყვაა საჭირო, რომ ნაკლიცა და დანესებულებაც ერთდროულად გაუქმდეს. იგივე ზარმაცო, მაგრამ მოუსვენარი განწყობილება, მცონარობა რომ უყვარს და სიმშვიდე სძულს, წარმართავს ამ პოლიტიკოსებს, როცა იმ ადგილის შევსებას იწყებენ, თვითონ რომ დაანგრის. იოლია ყველაფრის სანინააღმდეგოდ მოქმედება, რასაც ხედავ; ასევე იოლია დანგრევა. სიძნელეები არ შეგხვდება, როცა არაფრის შექმნას არ ცდილობ. კრიტიკას ყოველთვის უჭირდა იმის ნაკლოვანების მიგნება, რაც არ არსებობს, და მონადინებულ მგზნებარებასა და მაცდუნებელ იმედს ძალზე ვრცელი წარმოსახვა აქვს, რაც შეიძლება ისე წარმართოს, რომ სრულებითაც არ შეხვდეს წინააღმდეგობა.

სრულიად სხვა კონსერვაცია და რეფორმა ერთდროულად. როდესაც ძველი დანესებულების სასარგებლო ნაწილები შენარჩუნებულია, ის, რაც ემატება, უნდა მოერგოს არსებულს; ენერგიული გონება, ბეჯითი და გამჭრიახი ყურადღება, შედარებისა და შერწყმის მრავალფეროვანი ძალები და

* ასამბლეის წამყვანმა წევრმა, მუსიე რაბაუდ დე სენტ ეტიენმა, რაც შეიძლება ნათლად გადმოსცა თავიანთი პრინციპები და მართლაც, რა შეიძლება იყოს უფრო ადვილი: (საფრანგეთის ყველა დანესებულება დაფუძნებულია ხალხის გაჭირვებაზე; იმისათვის, რომ ბედნიერი გავხადოთ ხალხი, საჭიროა განვაახლოთ ისინი, შევცვალოთ იდეები, კანონები, ჩვეულებანი... ადამიანები, საგნები, სიტყვები... დავანგრიოთ ყველაფერი; დიახ, დავანგრიოთ ყველაფერი, რადგანაც ყოველივე ხელახლა უნდა შეიქმნას). ეს ჯენტლმენი გახლდათ არჩეული პრეზიდენტი ასამბლეისა და არა Quinze-vingt (პრემების თავშესაფარი) ან Petits Maisons (გიყების თავშესაფარი) მკვიდრი, სადაც ის საცოდავები არიან თავშერგულნი, რაციონალურად რომ არ არიან მიჩნეულნი, მაგრამ არც იდეებით, არც ენითა და არც ქცევით ოდნავადაც არ განსხვავდებიან მათგან, ვინც ასამბლეის შიგნით თუ გარეთ წარმართავენ იმ მანქანის მოქმედებას, რაც ახლა მუშაობს საფრანგეთში.

შემეცნების ნაყოფიერი და მიზანშეწონილი ნყაროები უნდა გამოიყვანოს; უნდა გამოიყვანოს ხანგრძლივ კონფლიქტში დაპირისპირებულ ცოდვათა გაერთიანებულ ძალებთან, ყოველგვარი გაუმჯობესების უარყოფელ სიჯიუტესა და თავყარობასთან, რაც მობეზრებული და შეძულებული აქვს ყველაფერს, რასაც კი შეჰხებია. მაგრამ თქვენ შე-

გიძლიათ შემედავოთ: ამგვარი პროცესი ნელია. ეს კი ვერ დააკმაყოფილებს ასამბლეას, რომელიც ძლევა მოსილად განახორციელებს ორიოდ თვეში საუკუნეთა საქმეს. ამგვარი რეფორმა, ალბათ, მრავალი წელი გაგრძელდება.” ალბათ ასე იქნება და ასეც უნდა იყოს. ამ მეთოდის ერთ ბრწყინვალეობა ისიცაა, რომ დრო მისი ერთ-ერთი თანაშემწეა, თვითონ კი წელი მოქმედებს და ზოგიერთ შემთხვევაში შეუმჩნევლადაც კი. თუკი სიმართლე და წინდახედულება სიბრძნის ნაწილია, როცა საქმე გვაქვს მხოლოდ უსულო მატერიასთან, ცხადია, საქმის ნაწილიც ხდება; როცა ჩვენს მიერ წარმოებული ნგრევისა თუ შენების საგანი აგური და ფიცარი კი არ არის, არამედ მგრძობიარე არსებანი, მათი მდგომარეობის, პირობებისა და ჩვეულებათა უცარმა ცვლილებამ შესაძლოა მრავალ არსებას უბედურება მოუტანოს. მაგრამ, როგორც ჩანს, პარიზში გაბატონებულია შეხედულება, რომ უგრძობი გული და ეჭვიმუკარებელი თავდაჯერება ერთადერთი კვალიფიციციაა სრულყოფილი კანონმდებლობისათვის. ჩემი იდეები კი იმ მაღალი დანესებულების გამო სრულიად განსხვავებულია. ჭეშმარიტი კანონმდებლის გული გრძობებით უნდა იყოს აღვსილი. მას უნდა უყვარდეს და პატივს მიაგებდეს მოყვასს და ეშინოდეს საკუთარი თავისა. მას უფლება უნდა ჰქონდეს ტემპერამენტისა და ინტუიციის შემწეობით მოიხელთოს უმაღლესი მიზანი, მაგრამ მისი სვლა მიზნისაკენ ფრთხილი უნდა იყოს. პოლიტიკური განგებულობა, რაკი სოციალურ მიზნებს ემსახურება, მხოლოდ სოციალური იარაღებით უნდა შეკავშირდეს. გონება გონებით განწონასწორდეს. დრო იმისათვისაა საჭირო, რომ გამოანართოს ეს კავშირი გონებათა, რაც ერთადერთია, რასაც იმ ყოველივე სიკეთის შექმნა შეუძლია, მიზნად რომ ვისახავთ. მოთმინებით მეტის მიღწევა შეგიძლია, ვიდრე ძალით. თუ გადაწყვეტ და შევხები გამოცდილებას, რაც პარიზში მოდიდან გამოსულა, უნდა გითხრაო, რომ ჩემი საქმიანობის დროს გამოცვნია და მითანამშრომლია, ჩემივე შეფასებით, დიდ ადამიანებთან; და ჯერ არ მინახავს გეგმა, რაც არ განეხილოთ იმათ, ვინც წინამძღოლებთან შედარებით დაბლა დგანან. წელი, მაგრამ ბეჯითი წინსვლის დროს თვალყურს ვადევნებთ თვითეული ნაბიჯის ეფექტურობას; პირველის წარმატება თუ წარუმატებლობა გზას უნათებს მეორეს; და ასე, განათებითან განათებამდე, უსაფრთხოდ წარვმართავთ მთელ სერიებს. ვხედავთ, რომ სისტემის ნაწილები ერთმანეთს არ ეჯახება. ყველაზე უფრო იმედის მომცემ საშუალებათა ფარული ნაკლოვანებანი გამოჩენის-

თანავე გამოხსნორდება. ერთი უპირატესობა ისეთი მცირეა, რომ შეიძლება მეორეს შეენიროს. ვანაზლაურებთ, ვარიგებთ, ვანონასნორებთ. შეგვიძლია თანამიმდევრულ მთლიანობად შევკავშიროთ მრავალგვაროვანი ანომალიები და საკამათო პრინციპები, რაც ადამიანის გონებასა და საქმიანობაში გვხვდება. აქედან აღიძვრება არა ბრწყინვალეობა უბრალოებისა, არამედ გაცილებით მეტი — ბრწყინვალეობა კომპოზიციისა. იქ, სადაც კაცობრიობის დიადი ინტერესები ზრუნავს თაობათა გრძელ წყებაზე, თაობებს უფლება უნდა ჰქონდეთ მონაწილეობდნენ იმის განსჯაში, რაც ასეთ ღრმა გავლენას ახდენს მათზე. თუკი სამართლიანობა ამას მოითხოვს, სამუშაო თავისთავად მოითხოვს უფრო მეტი გონების დახმარებას, ვიდრე საუკუნემ შეიძლება შესთავაზოს. ამ თვალსაზრისის შედეგია, რომ საუკეთესო კანონმდებელი ხშირად დამაყოფილებულან იმით, რომ საფუძველი ჩაუყრიათ დამაჯერებელი, მყარი და წარმართველი პრინციპისათვის მთავრობისა; ისეთი ძალაუფლებისათვის, რასაც ზოგიერთი ფილოსოფოსი პლასტიკურ ბუნებას უწოდებს; და ამ პრინციპის განმტკიცების შემდეგ ნება ეძლევა თვითონ იმოქმედოს.

ამ გზით სვლა, ანუ ამ უმთავრესი პრინციპითა და ნაყოფიერი ენერგიით მოქმედება გახლავთ ჩემთვის უღრმესი სიბრძნის საზომი. რასაც თქვენი პოლიტიკოსები თამამი და გაბედული გენიოსის ნიშნებად მიიჩნევენ, მხოლოდ უნარ-ჩვევათა ქონის საბრალბელი სურვილია. სასტიკ ფაციფუცში გართულნი დაუმორჩილებლობას რომ უცხადებენ ბუნებრივ პროცესებს, ბრმად ენდობიან ყოველ თავგადასავალთა მძიებელ პროექტანტს, ყოველ ალქიმიკოსსა და ემპირიკოსს. აითვალნუნებენ ყველაფერს, რაც საყოველთაოა. დიეტას არაფრად აგდებენ თავიანთ სამკურნალო სისტემაში. ყველაზე უარესი კი ის არის, რომ სწეულების საყოველთაო სამკურნალო საშუალებას ათვალნუნებენ წარმოიშობა არა მხოლოდ იქიდან, რომ ვერ გაუგიათ, არამედ, ვშიშობ, ბოროტგანწყობილებიდან. როგორც ჩანს, თქვენი კანონმდებელი შეხედულებებს პროფესიებზე, რანგებსა და სამსახურებზე სატირიკოსთა დეკლამაციიდან და მასხარებისაგან ითვისებენ, ვინც თვითონაც გაოცდებოდნენ, მათივე აღწერილობის მიხედვით რომ მოქცეოდნენ. მასხარებს რომ უგდებენ ყურს, თქვენი ლიდერები ყველაფერს მხოლოდ ნაკლოვანებისა და შეცდომების კუთხით აღიქვამენ და ყოველნაირად აზვიადებენ ამ ნაკლოვანებებსა და შეცდომებს. ეგებ პარადოქსულად მოგეჩვენოთ, მაგრამ უეჭველი სიმართლეა, რომ ისინი, ვისაც ჩვევად აქვთ დანაშაულთა გამოჩხრეკა და გამომზეურება, მომზადებულნი არ არიან რეფორმების ჩასატარებლად, რადგან მათი გონება არამარტო აღჭურვილი არ არის კეთილისა და მშვენიერის ნიმუშებით, არამედ, ჩვეულებისამებრ, ვერ ჰპოვებენ ვერავითარ სიამოვნებას კეთილისა და მშვენიერის აღქმისას. ნაკლოვანებათა დიდი სიძულვილის გამო ადამიანი ძალზე მცირედ უყვართ. ამიტომაც რა გასაკვირია, რომ არც განწყობილი არიან და არც ძალუძთ ემსახურონ ადამიანებს. აქედან მომდინარეობს აღრული განწყობილება ზოგიერთი თქვენი წინამძღოლისა, ყველაფრის დანაწევრება რომ სურთ. ამ ბოროტ თამაშში ამჟღავნებენ მთელ თავიანთ დათხილ აქტივობას. ხოლო რაც შეეხება დანარჩენს, ენამჭევრ მწერალთა მიერ შეთხზულ პარადოქსებს, რასაც მარტოდენ ფანტაზიის თამაშით აღწევენ, ნიჭის წყალობით აღძრავენ ყურადღებას და ინვევენ განცვიფრებას, ეს ჯენტლმენები მიიღებენ არა როგორც ორიგინალურ ავტორთა ნაზრევს, არამედ როგორც

საშუალებას, რომ დაიხვეწონ გემოვნება და გაიუმჯობესონ სტილი. ეს პარადოქსები მათთვის სერიოზული საფუძველია მოქმედებისათვის, რითაც წარმართვენ სახელმწიფოს ყველაზე მნიშვნელოვან საქმეებს. ციკლონი დაცინვით აღწერდა, თუ როგორ ახორციელებდა ცხოვრებაში კატონი თავისი სკოლის პარადოქსებს, როცა სტიოკურ ფილოსოფიაში ავარჯიშებდა დამწყებ სტუდენტებს. და თუ რასაც კატონზე ამბობენ სიმართლეა, ამ ჯენტლმენებმა უნდა გადაიღონ ის, რაც *pede nudo Catonem*-ის დროს მცხოვრებმა რამდენიმე პიროვნებამ ჩაიდინა. მ-რ ჰიუმმა მითხრა, თვითონ რუსოსგან ვისწავლე კომპოზიციის საიდუმლო. ამ გამჭრიახმა, თუმცა ექსცენტრულმა დამკვირვებელმა შენიშნა, რომ მსმენელთა ინტერესის გასაღვივებლად ჯადოსნური რამ უნდა შეეთხზა; რომ წარმართული მითოლოგიის ჯადოქრობამ დიდი ხანია დაკარგა ზემოქმედების ძალა; რომ შემდგომ მოსულმა გოლიათებმა, ჯადოქრებმა, ფერიებმა და რომანტიკულმა გმირებმა ამოწურეს თავიანთი ეპოქის იაფი ინტერესი; და რომ მწერალს ისლა რჩებოდა, რომ ხელი მოეკიდა ჯადოსნურის ახალი ნიმუშისათვის, რაც კიდევ შეიძლებოდა შექმნილიყო და ისეთივე დიდი ყურადღება მიეპყრო, ოღონდ სხვა გზით; ესე იგი, ჯადოსნურს ცხოვრებაში, ჩვეულებებში უნდა გამოენჯია ახალი და ჯერ არნახული ყურადღება პოლიტიკისა და ზნეობის სფეროში. მჯერა, რუსო რომ ცოცხალი ყოფილიყო და ცხოვრების ფხიზელ ინტერვალში შესწრებოდა, თავზარი დაეცემოდა, თავისი მოძღვრების პრაქტიკულ მძვინვარებას რომ იხილავდა, იხილავდა მათ, ვინც ყალბი მიმბაძველნი არიან თავიანთი პარადოქსებით და ურწმუნოებაში ჰპოვებენ რწმენას.

ზნეობრივი წარმოსახვა

ბერკის აზრით, ზნეობრივი წარმოსახვა ცივილიზაციის ნიშანია. იგი განიხილავს ევროპული სამყაროს ორ შემადგენელ პრინციპს — ჯენტლმენურ სულსა და რელიგიურ სულს.

თექვსმეტი თუ ჩვიდმეტი წელი გავიდა, რაც პირველად ვიხილე საფრანგეთის დედოფალი ვერსალში; მაშინ დოფინი გახლდათ; და მართლაც არასოდეს ყოფილა ცისქვეშეთში უფრო სასიამოვნო სანახაობა. სადღაც ჰორიზონტთან დავიხანხე, ამშვენიერდა და ახალისებდა აღმავალ სფეროს, რამიც ის-ის იყო იწყებდა ტრიალს — კამკაშებდა როგორც დილის ვარსკვლავი, სიცოცხლით, ბრწყინვალეობითა და სიხარულით სავსე. ოჰ, ეს რევოლუცია! რა გულმა უნდა გამიძლოს, რომ აუღელვებლად ვიფიქრო იმ ამალღებასა და დაცემაზე! ძნელად თუ წარმოვიდგენდი, ნეტარის ტიტულუსაც თუ დაუმატებდა იმ მგზნებარე, შორეულ, პატივისცემით განმსჭვალულ სიყვარულს, რომ ოდესმე იძულებული გახდებოდა საკუთარ თავში მოეძია მძაფრი ანტიდოტი იმ სამარცხვინო მოვლენებისა; ძნელად თუ წარმოვიდგენდი, რომ უნდა მოვსწრებოდი ასეთ უბედურებას, თავს რომ დაატყდა ერს დახვეწილი კარისკაცებისა, ღირსებით სავსე ვაჟკაცებისა და მხედრებისა. ვიქრობდი ათი ათასი ხმალი გაშიშვლდებოდა, რათა შური ეძია თუნდაც მისი შეურაცხყოფისათვის. მაგრამ რანდების ეპოქა გარდაქრდა, დადგა დრო სოფისტებისა, ეკონომისტებისა, მოანგარიშებისა; და ევროპის დიდება სამუდამოდ გაჰქრა; ველარასოდეს, ველარასოდეს ვიხილავთ იმ დიდსულოვან ერ-

თვლებას რანგისა და მანდილოსნისადმი, ამაყ დაქვემდებარებას, ღირსეულ მორჩილებას, მიძღვნას გულისა, რომელიც ცოცხლად ინახავს, თუნდაც ყმობისას, აღტაცებული თავისუფლების სულს. უფასო მშვენიერება ცხოვრებისა, უანგარო დაცვა მამულისა, ვაჟკაცურ გრძნობათა აღზრდა და პეროიკული მისწრაფება დაიკარგა! ხელიდან გაგვისხლტა შეგრძნება უმთავრესისა, განცდა ღირსებისა, ჭრილობასავით რომ გვენავდა და შთაგვაგონებდა სიმამაცეს, აშოშინებდა მძვინვარებას, აკეთილშობილებდა, რასაც შეეხებოდა; მისი გავლენით ბოროტება კარგავდა ნახევარ ძალას და იფიტებოდა.

ეს შერეული სისტემა აზრისა და განცდისა სათავეს უძველესი რაინდობიდან იღებს; ხოლო პრინციპი, თუმც მისი გამოვლინებანი ერთმანეთისაგან განსხვავდება, თვით ადამიანური ყოფის მრავალფეროვნების გამო, არსებობდა და გავლენას ავრცელებდა მრავალრიცხოვან თაობათა მანძილზე, თვით ჩვენი დროის ჩათვლით. და თუ ოდესმე მთლიანად უნდა გაქრეს, ვშიშობ, დიდი დანაკარგი იქნება. ეს ისაა, რამაც განსაზღვრა თანამედროვე ევროპის ხასიათი. ეს ისაა, რამაც განასხვავა ევროპა თავისი სახელისუფლებო ფორმებით და დაამჯობინა აზიის სახელმწიფოებს, და ალბათ იმ სახელმწიფოებსაც, ანტიკური სამყაროს ბრწყინვალე ეპოქაში რომ ჰყვავდნენ. ეს იყო ის, რამაც რანგების აურევლად შექმნა კეთილშობილთა თანასწორობა და სოციალური ყოფის მთელ გრადაციამი ჩანერგა. ეს იყო აზრი, რაც მეფეებს კეთილად განანყობდა ქვეშევრდომთა მიმართ და რიგით ადამიანებს მეფის თანამეინახედ აქცევდა, ძალისა და წინააღმდეგობის გარეშე აოკებდა სიამაყისა და ძალაუფლების მძვინვარებას; აიძულებდა მთავრებს ანგარიში გაენიათ სოციალურად დაბლა მდგომთათვის, აიძულებდა მკაცრ ხელისუფლებას მოქნილად ემოქმედა, გამარჯვება კანონებისათვის დაეთმო და წეს-ჩვეულებებს დამორჩილებოდა.

მაგრამ ახლა ყველაფერი იცვლება. ყველა სასიამოვნო ილუზია, რაც აკეთილშობილებდა ძალაუფლებას და ალიბერალბდა მორჩილებას, რაც აპარმონიულებდა ცხოვრების განსხვავებულ მხარეებს და რასაც აუღელვებელი შეთვისებით შეჰქონდა განცდები პოლიტიკაში და ამით ამშვენიერებდა და არბილებდა კერძო საზოგადოებას, უნდა დაიშალოს სინათლისა და გონების ამ ახალი იმპერიის ძალით. უხეშად უნდა განიძარცვოს ცხოვრებაში მისაღები ყოველნაირი სა-მოსი. ყველა ამბულბებული იდეა, ჩვენი წარმოსახვის კარადი-დან გამოღებული, ჩვენი გულის კუთვნილება და შემეცნების მიერ დამტკიცებული, აუცილებელი ჩვენი შიშველი ბუნების მოცახცახე ნაკლოვანებათა დასაფარად და ღირსეულ აზრებამდე მისაყვანად, უნდა აფეთქდეს, როგორც სასაცილო, აბსურდული და მოდიდან გამოსული რამ.

საგანთა ამ სქემის მიხედვით, მეფე უბრალოდ კაცია, დედოფალი უბრალოდ ქალი; ქალი უბრალოდ ცხოველია და არც თუ უმაღლესი რანგის ცხოველი. ყველანაირი თაყვანისცემა სქესისადმი როგორც ზოგადი მოვლენისადმი, გამორჩეულ შეხედულებათა გარეშე მიჩნეულია რომანულად და სისულელედ. მეფეთმკვლელობა, მშობელთმკვლელობა და მკრეხელობა არაფრისმთქმელი მონაჩამახია ცრურწმენისა, კორუმპირებული იურისპრუდენციისა, რათა მიეჩქმალათ მისი უბრალოება. მოკვლა მეფისა ან დედოფლისა, ან ეპისკოპოსისა, ან მამისა ერთი ჩვეულებრივია მკვლელობა; და თუ ხალხი რაიმეგვარად თუ რაიმე გზით მოიგებს ამით, ეს მკვლელობა იქნება ყველაზე უფრო

შესანდობი და მისთვის არ უნდა მოვიგონოთ განსაკუთრებით მკაცრი სასჯელი.

ამ ბარბაროსული ფილოსოფიის სქემით, რაც ნახსლელია ცივი გულებისა, ბინძური შემეცნებისა და რაც დაცლილია ღრმა სიბრძნისაგან, მოკლებულია ყველანაირ გამოგნებასა და სილაზათეს, კანონები დაფუძნებულია მხოლოდ მათსავე საკუთარ ტერორსა და იმ საქმეზე, რასაც თვითეული ინდივიდი ჰპოვებს მასში, კერძო მოსაზრებით ან კერძო ინტერესებიდან გამომდინარე. მათი აკადემიის ჭალებში, ყოველი ბილიკის ბოლოს ვერაფერს ჰპოვებთ, გარდა სახრჩობელეობისა. არაფერია დარჩენილი, რაც საერთო კეთილდღეობისადმი ერთგულებას ჩაგვაგონებს. ჩვენი ინსტიტუტები, თუ შეიძლება ეს გამოთქმა გამოვიყენო, პერსონალურად ვერასოდეს დაფუძნება ამ მექნიკური ფილოსოფიის პრინციპებს სიყვარულის, თაყვანისცემის, აღტაცებისა თუ მიდრეკილების აღსაზრდელად ჩვენში. ისეთი აზროვნება, რომელიც დევნის ადათებს, ვერ შეძლებს დაიკავოს მათი ადგილი. საჯარო მიდრეკილებანი, შერწყმული წეს-ჩვეულებებთან, ხანდახან საჭიროა როგორც დამატება, ხანდახან როგორც შესწორება, და ყოველთვის მხარში უდგას კანონს. ბრძენკაცისა თუ დიდი კრიტიკოსის დამოძღვრა, თუ როგორ უნდა ავსავთ ლექსები, სახელმწიფოებისთვისაც გამოდგება: — *Non satis est pulchra esse poeata, dulcia sunt.** ყოველ ერში უნდა იყოს წეს-ჩვეულებათა სისტემა, რასაც დაბრუნებული გონება მიიღებს და მოინონებს. იმისათვის, რომ გვიყვარდეს ჩვენი ქვეყანა, ის საყვარელი უნდა იყოს.

მაგრამ ძალაუფლებას შეუძლია გადაიტანოს დარტყმა, რომლის დროსაც ჩვეულებები და შეხედულებანი ილუპება; და ძალაუფლება იპოვის სხვა და უფრო უარეს საშუალებას დასახმარებლად. უზურპაცია უძველესი ინსტიტუტების დასამორჩილებლად ანგრევს უძველეს პრინციპებს და ძალაუფლებას ინარჩუნებს ისეთივე ხელოვნებით, როგორითაც მოიპოვა. როცა ძველი ფეოდალური და რაინდული სული **ერთგულებისა**, რაც შიშისაგან ათავისუფლებდა მეფეებს და ტირანისაგან იცავდა მეფეებსა და ქვეშევრდომებს, გაქრება ადამიანთა გონებიდან, უნდა მოველოდეთ შეთქმულებებსა და მკვლელობებს, რასაც წინ უძღვის ხოცვა და კონფისკაცია და გრძელი ჯაჭვი პირქუში და სისხლიანი მაქსიმებისა, რითაც იქმნება პოლიტიკური კოდექსი ყველა იმ ძალაუფლებისათვის, რომელიც არ დგას საკუთარ ღირსებასა და იმით ღირსებაზე, ვინც უნდა დაემორჩილოს. მეფეებს ტირანებად აქცევს პოლიტიკა, როცა ქვეშევრდომები მემბოხენი ხდებიან პრინციპის გამო.

შეუძლებელია შეაფასო დანაკარგი, როცა უკუაგდებენ უძველეს შეხედულებებსა და წესებს. ამ წუთიდან უკვე აღარ გავაჩნია კომპასი, რათა გზა გავიგნოთ; არც ის გვეცოდინება გარკვევით, თუ რომელი ნავსადგურისაკენ მივმართებით. ეჭვგარეშეა, რომ ევროპა მთლიანობაში აყვავებული იყო იმ დროს, როცა თქვენი რევოლუცია მოხდა. რა წილი მოდიოდა ამ კეთილდღეობისა ძველ ჩვეულებათა და შეხედულებათა სულიდან ძელი სათქმელია; მაგრამ რადგანაც მათი მოქმედება უქმად არ ჩაივლის, უნდა ვივარაუდოთ, რომ სასიკეთოდ მოქმედებდნენ.

მეტისმეტად ვართ მიდრეკილნი გავითვალისწინოთ საგნები იმ მდგომარეობაში, რაშიც ვპოვებთ და საკმარისად არ

* საკმარისი არ არის ლექსი იყოს მშვენიერი, კმაყოფილებაც უნდა ალგვიძრას (ჰორაციუსი, პოეზიის ბუნებისათვის, 99)

ვაკვირდებით მიზეზებს, რამაც ისინი წარმოშვა და, ალბათ, განაპირობა. არაფერია უფრო ცხადი, ვიდრე ის, რომ ჩვენი ჩვეულებანი, ჩვენი ცივილიზაცია და ყველა სიკეთე, რაც დაკავშირებულია ჩვეულებებსა და ცივილიზაციასთან, ამ ჩვენს ევროპულ სამყაროში, საუკუნეთა მანძილზე, ეყრდნობოდა ორ პრინციპს და ერთდროულად ორივეს შედეგი გახლდათ; ვგულისხმობ სულს ჯენტლმენობისა და სულს რელიგიისა. კეთილშობილნი და სასულიერო პირები, ერთნი პროფესიით და მეორენი მფარველობით, ახერხებდნენ სწავლა-განათლების შენარჩუნებას თვით ომებისა და არეულობების დროსაც, და მთავრობებიც მათი მიზეზით იქმნებოდა და არა ყალიბდებოდა. სწავლა-განათლება უკუგებას სძენდა კეთილშობილებსა და სამღვდლოებს; და უკუგებას სძენდა უხვად, აფართოებდა მათ იდეებს და ამშვენებდა მათ აზროვნებას. ბედნიერება იქნებოდა თუ ამბიციისაგან ამღვრეული სწავლა-განათლება დაკმაყოფილებოდა მოძღვარის როლით და არ მოინდომებდა გაბატონებას. თავის ბუნებრივ მფარველებთან და მცველებთან ერთად, სწავლა-განათლებაც ჩაეფლობა ტალახში და ღორების კოლტის ფერხით დაიყრება.

თუ, როგორც ვეჭვობ, თანამედროვე მწერლობა უფრო მეტადაა დავალებული უძველეს ჩვეულებათაგან, ვიდრე

ისურვებდა, ასევეა სხვა ინტერესებიც, რომელთაც ისე ვაფასებთ, რისი ღირსნიც არ არიან. თვით კომერცია, ვაჭრობა და მრეწველობა, ჩვენი ეკონომისტი პოლიტიკოსების ღვთაებანი, თავისთავად მხოლოდ ქმნილებანია; მხოლოდ შედეგები, რასაც ისე ვეთაყვანებით, როგორც პირველსაწყისს. ისინი სწორედ სწავლა-განათლების ჩრდილში განვითარდნენ. შეიძლება გადაგვარდნენ კიდევ თავიანთ ბუნებრივად დამცავ პრინციპებთან ერთად. ამ დროში, თქვენთან, მათ ერთობლივი გაქრობის საფრთხე ემუქრება. იქ, სადაც ვაჭრობა და მრეწველობა ხალხის სამსახურშია და კეთილშობილებისა და რელიგიის სული შენარჩუნებულია, გრძნობებს თავისი ადგილი უკავია; მაგრამ თუ კომერცია და ხელოვნება ჩაიკარგება ექსპერიმენტში, როგორღა გაძლებს სახელმწიფო ამ ძველ და ფუნდამენტურ პრინციპთა გარეშე; რა უნდა იყოს ერი, შემდგარი ბრიყვი, მძვინვარე და, ამავე დროს, ლატაკი და ბინძური ბარბაროსებისაგან, რომელთაც არც ახლა გააჩნიათ რამე და არც მომავალში ელოდებიან?

ინგლისურიდან თარგმნეს
პაატა და როსტომ ჩხეიძეებმა

დაუძინყარი სახელაზი

ლალი ეზუგბაია

„ჭეშმარიტებას არც მაქებარი სჭირდება, არც მაქაბეხელი“

□

არნოლდ ჩიქობავას ერთი კერძო წერილი

გამოჩენილი ქართველი ენათმეცნიერი, აკადემიკოსი არნოლდ ჩიქობავა (1898-1985) პირველი ქართული უნივერსიტეტის ერთ-ერთი პირველი კურსდამთავრებულია. მის სახელთანაა დაკავშირებული ქართული ისტორიულ-შედარებითი ენათმეცნიერების მძლავრი სამეცნიერო კერის შექმნა, რომლის საფუძველზეც ჩამოყალიბდა იბერიულ-კავკასიური ენათმეცნიერება, როგორც დამოუკიდებელი მოძღვრება.

1950 წელს მოსკოვში გაზეთ „პრავდის“ ფურცლებზე გამართა ცნობილი დისკუსია, სადაც არნოლდ ჩიქობავამ დაასაბუთა ისტორიულ-შედარებითი მეთოდის სამეცნიერო ღირებულება ნიკო მარის ელემენტოვანი მეთოდის საპირისპიროდ. მას შემდეგ მეცნიერმა განსაკუთრებული ადგილი დაიკავა საბჭოთა კავშირის სამეცნიერო წრეში და საერთაშორისო აღიარებაც მოიპოვა. თუმცა მონინალმდევნიც მრავლად გამოუჩნდა როგორც მოსკოვში, ასევე საქართველოშიც. უნდა ითქვას, რომ სხვადასხვა დროს სხვადასხვა თაობის წარმომადგენლები ძალ-ღონეს არ იშურებდნენ მი-

სი კრიტიკით, შეიძლება იმიტომაც, რომ არნოლდ ჩიქობავა უნებლიეთ ამ ადამიანთა „შინაგან ცენზორად“ ქცეულიყო.

არნოლდ ჩიქობავას მოძღვრების კრიტიკა თანამედროვე ეტაპზე ახალ სიმაღლეზე ავიდა – არის მცდელობა გადაისინჯოს მისი სამეცნიერო მოღვაწეობა ორი ნიშნით: ასრულებდა თუ არა საბჭოთა ხელისუფლების იდეოლოგიურ-პოლიტიკურ დაკვეთას; რამდენად მეცნიერული და ჭეშმარიტია მისი მოძღვრების საფუძვლები.

ასეთი ამოცანის გადაწყვეტა რომ შეძლოს, ადამიანს რამდენიმე თვისება მაინც სჭირდება: უნდა იყოს გაბედული; არ უნდა ასრულებდეს პოლიტიკური თუ სახელმწიფო სტრუქტურების დაკვეთას და, რაც მთავარია, სულ ცოტა ისეთი მოაზროვნე და მეცნიერი მაინც უნდა იყოს, როგორიც არნოლდ ჩიქობავა ბრძანდებოდა.

ერთი რამ ცხადია, არნოლდ ჩიქობავას უმოწყალო კრიტიკა „არ ახალია, ძველია“. უფრო მეტიც, ბრალდებებიც ტყუპისცალივით ჰგავს ერთმანეთს: ავტორი და დრო რომ მოაცი-

ლო, გეგონება, ამ წუთას ნათქვამი და მოსმენილიაო. სამწუხაროდ, განსხვავება ისაა, რომ მეცნიერი თავის სიცოცხლეშივე საკადრის პასუხს სცემდა მავანთ, ხოლო დღეს პასუხად ან ოხვრა ისმის, ან მოკრძალებული კულუარული განცხადებები.

არაერთხელ მიფიქრია, თუ თავად არნოლდ ჩიქობავა რა პასუხს გასცემდა თანამედროვე კრიტიკოსებს. თითქოს ამ ფიქრის გამოძახილად იქცა ერთი ბედნიერი შემთხვევა, როდესაც ჩვენს ხელთ აღმოჩნდა არნ. ჩიქობავას მიერ პროკოფი რატიანისადმი გაგზავნილი კერძო წერილი, რომელიც თარიღდება 1952 წლის 14 მაისით. პროკოფი რატიანი საქართველოს კომპარტიის ცენტრალურ კომიტეტში კურირებდა მეცნიერებათა აკადემიას და, ბუნებრივია, მეცნიერს საჭიროდ ჩაეთვალა ახსნა-განმარტება მთელი რიგი „საჭირობოტო“ საკითხებისა, რომლებიც დროდადრო ავბედიტ

ლრუბლებად გროვდებოდა მის გარშემო. მაისის ამ ჩვეულებრივ დღესაც არნ. ჩიქობავას პრ. რატიანისათვის გაუგზავნია წერილი და სტენოგრაფიული მასალა.

საინტერესოა ამ წერილის დაწერის მიზეზი: 1950 წლის თებერვალში თათბირი მოუწვევია საკავშირო მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდიუმს. თათბირი გაუხსნია შესავალი სიტყვით აკად. ტოპჩიევს (აკად. მთავარი მდივანი). თათბირი მიზნად ისახავდა – განესაზღვრა ახალი ღონისძიებანი მარის მოძღვრების დასაწერგავად (რაკი 1950 წ. იანვარს მარის გარდაცვალების 15 წელთან

დაკავშირებით არ მოხდა მარის გამოცხადება საბჭოთა ენათმეცნიერების ფუძემდებლად). გაჩნდება კითხვა, რა კავშირია ამ თათბირსა და არნ. ჩიქობავას შორის. როგორც ჩანს, ამ თათბირს მხოლოდ მარისტები დასწრებიან: მეუჩანინოვი, სერდიუჩენკო, იაკოვლევი, ფილინი, ჩემოდანოვი, ტოლსტოვი, ღარიბიანი... საქართველოდან – ალ. ლლონტი და ს. ჟღენტი. ალ. ლლონტს გაუკრიტიკებია არნ. ჩიქობავას ის კონცეპტუალური მიდგომა ენის შესწავლისადმი, რომელიც 1928 წელს გამოცემულ წიგნში „მარტივი წინადადების პრობლემა ქართულში“ არის გადმოცემული. კრიტიკის საგანია მეცნიერის აზრი, რომ ინდო-ევროპული ენათმეცნიერება ერთადერთი მეცნიერებაა, რომელსაც შეუძლია სხვა ენების დამუშავებისას იკისროს მეთოდოლოგიური ბაზის საპასუხისმგებლო როლი.

არნოლდ ჩიქობავას თქმით, ამ ციტატის კომენტარით ალ. ლლონტი საქმეს ისე წარმოაჩენს, თითქოს საქმე ეხებოდეს მეთოდოლოგიის ზოგად პრინციპებს, მსოფლმხედველობას... დახეთ, რას წერსო...

მეცნიერი განმარტავს, რომ აქ საქმე ეხებოდა სპეციალურ მეთოდს, შედარებით-ისტორიული ანალიზის პრინციპებს, რომელსაც უპირისპირდებოდა ნ. მარის ელემენტოვანი ანალიზის მეთოდი: საიდან ჩანს, რომ ხსენებულ

ადგილას სწორედ შედარებით-ისტორიული მეთოდი იგულისხმება? მთელი კონტექსტიდან (იმავე და წინა გვერდზე). კონტექსტიდან ამოგლეჯილ აზრს, რასაც გინდა, ათქმევინებ (სტალინი ჯერ კიდევ 1904 წელს წერდა: მამაოჩვენოდან შეიძლება ისე ამოგლიჯო ფრაზა, რომ მამაოჩვენოს ავტორს ღვთის გმობისათვის საღრჩობელაზე აიყვანენო)... ხსენებულ ადგილას (...საპასუხისმგებლო როლი) შენიშვნა აქვს: მხედველობაში გვაქვს კვლევა-ძიების, ე.ი. შედარებითი და ისტორიული მეთოდი. ამ შენიშვნას აბა ვილა შენიშნავს! – აცხადებს მეცნიერი და განმარტავს, რომ ეს დებულება დაზუსტდა და განსხვავებული რედაქციით შევიდა მის მიერ 1935 და 1945 წელს გამოცემულ ზოგადი ენათმეცნიერების I და II ნაწილში.

არნ. ჩიქობავა მიუთითებს, რომ ნაშრომში მარტივი წინადადების პრობლემა ქართულში ზოგადად იღებს ისტორიულ-შედარებით მეთოდს, მაგრამ აღწერითი ანალიზის მეთოდს ინდო-ევროპულ ენათა შესწავლისას მიღებულს, ავტორი უარყოფს. ზოგადად ეს იმავე გვერდზეა ნათქვამი, შედარებით რბილად, ხოლო მომდევნო 130 გვერდის მანძილზე (გვ. 3-133) მოცემულია კრიტიკა იმ გაგებისა, რაც ინდო-ევროპული ენათმეცნიერების ყველა მნიშვნელოვან წარმომადგენელს მოუცია. რადგანაც უარსაყოფი მეტი იყო, ამიტომ მისაღები რაც იყო, ის გაიხაზა უფრო მეტად, ვინმე ეს საჭირო იყო, – განმარტავს მეცნიერი.

მეორე დებულება, რომელსაც აკრიტიკებს ალ. ლლონტი, ეხება იმანენტიზმის საკითხს. არნ. ჩიქობავა განმარტავს, რომ ალ. ლლონტს „გაზეთებში არაერთხელ უთქვამს: ჩ-ვა შუპე, შუბერტ-ზოლდერნის იმანენტიზმის მიმდევარია და ეს იმანენტიზმი ხომ ლენინმა გაანადგურაო... ერთი სიტყვით: გრამატიკის მეთოდოლოგიურ იმანენტიზმს გნოსეოლოგიურ იმანენტიზმს უტოლებს... მათ შორის საერთო იმდენივეა, რამდენიც ქიმიურ რეაქციასა და სტოლიპინის რეაქციას* შორის. ამის შემდეგ მეცნიერი მოკლედ ხსნის მეთოდოლოგიური იმანენტიზმის არსს გრამატიკაში და შენიშნავს: ზემოთ მოყვანილ ორ შენიშვნაზე პასუხი არაერთხელ ყოფილა გაცემული (1930, 1931, 1934, 1935, 1936, 1946წწ) ... 1950 წელს ლლონტი ისევ იმეორებს.

ირკვევა, რომ რეალურად არნ. ჩიქობავას ყოველთვის ედავებოდნენ იმაში, რაც გახდა ქართული ენათმეცნიერების საფუძველი: ერთი მხრივ, ქართული ენის შესწავლა შე-

* კომუნისტური იდეოლოგიური ტერმინი. სტოლიპინი იყო რუსეთის იმპერიის მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარე, რომელმაც გაატარა მნიშვნელოვანი რეფორმები რუსეთში, მათ შორის მიწის რეფორმა. ებრძოდა რევოლუციონერ-სოციალისტებს, რომლებმაც მოკლეს კიდევ.

არნოლდ ჩიქობავა

დარებით-ისტორიული მეთოდით, რომელიც ევროპული ენათმეცნიერების წიაღში წარმოიშვა; მეორე მხრივ, ქართული ენობრივი სისტემის აღწერა მეთოდოლოგიური იმპლემენტაციის პრინციპით.

შეიძლება ითქვას, რომ XX ს-ის ქართული ენათმეცნიერების მონაპოვარია ის შრომები, რომლებიც ამ ორი მეთოდოლოგიური და კონცეპტუალური მიდგომის საფუძველზე შეიქმნა. დღეს კი XXI ს-ის გარიჟრაჟზე სწორედ ამ საფუძვლების რევიზია განუზრახავთ...

ეს რაც შეეხება, არნ. ჩიქობავას მოძღვრების კრიტიკას. მაგრამ არანაკლებ საყურადღებოა სხვა სახის ბრალდებები, რაც იმავე მოსკოვურ თათბირზე განუცხადებიათ: მავანი და მავანი ევროპისაკენ იყურებაო... ჩ-ვას მისი ჯგუფი უცოდველად თვლის... ეს ჯგუფი ვნებს საბჭოთა ენათმეცნიერებას, იგი უნდა მოვსპოთო... ჩ-ვას ჯგუფის განადგურება მთავარი ამოცანააო. მეცნიერი იქვე ირონიულად შენიშნავს: (მათი) ეს სურვილი უთუოდ საინტერესოა.

ეს სურვილი უთუოდ საინტერესოა თანამედროვეობისთვისაც, რადგან თუ მაშინ ევროპისკენ ყურებას აბრალდებდნენ, რაც ვნებდა საბჭოთა ენათმეცნიერებას, დღეს პირიქით ამბობენ: საბჭოთა ენათმეცნიერების, ანუ საბჭოთა ხელისუფლების დაკვეთით შექმნილი ენათმეცნიერების ფუძემდებელიაო; მაშინ თუ დაჟინებით აცხადებდნენ, ჩ-ვას ჯგუფის განადგურება მთავარი ამოცანააო, ახლაც არანაკლებ დაჟინებით ამტკიცებენ, არნ. ჩიქობავას სამეცნიერო შრომები ქართველური ენების შესახებ დასაგმობი და ამოსალბია მეცნიერების ისტორიიდანო. როგორც ჩანს, სხვადასხვა ეპოქაში ერთი და იმავე ადამიანის მიმართ კონიუნქტურის მიხედვით ურთიერთსაპირისპირო ბრალდებები და შეფასებები შეიძლება გამოითქვას. მაგრამ მაშინ სად არის ჭეშმარიტება?

ამ კითხვებზე აქვს პასუხი არნ. ჩიქობავას!

წერილს ერთვის შენიშვნა, ე.წ. .შ. რომელსაც მთლიანად მოვიყვან:

ეს მასალა მე არავისთვის – ამხანაგთაგან არ მიჩვენებია. იქნებ სჯობდა, რომ ამხანაგებისთვის ცნობილი ყოფილიყო. ამას წინათ ამხ. ვ. ცხოვრებაში მკითხა: თქვენზე კარგ რამეებს ამბობენ, წერენ მონაფეები და თქვენ რა აზრის ხართ ამაზე? მოვახსენე: ა) მონაფეები მე არა მყოლია და არც მყავს (არაიან თანამშრომლები; თუ თანამშრომელი ვარგა საქმისთვის, ის (ენათ)მეცნიერების მონაფეა და არა ჩემი; თუ მეცნიერებისათვის არ ვარგა, არც ჩემი მონაფე იქნება და არც მეცნიერებისთვის მეთქი). ბ) პირში ქათინაურს ვერავინ გამოიბედავს, – არც თანამშრომელი, არც სხვა ვინმე. თუ ვინმე რამეს წერს კარგს, მე არ მითანხმებს (ისევე, როგორც სალანძღავს არ მითანხმებს). მაგრამ ეს პასუხი და ეს კითხვა კი არაა აქ მთავარი. მთავარია საკითხის დასმა: კარგი როგორ ითქვა თქვენ შესახებო? (წინათ მეკითხებოდნენ: რომ გლანძღავენ, რატომ გლანძღავენო, რატომ წერთ ისეთ რამეს, რომ გაგლანძღონო? ახლა კიდევ: რატომ არ გლანძღავენო?

ასეა, ვილაცა გაქვს, ვილაცა გლანძღავს, მერე შეიძლება როლებიც გაცვალონ: მაქებარმა გაგლანძღოს, მძაგებელმა – შევაქოს... ჭეშმარიტების წესი ასეთია: არც მაქებარი სჭირდება და არც მძაგებელი...

ჭეშმარიტება ერთი და მარადიული!

თამარ შაიშმელაშვილი

წმინდა ორდენში ბანეპრიანება

ოთარ ჩხეიძის სახელობის სამ სტიპენდიანტს – გიორგი კეკელიძეს, ოქტაი ქაზუმოვსა და ანი კოპალიანს – წლეულს მეოთხე სტიპენდიანტი – ანა ბაქანიძე დაემატა. ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტზე უკვე ტრადიციად დამკვიდრდა ოთარ ჩხეიძის სტიპენდიანტების დაჯილდოება.

უნივერსიტეტის რექტორმა გიორგი ხუბუამ მადლიერება გამოთქვა ოთარ ჩხეიძის სახელობის სტიპენდიის დაარსებისათვის.

„ეს ძალიან კეთილშობილური ჟესტი იყო სტუდენტების მხარდასაჭერად. ოთარ ჩხეიძის ლიტერატურულ მემკვიდრეობას ჩვენი სტუდენტების სახით ნამდვილად ჰყავს ღირსეული გამგრძელებელი, და მიხარია, რომ როგორც კომისიის წევრები: როსტომ ჩხეიძე, პაატა ჩხეიძე, გიორგი გაჩეჩილაძე, მაკა ჯოხაძე, დარეჯან თვალთვაძე, ქეთევან გოჩიტაშვილი აღიარებენ, სტუდენტებმა დიდი ინტერესი გამოავლინეს, ასევე, მაღალი იყო მათი მომზადების დონე და კომისიას გაუჭირდა გადაწყვეტილების მიღება, მაგრამ თავისთავად სასიამოვნოა ის, რომ ჩვენი სტუდენტები პატივს სცემენ ქართულ ენას, მწერლობას, მხატვრულ სიტყვას... მათი სახით ქართულ მწერლობას ძალიან კარგი გამგრძელებელი და მფარველი ჰყავს“.

გიორგი ხუბუას თქმით, ოთარ ჩხეიძის ლიტერატურული მემკვიდრეობა სხვადასხვა ასპექტითაა საინტერესო. პირველ ყოვლისა, ესაა საოცარი აკადემიზმი, რომელიც არაჩვეულებრივად იყო შერწყმული მოქალაქეობრივ პოზიციასთან, პირუთვნელობასთან, სამართლიანობასთან, ნებისმიერი სიმანხნჯის კრიტიკასთან, რაც ნებისმიერ დროს ახასიათებს: საზოგადოდ, ადამიანი ერთდროულად ღვთის ხატიცაა და ცოდვილიც. მაგრამ ოთარ ჩხეიძის მოღვაწეობის ეპოქა განსაკუთრებულად რთული იყო, რადგან საბჭოთა რეჟიმის იდეოლოგიური წნეხის პირობებში მხოლოდ მართალი სიტყვის თქმა არ კმაროდა – აკადემიური კეთილსინდისიერება უნდა შეგენარჩუნებინა, მოქალაქეობრივი პოზიციაც დაეცვა და ეპოქის შეულამაზებელი სახეც წარმოეჩინა. ოთარ ჩხეიძე სწორედ ასეთი – დროის კონიუნქტურისგან თავისუფალი – სიტყვის დიდოსტატი იყო.

„ამ სტიპენდიის დაარსება არა მარტო სერიოზული დამარება სტუდენტებისთვის, ამავე დროს სერიოზული გამოწვევაა უნივერსიტეტისთვისაც, ყოველი ასეთი კონკურსის დროს უნივერსიტეტი, პროფესურა, ფაკულტეტი მინიგამოცდასაც აბარებს საზოგადოებას იმ თვალსაზრისით, რომ ჩვენ შეგვიძლია, ერთდროულად შევაფასოთ, როგორ მიმდინარეობს ჩვენთან სწავლების პროცესი, რამდენად აქტიური სტუდენტობა მოდის, არა მარტო პროფესიასთან დამოკიდებულების თვალსაზრისით, არამედ პოზიციით (ამ მხრივ ჩვენ მართლაც უნდა ვიამაყოთ) – რამდენად ძლიერია ახალგაზრდობის სიყვარული სამშობლოსადმი, საქმისადმი,

პროფესიისადმი სოლიდარობის განწყობა და პატრიოტული დამოკიდებულება უნივერსიტეტის ფაკულტეტისადმი, იმ შრომისადმი, რასაც განათლებაში ჩვენი პროფესურა დებს“.

თსუ პროფესორმა **თამარ პაიჭაძემ** თავის გამოსვლაში ხაზი გაუსვა, რომ სტუდენტთა ინტერესი ოთარ ჩხეიძის შემოქმედების მიმართ არ ნელდება: „მათ ყოველთვის განსაკუთრებული დამოკიდებულება აქვთ, რომლის არსიც ისაა, რომ ოთარ ჩხეიძე არის სიმართლის მოყვარული შემოქმედი. მას შეუძლია ყველაზე სწორად, მართლად, პირუთვნელად ასახოს ის პერიოდი, რომელშიც იგი ცხოვრობდა. ამიტომ ლექციაზე სტუდენტები ყოველთვის ამბობენ, რომ ეს ადამიანი მე-20 საუკუნის ყველაზე პირუთვნელი ამსახველია. და რომ მათთვის ძვირფასია მწერლის ეს თვისება, ხაზს უსვამენ შემოქმედებით და მხატვრულ მეთოდს – განსაკუთრებულად ორიგინალურსა და თავისთავადს. ეს ყველაფერი ქმნის მნიშვნელოვან მოტივს, რომ მწერალი სტუდენტებისთვის მრავალმხრივ მნიშვნელოვანი იყოს“.

ქალბატონი თამარის აზრით, ოთარ ჩხეიძის სახელობის სტიპენდიის დაარსებამ სტუდენტებს მისცა სტიმული, რომ უფრო დაკვირვებით, განსჯით, გაანალიზებით შეისწავლონ მე-20 საუკუნის მეორე ნახევრის ლიტერატურული პროცესები. მათი აზრით, თუკი ოთარ ჩხეიძის შემოქმედება და მის სახელთან დაკავშირებული ნახალისება იარსებებს, ეს მათ შეაგულიანებთ, მწერლის შემოქმედებას კიდევ უფრო დაკვირვებით გადახედონ.

თსუ პროფესორის **კახა ლორიას** თქმით, ოთარ ჩხეიძე ჭეშმარიტად ქართულ მწერლობას (და არა ქართულ საბჭოთა მწერლობას) ემსახურებოდა:

„უკვე შეიძლება დაბეჯითებითა და პასუხისმგებლობით ითქვას, რომ ოთარ ჩხეიძემ დროს გაუსწრო და გაუძლო კიდევ. იგი არ მორიდებია უაღრესად მწვავე, აქტუალური თემების ასახვას. ხშირად პირდაპირაც რეაგირებდა ამა თუ იმ პოლიტიკურ მოვლენაზე და თითქმის უახლეს პოლიტიკურ სინამდვილეზე წერდა ნაწარმოებებს. ეს მწერლისთვის სარისკოა, მაგრამ ოთარ ჩხეიძეს სწყალობდა ნიჭი და ინტუიცია და ემპირიულ მოვლენებში ყოველთვის პოულობდა ზედროულს, იმას, რაც ისტორიის განვითარების ხაზი და ისტორიის ჭეშმარიტი ლოგიკაა“, – დაასკვნა კახა ლორიამ.

მისი აზრით, ოთარ ჩხეიძე არასოდეს არ გარიდებია მოქალაქეობრივ პასუხისმგებლობას. მე-20 საუკუნეში არსებობდა ქართველენოვანი ორი სახის მწერლობა: ქართული საბჭოთა მწერლობა; ჭეშმარიტად ქართული მწერლობა; ოთარ ჩხეიძე ჭეშმარიტად ქართულ მწერლობას განეკუთვნება და მისი ერთ-ერთი უთვალსაზრისო ნარმომადგენელია არა მარტო გასულ საუკუნეში.

ანა ბაქანიძე, ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის მაგისტრანტი, ოთარ ჩხეიძის სახელობის სტიპენდიანტი:

ანა ბაქანიძე

„ეს არ არის ჩემთვის ჩვეულებრივი სტიპენდია, არამედ დიდი პასუხისმგებლობა და ანგარიშვალდებულება დიდებული შემოქმედის წინაშე. შეუძლებელია ოთარ ჩხეიძესთან ცოტათი მაინც იყო დაკავშირებული და ცხოვრებაში სულ ცოტა იმას არ ცდილობდე, რომ მართალი ადამიანი იყო. თვითონაც ასეთი გახლდათ. ცდილობდა, თავისი წილი წუთისოფელი ეპოვა...“

მიაჩნდა, რომ უმჯობესია უბედური იყო, ვიდრე გეგონოს, რომ ბედნიერი ხარ. ამას მაშინ ფიქრობდა, როდესაც მთელი სსრ კავშირი თავის თავს ბედნიერად მიიჩნევდა.

ხელოვნებაშიც და ლიტერატურაშიც მისთვის მთავარი სიმართლე და პიროვნების უფლება იყო, ეს მაშინ, როდესაც სოციალისტური რეჟიმი ყველაზე მეტად პიროვნულ თავისუფლებას და აზროვნებას ზღუდავდა. ასეთი შეზღუდვების მიუხედავად, მან მოახერხა საბჭოთა მწერლობის სინამდვილეში კრიტიციზმის შემოტანა, ისე ფიქრობდა და აზროვნებდა, როგორც ახლა ვინცებთ ფიქრსა და აზროვნებას რეალურად.

იგი იყო ადამიანი, რომელიც არც ციხეში მჯდარა, არც გადასახლებაში ყოფილა, მაგრამ თავისი ცხოვრებით კატორღა გამოიარა. ასეთი დევნის მიუხედავად, მან შეძლო სრულიად განსხვავებული სტილისა და სამყაროს შექმნა.

ანა ბაქანიძემ მაღლობა გადაუხადა ჟიურის – გასაუბრება სულ არ ჰგავდა კონკურსის გარემოს. ეს იყო საინტერესო საუბარი უფროს მეგობრებთან, აღნიშნა მან.

გორის უნივერსიტეტში ოთარ ჩხეიძის სტიპენდიანტმა **თეონა ქურთაულმა** აღნიშნა, რომ ოთარ ჩხეიძის სტიპენდიანტობა მისთვის დიდი სიხარული და ძალიან დიდი პასუხისმგებლობაა: ვეცდები გავამართლო იმ ადამიანის იმედები, რომელსაც ოთარ ჩხეიძე ერქვაო.

როსტომ ჩხეიძე, ჟურნალ „ჩვენი მწერლობის“ მთავარი რედაქტორი:

„ჩვენი დღევანდელი დღე და თავყრილობა ნიშანდობლივია გულწრფელობით, სიმართლით და კიდევ იმით, რომ გრძელდება ის განზრახვა, რაც შარშან დაიწყო. ყველა ნამოწყებას მაშინ აქვს ფასი, როცა ნამომწყებად არ რჩება და მართლა ისე გაგრძელდება, იმ დონითა და ღირსებით, როგორც მას შეეფერება. უმთავრესი, რითაც შარშანაც დაწვინდა გასაუბრებამ ყურადღება მიიპყრო, ესაა ძალიან მაღალი დონე. მართლაც ძნელია უკეთესის გამორჩევა, და საბოლოოდ რჩეულთა შორის რჩეული მოიპოვებს ამ სტიპენდიას. განსწავლული, ღრმად მოაზროვნე ახალგაზრდები გვყავს, რომლებიც გონივრულად ლაპარაკობდნენ არა მარტო ოთარ ჩხეიძეზე, არამედ ბევრ თემატკაზე.“

ერთი სიტყვით, დღევანდელი დღე ვიგულისხმობთ ერთ-ერთ რგოლად არა მარტო ამ სტიპენდიის დაარსებისა და გაგრძელების საქმეში, არამედ ჩვენი საზოგადოებრივი, საგანმანათლებლო და კულტურული ცხოვრების ღირსასხსოვარ მოვლენად.

თავის დროზე, როცა ოთარ ჩხეიძეს ეკითხებოდნენ, როგორ გაბედეთ სიმართლის თქმა უმწვავეს დროს, როცა შეიძლება ამ სიმართლეს ციხის კედლებთან მიეყვანო, იგი ამბობდა, არ ვიცი, არც გამიგია, თუ რაიმე გაბედულ საქციელს ჩავდიოდი, მხოლოდ ერთი რამ ვიცი – მწერალმა უნდა აღწეროს ის, რასაც ხედავს. რასაც ვხედავდი, იმას აღწერდი, და ეს ყოფილა თურმე გაბედულებათ.

ასე იყო ბოლო დრომდე, ვიდრე სული ამოხდებოდა, იგი განაგრძობდა წერას. ყველას უკვირდა, როგორ ახერხებდა იმ ასაკშიც შეენარჩუნებინა ის ექსპრესია, რაც ახალგაზრდობისთვის უნდა დაეკარგა და შემდგომ და შემდგომ თანდათან ნელდება“.

როსტომ ჩხეიძემ ყურადღება გაამახვილა ოთარ ჩხეიძის შემოქმედების მრავალფეროვან ასპექტებზე: მისი შემოქმედება გამოადგებათ არა მხოლოდ ლიტერატურის მკვლევარებს, არამედ – ისტორიკოსებს, ფსიქოლოგებსა, ფილოსოფოსებს, ასტრონომებს, იურისტებს...
 „მახსოვს, ლევან სანიკიძეს ახალი წაკითხული ჰქონდა „არტიტული გადატრიალება“, მითხრა: გავა დრო და ამ წიგნს ჰომეროსის „ილიადას“ მსგავსად დაეყრდნობიან ისტორიკოსები, რათა დაინახონ მამინდელი ეპოქა... ეს არ ყოფილა პათეტიკა. გავიდა ხანი და რეალობამ ეს დაადასტურა. ვერავითარი ისტორია იმ ძალით ვერ წარმოსახავს რეალობას, რა ძალითაც ამას მწერლობა შეძლებს. ლიტერატურა ყოვლისმომცველია“, – ბრძანა როსტომ ჩხეიძემ.

მწერალმა, თბილისის საკრებულოს თავმჯდომარემ **ზაალ სამადაშვილმა** მიულოცა სტიპენდიანტებს ეს განსაკუთრებული დღე და აღნიშნა, რომ ბატონი ოთარის თხრობის მანერას, განუმეორებელ სტილს მისთვის უპირველესი ანდამატი და მიზიდულობის ძალა აქვს:
 „თხრობის ეს მანერა ყველაზე მეტად ჩამორევი იყო... ჩემთვის მწერალი თხრობის მანერასთან ერთად საინტერესოა იმით, რამდენად შეძლო საკუთარი გამოცდილების ჩემს გამოცდილებად ქცევა, ანუ როცა კითხულობ, ისეთი განცდა გეუფლება, უკვე შენი გგონია. ასეთ დიდ უსაყვარლეს მწერალთა რიცხვს ოთარ ჩხეიძეც განეკუთვნება. ეს „ბორიყასაც“ ეხება, „პაგანინის თითებსაც“, ჰიუგოს „საბრალონსაც“, მარკესის „მარტოობის ას ნელინდასაც“. უკვე ნაიშალა ზღვარი, რა ვნახე მე თვითონ და რა ამოვიკითხე ჩემს საყვარელ დიდ მწერლებთან.

და თან ძალიან მნიშვნელოვანია ისიც, რომ ბატონი ოთარი იყო პედაგოგი და მკვლევარი. მხოლოდ და მხოლოდ დიდ მწერლებს შეუძლიათ ლიტერატურაზე გადამდებად საუბარი, მხოლოდ და მხოლოდ დიდ მწერლებს შეუძლიათ ნიგნი შეაყვარონ ადამიანს, მხოლოდ და მხოლოდ დიდ მწერლებს შეუძლიათ საკუთარი გამოცდილება აქციონ მკითხველის გამოცდილებად, და ამის გამო არიან ისინი უპირველეს ყოვლისა მადლობის ღირსნი.

სტიპენდიანტთაგან ერთს ვიცნობ – გიორგი კეკელიძეს, პოეტს, უნიჭიერეს პროზისმოყვარე ახალგაზრდას, რომელიც, იმედი მაქვს და დარწმუნებული ვარ, შეეცდება მთელი ცხოვრება იყოს ასეთი და უერთგულოს იმ ლირებულეებს, რომელთაც ბატონი ოთარი და მისი მსგავსი მწერლები საქართველოში, და არა მარტო საქართველოში, ამკვიდრებენ.“

მაკა ჯოხაძე, მწერალი, შესარჩევი კომისიის წევრი:
 „ბატონმა რექტორმა მისასალმებელ სიტყვაში ეპოქის შეფასებისას სიტყვების ასეთი დაწყვილება გამოიყენა: დროის კონიუნქტურა. არაფერს, ალბათ, არცერთ სიტყვას

დროებითობა ისე არ უხდება, როგორც კონიუნქტურას. რა თქმა უნდა, ცხოვრება საერთოდ ლავირება და კონიუნქტურაა, ხოლო ჭეშმარიტი და ნამდვილი ხელოვნება ამ კონიუნქტურის გარეშე სიცოცხლე და ცხოვრებაა. ამიტომაც, რომ კონიუნქტურაში მყოფი ქვეყანა ყოველთვის ქედს იხრის ნამდვილი ღირებულებისა და მწერლობის წინაშე.

თქვენ ყველამ შესანიშნავად იცით, ვინ იყო დიდი ესპანელი მწერალი მიგელ დე უნამუნო, მისი გახმაურებული ფრაზა – „მე მტკივა ესპანეთი.“ უნამუნო იგივე იყო ესპანეთისა და დანარჩენი მსოფლიოსთვის, რაც ილია ჭავჭავაძე ქართველებისთვის.

მსცოვან მწერალთან, დიდ პორტუგალიელ პოეტთან ჟუნკეირუსთან იყო შეხვედრა. ჟუნკეირუმ უნამუნოს ასეთი რამ უთხრა: თქვენს ქვეყანას ეტყობა, პოეტი არ ჰყავსო. ცოტა გაუკვირდა უნამუნოს და მიუგო, ალბათ, თქვენ პატრიოტებს გულისხმობთო. არაო, – ჟუნკეირუმ – დადგება დრო, ქვეყანა ნელშიც გაიმართება, ეკონომიკურად მძლავრ ბერკეტებს ჩაიგდებთ ხელში და აუცილებლად ერთ-ერთი წამყვანი ქვეყანა გახდებით, მაგრამ მე ამას არ ვგულისხმობო. შეიძლება ძალიან კარგი პროფესიონალი – ეკონომისტი, ფილოსოფოსი, სოციოლოგი და ნებისმიერი პროფესიის წარმომადგენელი არ იყოს პატრიოტი, მაგრამ წარმოუდგენელია, პოეტი პატრიოტი არ იყოსო.

წუწუნის მსგავსიც არ მახსოვს, თქვენი ქვეყნიდან რომ გამეგონოსო. ამიტომ გითხარით, ეტყობა თქვენ პოეტი არ გყავთ-მეთქი.

ოთარ ჩხეიძე, უპირველეს ყოვლისა, ამ პატრიოტ მწერლებს შორის მოიაზრება. იგი რომ მარტო პატრიოტი ყოფილიყო და ხელოვნების ესთეტიზმი ძალიან მაღალ რანგში არ აეყვანა, მისი სიტყვა ჩვენზე ასე არ იმოქმედებდა. ამის გაყოფა-გათიშვა ერთმანეთისგან არ შეიძლება. იგი დიდი მწერალია, სიტყვის დიდი ოსტატია, მართებულად აღნიშნა როსტომმა, რომ მას საოცარი ენერგია უბოძა ღმერთმა. არსებობს სტილის ინერცია, მაგრამ ის, რაც მან თუნდაც სტილისტიკის თვალსაზრისით შეცვალა თავის ბოლო რომანებში, როდესაც სრულიად შეცვალა, რასაც თავის დროზე საყვედურობდნენ, ეს იყო წმინდად ხელოვნება რასაც ჰქვია.

მაგრამ უპირველესად გამარჯვებული იყო იმით, რომ ისე იცხოვრა ბოლო ამოსუნთქვამდე, პირნათელი წავიდა ამქვეყნიდან.

საოცარი ანდერძი დაუტოვა შვილებს – ეს კიდევ ცალკე რომანია – მიხედეთ იაკობ გოგებაშვილს, მის კარმიდამოს და მემკვიდრეობასო. ასეთ ანდერძებს უკვე აღარ წერენ, აღარ ტოვებენ მსოფლიოში. მსოფლიო მზად არ არის, ამგვარ ანდერძებს ფასი გაუგოს. ღმერთმა ქნას, თქვენს თაობას ეცხოვროს ისეთ ქვეყანაში, და მსოფლიოში, რომელშიაც ამგვარ ანდერძებს უხვად დატოვებენ“.

გორის უნივერსიტეტის პროფესორმა **მარინე გიგაშვილმა** ყურადღება გაამახვილა გორის უნივერსიტეტში ოთარ ჩხეიძის შემოქმედების კვლევაზე, რომელიც ინტენსიურად მიმდინარეობს. „ჩვენ ჩვენად მიგვაჩნია ბატონი ოთარი, იგი წლების განმავლობაში ჩვენი ლექტორი იყო“. გორის უნივერსიტეტში სადოქტორო პროგრამა კეთდება. მისი თქმით, იურისტებიც ჩაერთვნენ კვლევაში.

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის დეკანმა **დარეჯან თვალთაძემ** მადლობა გადაუხადა იმ ადამიანებს, ვისაც სტიპენდიის დაარსებაში თავისი წვლილი მიუძღვით:

„პირველმა შარშანდელმა შესარჩევმა კონკურსმა, რომელშიც ჩვენი 12 მაგისტრანტი მონაწილეობდა, უკვე დავგანახა ვითარება, რაც პირველი კონკურსის დროს შეიქმნა (ამ ვითარებაში ცხადია, კომისიის შემადგენლობასაც ვგულისხმობ) – იმედი გაჩნდა, რომ ის წარმატებით გავრძელდებოდა.

შარშან უკლებლივ ყველა პირველმა კონკურსანტმა ცხადყო, რომ მათ არა მარტო იციან, ვინ არის ოთარ ჩხეიძე, არამედ მისი მნიშვნელობაც უწყიან, უყვართ მისი შემოქმედება და ცდილობენ ცხოვრების წესით, მეტ-ნაკლებად მიემსგავსონ ამ დიდ ადამიანს.

ჩვენი შარშანდელი ჟიურის წევრებიც დამემონებინან, ამან მაშინვე გადაწყვიტა წლევიანდელი კონკურსის ბედიც – უნდა გავრძელებულიყო ეს კონკურსი.“

დარეჯან თვალთვადის თქმით, წლეულსაც 15 აპლიკანტიდან საუკეთესო შეირჩა, სათითაოდ ყველა მათგანზე საგულდაგულო სჯა-ბაასი გაიმართა. ეს არ იყო უბრალოდ გასაუბრება. სასიხარულოა, რომ თვითონ გამარჯვებული ანა ბაქანიძე ამბობს ამას, იგივე განცდა ჰქონდა დანარჩენ 14 სტუდენტსაც.

„მოხარული ვარ, რომ ოთარ ჩხეიძის 90-ე წლისთავს დაემთხვა ანას სტიპენდიანტობა. იგი ოთარ ჩხეიძის სტიპენდიანტი იქნება მწერლის საიუბილეო – 2010 წელს. ანას და მისი მეგობრების ინიაციტივია, რომ თბილისის სახელმწიფო უნივერ-

სიტეტში გაიმართოს ოთარ ჩხეიძის ხსოვნისადმი მიძღვნილი სტუდენტური კონფერენცია, რომელშიც მონაწილეობას მიიღებენ არა მარტო ჩვენი, არამედ, პირველ ყოვლისა, გორის სტუდენტები. შეიძლება ჩაერთონ სხვა უნივერსიტეტის სტუდენტებიც, რომელთაც ქართული მწერლობა, და უპირველესად, ოთარ ჩხეიძის შემოქმედება აინტერესებთ. კონფერენცია, ალბათ, ძალიან ბევრ ნიჭიერ სტუდენტს გამოავლენს“.

ოთარ ჩხეიძის სტიპენდიანტმა **ოქტაი ქაზუმოვმა** აღნიშნა, რომ ნებისმიერი სტიპენდიის მიღება სასიხარულოა ყოველი ახალგაზრდისთვის, რადგან ამას დამსახურება სჭირდება, დამსახურება კი შრომა-გარჯით მიიღწევა.

მაგრამ ორმაგად სასიხარულოა, როცა სახელობითი სტიპენდიანტი ხდება, თანაც ისეთი დიდი მოღვაწის სახელობისა, როგორც ოთარ ჩხეიძეა მისი პიროვნება და შემოქმედება... ეს იგივეა, როგორც რომელიმე წმინდა ორდენში განწევრიანება და მთელი ამ პასუხიმგებლობის გაზიარებაო...

ანი კოპალიანმა ოთარ ჩხეიძის ეპოქის სული უწოდა და დასძინა, საპატიო და სასახელოა დიდი მწერლის სტიპენდიანტობაო. ხოლო **გიორგი კეკელიძისთვის** ეს ჯილდო – სტიმული და პასუხისმგებლობაა.

დაბოლოს, გიორგი ხუბუამ მიულოცა რა გამარჯვებულთ წარმატება, ხაზი გაუსვა, რომ ნებისმიერი საზოგადოება წესიერებას და სამართლიანობას ყველა ეპოქაში დააფასებს.

ნათე ბანძელი

ერი და საკუთარი „სინიღისი“

მარტვილის მოსწავლე-ახალგაზრდობის სახლში მორიგი თავყრილობის მონაწილეებმა პატივი მივაგეთ მეცნიერისა და პედაგოგის **სერგი დანელიას** ხსოვნას. მისი დაბადების 120-ე წლისთავი აღინიშნებოდა...

სერგი დანელიას ცხოვრების გზა საზოგადოებას მოკლედ გაცნეს მოსწავლე-ახალგაზრდობის სახლის ჟურნალისტიკის წრის აღსაზრდელმა **გვანცა ჯღარკავამ**, მასწავლებლებმა — **სოფიკო განერელიამ** და **ოთარ დანელიამ**.

თავყრილობას დანესებულების დირექტორი უძღვებოდა. „საინტერესო დღეა მოსწავლე-ახალგაზრდობის სახლის ისტორიაში... სერგი დანელია არ ყოფილა მხოლოდ ფილოსოფიის ისტორიკოსი, არამედ ის იყო ფილოსოფოსი, დიდი მოაზროვნე... გახლდათ პედაგოგთა პირველი თაობის ღირსეული წარმომადგენელი, რომელიც 1920 წლიდან მოღვაწეობდა თბილისის უნივერსიტეტში“, — აღნიშნა თავის გამოსვლაში **იგორ კეკელიამ** და სტუმრები — პროზაიკოსი ოტია იოსელიანი, აკადემიკოსი რამაზ გახოკიძე, კინოდრამატურგი რეზო კვესელავა და პოეტი ირაკლი ვაშაყმაძე — წარუდგინა საზოგადოებას.

რამაზ გახოკიძე (ფილოსოფიურ მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი, სახელმწიფო პრემიის ლაურეატი):

„დღეს ჩვენ ვისხენებთ გამოჩენილ მოღვაწესა და ღირსეულ მამულიშვილს. მართალია, მას მაღალი ნოდებები არ ჰქონდა, თუმცა ყველამ იცოდა, დიდი მეცნიერი და მოაზროვნე რომ იყო. გოეთე ამბობდა — ნოდება ისეთ ხალხს სჭირდება, რომელსაც პირადი ღირსება არ გააჩნიაო.

სიკვდილის წინ შალვა ნუცუბიძემ, უნივერსიტეტის ერთ-ერთმა დამაარსებელმა და ფილოსოფოსმა, შეიღებეს დაუბარა: რა ვქნა, ვერაფერს გიტოვებთ, მაგრამ ნუ გეშინიათ, საფლავიდან ჩემი ძვლების ფოსფორი გზას გაგინათებთო.

სერგი დანელიაც მრავალი წელია გზას უნათებს ქართულ მეცნიერებას, მათ, ვისაც ქუშმარტების წვდომა და შემეცნება გაუხდია ცხოვრების მიზნად...

რამდენიმე სიტყვით მინდა შევეხო მის წიგნს — „ვაჟა-ფშაველა და ქართველი ერი“, რომელიც 1927 წელს გამოქვეყნდა. იმ დროს, როცა ვაჟა-ფშაველას შემოქმედება იდევენებოდა, სერგი დანელიამ ბრწყინვალე აპოლოგია უძღვნა მას...

მკვლევარმა გვიჩვენა, რომ „ვაჟას მსოფლგანცდაში მოცემულია უღრმესი ფენა ქართველური განცდისა“. მან ასევე გვიჩვენა, რომ ვაჟას ფილოსოფიური კონცეფცია არ არის იდეალისტური, იგი უაღრესად რეალისტურია...

სერგი დანელია იშვა სოფლის ნიაღში, ძირძველი კოლხეთის მინაზე, საიდანაც, ჰეგელის თქმით, იწყება კაცობრიობის ცივილიზაციის პროგრესი. ეპოქის განმსაზღვრელი კაციაო, — სწორედ მასზეა ნათქვამი... საუკუნეებს გადასწვდება სერგი დანელიას სულიერი ენერჯია და როდესაც საქართველო გაბრწყინდება და ამქვეყნად სიკეთე, სიყვარული და სილამაზე სამარადჟამოდ გაიმარჯვებს, ქართული მეცნიერებისა და აზროვნების კვარცხლბეკზე, ღირსეულ მამულიშვილებთან ერთად, მისი ვარსკვლავიც აკაიფდება“...

ანა ჩიქვანია (მარტვილის მუზეუმის მეცნიერ-თანამშრომელი): „ჩვენს მუზეუმში სერგი დანელიას სახელი ყოველთვის იყო გამორჩეული... ის იყო მკაცრი, მაგრამ დიდბუნებოვანი, რაც კარგად ჩანდა მეცნიერების გზაზე ახალფეხადგმულ ადამიანებთან ურთიერთობაში... მუზეუმის დამაარსებელი, ან გარდაცვლილი მეცნიერი გივი ელიავა თავის წიგნში („შეხვედრები ცნობილ მეცნიერებთან და პედაგოგებთან“) გულთბილად იგონებს მუზეუმში სერგი დანელიას პირველ სტუმრობას, თუ როგორ იძლეოდა ჩეჩუნჩის კიტელში გამოწყობილი მსცოვანი მეცნიერი შენიშვნებსა და მითითებებს ექსპოზიციის გასაუმჯობესებლად თუ ტოპონიმიკური ატლასის შესადგენად...“

რეზო კვესელავა (ლიტერატორი და კინოდრამატურგი): „ქართულ მწერლობაში ძალიან მიღებული იყო სერგი დანელიას წიგნი — „ნარკვევები XIX საუკუნის რუსული ლიტერატურის ისტორიიდან“. მასსოვს ნაფლეთებად ქცეული ეს წიგნი, რომელიც ხელიდან ხელში გადადიოდა... მან არამარტო თარგმნა არისტოტელეს „პოეტიკა“, არამედ, წინასიტყვაობასთან ერთად კომენტარებიც დაურთო და ტერმინოლოგიური სირთულეები განმარტა... აკაკი განერელია რომ გაბრაზდებოდა, სერგის სიტყვებს მოიშველიებდა: „სინდისი ქართულ სიტყვა არაა, ნასესხებიაო...“

იგორ კვეკელია (ისტორიკოსი): „სერგი დანელიას თქმით, აღმოსავლეთის უისტორიო ხალხებსა და დასავლეთის ისტორიული ერების მიჯნაზე გეოგრაფიული მდებარეობა იყო საქართველოს ბედისწერა — ქართველები მუდამ ცდილობდნენ ეროვნული ბიოგრაფიისა და კულტურის შექმნით ისტორიაში შესვლას, მაგრამ ამას ვერ ახერხებდნენ, ისტორიის შესავალ კარებს ვერა და ვერ გასცდნენ: „დავინყებდით ისტორიას თუ არა, — ამბობს სერგი დანელია, — კვლავ გავინყებდებოდა ისტორიის ძაფი. ეპოქათა მემკვიდრეობა არ იყო. ჩვენი ისტორია რალაც ნანყვეტ-ნანყვეტებია, ნამონყებული და კვლავ დანგრეული შენობები. ერთი დიდი ფართო ხაზი არ არის ჩვენს ისტორიაში. არის მხოლოდ ხაზი წამებისა, აწიოკებისა, რბევისა და ჩავგვისა. მაგრამ აქ ქართველები ისტორიის სუბიექტები კი არ ვიყავით, არამედ ატომებსავით ობიექტები: საქართველოს აგურებით სხვისი ისტორია შენდებოდა“.

რატომ ვერ გასცდა ქართველი ისტორიის კარიბჭეს? რატომ შენდებოდა საქართველოს აგურებით სხვისი ისტორია? რა იყო ამის მიზეზი? სერგი დანელიას თვალთახედვით, ამის მიზეზი ქართველთა დაფანტულად, გათიშულად ცხოვრებასა და იმაში უნდა ვეძებოთ, რომ მათ, როგორც ატომებს, ერთიმეორისა არ ესმოდათ. ყველა საზოგადო საქმეზე მაღლა პირადულს აყენებდა. „არ იყო ერთი, რადგან გვარმა ვერ დასთმო თავი“.

თანამომძმეთა ორგულობით, გაუტანლობით, შურიტა და დაქსაქსულობით გულშეძრულ სერგი დანელიას, ერის მომავალ ბედ-იღბალზე სერიოზულად შეფიქრებულს, ქართველთა სწორედ ამ ტრაგიკულმა ბედისწერამ დაანერინა შემდეგი სიტყვები: „შეიძლება ამასთან არის დაკავშირებული ისიც, რომ ქართველებს არა გვქონდა სიტყვა „სინდისი“.

სიც“. „სინდისი“ ბერძნული სიტყვაა, ქართველებს იგი სხვებისგან გვიხსნება. ნასესხები სინდისით კი ისტორია არ შეიქმნება; ისტორიულ ერს ის საკუთარი უნდა ჰქონდეს, ვინაიდან სინდისი არის ის დულაბი, ურომლისოდ ისტორიის კოშკი არ შენდება. ქართველთა მიერ აშენებული კოშკიც ყოველთვის ინგრეოდა, და ის ვერც ადამიანის სისხლმა და ცრემლმა შესძლეს დაეცვათ დანგრევისაგან...“

სერგი დანელიას „ვაჟა-ფშაველა და ქართველი ერი“ სულ მალე **კოსმოპოლიტურად** გამოცხადდა და ამ „ნათლობით“ 1949 წლის 3 სექტემბერს **კოსმოპოლიტის ბრალდებით** (პრესაში გამოქვეყნებული კრიტიკის საფუძველზე!) უნივერსიტეტის რექტორატმა ავტორი რუსული ლიტერატურის ისტორიის კათედრის გამგის თანამდებობიდან გაათავისუფლა!..“

ოტია იოსელიანი (მწერალი): „რა აჩერებთ ახლა მარტვილელებს სახლში, როცა სერგი დანელიას ვისხენებთ!.. ასე არ შეიძლება... ეს არის სწორედ ქვეყნის დაღუპვა. რად გვინდა სერგი დანელიას გახსენება, თუ მის შემოქმედებას პატრონი არ ჰყავს, თუ არ წაიკითხე და გააცნობიერე... კაცობრიობის აზროვნება წიგნშია მოქცეული. წიგნს თუ არ წაიკითხავ, უკან ნახვალ — გამოქვაბულში... ილია და აკაკი, დანელია და ნუცუბიძე ვინც არ იცის, სამშობლო იქ ჰგონია, სადაც გაძლება...“

სოფელ ბანძაში დიდი ქართველი ფილოსოფოსისა და ლიტერატურათმცოდნის საცხოვრებელი სახლის სავალალო მდგომარეობაზეც ვისაუბრეთ. საქართველოს მინისტრთა საბჭოს 1990 წლის 10 დეკემბრის დადგენილებით ბანძაში გახსნილი სახლ-მუზეუმი მალე დაიხურა, თვით სახლს კი მოუფლელობით განადგურების საფრთხე ემუქრება...“

სერგი დანელია

ესეც მისი ბედისწერა...“

სინდისი რომ ნასესხები სიტყვაა, დღევანდელი ყოფა უფრო ნათელს და დამაჯერებელს ხდის სერგის გულისტკივილსო, — აკი ესეც დასძინა რეზო კვესელავამ.

სინდისი მაშინ იმდენად არ გვჭირდებოდა, რომდენადაც დღეს, დანაენებით ჩაურთავს ოტია იოსელიანი...“

ნასესხები სინდისით ისტორია არ შეიქმნება; ისტორიულ ერს ის საკუთარი უნდა ჰქონდეს... რვა ათეული წლის შემდეგაც მთებს ექოსავით შეასკდება სერგი დანელიას უმწარესი ფიქრი და განცდა...“

საკუთარი და არა — ნასესხები, თუ გვსურს ისტორიის კოშკის აგებაო...“

გაუქმებული მუზეუმი... დასანგრევად განწირული მეგრული ოდა-სახლი...“

თუმცა... მოსწავლე-ახალგაზრდობის სახლის ერთი პატარა, ნათელი კაბინეტისათვის მეცნიერის სახელის მიკუთვნებამ მაინც ჩავგისახა იმედი იმისა, რომ სერგი დანელიას მრავლისმეტყველი, საინტერესო ცხოვრებითა და ფილოსოფიური მემკვიდრეობით ხვალ უფრო მეტად ვიამაყებთ; მოვესათუთებით დიდი წინამორბედის სსოვნას, და კიდევ ერთხელ დავრწმუნდებით, რომ ცხოვრება გაბმული აღლუმი როდია, რომ ცხოვრება წვრილმანი შრომაა, საჯახირო და შეუპოვარი შრომა, — როგორც სერგი დანელია იტყოდა.

მაია ჯალიაშვილი

„ჩვენ ვიზაღებით, რათა მიწყობ ზეცას ვენსრაფდეთ“

□

მამა არჩილის ლექსები — ლოცვები

სიტყუთა რომელთა გეტყვ თქუნენ,
სულ არიან და ცხორება

იოანე, 6, 63

და ზეცა გულში კვლავ იხედება
გალაკტიონი

„როცა მიმწუხრი ფრთებს შემოახვევს მოციქულების
ძველებურ ტაძარს“, მამინ მამა არჩილი „წმინდა ტრაპეზთან
ქედდადრეკილი“, „სამგალობლოდ ხმადანმენდილი“ შეუდ-
გება „სერაბინთ მსგავსად“ ღვთის დიდებას და აგიზგიზდება
„ტაძარში ცეცხლი საღმრთო ლოცვების“. ამგვარად წარ-
მოგვიდგება მამა არჩილის (მინდიაშვილის) სულიერი პორტ-
რეტი, მისივე ლექსის სტრიქონებით დახატული, პეტრე-პავ-
ლეს ტაძრის ფონზე, იასამნისფერი ცის სილაჟვარდში.

ღვთის მიმართ აღვლენილი მისი ლოცვები ხშირად პო-
ეტურ სტრიქონებად იქცევიან და იძენენ ლექსის ფორმას,
გულში ვერდატეული „უფლის უკიდევანო სიყვარული“
რითმებითა და რიტმების თანხლებით გადმოედინებიან
„ლეღვა-გვემული ფრთებდამსხვრეული მწირობის მწარე
წუთისოფელში“ („ქმნილებაა შენი“).

მისი ლექსები — „ხესთასოფლის ნატვრით“ ნასაზრდოე-
ბი ლოცვებია. მას ცხოვრება წარმოუდგება, როგორც მარა-
დიული „გზაჯვარედინი“ — „მივმართავთ ზესკნელს — გზას
ჯვარის მკიდველს ანუ თუ ეშმას ჩვენს დამაქცევარს“.

მამა არჩილი ჰიმნოგრაფთა უძველეს ტრადიციას მის-
დევს და ღვთის დიდებას პოეტური ენით ალაველენს. დავი-
თის ფსალმუნები ხომ უმაღლესი პოეზიაა. ყოველი ჭეშმე-
რიტი პოეტი მიესწრაფის იმ საიდუმლოს გამოსახვას, ხი-
ლული სამყაროს მიღმა რომაა. მისი გულისთქმა „ცის იქით
ეძიებს სადგურს, ზენაართ სამყოფს, რომ დაშთოს აქ ამო-
ება“ (ბარათაშვილი).

მისი ლექსები ლოცვებია არა მხოლოდ სათქმელის
თვალსაზრისით, არამედ სტრუქტურითაც, მის ყოველ
ლექსში, პირდაპირ თუ შეფარულად, ყოველთვისაა დაცუ-
ლი: უფლისადმი მიმართვა, თხოვნა და დიდება.

მამა არჩილის პოეზიას ორი წყარო ასაზრდოებს, პირ-
ველი: ბიბლია, და მეორე: ქართული პოეზია, უპირველესად
— გალაკტიონი. ორივე წყაროს მწყურვალეობით არის დაწა-
ფებული და ამიტომაც მისი სტრიქონებიც „მშობელივით“
სადა და წმინდაა, შეურყენელი, პირველშობილი ფერებით
მოქარგული.

ამ პოეზიის კითხვისას იღვიძებენ სახარებისეული პასა-
ჟები. განა პოეზიასავით არ აღიქმება იოანე ღვთისმეტყვე-
ლის სახარების დასაწყისი: „პირველითგან იყო სიტყუაჲ, და
სიტყუაჲ იგი იყო ღმრთისა თანა, და ღმერთი იყო სიტყუაჲ
იგი“. ამ სიტყვის ერთგული, უღალატო და ღირსეული რაინ-
დია მამა არჩილი. იგი ცდილობს გამოთქვას ის ერთი მიჯნუ-
რობა „რომელსა ტრფიალნი ვერ მიხვდებიან, ენა დაშვრე-
ბის, მსმენლისა ყურნიცა დავალდებიან“ (რუსთაველი).

იგი ნამდვილი პოეტი, რუსთველისეული გაგებით,
რადგან მისი პოეზია სიბრძნის შემცველია, „საღმრთო
საღმრთოდ“ გასაგონი და „მსმენელთათვის დიდი მარგი“.

თვითონ იესო ქრისტე, შროშანებზე მოსაუბრე ღმერ-
თი, განა სწორედ სიტყვის იდუმალ ძალას არ აზიარებდა
მსმენელს, როდესაც საოცარი გზებით მსჭვალავდა მათ
გულებს, მაღლითა და სინათლით ავსებდა: „თქუნენ ხართ
ნათელნი სოფლისანი. ვერ ჴელ-ენიფების ქალაქსა დაფარ-
ვად, მთასა ზედა დაშენებულსა“ (მათე, 5, 14). ამიტომაც
წარმოუდგებოდა იგი ქრისტიან არაბ მწერალს ჯიბრან ხა-
ლილ ჯიბრანს პოეტად: „მის დუმილში ველური უდაბნო
იმზირებოდა, საუბარში კი მოხასხასე წალოკტი ყვაოდა...
ერთხანს მეჩვენებოდა, რომ პოეტი ვიყავი, მაგრამ ერ-
თხელ, როცა ბეთანიაში მას გადავეყარე, ვიგრძენი, რა
დღეშია ერთადერთსიმინიანი საკრავის პატრონი იმის წინა-
შე, ვისაც მორჩილებენ სამყაროს ორკესტრები. მის ხმაში
იყო ყველაფერი: ელვის სიცილი, წვიმის ცრემლი და ხეთა
მხიარული სიმღერა ქარში“ („იესო ძე კაცისა“).

მამა არჩილი თავისი პოეზით ეხმანება დავით წინას-
წარმეტყველს, ყოველ სულს ღვთის ქების წყურვილით
რომ აღავსებდა, დავით აღმაშენებელს, „გალობანი სინა-
ნულით“ რომ გამოიგლოვა ადამიანური ცოდვები, დავით
გურამიშვილს, ამქვეყნიური ცოდვის ჯურღმულიდან რომ
ივედრებოდა გადარჩენას.

ამ „შეხმანებასთან“ ერთად, მამა არჩილი ცდილობს
თავისი საკუთარი ხმა მიანვიდინოს უფალს, მისკენ მიმავალ
საღვთო ბილიკებს თავისი ნატვრულიც დაამჩნიოს. ამის
დასტურია მისი ლექსების ახლახან გამოცემული კრებუ-
ლი, „შეტირილი“ რომ ჰქვია. ავტორი ახალ ორიგინალურ
ფორმაში მოაქცევს ზემიმართულ ტირილს. თითქოს შეტი-
რილი ერთი გაბმული და დაუსრულებელი ტირილია, მინი-
დან, ერთა ცოდვილი ბაგეებიდან გადმომსკდარი და
ღვთისკენ მიმავალი. მდინარეები თავდაღმა ეშვებიან,
ცრემლიც ქვემოთ მოისწრაფის, აქ კი პირიქითაა: მონანუ-

ლი გულიდან აღმოსკდარი გოდება ღვთისკენ მიმართება, ეს ტირილი ამხელს დაცემული ადამიანის სასონარკვეთასაც და ხსნის იმედსაც.

ასე შესტირის მამა არჩილის ლექსთა ლირიკული გმირიც (ავტორის ალტერ ეგო) ზეცას და იქიდან მოელის შველას:

**მომგონებელი
სასუფევლისა
დაკარგულ ედემს
გული სტიროდა.**

იქნებ ეს „შეტირილი“ შთაგონებული იყოს „ვეფხისტყაოსნის“ სტრიქონებითაც. გვახსენდება ნესტანის საძებრად მიმავალი ავთანდილი, მარტოსული და დალილი, უფალს, ერთადერთ პატრონს მინდობილი: „მიმავალი ცასა **შესტირს**, ეუბნების, ეტყვის მზესა: აჰა, მზეო, გეაჯები, შენ, უმძღესთა მძღეთა მძღესსა, ვინ მდაბალთა გაამალღებ, მეფობასა მისცემ სვესა, მი ნუ გამყრი საყვარელსა, ნუ შემიცვლი ღამედ დღესა“.

ეს „მზეა“ მამა არჩილის პოეზიაში, რომელსაც შესტირის და ევედრება. მზე ხან უფალია, ხან — ღვთისმშობელი.

ამ კრებულის ყველა ლექსი ერთი „შეტირილის“ მცირე ნაკადებია, სწორედაც რომ ნაკადები, ამიტომაც არის, რომ სტრიქონები და სიტყვები ერთმანეთს ისე მიჰყვებიან, არ აბრკოლებთ სასვენი ნიშნები. ამ შემთხვევაში ავტორისთვის სწორედ ეს მნიშვნელობა ენიჭება პუნქტუაციაზე უარის თქმას. ერთი ამოსუნთქვით მიედინება ლექსი, როგორც ტირილისას, ძალიან რომ გაგიჭირდება, იქ ამოისუნთქავ, უფრო ზუსტად, ამოიკვნესებ და ეს შეყოვნება, ჩასუნთქვა მხოლოდ იმისთვისაა, რომ ამოაყოლო ნაგვემი გულის ტკივილები. მას სჯერა: „ნეტარ ხართ თქვენ, რომელნი სტირთ ან, რამეთუ იცინოდით“ (ლუკა, 6, 21).

ერთ ლექსს სწორედ „შეტირილი“ ჰქვია, რომელიც აღსარებაა ღვთის წინაშე. მასში თავმოყრილია ყველა ის ტკივილი, რომლებიც სხვა ლექსებშია განფენილ-განტოტვილი.

**დღეს ქარი ჰქროდა
ისე სასტიკად...**

ქარი ვნებებისა და ცოდვების სიმბოლოა, ასე ევედრებოდა ბარათაშვილიც „არა დაჰქროლონ ნავსა ჩემსა ქართა ვნებისა, არამედ მოეც მას სადგური მყუდროებისა...“ („ლოცვა“).

ეს ის ქარია, სახარებაში მოციქულებს რომ შეაშფოთებთ, ხოლო უფალი დაანყნარებს და ეტყვის: „და თავადმან ჰრქუა მათ: რაჲსა შემინდით, მცირედ-მორწმუნენო? მაშინ აღდგა და შეჰრისხნა ქართა მათ და ზღუასა. და იქმნა მესხეულად დაყუდება დიდ.“ (მათე, 8, 26).

ლირიკულ გმირს აშფოთებს, ერთი მხრივ, დროის წარმავლობა, წლების ქართი გამქრალი, მეორე მხრივ, ამაოების ქარი, სასუფეველს რომ განაქარვებს. ლექსში მოთქმავოდებაა დაკარგული მამულისა; რეალურისა და ზესთასოფლიურისაც. საზოგადოდ, ამ პოეზიაში რელიგიური სახე-სიმბოლოები ორმაგადაა კოდირებული და მათში ირეკლება ეს ქვეყანაცა და საიქიოც.

ავტორის წარმოსახვა არღვევს დროის სამანებს და განიცდის ცხოვრებას, როგორც ზღვას, რომელიც დანთქმით ემუქრება, ისიც ხომ იმ ნავშია, მოციქულნი რომ ისხდნენ, მასაც შეაკრთობს და შეაცაცხცხებს მძლავრი, დაუნდობელი და ყოვლისწარმხოცი ტალღები:

**უფალო ჩემო მეც დავინთქმები
უფსკრულთა ჩემთა ცხოვრებისათა
ვით ძველოდესმე პეტრე დაინდე
დაინდე ჩემი სიჭარმაგეცა
ამაოების ამის სოფლისგან
გამომიხსენ მე.**

პეტრეს სახეს მოჰყვება გახსენება იმ ეპიზოდებისა, რომლებიც სახარებაში პეტრეს შესახებ მოგვითხრობენ. სწორედ პეტრე იყო ის მოციქული, რომელმაც პირველმა აღიარა იესო, როგორც ღმერთი. მას უცვალა სახელი რაბიმ და სიმონის ნაცვლად უწოდა პეტრე-კლდე. სწორედ პეტრეს აღმსარებლობას დაეფუძნა ეკლესია. მაგრამ სწორედ ამ პეტრემ სამგზის უარყო მოძღვარი, ვიდრე მამალი იყვილებდა. ლექსთა ავტორსაც აკრთობს „სახეში შეყრილი ფოთლები“, ძლიერი წვიმისგან დასველებული, თითქოს საკუთარი დაფლეთილი სულის ნაკუნები და მოუხმობს მშველელს:

**გამომიხსენ მე
და გამიყვანე
უვნებობის მშვიდ უდაბნოში.**

„უვნებობის უდაბნო“ ორიგინალური ხატია და სიმბოლურად სასუფეველს განასახიერებს. უვნებობა ხომ უსურვილობაა; სწორედ ამას სთხოვდა ავთანდილი უფალს: „მომეც დათმობა სურვილთა, მფლობელო გულისთქმათაო“.

გრიგოლ ღვთისმეტყველი ასე მიმართავდა საკუთარ გვემულ სულს: „ჯერეც გარჯა მოგიწევს, განვლი ცხოვრებას — ამ შენთვის სავესებით უცხო დინებას, ველურ ნაღვარევეს, აბობოქრებულ ოკეანეს, განუწყვეტელი ქარებისაგან ხან აქ, ხან იქ ყალყზე რომ დგება. ხშირად ვყოფილვარ საკუთარი განუხჯელობით დღევა-გვემული, ზოგჯერ კი ჩვენი ცხოვრების მტერს — დემონს მოუგვრია შფოთი“ („გარეგანი ადამიანის ნაკლებფასეულობასა და არსებული სინამდვილის ამაოებაზე“).

ამ პატარა კრებულში თავმოყრილი ლექსების უმეტესობა გაზაფხულზეა დანერილი, მაშინ როცა სიკვდილი და სიცოცხლე ერთმანეთს ურიგდებიან, როცა თან ჯვარს ეცმება და თანვე აღდგება უფალი. მისთვის მარტი **„გიჟმაჟი თვეა, ამღვრეული და ფათურაკი, ამადაც აცევს ჯვარს უფალი ჩვენი იესო, სწორედ ამ თვეში აღბორებულთ და ჭკვა-გადასულთ“** („ალუბლის სიბრძნე“).

ჯვარცმის მისტერიის იდუმალებითა და გზებით არის გამსჭვალული მამა არჩილის პოეზია. გაზაფხული მისთვის სიმბოლოა თვით უფლისა, რომელიც მარადის, ყოველწამიერად ევნება ადამიანთა გულში. თვითონაც, როცა სულში ზამთარს შეიგრძნობს, სიმბოლურად, ცოდვას ემონება, როგორც დავით აღმაშენებელი აღიარებდა: „მე ვნებათა ბილწთა მონად მივჰყიდე თავი“ („გალობანი სინანულისანი“). მასაც ყინვა სუსხავს, ხოლო სინანული ისევე აატი-

რებს, როგორც ვაზს — აპრილის ბოლო დღეები. თვითონ მას კი „გაზაფხული“ სინანულის ცრემლებს ჰგვრის და თანვე სიხარულსაც, რადგან ეს მაცოცხლებელი ცრემლები „დაბერებულ“ გულს გაანედლებს და ააყვავებს, ამიტომაც წერს: „**ვტირი მერამდენე განახლებაზე**“ („სიკვდილი სიცოცხლისთვის“).

ეს მარადიული განახლება, რაც პოეტის გულში ქრისტეს ჯვარცმასა და აღდგომას გულისხმობს, აძლევს სიცოცხლეს აზრს და გულს კი წყაროს უშრეტი სიყვარულისთვის.

უფლის მუდმივი ხსოვნის მანიშნებელია სტრიქონი: „გული გაზაფხულს ატარებდა ყინვა და ქარში“. სწორედ ეს „გაზაფხული“ აძლბინებს მას ცხოვრების „სიცარიელეში“. უკვე მერამდენედ, ზამთრის, ე.ი. ცოდვების სუსხს გადარჩენილი კვლავ და კვლავ ახლად აღმოაჩენს ჭეშმარიტებას: „**სიკვდილი მხოლოდ სიცოცხლისთვის ჰგვის და არის**“.

ეს სტრიქონები ეხმიანება პავლეს სტრიქონებს: „მარადლე მოკულები“ (1 კორ, 15, 31), „ეგრეცა თქუენ შეჰრაცხენით თავნი თქუენნი მკუდრად ცოდვისათჳს და ცხოველად ღმრთისა ქრისტე იესუს მიერ უფლისა ჩუენისა“ (რომ, 6, 11), ხოლო სიკვდილის აუცილებლობა — იოანე ღვთისმეტყველის სტრიქონებს: „ამენ, ამენ გეტყვ თქუენ: უკეთუ არა მარცუალი იფქლისა და ვადარდეს ქუეყანასა და მოკუდეს, იგი მარტოა ხოლო ეგოს; ხოლო უკუეთუ მოკუდეს, მრავალ ნაყოფნი გამოიღოს“ (იოანე, 12, 24). თუმცა ლექსებში ხანდახან მაინც გაკრთება ეჭვი, რომელიც დიდი რწმენის თანმხლებია:

**რად დამეხურა გული ამგვარად
გაზაფხულიც კი აღარ მახარებს
განსაცდლებმა პირად-პირადმა
კატაკლიზმებმა ამა სოფლისა
პირქვე დამამხეს
და ამატირეს.**

გვახსენდება ჯვარზე გაკრული უფლის სიტყვები: „ელი! ელი! ლამა საბაქთანა“, რაც ნიშნავს: „ღმერთო ჩემო, რად მიმატოვე“ (მათე, 27, 46), გალაკტიონი რომ ამგვარად გამოთქვამდა „რომ დავიღალე მე ამ კუბოში“.

თუმცა სულს ახსოვს და ენატრება სამშობლო — სამოთხე: „**ამ მათა მიღმა, ცთომილთა მიღმა რომ დააფუძნა ღმერთმა მაღალმა**“ („ან და მარადის“).

ამიტომაც კვლავაც მორჩილად იღებს ჯვარს და ნამიერ შედრეკას „თავის უარყოფით“ და უფლის დიდებით დაამარცხებს. ისევ იესო გვახსენდება, გეთსიმანიის ბაღში განმარტოებული, მოსალოდნელი საფრთხის წინაშე ადამიანურად შემკრთალი და სისხლის ცრემლებით მოტირალი: „მამაო ჩემო, უკუეთუ შესაძლებელ არს, თანა-წარმეყვინ ჩემგან სასუმელი ესე; და თითქოს თავისივე სიტყვებით „გამოფხიზლებული“ მოაყოლებს ამოკვნესას: „ხოლო არა ვითარ მე მნებავს, არამედ ვითარცა შენ“ (მათე, 26, 39).

მამა არჩილის ერთ უსათაურო ლექსში, რომელსაც მთლიანად მოვიყვანთ, შთამბეჭდავი სისადავით არის წარმოჩენილი ჯვარცმის ტრაგედიის ძალმოსილება. მკითხველი შეიგრძნობს იმ ტკივილს, რომლითაც მთელი სამყარო იმსჭვალება. „ლურჯი იასამანი“ გულისშემძვრელი სიმბოლოა ყოველი ცოცხალი არსისა, რომელიც ღვთის სიყვარულით ხარობს:

**ნითელ პარასკევს
ვკითხულობდი
„ღვთისმშობლის ტირილს“
გადავსებული იყო მრევლით
წმინდა ტაძარი
მოულოდნელად
თვალი ვკიდე
ლურჯ იასამანს
მწუხარებით რომ მომდგარიყო
საკურთხეველთან
თითქოს ცრემლებით დასიებულ
მის ლურჯ ყვავილებს
როგორაც თვალებს
ემჩნეოდათ
დიდი წუხილი
ღვთისმშობლის თანა
დასტიროდნენ
მაცხოვარს
ჯვარცმულს
გარდამოხსნიდან
სამარემდის
მიაცილებდნენ.**

„მამაზე რაიმე ღმერთზე, დაო ნუშის ხეო“, — ასე მიმართა ცხოვრებისა და ზამთრის ყინვისაგან გათოშილმა ფრანცის ასიზელმა გამიშვლებულ ხეს და პასუხად: ნუშის ხე აყვავდა. ამ ლეგენდას ლამაზ ამბად ჩართავს ნიკოს კაზანდაკისი წიგნში „ალსარება გრეკოსთან“.

მამა არჩილიც თავისი ლექსებით ისევე უშუალოდ, სადად გვიამბობს ღმერთზე, როგორც ის ნუშის ხე, რომელიც ღმერთზე ფიქრმა და ოცნებამ ააყვავა.

„**მე მენატრება ბეთანიაში მახლობლად წმინდა მონასტერისა მედგას სენაკი**“, — ვკითხულობთ ლექსში „ზრახვა მარტისა“. საოცარი სიმშვიდე იღვრება ამ სტრიქონებიდან. ერთი შეხედვით, თითქოს ასე იოლად განსახორციელებელი „ზრახვა“ აქ მიუწვდომელი, სანატრელი გამხდარა პოეტისთვის. იქნებ იმიტომაც, რომ ეს, უბრალოდ, ფიზიკურ სივრცეში მონიშნული ადგილი კი არაა, არამედ ზეციური სამყაროს ანარეკლია, მისი ჩრდილია. როგორც პავლე წერდა: „რამეთუ ვხედავთ ან, ვითარცა სარკითა და სახითა, ხოლო მაშინ პირსა პირისპირ. ან ვიცი მცირედ, ხოლო მერმე ვიცნა, ვითარცა შევემეცნე“ (1კორინთ, 13, 12). ბეთანიის მონასტერთან სიახლოვეს სენაკის დადგმა მიანიშნებს ღვთის სიახლოვისკენ, სასუფეველისკენ სწრაფვას.

იესო ქრისტემ სწორედ ბეთანიაში, რომელიც იერუსალიმთან ახლოს იყო, ნახა ოთხი დღის მკვდარი ლაზარე, აქ მიეგება მას ლაზარეს დამწუხრებული და მართა, რომელმაც მდულარე ცრემლებით აუნყა, აქ რომ ყოფილიყავი, არ მოკვდებოდაო. იგივე გაუმეორა მწუხარებისაგან სასოწარკვეთილმა მარიამმაც. მაშინ „აცრემლდა იესოც“ — და მკვდრეთით აღადგინა თავისი მეგობარი ლაზარე (იოანე, 11, 17-45).

სწორედ ბეთანიაში, სიმონ კეთროვანის სახლში სტუმრობისას სცხო დედაკაცმა იესო ქრისტეს ძვირფასი ნელსაცხებელი და როგორც უფალმა მონაფეებს აუნყა, ამგვარად, ამ უცხო, უბრალო დედაკაცმა დიდი

სიყვარულით „მოამზადა“ „ხორცი მისნი დასაფლველად“ (მათე, 26, 6-13).

პასექამდე ექვსი დღით ადრე კი, როგორც მოგვითხრობს იოანე, იესო ბეთანიაში ლაზარეს ოჯახს ესტუმრა სერობად, აქ მარიამმა სცხო ძვირფასი ნარდის ნელსაცხებელი (იოანე, 12, 1-11).

ამიტომაც ოცნებობდა გალაკტიონი: „წამყე ბეთანიისაკენ... მე აქ უნდა დავესახლო“ („წამყე ბეთანიისკენ“), ხოლო უფრო ადრე, ბედისაგან დაჩაგრული გრიგოლ ორბელიანი სწორედ ამ მონასტერში, თამარის გაცრეცილი ფრესკის წინ მუხსომოყრილი იგლოვდა შავი ყორნის კლანჭებით დაფლეთილ საქართველოს და წუხდა: „ნუთუ ესლა გვაქვს, ვხედავთ რასაცა?... ტაძარს დარღვეულს“. დარღვეული ტაძარი, სიმბოლურად, ურწმუნოების გამომხატველიცაა.

ლაზარესთან სულიერი ნათესაობა იგრძნობა მამა არჩილის უსათაურო ლექსში, (კრებულიდან „უფალი მოვალს“, 2008). იგი ემსგავსება „მართალ ლაზარეს“, მასავით სიკვდილით ევენება, საიქიოში დემონები ცოდვებს შავ წიგნებად გადაუშლიან, მიმოიხილავს საზვერეებს, ჭვრეტს ქერაბინთა ფრთებზე აღმართულ უფლის საყდარს და სასწაულებრივი „სასოებით, რწმენითა და სიყვარულით“ აღვსილი, სააქაოში მრევლს მოუთხრობს ნანახ-განცდილის შესახებ (***) „გზაგასაყარზე ვდგავარ მდუმარედ“).

მამა არჩილი თავისი პოეზიით გამოხატავს სწრაფვას ზესთასოფლისკენ. იგი ცდილობს, ნიუანსობრივად წარმოაჩინოს, როგორ მისწრაფვიან ფიქრები ზეცისკენ, როგორ მიარღვევენ „სამზღვარს“, რათა შეიგრძნოს წარუვალის სიდიადე: „ცისა ფერს ლურჯსა ფერს ახუნებს სამოთხე იქ რაც არს იმის მსგავსს ენა ვერ გამოთქვამს“ („ზე ცაზე“). რა თქმა უნდა, გვახსენდება ბარათაშვილის „ცისა ფერს, ლურჯსა ფერს, პირველია ქმნილსა ფერს“. ბარათაშვილისთვის ეს პირველქმნილი ფერია, ესე იგი, მისთვის ამ არაამქვეყნიური ფერისაა სამოთხე. იგი ამ ფერს ემიჯნურება და ერთგულეებს. მამა არჩილისთვის კი ცისა ფერი, ლურჯი ფერი ხუნდება სამოთხის წარმოდგენაზე, სამოთხის „ფერადოვნების“ გამოთქმა კი ენას არ ძალუძს. წმინდა პავლეს „წერილები“ თუ შეგვარძნობინებენ მხოლოდ. ცის ფერი მამა არჩილისთვის მხოლოდ ხილული თვალისთვის სახილველი ფერია, რომელიც „ზესთასოფლის კარიბჭეს“ ფარავს. ნუთისოფელი მისთვისაც პლატონისეული გამოქვამულია, რომლის „ტყვეობაში“ მყოფნი კედლებზე აჩრდილებს უყურებენ და არაფერი უწყიან სრულყოფილი, ნამდვილი სამყაროს შესახებ. თვითონ კი რწმენის გზით თავს აღწევს ამ ტყვეობას და „სამოთხეს“ ჭვრეტს წარმოსახვით.

ამ ლექსებში, ერთი მხრივ, მოჩანს დალილობა „აღამიანური ურთიერთობებით“, ამ დალილობას ამძაფრებს მინიერი ტვირთი — გარდაუვალი სიბერე, ხორცის დაუძლეულების („ამ ასაკის ძონძი და ფლასი“) თანხლებით:

**ერთხელ როგორღაც გადადლილმა
ნიგნზე დახრილმა
სარკმელს მივხედე საკუთარი თავი შევიცან
მინამ არეკლა ჰაბიტუსი ძალზედ ნაცნობი
მობერებული მთლად ჭაღარა
თვალეზამქარალი
თვალთა უპებებს რომ მივსებდა მიმწუხრის ბნელი
(*** „ერთხელ...“)**

თუმცა ხორციელი დაუძლეულებისა თუ დაქანცულობის თანადროულად საოცარ ენერგიას იკრებს სული, რომელსაც სტანჯავს: „ვერ გავამართლე მოვლინება ჩემი ამქვეყნად“. წლებით ნაგროვი გამოცდილება, ტანჯვით ავლილი აღმართები აჩენენ მწვერვალზე ასვლის განცდას, საიდანაც იოლად აიტყორცნება სული ზეციური სანახებისაკენ.

მამა არჩილი ახერხებს სიტყვიერ ქსოვილში მოიხელთოს ის ღვთაებრივი განცდა, რამელიც მხურვალე ლოცვის ჟამს ღმერთთან წამიერი მიახლებისას იბადება და ამგვარად გამოთქვამს:

**ღმერთს ვუერთდები თუმც კი ვრჩები ადამიანად
ღმერთი კი ღმერთად
საოცარი არის შეგრძნება
ჩვენ ვიბადებით რათა მიწყვი ზეცას ვესწრაფდეთ
ნაპერწკალივით.**

(„ზრახვა მარტისა“)

ამგვარი ფიქრებისას ბუნებრივად ჩნდება სახე იობისა, რომელმაც უკიდევანო მოთმინებით და ღვთის უღალატო სიყვარულით ეშმაკი დაამარცხა.

ამ ლექსებში ხდება ავტორის ერთგვარი ფერისცვალება, მის გულში აღდგება ნუთისოფლის ამოებათა სისასტიკით „დაგლეჯილი ღმერთი“ (გრიგოლ რობაქიძე). წმინდანთა ხატებანი მას, როგორც პიროვნებასა და შემოქმედს, სრულყოფენ. ამ შემთხვევაში, შეიძლება ვისაუბროთ, „სახისმეტყველებით თანახატიქმნაზე“, როდესაც ადამიანი ემსგავსება რომელიმე წმინდანს, ან ცდილობს მიემსგავსოს, როგორც იდეალურ ხატს, ასევე ცდილობს მამა არჩილი მიჰყვეს წმინდანთა კვალს, ფიზიკურსა თუ სულიერს და თანახატიქმნება იდეალთან:

**„წმინდა უქმობა“ ნაზიანზელის
შემაძლებინე უფალო ჩემო
მისებრი ჭვრეტა ღვთიურ აზრების
ზესთა ცათასა ხილვების მჩენო.**

ნატვრა, რომ შეძლოს „მისებრი ჭვრეტა“, ხორციელი ცხოვრების ერთგვარი მწვერვალია, რომლისკენაც სიზიფესავით მძიმედ და ტანჯვით მიემართება, რათა მწვერვალზე ასულმა წამიერად იგრძნოს „მზის“ სიახლოვის უნეტარესი წამი და შემდეგ კვლავ დაღმართზე დაუგორდეს ლოდი — სიმბოლურად — ხორციელი ცხოვრება. „ღმერთთან შეხვედრის“ ხსოვნა და მოლოდინი კვლავ ფეხზე წამოაყენებს, სასწაულებრივ ძალას შთაბერავს და კიდევ ერთხელ შეავლებინებს თვალს მწვერვალისთვის, საიდანაც უმზერენ წმინდანთა სულები და თავისკენ მიიხმობენ, სწორედ ეს „მიხმობა“ აიძულებს კვლავ ზე აღმართოს მზერა, ზურგზე მოიგდოს უმძიმესი ლოდი ყოველდღიური საზრუნავებისა (რეალურად — სულიერი მოძღვრისა, მასზე მინდობილი მრევლის „ცოდვათა“ კურნების ტვირთი) და კვლავ შეუყვეს აღმართს, „ჭმუნვის ალის“ (აკაკი) გასანელებლად, რათა სიცოცხლე იგრძნოს და სიკვდილმა ვეღარ შეამინოს.

ამ შემოქმედებას მსჭვალავს ნყურვილი; „ნეტარ იყვნენ წმინდანი გულითა, რამეთუ მათ ღმერთი იხილონ“. ამიტომ-

მაც არის, რომ ამ ლექსთა კითხვისას გვახსენდება ევრემ ასურის „აღსარება“: „გლახაკი ვარ, გველისაგან განძარცული; უძღური გახრწნილებით შეკრული; არ გამაჩნია ძალა ცოდვით დათრგუნულს“ და წმინდა გრიგოლ ღვთისმეტყველი: „გახუნდა ყოველივე, მოახლოვდა მკათათვე: თმები გამითეთრდა; კალო აგროვებს თავთავს; მოსავალიც შემოვიდა; ახლოა რთველი. ჩემი ბოროტგვემულებანი სანახელში უკვე იწურება. ჰოი, ჩემი ბოროტი დღე! როგორ გავექცე? რა დამემართება? როგორ მაშინებს ცოდვა; რა საშინელებაა გომორის ეკალ-ბარდებითა და ტევნებით დახუნძლული აღმორჩდე“ („სინანულის საგალობელი ცხოვრების მიმწერზე“). იოანე ოქროპირი: „ნუ დაუბრუნდებით ამქვეყნიურ ამო გარჯას. გეშინოდეთ ღვთისა და იცოდეთ, რომ სიმდიდრე წარმავალია, დიდება — ფუჭი, სილამაზე — ცვალებადი, მშვენიერება — განქარვებადი, ყოველივე ამა სოფლის დიდება ამო, რომელიც სიზმარივით დავინყებას მიეცემა, კვამლის მსგავსად გაიფანტება და აჩრდილივით გაქრება. ამისთვის თქვა სოლომონ ბრძენმა: „ამაოება ამაოებისაი და ყოველივე ამო არს“ (ეკლ. 1, 2); დავით წინასწარმეტყველმა კი ბრძანა: „რამეთუ ყოვლითავე ამად არს ყოველი კაცი ხორციელი“ (ფსალმ. 38, 6) („სოფლის წარმავლობისათვის, სიკვდილისა და სასჯელისათვის“).

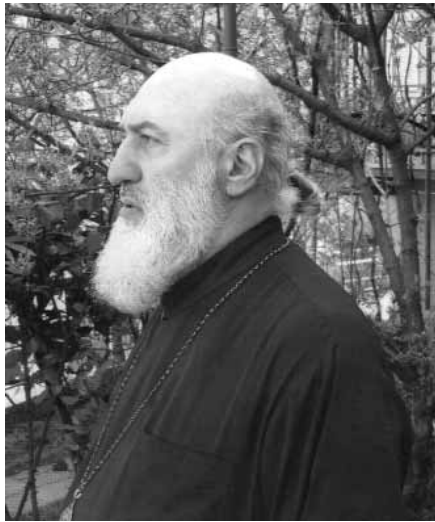
ამ ლექსების ერთი შთამბეჭდავი სახე-სიმბოლოა აყვავებული ალუბალი, იგი არაერთ ლექსში გაკრთება და ამხელს პოეტის სწრაფვას იდეალისკენ. „ლურჯ აპრილი“ სარკმელთან აფეთქებული ალუბალი თითქოს მთლიანად ავსებს სივრცეს, ასე რომ, ქალაქი, თავისი ურბანისტული ლანდშაფტებით, სადღაც ქრება და სამყაროში რჩებიან ორნი; ის და გადაპენტილი ალუბალი — მისი ერთადერთი სულიერი მეგობარი. მას იზიდავს მისი უმანკო სითეთრე, რომელიც დასტურია უცოდველობისა. მისი ცქერა ახსენებს სამოთხეს, სადაც შემოსილი იყო სწორედ ამგვარი უმანკოებით, ამიტომაც გრძნობს თანაზიარობას მასთან, ის მისი სულის ტოლია, რომელიც გაზაფხულობით ეწვევა ხოლმე დროებით, რათა შეაგრძნობინოს სხვა ფერთა სიკაშკაშისა თუ ელვარების მოჩვენებითობა. ის ახსენებს მას იდუმალ ჟამს, როდესაც უფალმა ხორცი შეიმოსა, ამიტომაც სურს დაიმახსოვროს მასთან შეხვედრის ყოველი წამი და აღბეჭდოს მშვენიერ სტრიქონებად:

**შევერთდე
უმანკო მდუმარებას
მიუნვდომელ მხარეში.**

როგორც აკაკი ეძიებდა „საყვარლის საფლავს“ ვარდის კოკორში, ბულბულსა თუ ვარსკვლავში, ასე დაეძებს ისიც გულამოსკვნილი და აღმოაჩენს უპირველესად აყვავებული ალუბლის სიქათქათემი:

**გარეთ კი გარეთ ჩაბნელებულ
სარკმლის გადაღმა
თეთრად ჰყვავდა ალუბალი
ჰგავდა პატარძალს
(*** „ერთხელ როგორღაც“)**

აქ ალუბალი, სიმბოლურად, ქრისტეს სახძლოა, პატარძალია, გონიერი ქალწული, რომელიც სიბნელებშიც თეთრად ანთია, ფხიზლობს და მოელის შუალამის სიძეს, მაცხოვარს, რათა ღირს იქმნეს ზეციურ ქორწილში, სამოთხეში შესვლისა. ამიტომაც ასეთი ვნებითა და გატაცებით წერს მამა არჩილი ალუბლის ყვავილზე, ასე იზიდავს

დეკანოზი არჩილ მინდიაშვილი

მისი შეურყვანელი სითეთრე, თითქოს მასთან სიახლოვე მასაც გადაჰფენს ამ უჩრდილო ნათელს, ეს არის, როგორც გოეთე იტყოდა, „არჩევითი ნათესაობა“. ამიტომაც ჩნდება ერთ ლექსში ასეთი შთამბეჭდავი სახე: „აქათქათა თეთრად მიდამო როგორც წმინდანი თეთრად ჰყვავის ხე ალუბალის“ („ალუბლის სიბრძნე“).

ალუბლის წმინდანთან შედარება ცხადყოფს ამ ყვავილის მისიას, იტვირთოს „ღვთის სიტყვის“ შეხსენება მოკვდავთათვის, გაბედოს და აყვავდეს არეულ, გიჟ მარტში, თავი განიროს, გადალახოს ამ თვის სიავე, ამღვრეულობა და ღვთის კურთხევა გაამართლოს, თეთრად გადააქენტილმა ჩასახოს იმედი აღდგომისა და ხსნისა. ამიტომაც გაჩნდა ასეთი ამალელებელი სტრიქონები: „რასაც ვერ ვპოვებ ადამიანში აღმო-

ვაჩინე მე ალუბალში“ (***) „აქ ჩემს სარკმელთან“).

პოეტი ხედავს ღვთაებრივ სულს ალუბალში, ამიტომაც სარკმელთან მომდგარ ალუბალს ეაღერსება, ტკბება მისი სიახლოვით, აკვირდება დაბერილი კვირტებიდან სიცოცხლის დაბადებას და მკითხველსაც გადასდებს ამ შეხვედრის სინარულს... და მამა არჩილის სიცოცხლე თითქოს ამ ორ მოვლენას — ალუბლის აყვავებით ტკბობასა და მისი აყვავების სევდიან მოლოდინს შორის მოექცევა.

ყვავილი უფლის სიმბოლოა, „ყუავილ ეწოდა, რამეთუ ძირისაგან იესუსისა ყუავილად აღმოსცენდა ეკლესიასა წმიდისა ქალწულისა მარიამისაგან ჴორციელად, ხოლო სულნელებითა მით ღმრთეებისათა სული იგი მადლისაჲ მოჰფინა ჩუენ ზედა“ (იოანე საბანისძე).

მამა არჩილის პოეზიაშიც ყვავილი უფალზე მიაწინებს. ყვავილები სამოთხის სიმბოლოცაა, ამიტომაც გაკრთებიან ხშირად ამ პოეზიაში ის, ზამბახისა თუ იასამნის სახეხანი. მამა არჩილის პოეზიის უპირველესი ფერებიც ესაა: იისფერი და თეთრი. თეთრი ღვთაებრივ უმანკოებას განასახიერებს და მის უპირველეს მოციქულად აყვავებული ალუბალი ევლინება პოეტს, იისფერიც სამყაროს იდუმალებაზე, სამოთხეზე მიაწინებს. „იის უფაქიზეს სურნელს ვერ ივიწყებს სული“ (***) „იის უფაქიზეს სურნელს“).

ეს სურნელი სამოთხისეულია, ამას ვერ იფიქსებს სული და ცდილობს ამქვეყნიური ამოების შერყვნილ, დაბინძურებულ ჰაერში ის უნაზესი სურნელი გამოარჩიოს და მოჰყვეს, როგორც სოლომონი „ქებათა ქებაში“: „სულნელებელსა ნელსაცხებელთა შენთასა ვრბოდით“. (სოლომონი, 1,4).

იესო ქრისტემაც ქადაგებისას არაერთხელ „მიახედა“ მოციქულები შრომანისკენ და მაგალითად დაუსახა: „და სამოსლისათჳს რაჲსა ჰზრუნავთ? განიცადენით შრომანნი ველისანი, ვითარ-იგი აღორძნდის! არა შურებინ, არცა სთავნ. ხოლო გეტყვ თქუენ, რამეთუ არცაღა სოლომონ ყოველსა მას დიდებასა მისსა შეიმოსა, ვითარცა ერთი ამათ-განი“ (მათე, 6, 28-29).

ამ ლექსებში მძაფრი დაპირისპირებაა წარმავლისა და წარუვალისა. ლექსში „ტაძარში ცეცხლი, გარეთ სიბნელე“ კონტრასტულადაა წარმორჩენილი, თუ როგორ აღევლინება მორჩილი მრევლის მიერ მხურვალე ლოცვები, გარეთ კი სიბნელეა:

ტაძარში ცეცხლი საღმრთო ლოცვების გარეთ სიბნელე ამ დაღლილ სოფლის.

ეს ლექსები გულიდან ამოსული წრფელი აღსარებებია, მხურვალე ლოცვებია. ოსიფ ბროდსკი წერდა: „ბახს საოცრად გაუმართლა. ღმერთის შესაქებად ქორალებს ან კანტატას წერდა და უშუალოდ უზენაესს მიმართავდა. დღეს, როცა პოეტი იმავსე მოინდომებს, იძულებულია, ირიბ მეტყველებას მიმართოს“.

„ნისლი მატებდა ბებერ სივრცეს იდუმალებას და მხარს უბამდა დაღლილ სულის ჩუმ მდუმარებას“ — წერს მამა არჩილი და ხატავს, როგორ ამოიზრდებიან ცოდვების ნისლში ყოვლის მიმტყვებელი „უხილავი ღმერთის“, ხატი, როგორ შეიგრძნობს „მადლის შეხებას“ და თვალწინ ჩაუქროლებენ სამყაროს შექმნისა და სამოთხიდან ადამ და ევას გამოდევნის სურათები (***) „ნისლი მატებდა“).

ლექსში „წერილი უფალს“ „ზეცით ნასაზრდოები“ სწრაფვაა „ტკბილი იესოსკენ“. ეს სწრაფვა მას სიკვდილის წყურვილით განმსჭვალავს, მაგრამ „ნუგეშისცემული კვლავ მსწევდება“ და ამშვიდებს განცდა: **„ჯერ მანდ დარჩი და მემსახურეო“**.

მინიერი მამულის სიყვარულითა და მისი ხსნის იმედითა გამსჭვალული ლექსი „ქართველთა მისია“. ავტორი იხსენებს „მანდილის ქრისტიანებად“ წოდებულ, „მაცხოვრის კვართის მცველი“ ქართველი ერის ორიათასწლიან ისტორიას, ხატავს ანწყოს და წინასწარმეტყველებს კიდევ: „ლაზარე-საქართველო“ აღსდგება მკვდრეთით და **„ქართველი ერი დაიმწყემსება და სიცოცხლის წყლებთან საბოლოოდ და მოუბრუნებლად მიიყვანება ამენ ამენ ამენ“**.

ყურადღებას იქცევს პოემა „უფალი მოვალს“ (დაბეჭდილია 2008 წელს გამოცემულ ამავე სახელწოდების პატარა კრებულში), რომელიც ეხმიანება იოანე მოციქულის სიტყვებს: „რამეთუ მოვალს ჟამი, და აწვე არს“ (იოანე, 5, 25). ეს არის ლექსად დაწერილი ქადაგება. მასში გულის-შემძვრელად არის გადმოცემული ღვთისმშობლის შობის ამბავი. მისი მართალი მშობლების, სიბერნის გამო დაღონებული იოაკიმესა და ანას განცდები, მათი ღვთისმოსაობა. მთხრობელის ტონი მშვიდი და ამაღლებულია, მკითხველსაც გადაედება იერუსალიმის მკაცრ უდაბნოში მღუ-

ლარე ცრემლებით მლოცველი იოაკიმის გულისწუხილი და სასოება. ნიუანსობრივად არის წარმორჩენილი და დახატული სულის უფაქიზეხი მოძრაობები. მაგალითად: **„შორის დაფნათა იჯდა მონყენით მართალი ანა, მან თვალი ჰკიდა, ჩიტი დაფრინდა, თავის ბარტყებთან და გადეფარა“**, — ზუსტად და ნათლად წარმოაჩენს თბილი ცრემლებით თვალდანამუხი ანას გულისცემას.

ავტორი ამაღლევებლად ჰყვება ღვთისმშობლის ბავშვობაზე, განსაკუთრებით შთამბეჭდავად და დახატული ის ეპიზოდი, როდესაც ოთხი წლის მარიამი (რომელსაც, ალექსისამებრ, აქამდე მინაზე ფეხი არ დაუდგამს) მშობლებს ტაძარში მიჰყავთ, ფსალმუნთა გალობით როგორ აივლიან კიბის საფეხურებს და როგორ გასხლტება გოგონა წმიდან-თანმიდისკენ.

ავტორს არ გამორჩება არც ერთი მნიშვნელოვანი დეტალი. ექსპრესიული თხრობა კულმინაციას აღწევს, როდესაც წმინდა ქალწულის უბინო წიაღით ქვეყნიერებას მხსნელი მოევიწიება. პოეტი ზედმიწევნით მიჰყვება ოთხთავს და ემოციური დეტალებით ოდესაც მომხდარ სასწაულებს ახლაც განაცდევინებს მკითხველს. როდესაც ჯვარცმის ამბავს გადმოგვცემს, ეხმიანება დავით გურამიშვილს, რომელმაც „დავითიანში“ გააცოცხლა ეს ეპიზოდი („ვაი, რა კარგი საჩინო რა ავად მივიჩნიესო“...). ამბის დასასრულს კი თავის დამოკიდებულებას ამაღლებული სტრიქონებით გამოხატავს:

მიღვინდლამდე დგანან ტაძრები — ღმერთს აღიდებენ და ჩვენ განგვმედენ ისინი სჩანან, როგორც ანძები დაუმსხვრეველი ნომალდებისა.

პეტრე და პავლე მამა არჩილის გამორჩეულად საყვარელი მოციქულნი არიან. ღვთის განგებითაა, რომ სწორედ პეტრე-პავლეს ტაძარში მოღვანეობს, აქვე, ამ ეზოშივე ააგებინა ახალი ტაძრები, მყუდრო და საამო, ცოდვილთა შემწედ და საოხად. ამ ტაძრებში სწირავს მსხვერპლს და უფლის სიტყვას ქადაგებს მოუღლეულად.

მისი ქადაგებები ცალკე საუბრის თემაა, მისი მგზნებარება და ხატოვანება გვახსენებს იოანე ოქროპირისას, სიღრმე — გრიგოლ ღვთისმეტყველისას, სიყვარული — პავლესას, გულისშემუსვრილობა — იობისას. და კიდევ: პოეტურობა, რაც ხან ზედაპირზეა და ხან კიდევ შეფარულად. მაგალითად, აი, ერთი ქადაგების დასაწყისი: „როგორ ემთხვევა ერთმანეთს ეს მონყენილი ამინდი გვიანი ზამთრისა, მდუმარება ტაძარში, სინანულის საგალობლები და სახარების დღევანდელი საკითხავი წმ. ლუკასაგან“ („უძლები შვილის კვირიაკე“).

აღსანიშნავია, რომ მამა არჩილს არაერთი წმინდა მამის ქადაგებანი და სწავლანი აქვს ნათარგმნი შესანიშნავი ქართულით, მათ შორის, გრიგოლ ღვთისმეტყველისა და იოანე ოქროპირისა.

რა გზა გაიარა მამა არჩილმა, როგორც შემოქმედმა?

1997 წელს აგნისანის (ა. რატიშვილის) ფსევდონიმით გამოსცა წიგნი, რომელშიც გააერთიანა ლექსების ციკლი — „თანაზრი“ და ოთხი ნოველა. წიგნს დართულ წინასიტყვაობაში როსტომ ჩხეიძემ შესანიშნავად წარმოაჩინა მამა არჩილის პოეტური ხელწერის ძირითადი თავისებურებანი.

ეს იყო პოეტურ სამყაროში მგზავრობის დასაწყისი, ერთგვარი გზაჯვარედინი, რომელზე შეყოვნებულსაც უნდა გაეკეთებინა არჩევანი, თუ რა გზას გაჰყვებოდა. სწორედ ამ ფიქრიანი შეყოვნების ანაბეჭდია ეს წიგნი, რომელშიც ჩანს გაორებული კაცი, ხორცსა და სულს შორის გახლეჩილი, ღვთაებრივ ჰარმონიას მონატრებული და მისი მაძიებელი. ახალგაზრდა კაცი ირგებს სხვადასხვა ნიღაბს და ცდილობს ამგვარად ჩასწვდეს ცხოვრების აზრს, საკუთარი მოვლინების მიზანს. ყურადღებას იქცევს ავტორის ენობრივი სამყარო, სათქმელის გამოხატვის ხაზგასმულად მეტაფორული ენა, სხვადასხვა კოდის — ლიტერატურული, რელიგიური, ფსიქოლოგიური, ფილოსოფიური — სიუხვე. მხატვრულ სახეთა რაგვარობით ენათესავენ ცისფერყანწელების პოეზიას. იგრძნობა ქედმოხრა ფრანგი სიმბოლისტების წინაშე. მათი სახელები არაერთგზის გაივლინებენ და ხელს უწყობენ ავტორს, წარმოაჩინოს თავისი ნუხილი თუ სიხარული. ამ ლექსებში მოჩანს არჩილ მინდიაშვილი, როგორც ესთეტი, მას თანაბრად აქვს გამახვილებული თვალი (ამის დასტურია ფერწერული სახეები) და ყური (საინტერესო რითმები, რიტმები, სხვადასხვა ფორმა (ყურადღებას იქცევს რამდენიმე სონეტი).

აღსანიშნავია ოთხი ნოველაც, რომლებმაც წარმოაჩინეს არჩილ მინდიაშვილი, როგორც პროზაიკოსი. იგი შესანიშნავი მთხრობელია და დასამახსოვრებელ პერსონაჟებს ქმნის. მას, აგრეთვე, ეხერხება ოსტატური აღწერა საგანთა თუ მოვლენათა, ღრმა და საგულისხმო მსჯელობა ეგზისტენციალურ საკითხებზე. მის თხრობას თავისებურ სიმსუბუქესა და სილალეს მატებს მახვილგონივრული დაკვირვებანი, მოსწრებული ირონიის თანხლებით. ამ წიგნში ხშირად გაივლინებენ ლიტერატურის, ფერწერის, ფილოსოფიის კორიფეთა სახელები, რაც ამხელს, ერთი მხრივ, ავტორის, განსწავლულობას, სიყვარულს მეტაფიზიკისადმი და, რაც მთავარია, მის არტისტულობას, სიტყვიერი თამაშის ხელოვნებას. საგულისხმოა, რომ წიგნის ბოლოს ამ ლექსებისა და მოთხრობების შემქმნელი (მიუხედავად იმისა, რომ წიგნი თემატურად მრავალფეროვანია, ლირიკული გმირი ერთია, სხვადასხვა ლექსსა თუ მოთხრობაში განსხვავებული ნიღბით წარმოჩენილი), ამ შემთხვევაში, ნოველა „განშორების“ გმირი თომა ბრონტინი თავს იკლავს. ეს არის სიმბოლური აქტი, რადგან ამ წიგნმა წარმოაჩინა მტანჯველი და სულისშემბუსთველი, სასონარმკვეთი გზაჯვარედინიდან გასვლა, გათავისუფლება და კონკრეტული გზის არჩევა. „ცანით ჭეშმარიტება და ჭეშმარიტებამ გაგათავისუფლოთ თქვენ“ — არჩილ მინდიაშვილმა „სცნო“ ეს ჭეშმარიტება, ღრმა ინტელექტისა და გამორჩეული ესთეტიკური იდეალების მატარებელმა, არჩევანი გააკეთა, მეორედ იშვა, როგორც მამა არჩილი. წარსული კი ცხოვრების წიგნში ჩაიწერა და დარჩა, როგორც ლამაზი ნაკვალავი.

ხიდი კი, რომელიც ძველსა და ახალს შორის არის გადაებული, გალაკტიონის ხატითაა გაცოცხლებული, ეს ერთადერთი სიმბოლოა, რომელიც მას „ახალ ცხოვრებაში“ ისეთივე მგზნებარებით ენუგეშება, როგორც წინათ.

გალაკტიონი მისი თანმდევი, შთამაგონებელი, ამიტომაც ხშირად მის ლექსებს სწორედ მისი სტრიქონები აქვს ეპიგრაფად, იქნებ იმიტომ, რომ გალაკტიონის თვალთ დახახული მშვენიერება აღეღვებს, რადგან გრძნობს უფლის ხელს მის სტრიქონებში, მხოლოდ „სულისა წმიდისა

მიერ“ კარნახით დანერილს შეიძლება ჰქონდეს ასეთი ძალა, მოასმენინოს მკითხველს იდუმალი ხმებით ავსებული სამყაროს ჰარმონია, დაანახვოს იისფერი, ვარდისფერი თოვლი და ივლისისფერი ყინვა. შაგრძნობინოს, რომ „შენთვის გაეკრა ჯვარზე იესო, სულო, ჭაობზე უნოტიესო“ („ხომალდს მიჰყვება თოვლის მადონა“).

„აქ ყოველივე ერთი მტვერია, რომელიც თვალებს მივსებს და ღვთიურ სინათლეს სულ უფრო და უფრო განვეშორები, კედელ-კედელ, ხან აქ, ხან იქ - ხელისცეცებით, დავხეტილობ დიდი ცხოვრების მიღმა. გავკადნიერდები ერთ მართალ სიტყვაზე: ღვთის თამაშია ადამიანი“ — წერს წმ. გრიგოლ ღვთისმეტყველი („გარეგანი ადამიანის ნაკლებფასეულობასა და არსებული სინამდვილის ამოუბაზე“), ამ სიტყვებს ეხმიანება მამა არჩილი თავისი გულისთქმით.

ერთ ბოლო ლექსში, „თანამედროვეობის კალიდოსკოპი“ რომ ჰქვია, მამა არჩილი შთამბეჭდავად ხატავს დროის მაჯისცემას, კატაკლიზმებს, მსოფლიო რომ შეარყია:

**მე ესრედ ვგონებ
მისწვდა კრავი
ბეჭედს მეექვსეს.**

ლექსს აზრობრივ სიღრმეს ანიჭებს აპოკალიფსის რემინისცენციები. პატმოსის ჭალაში განმარტოებულ, ქრისტეს უსაყვარლეს მონაფეს, ღვთისმშობლის შვილობილს ალბათ თავადვე აძრწუნებდა წინასწარმეტყველური ხილვები: „და ვიხილე, რაჟამს აღალო მეექუსე ბეჭედი, და ძრვა იქმნა დიდი, და მზე შავ იქმნა, ვითარცა ძაძა ბაღისა, და მთოვარე ყოვლითურთ იქმნა, ვითარცა სისხლი. და ვარსკულვანი ცისანი გარდამოცვეს ქუეყანად, ვითარცა ლეუშანი რაე დაყარის ყუავილი თვისი, ქარისაგან დიდისა შერყულმან. და ცაე წარიგრაგნა, ვითარცა წიგნი წარგრაგნილი. და ყოველნი მთანი და ბორცუნი ადგილთა თვსთავან შეიძრნეს“ (გამოცხადება, 6, 12-14).

თუმცა სიცოცხლის გაქრობის „მრუმე ფიქრებს“ აქარწყლებს ლექსის ბოლოს აელვარებული ხატება ლურჯად აყვავებული იასამნისა, უფლის მწყალობელი თვალებით რომ იმზირება და გულში მინავლებულ ხსნის ნაპერწკალს აღვივებს.

გარდაუვალ სიკვდილზე ფიქრმა დაბადა „ანდერძი შვილებს“ — ამ ლექსში მამა არჩილი ანდერძს უბარებს ხორციელსა და სულიერ შვილებს, სთხოვს, რომ არ დაივიწყონ „ტკბილი იესო“, ერთმანეთი უყვარდეთ და მათი ფიქრის საგანი უკვდავება იყოს. თვითონ კი ერთი ნატვრა აქვს, ტაძრის მახლობლად მიებაროს მინას, საფლავის ქვაზე სადა წარწერით: „წირვა უყვარდა ქადაგებდა ჟამით-ჟამამდე“. ამ ლექსშიც, სხვათა მსგავსად, მოჩანს უსაზღვრო სიყვარული მასზე მინდობილ „შვილთა“ მიმართ.

მამა არჩილის ლექსები — ლოცვების კითხვისას მკითხველი შეიგრძნობს, როგორ განიძარცვება მინიერი საზრუნავებისაგან, როგორ მალდება და განიწმინდება სული, როგორ ეუფლება სიმშვიდის ნეტარი განცდა, როგორ ურიგდება სიკვდილს, რადგან იგი წარმოუდგება ჭეშმარიტი, მარადიული სახლის კარად, რომლის მიღმა ბედნიერი მამა მიელის უძღებ შვილს, და ეს მოლოდინი ისეთი წარმტაცი და ყოვლისმომცველია, რომ გამოუთქმელი სიხარულით აღავსებს მისკენ მიმავალს.

რუსუდან ნიშნაიანიძე

სემინარი: სამი ისტორია

განსხვავებული აზრი. განსხვავებული გემოვნება; შესაბამისად, განსხვავებული ნასაკითხი თუ საყურებელი. თუმცა არის საერთოც — გინდა, არ გინდა უსმენ, უყურებ, კითხულობ... არ ვგულისხმობ მხოლოდ იმას, რაც „არ გინდა“. პირიქით, საყურადღებოცა და ეგებ მოგონს კიდევ, ბევრი რომ კითხულობს და უფრო მეტი — უყურებს. ინდივიდუალური შეფასება არასოდეს კარგავს ძალას. აქ საინტერესოა, სხვა თაობის თვალთ დანახულიც: როგორ იღებენ, რასაც ვთავაზობ?! ერთი გამოცდილება უკვე მაქვს: ედუარდ ჰეილის „უსამშობლო კაცი“ და მასზე დაწერილი რეცენზიები. გულწრფელი, პირდაპირი, საკუთარი აზრით, ლიტერატურული ტექსტის მხატვრული შეფასებით და მოქალაქეობრივი პოზიციის გამომხატველიც.

ახლა უკვე სხვა მოსაზრებები მაინტერესებს, თან სრულიად სხვა ტექსტებთან მიმართებაში, თანაც — ყოველდღიურობასთან კონტექსტში შემთხვევით, რასაკვირველია, არცერთი არ მოხვედრილა. საგანგებოდ შევარჩიე. სრულიად განსხვავებულია ჟანრიც, გმირებიც და ეპოქაც. ერთი შეხედვით, გარკვეულ ანაქრონიზმდაც იკითხება; თან არც კომპოზიციურადაა ერთფეროვანი ან ერთგვაროვანი — თითოეულ თავისი სიმბოლური ფუნქცია აქვს. სამივე მთავარი პერსონაჟი — გამოგონილიცა და ისტორიულიც, დამოუკიდებლად უჩვეულოა: „ჩარჩო“ არ მოერგება.

...ნიგნები გამოდის, სადამოობით სერიალებს ვუყურებთ. თითოეულ ავტორს თუ რეჟისორს თავისი მოტივაცია და სათქმელი აქვს. ისიც მნიშვნელოვანია, რამდენად სწორად იგებენ ახალგაზრდა მკითხველები არსებითს. მოდით, ამჯერად, საგანმანათლებლო სივრცეზე არ ვისაუბროთ; სირთულეები და სერიოზული ხარვეზები თვალშისაცემია. ვგულისხმობ განათლების ხარისხს. თუმცა, აქვე ვიტყვი, ცოდნის მიღების სურვილი ჯერ არ დაკარგულა. და არც კარგი მკითხველები და მათი ნაწერებიც... ეს რეცენზიები არაა, ალბათ, უფრო შთაბეჭდილებები...

„...ჯერ კიდევ | კურსზე გვასწავლიდნენ...“

— შენ ჯერ კიდევ | კურსზე ხარ? — ეს ერთი ფრაგმენტია: ხელმძღვანელისა და მისი გუნდის წევრების დიალოგიდან. იგავური აზრი და, შესაბამისად, საინტერესო (არა „გაყინული“ დამოკიდებულება, არამედ აზროვნების მუდმივი განცდა) მე მათ სრულიად სხვადასხვა საფიქრალს ვთავაზობ: **დათო ტურამპილის** ტელემოთხრობა **„გურჯი ხათუნი“**, **როსტომ ჩხეიძის** დეტექტიური ცდა **„ეკლიანი და პატარა გზა“**, და ერთ-ერთი სერია ცნობილი სერიალიდან **„ექიმი ჰაუსი“**. ადამიანებს სურთ, სჭირდებათ სასწაულები: გამოგონილიც და ნამდვილიც. როგორც ამგვარ შემთხვევებში ფიგურალურად იტყვიან, ეს ის ნავი არაა, სადაც ყველა უნდა ჩაჯდეს და, რაც კიდევ უფრო გამოირიცხულია, ერთი მიმართულებით იცურონ. მთავარი არა ემოციები, არამედ პრინციპები მგონია. უმთავრესი კი ფასეულობებთან დამოკიდებულებაა, რომელთა შესახებ

მსჯელობა დისკუსიას არ ექვემდებარება, ეს მყარი ფასეულობებია; გააჩნია შეფასების კრიტერიუმებს...

ექიმი ჰაუსი ბრმა არაა; პირიქით, კამერის ხაზგასმული აქცენტი — ცისფერ თვალებზე... არადა, ზოგადად ხომ ცნობილია, რომ „წარმატება აბრმავებს“. მით უფრო, თუ წარმატებები „გადაება“, მორჩა. ბევრს ემართება... ერთხელ დაუმაღავენ კიდევ და მოგვიანებით ასე განუმარტავენ: თუ ჩვენ გეტყოდით სიმართლეს, რომ შენ საქმე გადასჭერი, ყოველგვარი სამედიცინო დადასტურების გარეშე, თავს ღმერთად წარმოიდგენდი. მოულოდნელი და იმგვარად ირონიული პასუხი, რომელიც მხოლოდ ჰაუსისნაირ კაცებს აქვთ: ღმერთი არ კოჭლობს! ეს არაა ტრადიციული „საპნის სერიალი“. ისე, სერიალებს რაც შეეხება, პროზაულად მისი დაწერის ლიტერატურული ფაქტი უკვე არსებობს, ყოველ შემთხვევაში, ავტორი (გიორგი გვახარია) ჟანრს თავად განსაზღვრავს: „ეს სერიალი იქნება — „ცრემლიანი სათვალე“... საპნის ოპერა მეოცე საუკუნის მეორე ნახევრის საქართველოზე“... რატომ მაინცადამაინც „საპნის?“ ტრადიციული სახელდება თუ ლაქების მოცილების სურვილი (თუ „ხედავ“, სისუფთავის დაცვა შესაძლებელი ხდება). ყოველ სერიალს თავისი ფუნქცია აქვს და თუ „ამ ცრემლის ისტორია — თაობის ისტორია“, მას გაცილებით სხვა სიმძიმის, მნიშვნელობის დატვირთვა ენიჭება. ირონია, თვითირონია თუ... დეტალურად ეგებ სხვა დროს.

და კიდევ ერთი, ჰაუსის კრედო: ყველა ტყუის! ნერგავს სკეპსისს? რა ვიცი... არადა, ყველა მართლაც ტყუის: უბრალო, უბირი ფერმერიდან დანწყებული — კეთილშობილი სენატორით დამთავრებული...

ისტორია არ ტყუის! „დადებითი წინაპრის“ აუცილებლობა იქნებ იმ საგანგებოდ შექმნილმა ფონმაც განაპირობა, რომელიც გაუგებარია, როგორ ან რატომ გამყარდა: „ნათესავი ქართველთა ორგულ ბუნება არს“. გაუთავებლად ეწვევიან ამ ფრაზის ციტირებას, დანერგვას და არაერთი უკეთურობის გამართლებას. არადა, ამის მთქმელი გარკვეულ კონკრეტულ ფაქტს გულისხმობდა, ან თუ ასეც არა, ყოველთვის მისი მოხმობა სრულიადაც არაა გამართლებული. და ამის პარალელურად მკვეთრი კონტრასტი: ღირსეული, დიდებული ქართველები. ერთ მათგანზე ტელემოთხრობა ჯერ დაიწერება, მერე გადაიღებენ კიდევ. თუმცა ფილმი ასე დამთავრდება: „დანარჩენი ნიგნში“... უყურებ და კითხულობ გურჯი ხათუნის — თამარ მეფის შვილიშვილის — სევდიან და ღირსეულ ისტორიას...

ერთი ადამიანის — იმავდროულად, საზოგადოებრივი აზრის ისტორია. ეს მკაცრი, მაგრამ მართალი ისტორიაა: ვინ როგორ ფიქრობს, როგორ ალიქვამს და, შესაბამისად, განიცდის კიდევ... ილია ჭავჭავაძის ისტორია საქართველოს „თავგადასავალის“ ერთი საყურადღებო მონაკვეთია. როსტომ ჩხეიძე განსხვავებული ადამიანების სილუეტების ჩვენებით იმათაც წარმოაჩენს და მათი მოყოლილი ამბებით — დიდ ილიასაც...

სამივე მათგანთან დაკავშირებით მე ჩემეული შეფასებები მაქვს. მე როგორ ვფიქრობ, ამას უჭევალად გაიმბობთ. ამჯერად მათი მაინტერესებს. ისინი როგორ უყურებენ და კითხულობენ. ისინი ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში სწავლობენ...

ადამიანებს ისტორიული მახსიერება, სიკეთე, განსჯა, სიყვარული — ჰაერივით სჭირდებათ... ხელოვნური სუნთქვის აპარატი? ამჯერად როგორაა...

მაშ ასე — სემინარი დაეინცოთ! სემინარი თემაზე: „სამი ისტორია.“

ინგებორგ ბაზმანი

CURRICULUM VITAE

გრძელია ღამე,
იმ კაცისთვის ძალზე გრძელია,
ვისაც არ ძალუძს გარდაცვალება.
დიდი ხანია, ქუჩის ფარნებქვეშ
ნანაობს მისი შიშველი თვალი და სხვისი თვალიც,
არყის ოხშივრით დაბრმავებული, და სურნელი
სველი ხორცისა, მის ფრჩხილებქვეშ დაბუდებული,
მას ყოველთვის ვერ გააბრუნებს, ო, ღმერთო ჩემო,
გრძელია ღამე.

თმა არასოდეს გამითეთრდება,
მე მანქანების ბნელი საშოდან ვარ გამომძვრალი,
მე ხის ბდვილმა ვარდისფერი ნამისვა შუბლზე
და დალალებზე, მას კი თოვლივით თეთრი დაიკო
მოუშთვეს ყოვლად შეუბრალებლად.
მაგრამ მე, როგორც მეთაური, მაინც ისე დავაბიჯებდი
ათჯერდაასჯერასიათასი სულის ქალაქში,
ფეხქვეშ ვთელავდი ნამისჭიებს ჩემი სულისას
ტყავის ზეცის ქვეშ, სად ათჯერდაასჯერასიათასი
მწვავე სურვილი შერიგებისა ეკიდა ცივად.
მე ანგელოზის უშფოთველობას
ვინატრებდი ჩემი თავისთვის და – სანადირო ადგილებსაც,
პირთამდე სავსეს
მეგობრების შმაგი ყივილით.

გადაჩაჩხული ფეხებით და გაშლილი ფრთებით
ახალგაზრდობამ თავზე თეთრად გადამიარა,
გადაიარა ნუნწუხის თავზე და ჟასმინიდან
უზარმაზარ ღამეებში დაიდო ბინა, კვადრატულ
ფესვის ამოუხსნელ საიდუმლოთი,
ჩემს ფანჯარას კი ყოველ საათში
ნელი ფშვინვით შეეხება სიკვდილის მითი,
მგლის რძე მომეცით, და ჩამაყარეთ მე ხახაში
ჩემამდე მყოფი მოხუცების სიცილ-ხარხარი,
ფოლიანტებზე როცა ტკბილად ჩამეძინება;
როს – სამარცხვინო სიზმარში მყოფი –
აზროვნების უნარს დავკარგავ

* ლექსები თარგმნილია დათო ბარბაქაძის მრავალტომეული
პროექტისთვის „მე-20 საუკუნის ავსტრიული ლირიკა“.

და იმ ფორებით დავინყებ თამაშს,
გველები რომ ძვრებიან ხოლმე.

ჩვენი დედებიც დღენიადაგ ხომ ოცნებობდნენ
ქმრების მომავლის განჭვრეტის მიზნით.
ძღვევამოსილი ეგონათ ყველა,
რევოლუციის ჯარისკაცი და მარტოსული.
და მაინც, ბაღში, პარაკლისის შემდგომ წუთებში
აბრიალებულ სარეველას რომ დავცქეროდი,
ხელი მეკიდა ტიტინა ბავშვზე,
იგი ხომ მათი სიყვარულის იყო ნაყოფი.
შენ, ნალვლიანო მამაჩემო,
მითხარი, რატომ დადუმდით მაშინ
და ფიქრი კვლავაც არ გააგრძელეთ?

ბრიალა ცეცხლის შადრევნებში დაკარგულები,
ღამით, იმ ერთი ქვემეხის გვერდით,
ალარასოდეს რომ არ გაისვრის,
ო, რა გრძელია წყეული ღამე,
სნეული მთვარის ამონანთხევექვეშ,
მის ნალველივით მწარე შუქში
ძალაუფლების ნაოცნებარ კვალს მიუყვება
და გადამივლის
თავზე მარხილი, გაყალბებული ისტორიის ფურცლებით სავსე.
განა მეძინა: არა, მართლა ფხიზელი ვიყავ,
ოლონდ ყინულის ჩონჩხებშუა გზას ვიკვალავდი.
სახლში მოვედი, ტანზე სურო შემოვიხვიე,
ნანგრევები შევათეთრე გზის ნარჩენებით,
დიდ პატივს ვცემდი დღესასწაულებს,
და მხოლოდ მაშინ, ალექსის ვადა რომ გავიდოდა,
პურს ერთ ლუკმას თუ მოვატეხავდი.
გულზვიადობით აღსავსე დროში
ერთი შუქიდან მეორეში,
ერთი ქვეყნიდან მეორეში
ცისარტყელის ქვეშ უნდა ნახვიდე,
ფარგლის წვეტი კი გულში გქონდეს განაწონები
და რადიუსად ღამე გქონდეს შეგულებული,
შორს, ცისქვეშეთში. მთის მწვერვალიდან
რა დიდებულად მოჩანან ტბები,
ტბებში კი – მთები. ღრუბლის ქულებში
ირხვევიან სხვა სამყაროს უცხო ზარები.
ოლონდ: ვისია ეს სამყარო,
ამის ცოდნა მე მეკრძალება.

და ერთ პარასკევს მოხდა ისე, რომ
– ჩემი სიცოცხლის სასიკეთოდ მე ვმარხულობდი.
ჰაერს წვეთავდა ლიმონის წვენი,
ყელში კი მქონდა ფხა გაჩხერილი –
გაფატრული თევზის ტანიდან
ის ბეჭედი გამოვარჩიე, რომელიც ჩემი დაბადებისას
ღამის ნაკადში ჩავარდა და გაუჩინარდა.
ის კვლავ ღამეში მოვისროლე დაუნანებლად.
სიკვდილის შიში რომ არ მქონოდა,
მაშინ სიტყვები მექნებოდა მოძიებული
(და მაშინ მიზანს არ ავაცდენდი).
ჩემს გულში გვიმრა რომ არ მქონოდა

(მაშინ მზეს ქვევით ჩამოვავდებდი),
პირში წყურვილი რომ არ მეგრძნო ასე ძლიერად
(მაშინ ველურ წყალს ხომ არ დავლევდი),
და წამნამები რომ არ გამეხსნა
(ზონარს ხომ ველარ დავინახავდი),
ზეცას სადღაც შორს თუ წაილებდით?
მე დედამინა არ მატარებდა,
დიდი ხნის წინათ ვიქნებოდი დადუმებული;
იქ ვიქნებოდი გაშოტილი დიდი ხნის წინათ,
სადაც ღამეს ვენდომებოდი.
სანამ იგი ნესტოებს ბერავს
და ფლოქვებს ასწევს დარტყმის სურვილით,
იგი დარტყმისთვის მუდამ მზად არის.
მუდამ ღამეა.
დღე კი არ არის.

გუნდოვნად თქმული

სიცოცხლის სიმზე ორფეოსივით
მეც ვუკრავ სიკვდილს.
ზეცას განაგებს შენი თვალების
და დედამინის მშვენიერება.
მათ შემხედვარეს მხოლოდ ის ძალმიძს,
რომ ბუნდოვნად ვილაპარაკო.

არ დაივინყო, რომ შენც უეცრად
იმ დილით, როცა სარეცელი
ჯერ კიდევ სველი გქონდა ნამისგან
და შენს მკერდზე მიხაკს ეძინა,
შენ დაინახე მრუმე მდინარე,
თვალწინ მდორედ რომ ჩამოგვიარა.

დუმბილის სიმი
სისხლის ტალღას გადაჭდობოდა,
შენს აძგერებულ გულს ჩავკიდე ორივე ხელი,
შენი კულული ღამის ჩრდილის თმად ქცეულიყო
და წყვდიადის შავი ფანტელი
შენს მწყაზარ სახეს მოსავდა თოვლით.

ამიერიდან მე შენ მართლა აღარ გეკუთვნი
და ორივენი მწარედ ვგოდებთ ახლა ამაზე.

სამაგიეროდ ორფეოსივით მეც ვიცი უკვე,
სიკვდილთან რომ სიცოცხლეს სუფევს.
და ამიტომაც ლურჯად მიჩანს
სამარადისოდ დახუჭული შენი თვალები.

გაბრკელებული დრო

წინ უფრო მკაცრი დღეები გველის,
უარსაყოფად გაგრძელებული
დრო ჰორიზონტზე ილანდებოდა.
შენ ფეხსაცმელზე თასები ხომ უნდა შეიკრა,
ძაღლების ხროვა ქაობებში თუ გსურს შერეკო.

რადგან თევზების შიგნეული
ქარში ძლიერ გაცივებულა
და ყვავილების შუქი ბჟუტავს ასე უმწეოდ.
შენი მზერა კი ნისლში თითქოს გზას იკვალავდა,
უარსაყოფად გაგრძელებული
დრო ჰორიზონტზე ილანდებოდა.

იქით, ქვიშაში, სატრფო ეფლობა
და მის გაშლილ თმას ფეხქვეშ ვინც თელავს,
სიტყვას არ აცლის, გაჩუმებას ისე უბრძანებს,
ასე ჰგონია, რაკი სატრფო მოკვდავი არის,
მას რამდენჯერაც მოეფერები,
იგი იმდენჯერ მზად იქნება განსაშორებლად.

გეყოფა, ირგვლივ ნუ იხედები,
ფეხსაცმელზე თასმა შეიკარ,
ძაღლებს უმაღვე უკან მოუხმე
და ყვავილების შუქი ჩააქრე!

წინ უფრო მკაცრი დღეები გველის.

ხე და გურბუშელა

ონავარაზე არაფერს ვამბობ,
მისი ცნობა არ არის ძნელი.
და მიმდინარე რევეოლუციაც
ასე საშიში სულაც არ არის.
სიკვდილს თან ახლავს პროცესია ხმაურიანი
და იმ ხმაურში ოდითგანვე არის ჩართული.

და მაინც, კარგად დაიმახსოვრე: უდღეურებს და დედაკაცებს
მაინც ერიდე და გეშინოდეს ყველა ვაიმონადირისა.
ერიდე კიდევ შემლამაზებულებს,
მერყეებსა და კეთილმოსურნეთ,
მათაც ერიდე, ზიზღი რომ არ გამოუცდიათ.

ჩვენ ტყეებიდან ვეზიდებით ფიჩხსა და კუნძებს
და მზის ამოსვლა რა ხანია აღარ გვინახავს;
კონვეიერზე მოსრიალე ქალაღებით გაბრუებული,
ველარც ტოტს ვარჩევ, ვერც – მუქ მელანში
გამოხარშულ ხავეს
და ველარც – სიტყვას კიდემოკვეცილს,
მართალსა და გამამაცებულს.

გაცრეცილი ფურცლების დასტა, ტრანსპარანტები,
პლაკატები შავი და მუქი... დღისით და ღამით
რომ ძაგძაგებს ნაირნაირ ვარსკვლავების ქვეშ
რწმენის მანქანა. მაგრამ იმ ხეში,
სანამ ჯერაც მწვანეა იგი, ნალველის წვენით,
სანამ ჯერაც მწარეა იგი, ნალველის წვეთით,
სანამ ჯერაც მწარეა იგი,

მზად ვარ ჩაწერო –
დასაბამიდან რა იყო ქვეყნად.

თქვენ კი ეცადეთ, ფხიზლად იყოთ!

აფრიალებულ ბურბუშელას თან მოჰყვება

დიდი გუნდი ონავარასი
და ჭასთან დადგმულ სატყუარას,
ოდესღაც რომ ძალას გვაცლიდა,
ყალყზე უდგება შიშისგან
თმები.

ადრიანი შუადღე

ჩემად ამწვანდა ცაცხვი ერთი ზაფხულის დამდეგს,
და ქალაქებს განრიდებული
მქრქალად ციმციმებს შუადღის მთვარე. შუადღე დადგა.
ჭაში მზის სხივი ამოძრავდა,
ამოიზიდა ნანგრევებში ზღაპრული ჩიტის
ფრთა გაყვლეფილი
და ქვების სროლით სახეცვლილი, მახინჯი ხელი
ეფლობა კარგად გალივებულ პურის მარცვალში.

გერმანიის ცა სადაც მინას მძიმედ აშავებს,
თავმოკვეთილი ანგელოზი სიძულვილისთვის
დაეძებს საფლავს
და შენ გინვდის საკუთარი გულის გასაღებს.

მწარე ტკივილის მთელი პეშვი ბორცვებს მიღმა გადიკარგება.

შვიდი წლის შემდეგ
ეს სიტყვები მოგაგონდება
ჭიშკრის წინ, ჭასთან,
იცოდე, წყალში ძალიან ღრმად ნუ ჩაიხედავ,
თორემ თვალები უმალ ცრემლით დაგებურება.

შვიდი წლის შემდეგ,
სასაკლაოზე
გუშინდელი ჯალათები
ოქროს თასს ცლიან.
შენ კი თვალები გეხუჭება, ძილი გერევა.

შუადღე დადგა. და იქვე, ფერფლში
მხურვალე რკინა იგრიხება. ეკალბარდებზე
დროშა ფრიალებს და უძველესი
სიზმრების კლდეზე
არნივია დღეს მიჯაჭვული.

მხოლოდ იმედი მოკუნტულა, შუქისაგან დაბრმავებული.

მიდი, მოხსენი ბორკილები,
კლდეზე ფრთხილად ჩამოიყვანე,
თვალებზე ხელი ააფარე,
რომ ჩრდილი არ ააბრიალოს!

გერმანიის ცა სადაც მინას მძიმედ აშავებს,
ღრუბელი სიტყვის ძიებაშია და დუმილით აესებს კრატერებს.
სანამ ზაფხული თავსხმა წვიმად არ გადააქცევს.

სიტყვა უთქმელი, ჩემად რომ ვთქვათ,
ქვეყნის თავზე გადაიქროლებს:
შუადღე დადგა.

ყველა დღე

ამიერიდან ომი აღარ გამოცხადდება,
ის გაგრძელდება დაუსრულებლად.
ჯერ არსმენილი აზრი გახდა ყოველდღიური.
გმირი შორს არის ბრძოლებისაგან,
ცეცხლის ხაზზე ლაჩრები დგანან.
დღის უნიფორმა მოთმინებაა,
ჯილდო სანყალი ვარსკვლავია იმედისა,
დაბნეული მებრძოლის მკერდზე.

მას ანიჭებენ,
როცა უკვე მოსახდენი არაფერია,
და ქვემეხებიც აღარ გრგვინავენ,
როცა მტერი უჩინარი გამხდარა უკვე
და მუდმივი აღჭურვილობის
დიდი ჩრდილი ზეცას დაფარავს.

მას ანიჭებენ
დროშისაგან გაქცევისათვის,
მეგობრის თვალწინ ჩადენილი მამაცობისთვის
და სამარცხვინო საიდუმლოს გაცემისათვის
და ნებისმიერ ბრძანებაზე
უარის თქმისთვის.

უსტარი

ზეცის გვამივით გაყინული წინკარიდან მზე გამოვიდა.
იქ უკვდავნი არ ბინადრობენ,
ბრძოლის ველზე დაცემულნი არიანო, ასე გვსმენია.

ბრწყინვალეობა ხომ გახრწნას მაინც არაფრად აგდებს.
ხოლო ღვთაება ისტორია ისეთ საფლავს უკვეთავს ჩვენთვის,
იქიდან არც ერთს აღდგომა რომ არ გვინერია.

ვარდების ჭიქა-ქუხილში

საით მივანყდეთ ამ ვარდების ჭიქა-ქუხილში,
ლამე ეკლებით განათებულა. ფოთლების გრგვინვა,
ბუჩქებში რომ გარინდულიყო,
ფეხდაფეხ მოგვსდევს კარგა ხანია.

ჩამი ფრინველი

რა აღარ ხდება: უდაბური სამყარო ჩვენი
კვლავ იძირება საღამოს ბინდში,
ტყეები მას ბანგს განუმზადებენ.
და იმ კოშკიდან, ყარაულმა რომ მიატოვა,
დაჟინებით და აუღელვებლად ჩამოგვცქერიან
ჭოტის თვალები.

რა აღარ ხდება: შენ კარგად იცი ჟამი შენი,
ჩემო ფრინველო, ჩამოიფარებ შენს პირბადეს
და ნისლში ჩემსკენ გამოფრინდები.

ჩვენ ვუთვალთვალვით ხროვის ასე წალეკილ არეს,
შენ ჩემი ხელის დაქნევაზე მოფრთხილდები
და აიქორჩავ ნაკრტენს და ნატკენს.

ჩემო ჭალარა მეგობარო, მხარზე მიზიხარ. და იარალი,
რაც გამაჩნია,
იმ ბუმბულით არის შემკული. და რომ იცოდე,
სხვა სამკაულს არც მივიკარებ, შენი ბუმბულით
მოქსოვილი პირბადის გარდა.

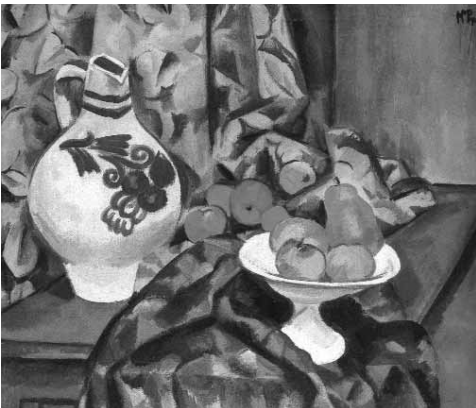
თუმცა, წინვების რიალში ხის ქვეშ
კანი მენვის.
წელამდე მწვდება ბუჩქნარი ხშირი,
ფოთლის სურნელით ჩემს შეცდენას ასე რომ ლამობს.
და როცა ქარი დალალს შემირხევს,
როცა სინესტეს უკვალოდ შთანთქავს,
ამ თმაზე მაშინ დამაცვივა ვარსკვლავთ ნამქერი.

მე თუმცა კვამლის მუზარადი მახურავს თავზე,
მაინც ვუნყი, ირგვლივ რა ხდება,

ფრინველო ჩემო, შენ, ღამეულო ჩემო მფარველო,
თუ აღმაფრენა მენვევა ღამით,
ბნელ არემარეს ტკაცანი შესძრავს
და გამოკვესავს ნაპერწკალი ჩემი არსიდან.

თუკი შემრჩება ეს აღმაფრენა
და ცეცხლსაც ისევ თუ ვეყვარები,
ვიდრემდე ხის ტანს მოჟონავს ბდვილი,
ჭრილობებს ნამავს და დედამინას
თბილ ნართში ახვევს.
(თუნდ ღამღამობით ჩემს გულს ძარცვავდე,
ჩემო ფრინველო, რწმენის ფრინველო,
ერთგულების ფრინველო ჩემო!)
კვლავ სინათლეში მოექცევა სამზერი ჩვენი,
რომელსაც უკვე ვნებადამცხრალი,
დიდებული შენი სიმშვიდით შეაფრინდები.
რა აღარ ხდება.

**გერმანულიდან თარგმნა
დალი ფანჯიკიძე**

პერმან მაკს პეტინი ნატურმორტი

დაიბადა 1990 წლის 12
ნოემბერს.

სწავლობს ივანე ჯავახიშვილის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსი-
ტეტში სოციალურ და პო-
ლიტიკურ მეცნიერებათა
ფაკულტეტის ჟურნალის-
ტიკის მიმართულებაზე.
იბეჭდება პირველად.

დათო გორგილაძე

**ერთი ხოსეს
ორი აბუაპი**

**სოსე და
უფსკრულის ფართმიანი გოგონა**

მე ხოსე მქვია. გონებამახვილი ვინმე ვარ. ყველას
ვარწმუნებ რომ ჩემი საყვარელი მწერლის, კამილო ხოსე
სელას პატივსაცემად დამარქვეს ასე. სინამდვილეში კი
ჩემი ბაბუის ფრონტის მეგობრის სახელი მიბოძეს, რომე-
ლიც საკონცენტრაციო ბანაკიდან გამოქცეულა და გზაში
შიშისაგან მომკვდარა, რომ მიპოვონ, მერე რალა ვქნაო.

სანთლით რომ მოიაროთ მთელი ღუნია, ჩემზე უშნო
ყმანვილის პოვნა გაგიჭირდებათ. საკუთარ თავს ვეხუმ-
რები ხოლმე, ბავშვობამ დაგაბეჩავა – მეთქი. ბავშვობა კი
მართლაც რთული მქონდა. ნამითაც კი არ გამოვიღია თავ-
ში, რომ თოვლის ბაბუა სინამდვილეშიც არსებობდა. არ
მეჯერა, რომ ისეთი სათნო და კეთილი არსება, როგორა-
დაც თოვლის ბაბუას მიხატავდნენ, შეიძლებოდა ისეთი
ძუნწი ყოფილიყო, როგორიც ჩემი.

მე განსაკუთრებული ნიჭი მაქვს. სურნელის მიხედვით
შემიძლია მივხვდე, რა ფერის კანი ან თმა აქვს ქალს.
პოლკოვნიკ ფრენკ სლეიდს ვგავარ, ფილმიდან „ქალის
სურნელი“, მაგრამ ერთ ქალსაც ვერ იპოვით დედამინის
ზურგზე, რომელიც იტყვის ხოსე მიზიდავსო. მიუხედავად
ამისა, თავს უფლებას ვაძლევ ადელიტა არანორმალური
სიყვარულით მიყვარდეს.

ადელიტა ქვესკნელისფერთმიანი გოგოა. მისი თმა
ყველაფერზე შავი და გასაოცარია. თმაზე უფრო გასაო-
ცარი კი მისი თვალებია. თვალები მის თმაზე უფრო შავია.
ადელიტას ფეხზე წამომდგარი მკერდი და ხავერდის კანი
აქვს. მიუხედავად იმისა, რომ მის ფეხებზე ვერ იტყვით,
გამჩნემა საგანგებოდ თხლად ჩამოასხაო, მე მაინც მიყ-
ვარს ადელიტა.

1997 წლის 23 აპრილს, ჩირაღდნების ქუჩაზე ადელი-
ტას სურნელი ტრიალებდა. თვითონ გოგონა კი მსუქანი

გაბოს კაფეში იჯდა, რომელსაც სახელად „ლია ცის ქვეშ“ ჰქვია. სურნელმა ადელიტამდე მიმიყვანა...

როცა სულს განვუტყვევებ და გამჩენის წინაშე წარვდგები, მინდა რომ უზუნაესმა ჩემი კეთილი საქმეების სანაცვლოდ, ჩემი ცხოვრების რომელიმე ეპიზოდში წამიერი დაბრუნება შემომთავაზოს. მე იმ წამს ავირჩევ, როცა ადელიტა დავინახე პირველად. მსუქანი გაბოს კაფეში მჯდომი, სასიამოვნო სურნელების მფრქვეველი.

1997 წლის 23 აპრილის შემდეგ მე მიყვარს ადელიტა. მიყვარს მისი ფეხზე წამოდგარი მკერდი, კუპრზე უფრო შავი თმა, უფსკრულზე უფრო შავი თვალები და არცთუ ზედმინვენით ლამაზად ჩამოსხმული ფეხები.

1997 წლის 23 აპრილის შემდეგ მე ყოველდღე ვუთქვამ პაემანს ადელიტას. დილის თერთმეტ საათზე, ჩირაღდნების ქუჩაზე, კაფეში სახელად „ლია ცის ქვეშ“

დილის ცხრა საათიდან ვინცებ პაემანისთვის მზადებას. მივირთმევ ლარიბულ საუზმეს, ვიცვამ ჩემი გარდერობის საუკეთესო კოსტიუმს, ვიპკურებ სუნამოს, რომელსაც მამიდა მრუქნის ყოველი წლის შობა დღეს, და ველოდები თერთმეტ საათს.

კაფეში თერთმეტამდე წუთებით ადრე მივდივარ. როცა ადელიტას სურნელს ვიგრძნობ გულისცემა მიჩქარდება. ადელიტას ჩემ დანახვაზე ყოველთვის ეღიმება. მე ეს ღიმილი ქვეყანას მიჩრევნია. ხავერდისკანიანი გოგონა იქ საუზმობს. ფუნთუშასა და საკუთარი თმასავით შავ ყავას მიირთმევს. კაფეში მე და ადელიტა არასოდეს ვსაუბრობთ. როცა გაიღიმებს, მეც ვიღიმი. როცა დამწუხრდება, მეც უმაღლ იმავს ვაკეთებ. როცა არც იღიმი და არც ნაღვლიანობს, მეც ჩვეულებრივი ხოსეს გამომეტყველება მაქვს, რომელიც ტკივილამდე სასაცილოა.

ადელიტას ფინჯანი რომ დაიცლება, პაემანის დასასრულიც ესაა. ჩვენ ვდგებით. ჩირაღდნების ქუჩას ერთად მივუყვებით, მაგრამ ადელიტას ერთი ნაბიჯით წინ სიარული უყვარს. მე არ მელოდება. საოცრად ჯიუტია.

ქუჩის ბოლოს რომ მივუახლოვდებით, ადელიტა შემობრუნდება და გამიღიმებს ხოლმე. ამის შემდეგ ჩირაღდნების ქუჩას ტოვებს. მე სურნელით ვხვდები საით წავიდა, მაგრამ კვალს არასოდეს მიყვები. შინ ვბრუნდები და ხვალინდელი პაემანისთვის ვემზადები.

...მერე რა, რომ არასოდეს დავლაპარაკებოვარ ადელიტას? მერე რა, თუ ჩვენ სხვადასხვა მაგიდას ვუსხედ-

ვართ კაფეში? მიუხედავად ამისა, 1997 წლის აპრილიდან მოყოლებული, ლამაზთვალემა ღვთაებას ჩემთვის, დინოზავრისპროფილიანი ვაჟიშვილისთვის, არცერთხელ არ უთქვამს უარი პაემანზე. მეტიც, არასოდეს დაუგვიანია.

მე ხოსე ვარ. ყველაზე უშნო არსება დედამინაზე. მე ქვესკნელისფერთმიანი ღვთაების სიყვარულს ვბედავ...

...როცა მოვკვდები და უფალი ჩემი ცხოვრების რომელიმე ეპიზოდის წამიერ განმეორებას შემომთავაზებს, მე უეჭველად ავირჩევ იმ წამს, როცა ადელიტა დავინახე პირველად. კაფეში მჯდომი, ვნებისაღმძვრელი სურნელის მფრქვეველი.

ხოსე ულამაზო

ძალიან ნუ დაიხარჯები, ცხოვრებაში ყველაფერი საუკეთესო მოულოდნელად ხდება გაბრიელ გარსია მარკესი

წარმოიდგინე, ისეთი ბიჭი ხარ, ასეთი უშნო არავინ დადის დუნიაზეო, რომ იტყვიან. დაუშვავთ, ხოსე გქვია და ყველას უმტკიცებ, ნობელის პრემიის ლაურეატ კამილო ხოსე სელას პატივსაცემად დამარქვესო. სინამდვილეში კი ბაბუაშენის ფრონტის მეგობრის სახელი გიბოძეს, რომელიც ტყვედ ჩავარდნილა, მერე საკონცენტრაციო ბანაკიდან გამოქცეულა და ტყეში დამალული შიშისაგან მომკვდარა – რომ მიპოვონ, მერე რალა ვქნაო.

რეალისტი ხარ. ბავშვობაში წამით არ გაგივლია თავში, რომ თოვლის ბაბუა მართლაც არსებობდა. ხვდებოდი, რომ ისეთი სათნო და კეთილი არსება, როგორც თოვლის ბაბუა იდეაში, არ შეიძლებოდა ასეთი ძუნწი ყოფილიყო.

შენდა საუბედუროდ, შინ ბევრი სარკე გაქვს და ხშირად იყურები შიგნით. იცი შენი შესახედაობის ამბავი. ერთხანს კი ფიქრობდი „ქალებს ლამაზი მამაკაცები არ მოსწონთ, მათ იტაცებენ კაცები ლამაზ ქალებთან ერთადო“, მაგრამ მერე მიხვდი, რომ არც ეს თეორია ასხამდა შენს ნისქვილზე წყალს და ჩანექი შლამში თევზივით.

არადა, ქალი გესმის მაგრად. დაახლოებით ისე, როგორც ალ პაჩინოს გმირს „ქალის სურნელში“. შეგიძლია სურნელის მიხედვით თქვა, რა ფერის კანი ან თმა აქვს, მაგრამ დედამინაზე მცხოვრებ ქალთა 0,00001 %-ც არ იტყვის შენზე: „ხოსე მიზიდავსო“.

მხატვარი მალხაზ იაშვილი

ჯერ პოლიციელობაზე ოცნებობდი, მერე – მეხანძრეობაზე, ბოლოს – ფოტოგრაფობაზე. ეს უკანასკნელი კარგადაც გამოგდოდა. შენ წინა კორპუსში მცხოვრები შავგვრემანი გოგონა მოგწონდა. არა, ეს ზუსტი სიტყვა არაა, გაგიჟებდა. ოცნებობდი, მისთვის სურათები გადაგეღო. მერე ერთხელ გაუბედე და თხოვნით მიხვედი. ჰოდა, როცა უკვე მოფურთხებას ან რამე ამის მსგავსს ელოდი, შენდა გასაკვირად, თანხმობა მიიღე. საღამოს სახლში თქვი, მეგობარს მივყვები ქალაქკარეთ, ღამე სურათები უნდა გადავიღოთ. სინამდვილეში კი მთელი ღამე იმ შავგვრემან შიშველ კახას აქცევდი შენი ფოტოკამერის ობიექტივში. ის გოგო ისედაც შემცდენლად იყო მოვლენილი დედამიწაზე და შენ მთლად დამლუბველად დახატე. ვაჟიშვილი იყავი და, როცა გაიხდოდა, ბუნებრივია, შეგიყვარდებოდა. იმ სახლიდან ისე წამოხვიდოდი, რომ გაოგნებული მადლობასაც ვერ ეტყოდი. ან, უარეს შემთხვევაში, მიხვიდოდი და შიშველ ქალს მადლიერების ნიშნად ხელზე აკოცებდი.

ფოტოგრაფიის დიდი ნიჭი გქონდა, ისევე როგორც იმას – პოზიორობისა. სურათები მშვენიერი გამოვიდა. არავისთვის გიჩვენებია. ძილის წინ მხოლოდ შენ ათვალიერებდი. უყურებდი, ოცნებობდი, იძინებდი, უყურებდი, იმედოვნებდი, გეძინა და, ვინ იცის, კიდევ რა სისულელეს სჩადიოდი.

მერე, ალბათ, ის გოგო, როგორც ეგეთებს სჩვევიათ, სხვა სახლში გადავიდოდა საცხოვრებლად. წასვლისას ნითელი მოკლე სარაფანი ეცმეოდა. რაღაც ნივთებს ჩამოიტანდა და მანქანაში ჩაალაგებდა. ნელ-ნელა დაიღლებოდა, გულ-მკერდი დაენამებოდა. შენ ამას, ალბათ, ფანჯრიდან დაინახავდი და იმის დაჯერება არ გენდომებოდა, რომ მას ვედარასოდეს ნახავდი. იმასაც კი გაიფიქრებდი, თან წაყვები და სადმე მის სიახლოვეს ვიცხოვრებო. მერე გადაიფიქრებდი. ბოლოს კი, როცა მანქანაში ჩაჯდებოდა და მიხვდებოდი, რომ მართლა ვედარასოდეს ნახავდი, გაიქცეოდი, ლოგინის ქვემოდან იმ საგულდაგულოდ შენახულ სურათებს გამოიღებდი და დანვას დაუპირებდი. მერე ვერ შეეღეოდი და ისევე იქ შეინახავდი, მაგრამ ძილის წინ აღარ დაათვალიერებდი ხოლმე.

მერე გაივილიდა დრო. დაამთავრებდი სკოლას და სასწაულის წყალობით, უნივერსიტეტში ფოტოჟურნალისტიკის ფაკულტეტზე ჩააბარებდი. სასწაულის წყალობით იმიტომ, რომ მანამდე „ბიძია თომას ქოხი“ კი არ გექნებოდა ნაკითხული. უნივერსიტეტში მაგარი გოგოები არიან ხოლმე. გეყოლებოდა ერთი-ორი ისეთი ჯგუფელი, რომელზედაც ჭკუას დაკარგავდი, მაგრამ შენ უშნო იქნებოდი და მხოლოდ კარგი მეგობრობა გამოგივიდოდა მათთან. შენთან მეგობრობა მართლა მოეწონებოდათ. ამ გოგოებთან ერთად ხშირად დაგინახავდნენ სეირნობისას. შეეგუებოდი, რომ მათთვის მხოლოდ მეგობარს წარმოადგენ და ხანდახან ეს გაგამხნევებდა კიდევ.

მერე, ალბათ, შეცდომა მოგივიდოდა და სიტუაციას რეალურად ვეღარ შეაფასებდი. გაგიტაცებდა ისეთი გოგო, რომელზედაც ბევრი იოცნებებდა. შენ უფრო მოწესრიგებულად ჩაცმას დაინწყებდი, გამუდმებით მიიპკურებდი სუნამოს. ის გოგო კი არ დაგაიმედებდა, მაგრამ არც იმას გეტყოდა, დაამუხრუჭეო. ეგ აქვთ ცუდი ქალებს – ძალიან მოსწონთ, როცა ვინმეს უყვართ. არ აქვს მნიშვნელობა, ვის. მერე აჟიტირებული ივლიდი შენი ფოტოკამერით. ერთ დღესაც უნივერსიტეტში მიხვიდოდი და იმ გოგოს მეგობარი გეტყოდა, გათხოვდაო.

ასე, ორი თვე არ გაიპარსავდი წვერს, ან უარესი – არ იბანავებდი. შეიძლებოდა სახლშიც ჩაკეტილიყავი (ისე, თუ არ იბანავებდი, აჯობებდა მართლაც სახლში ჩაკეტილიყავი). ჩუმად იტირებდი, იფხიზლებდი. მოუსმენდი ბრაიან ადამსს ან მერაია ქერის.

შენი გუნებაზე მოსვლა გაზაფხულის დადგომას დაემთხვეოდა. გარეთ გამოხვიდოდი, გაისეირნებდი, მეგობრებს ნახავდი. თავს კვაზის პოზიციაში ჩააყენებდი და ერთიხანობა ეს გაგიტაცებდა კიდევ. მერე მიხვდებოდი, რომ თავის წვალება სისულელეა და ისევე ხოსე გახდებოდი.

უნივერსიტეტს დაამთავრებდი და მუშაობას დაიწყებდი რომელიმე იაფფასიან ჟურნალში, რომელიც შენს ქვეყანაში ყვითელი პრესის თვალსაჩინო წარმომადგენელი იქნებოდა. გადაიღებდი უნიჭო ჟურნალისტების უნიჭო რესპონდენტების სურათებს. მერე შენი მეზობელი უკეთეს სამსახურში მოგაწყობდა. დაგანინაურებდნენ და შენი სამუშაო მოგეწონებოდა. მასზე გადაერთვებოდი. ხელფასი კარგი გექნებოდა. მალე მანქანას იყიდდი. ყველაფერი კარგად წავიდოდა, მაგრამ ერთ დღესაც მიხვიდოდი სამსახურში და გეტყოდნენ, რომ უკეთესი მიიღეს და შენ აღარ სჭირდებოდა. ყველაზე გამოგნებული კი ის იქნებოდა, რომ იმ შენს შემცვლელსაც ის მეზობელი მიიყვანდა იქ, რომელმაც მანამდე შენ მოგანყო.

დაიღალე მარტოობით და ცოლობა სთხოვე შენს მეზობელს, რომელიც ფიზიკური „ღირსებებით“ ძალიან გგავს. როცა წინადადება წაუყენე, გაიცინა და თვალიდან ცრემლი გამოუფარდა. შენ, ალბათ, არ იტირე. მან ხმის ამოღება ვერ შეძლო — თანხმობა თავის მოძრაობით განიშნა და ჩაგეხუტა. თქვენს ჯვრისწერაზე მხოლოდ ძალიან ახლობელი ადამიანები შეიკრიბნენ. ჯვრისწერისას დედა და ბებია ცხარე ცრემლით ტიროდნენ სიხარულისგან. მამა ამაყად იდგა და მხედრული სწორება ეჭირა. ცერემონიის შემდეგ მშობლებმა დაგიძახეს და გითხრეს, რაც დაიბადე შენთვის ფულს ვაგროვებთ და დადგა დრო, გადმოგცეთო. შენ მოგერიდა და გაქვავებული იდექი. მერე მუჭი მამამ თვითონ გაგაშლეინა და ფულის შეკვრა ჩავიდო. ამ დროს კი ტირილი ვეღარ შეიკავე.

გადანწყვიტე, საცხოვრებლად უცხოეთში წახვიდე. თან პირად ნივთები, მათ შორის ის პატარა ყუთიც წაიღე, ლოგინის ქვეშ რომ ინახავდი. უკვე უცხოეთში ხართ. ცოლმა, რომელსაც ძალიან უყვარხარ, იმ შიშველი კახპის სურათები აღმოაჩინა. შენ ელოდები, როდის დაინწყებს ტირილსა და მოთქმას, რომ უნამუსო და მოლაღატე ხარ... მის დასამშვიდებლად და თავის გასამართლებლადაც ემზადები. ცოლი კი ამბობს, რომ ეს იდეალური სურათებია და აღტაცებული გიყურებს. შენ გახარებული ზიხარ სავარძელში და ხვდები, რომ ცოლი ძალიან გიყვარს. მეორე დღეს იგი ერთ-ერთ ძალიან ცნობილ ჟურნალში მიდის და შენი სურათები მიაქვს. ამის შესახებ შენ არაფერი იცი. მერე იმ ჟურნალიდან მონწევა მოდის – მუშაობას ვთავაზობენ.

ყოველ დილით გასვლის წინ და მერე შინ შემოსვლისას ცოლს კოცნი. გყავთ შვილები, რომლებსაც აღმერთებთ. ბავშვები მშობლებს არ ჰგვანან. სახელებიც საგულდაგულოდ აქვთ შერჩეული. იმ ჟურნალში ფოტორედაქტორად მუშაობ და ბედნიერი ხარ.

გამოვიცანი?

ნობელიანტი ამერიკელი მწერლის ვრცელი თხზულება „ნითური პონი“ ერთიან მოთხრობადაც განიხილება და, ამასთან, ორი დამოუკიდებელი მოთხრობის — „საჩუქარი“ და „დანაპირები“ — მომცველადაც, რაც ნიშნავს, ისინი ცალ-ცალკეც შეიძლება გამოქვეყნდეს. თუმცა რაკილა ერთმანეთს აგრძელებენ, მაინც სჯობს მკითხველს სრული შთაბეჭდილება შეექმნას „ნითურ პონიზე“. ამიტომაც „ჩვენი მწერლობის“ რედაქცია ორ ნომერში ზედიზედ გამოაქვეყნებს ორივე ნაწილს. სტაინბეკი ჩვეული ხელოვნებით აღადგენს ყმანვილის ცნობიერების გამოღვიძების სურათს — ფილიგრანული ტექნიკითა და ნიუანსობრივობით, და საგულისხმოა, რომ ცნობიერების გამოღვიძება ცხენთან მეგობრობის ამაღლებებელ ფონზეა გაშლილი.

ჯონ სტაინბეკი

ნითური პონი

საჩუქარი

ბილი ბაკი ფარდულიდან უთენია გამოვიდა, ნუთით ზღურბლზე შეჩერდა და ცას ახედა. პატარა ტანის, ფეხებ-მოგრეხილი კაცი იყო, უღვაშები ლომ-ვეშაპს მიუგავდა, დაკუთხულ-დაკოჭრილი მკლავები და დაკუნთული ხელის მტევნები ჰქონდა. წყლიანი, ფიქრიანი, ნაცრისფერი თვალებით იმზირებოდა, ფართოფარფლიანი ქუდიდან უხეში და მზისგან გახუნებული თმა მოუჩანდა. კაცმა ქამარი შეიხსნა და უფრო მჭიდროდ შემოიჭირა. ქამრის ნასვრეტთა გვერდებზე დაჩნეული ბრჭყვიალა ნაჭდევები მისი ღიპის თანდათანობით ზრდაზე მეტყველებდა. როცა დარწმუნდა, რომ იმ დღეს ამინდი კარგი იქნებოდა, ბილიმ საჩვენებელი თითი ჯერ ერთ ნესტოზე მიიჭირა, მერე მეორეზე და ერთი მაგრად მოიხოცა ცხვირი. შემდეგ საჯინიბოსკენ წავიდა, თან გზადაგზა ხელებს იწმენდა. თავლაში სამურველითა და ჯაგრისით ორი ცხენის გასუფთავება დაიწყო, თან გაუჩერებლად რაღაცას ებუტბუტებოდა პირუტყვებს. ის-ის იყო საქმეს მორჩა, რომ სახლიდან რკინის სამკუთხედის წკარუნი შემოესმა. ბილიმ ჯაგრისი და საბურველი ერთმანეთს მიატყუპა, მოაჯირზე ჩამოდო და სასაუზმოდ გაემართა. დინჯი, მაგრამ ისეთი გამოზომილი ნაბიჯებით მიდიოდა, რომ როცა სახლს მიუახლოვდა, მისის თიფლინი ჯერ კიდევ აწკარუნებდა სამკუთხედზე. ქალი ჭალარა თავის დაკვრით მიესალმა და სამზარეულოში შევიდა. ბილი ბაკი კიბის საფეხურზე ჩამოჯდა. წესითა და რიგით, პირველი ვერ შევიდოდა სასადილო ოთახში, რადგანაც ფერმის მუშა იყო. ბილიმ გაიგონა, ფეხების ბაკუნით როგორ ისწორებდა ჩექმებს მისტერ თიფლინი.

სამკუთხედის მჭახე ხმამ გამოაღვიძა ჯოდი. ის პატარა, ათიოდე წლის ბიჭი იყო, თმა მტვერნაყრილი ჩალის ფერი ჰქონდა, მორცხვი, მორიდებული ნაცრისფერი თვალებით იმზირებოდა, ფიქრისას ტუჩებს გამუდმებით აცმაცუნებდა; სამკუთხედის ხმამ ბიჭს ძილი დაუფრთხო. ბავშვს აზრდაც არასოდეს მოსვლია, შეურჩებოდა ამ მჭახე ძახილს. ამ ხმას ყველა ემორჩილებოდა. ჯოდიმ შუბლიდან გადაივარცხნა აბურდული თმა და ღამის პერანგი გაიძრო. ერთი ნუთის შემდეგ უკვე ბამბის ლურჯ პერანგსა და კომბინიზონში იყო გამოწყობილი. ზაფხული იდგა, ასე რომ, უფესსაცმლოდაც შეიძლებოდა ყოფნა. სამზარეულოში შესულმა ცოტა ხანს მოიცადა, ვიდრე დედამისი ნიჟარას მოსცილდებოდა და ლუმელთან გადაინაცვლებდა, მხოლოდ ამის შემდეგ დაიბანა პირი და სველი ხელით თმა უკან გადაინია. დედა მკვეთრი მოძრაობით შემობრუნდა მისკენ.

ბიჭი ნიჟარას მოსცილდა და მორცხვად გაიხედა განზე.

— თმა ძალზე გაგეზარდა, შესაჭრელი გაქვს, — უთხრა დედამ, — საუზმე მაგიდაზეა, ნადი და ბილიც შემოვა.

ჯოდი მიუჯდა გრძელ მაგიდას, რომელზედაც თეთრი მუშამბა იყო გადაფარებული. მუშამბა ხშირი წმენდისაგან აქა-იქ გაცრეცილიყო. მაგიდაზე იდგა ფართო ლანგარი, ზედ მწკრივად დანყობილი ჩახლილად შემწვარი კვერცხებით. ჯოდიმ სამი კვერცხი და შემწვარი შაშხის სამი დიდი ნაჭერი გადაიღო. მერე ერთი კვერცხის გულიდან მონდომებით შეუდგა სისხლიანი ლაქის მოცილებას.

ბილი ბაკი ოთახში შემობრავდებოდა.

— ეგ ლაქა არ მოგწამლავს, — აუხსნა ბილიმ, — მამალმა იცის ასეთი ნიშნის დატოვება.

მალე ჯოდის მამაც გამოჩნდა — მალალი და მკაცრი კაცი. ნაბიჯების ხმაზე ბიჭი მიხვდა, მამას ჩექმები აცვიაო, მაგრამ დასარწმუნებლად მაინც შეიხედა მაგიდის ქვეშ. მამამ მაგიდის თავზე დაკიდებული ნავთის ლამფა ჩააქრო, რადგან ფანჯრებში დღის შუქი გამოჩნდა.

ჯოდის არ უკითხავს, სად აპირებდნენ მამა და ბილი ბაკი წასვლას, თუმცა ძალზე უნდოდა თან გაჰყოლოდა. მამა დისცაპლინას მოითხოვდა, ჯოდი უსიტყვოდ ემორჩილებოდა. კარლ თიფლინი მაგიდას მიუჯდა და ლანგარი თავისკენ მიიწია.

— ძროხები წასაყვანად მზად არიან, ბილი? — იკითხა მან.

— ქვემოთ არიან, ბაგაში, თვითონ მიხვებდავ, — მიუგო ბილიმ.

— მიხედვით კი მიხვდავ, მაგრამ კაცს დამხმარე სჭირდება, ამას გარდა, ყელის გასველება არ გვანყენდა, — ამ დილას კარლ თიფლინი ხუმრობის გუნებაზე დამდგარიყო. კარებში ჯოდის დედამ შემოიხედა:

— კარლ, როდის დაბრუნდები?

— არ ვიცი, სალინასში რამდენიმე კაცი მყავს სანახავი, ალბათ, საღამომდე შევყოვნდები.

კვერცხები, ყავა და დიდი ნამცხვარი სწრაფად გაქრა მაგიდიდან. ორივე კაცი სახლიდან გამოვიდა, ჯოდიც მათ მიჰყვა. ბიჭმა დაინახა, როგორ შეასხდნენ ცხენებს, გამოიყვანეს ბაკიდან ექვსი ბებერი მენველი ძროხა და გორაკის გადავლით სალინასისაკენ გაირეკეს, — ბებერი ძროხები საყასბოში მიჰყავდათ გასაყიდად.

მამა და ბილი გორაკს რომ მიეფარნენ, ჯოდი სახლის უკან ფერდობზე ავიდა. იქვე, კუთხიდან ძაღლები გამოცუქცუქდნენ, ზურგაზიდულები საზარელ კბილებს სიამოვნებისგან აღრქიალებდნენ. ჯოდი ორივეს მოეფერა თავზე. ერთი უბრალო ეზოს ძაღლი, „ბოი“ იყო, დიდი სქელკუდა და ყვითელთვალეა, მეორე კი — კოლის ჯიშის „ყოჩალი“, რომელსაც კოიოტი მოეკლა და იმ ბრძოლაში ყურიც კი დაეკარგა. საღი ყური იმაზე მეტად დაცქვეტოდა, — ვიდრე ამ ჯიშის ძაღლებს ახასიათებთ. ბილი ბაკი ამბობდა, ცალყურა ძაღლებს მუდამ ასე ემართებათო. ამ გიჟური მისალმების შემდეგ ორივე ცხოველი მინის ყნოსვას მოჰყვა საქმიანად, მერე კი წინ გაცვივდნენ, თან დროდადრო ბიჭს გამოხედვდნენ, მოგვეყვება თუ არაო. შინაური ფრინველებისთვის შემოღობილ ეზოს რომ მიუახლოვდნენ, დაინახეს, ქათმებთან ერთად საკენკს მწყერიც მიირთმევდა. „ყოჩალი“ ფრინველებს ჩამოუბრინა, — აქაოდა, პრაქტიკას გავდივარ, იქნებ ოდესმე ცხვრების დაცვა დამავალონო. ჯოდიმ გზა გააგრძელა ბოსტანში, სადაც სიმინდის მწვანე ლეროები უკვე მის თავს ზემოთ ყელყელაობდნენ. გოგრები ჯერ ისევ მკვახე და პატარა ზომისა იყო. ჯოდი მიუახლოვდა აბზინდის ბუჩქს, რომლის ახლომახლოსაც ცივი-ცივი წყარო მილიდან მოედინებოდა და ხის ფართე კასრში გროვებოდა. ბიჭი გადაიხარა და ხავსმოდებულ კასრს იმ ადგილას დაენაფა, საიდანაც სმა ყველაზე მეტად ეგემრიელებოდა, მერე მოტრიალდა და თეთრად შეღებილ დაბალ რანჩოს გამოხედა. სახლს სარტყელივით შემორტყმოდა წითელი გიორგინები. იქვე, კვიპაროსის მახლობლად მოჩანდა გრძელი ფარდული, სადაც ბილი ბაკი მარტოცა ცხოვრობდა. კვიპაროსის ქვეშ იდგა უზარმაზარი შავი ქვაბი, რომელშიც დაკლულ ღორებს თუთქავდნენ ჯავრის გასაცლელად. მზე უკვე გორაკის თავზე მოქცეულიყო, თეთრად აელვარებდა შეღებილ სახლსა და ფარდულს და აბრჭყვილებდა ცვრიან ბალახს. ბავშვის ზურგსუკან, აბზინდის მალალ ბუჩქზე, ხტუნვა დაიწყეს ჩიტებმა და გამხმარი ფოთლები ააშარიშურეს, გორაკის ფერდობზე ყურისნამღებად აწრიბინდნენ ციყვები. ჯოდი ფერმას გაჰყურებდა, ისეთი გრძნობა ჰქონდა, თითქოს რაღაც უნდა შეცვლილიყო, რაღაც დაეკარგა და რაღაც ახალი, მისთვის უცნობი რამ შეეძინა. გორაკის თავზე, მინასთან საკმაოდ ახლოს ორი შავი სვავი დაფრინავდა; მათმა ჩრდილმა სწრაფად და ლივლივით გადაუარა ჯოდის თავზე. ეტყობოდა, სადღაც მახლობლად, მკვდარი ცხოველი ეგდო. ბიჭი დარწმუნებული იყო, იქ ან მკვდარი ძროხა ეგდო, ანდა კურდღელი. სვავების მზერას არაფერი ეპარებოდა. ჯოდი, ისევე როგორც ნებისმიერი წესიერი არსება, ვერ იტანდა ამ ფრინველებს, თუმცა არც მათი განადგურება ივარგებდა, რადგან სწორედ ისინი ასუფთავებენ გარემოს ცხოველთა ნეშტებისგან.

მაღე ბიჭი ისევ ქვემოთ ჩაუყვა გორაკს. ძაღლებს უკვე კარგა ხნის წინათ მიეტოვებინათ იგი, თვალს მიჰფარებოდნენ და თავიანთი ძალღური საქმეებით იყვნენ გართული. ჯოდი ისევ ბოსტანში შევიდა, წამით შეჩერდა და ქუსლით გასრისა ჯერ კიდევ მწვანე ნესვი, მაგრამ ამან სიამოვნება ვერ მიანიჭა. ცუდი რამ ჩაიდინა, ამას თვითონაც ხვდებოდა, ადგა და მინა მიაყარა ნამოქმედარის დასამალად.

შინდაბრუნებულს დედამ ჯერ გაუხეშებული ხელები და თითები დაუთვალა, მერე ფრჩხილებიც შეუმოწმა.

აზრი არ ჰქონდა მათ დასუფთავებას, — რა იცი, სკოლისაკენ მიმავალი გზაზე კიდევ რას გადაეყრება. ქალმა ამოიხარა შვილის დახეთქილი თითების დანახვაზე, წიგნები და საუბზე გაუნოდა და გაუშვა სკოლაში, რომელიც ფერმიდან ერთ მილზე მდებარეობდა. დედამ შეამჩნია, რომ ამ დილით ჯოდი ჩვეულებრივზე უფრო მეტად აცმაცუნებდა ტუჩებს.

ბიჭი სკოლისაკენ გაეშურა, გზადაგზა ჯიბეები თეთრი კვარცის ნამტვრევებით გამოიტენა და შემხვედრ ფრინველებსა თუ მზესმიფიცხებულ კურდღლებს წამდაუნუმ ესროდა. ხიდს რომ გადასცდა, გზაჯვარედინზე თავის ორ მეგობარს წამოეწია და სამივემ ერთად გააგრძელა გზა. ბიჭები ნაბიჯებს სასაცილოდ ადგამდნენ და, რამდენადაც შეეძლოთ, ტუტუცურად იქცეოდნენ. მეცადინეობა სკოლაში სულ რაღაც ორი კვირის წინათ დაიწყო, თუმცა მოსწავლეთა მეამბოხე სული ჯერაც არ ჩამცხრალიყო.

ოთხი საათი ხდებოდა, როცა ჯოდი ისევ გამოჩნდა გორაკზე და ზემოდან გადმოხედა რანჩოს. თვალთ შეკაზმულ ცხენებს დაუნყო ძებნა, მაგრამ ბაკი კვლავ ცარიელი იყო. მამა ჯერ არ დაბრუნებულიყო. ჯოდი ტაბატი გაემართა შუადღის საქმეების გასაკეთებლად. სახლის ზღურბლზე დედა ჩამომჯდარიყო და წინდებს კემსავდა.

— სამზარეულოში ორი ფუნთუშაა შენთვის, — უთხრა ქალმა.

ჯოდი მკვირცხლად შეძვრა სამზარეულოში და მალევე გამოვიდა ნახევარი ფუნთუშით პირგამოტენილი. დედამ ჰკითხა, — დღეს რა ისწავლეთ სკოლაში? — და მისი ფუნთუშისანი პირით ნათქვამი ბოლომდე არც კი მოისმინა, ისე შეანწყვეტინა:

— ჯოდი, იცოდე, ამაღამ კარგად გაავსე ყუთი შეშით. ნუხელ ჯვარედინად დაგილაგებია და ნახევარი ყუთიც ვერ შეივსო. დღეს შეშის ნაჭრები ერთმანეთზე თანაბრად დაალაგე. და აი, კიდევ რა, ქათმები კვერცხებს მალავენ, შეიძლება ძაღლებიც კი ჭამენ, ნადი, ერთი, და ნახე, ბალახებში ხომ არ დებენ.

ჯოდი ჭამა-ჭამით შეუდგა ყოველდღიურ საქმიანობას. ქათმებს საკენკს რომ უყრიდა, დაინახა, როგორ მოგომანდა მწყერი და კენკვა დაიწყო. მამას რატომღაც ძალიან უხაროდა მწყერების სტუმრობა, სახლის მახლობლად სროლაც კი აკრძალა, ეს ფრინველი რომ არ დაეფრთხო.

შეშის ყუთის ავსების შემდეგ ჯოდიმ თავისი ოცდაორკალიბრიანი თოფი აიღო და გაემართა აბზინდის ჯავნარი-საკენ, იქ, სადაც ცივი წყარო მოედინებოდა. წყალი დილანდელივით მოსვა და დაიწყო ყველაფრის მიზანში ამოღება. თოფს ხან ქვებს უმიზნებდა, ხან ჩიტებს, ხან დიდ, შავ, სალორე ქვებს, კვიპაროსის ქვეშ რომ იდგა, მაგრამ სროლით არ ისროდა, რადგან ტყვიები არ გააჩნდა და არც ექნებოდა, ვიდრე თორმეტი წლისა არ გახდებოდა. მამას რომ დაენახა, როგორ უმიზნებდა თოფს სახლის მიმართულებით, ტყვიების მიცემას ერთი წლით კიდევ გადაუფაებდა. ჯოდის ეს კარგად ახსოვდა და ამიტომაც მეტად აღარ მიუმართავს ლულა სახლისკენ. ორი წელიც ხანგრძლივი დრო იყო ლოდინისათვის. მამის თითქმის ყველა საჩუქარს რაღაც შეზღუდვა ახლდა თან, რაც გარკვეულწილად ფასს უკარგავდა ამ საჩუქრებს. ეს შეზღუდვებიც დისციპლინის შემადგენელ ნაწილს წარმოადგენდა.

ვანხმად მამის მოსვლამდე არ დამსხდარან. დაბინდები-სას, როგორც იქნა, ჩამოვიდა კარლი ბილისთან ერთად. ჯოდიმ იგრძნო ბრენდის სასიამოვნო სუნი, ორივე კაცს რომ ასდიოდა. ბიჭი სიხარულმა შეიპყრო, რადგან, როცა შინ ასეთი სუნი დატრიალდებოდა, მამა მასთან საუბარსაც ინებებდა ხოლმე და თავის ბავშვობისდროინდელ ცელქობებზეც კი უყვებოდა შვილს.

ნავახშმევს ჯოდი ბუხარს მიუჯდა და მორიდებული მზერა მოავლო სასადილო ოთახს. ბავშვი ელოდა, როდის გაუმხელდა მამა სათქმელს, გუმანით გრძნობდა, სიახლე უნდა გაეგო. მაგრამ ბიჭს იმედი გაუცრუვდა. მამამ თითი მიუშვირა და მკაცრად უთხრა:

— კარგს იზამ, დასაძინებლად თუ ნახვალ, დილით დამ-ჭირდები.

ეს უკვე რალაცას ნიშნავდა. ჯოდის ეხალისებოდა იმ საოჯახო საქმეების კეთება, ყოველდღიური მძიმე შრომი-საგან რომ განსხვავდებოდა. ბიჭი იატაკს დააცქერდა, ვიდრე რამეს იტყოდა, ერთხანს აცმაცუნა ტუჩები და ბოლოს, როგორც იქნა, გაბედა, ჩუმად ეკითხა:

— რა უნდა გავაკეთო დილით, ღორი უნდა დავკლათ?
— შენი საქმე არ არის, წადი, დაიძინე!

ჯოდი გავიდა და კარი გაიხურა, მაგრამ მის ყურს მაინც მისწვდა მამის და ბილი ბაკის ქირქილი. ბიჭი მიხვდა, მასზე იცინოდნენ. უკვე სანოლში ჩანოლილი ბავშვი ცდილობდა კარსმიღმა საუბარი გაერჩია. უცებ გარკვევით გაიგონა, როგორ თქვა მამამ პროტესტით:

— მაგრამ, რუთ, ბევრი არ გადამიხდია მასში.

ჯოდის ესმოდა, საკუჭნაოსთან თავებზე როგორ ნადირობდნენ ბუები, ესმოდა, როგორ უტყლაშუნებდა ხეხილი სახლის ტოტებს. ბიჭს უკვე ძილში ჩაესმა ძროხის ბლავილი.

მეორე დილით, სამკუთხედმა რომ დაინკარუნა, ჯოდიმ ჩვეულებრივზე უფრო მარდად ჩაიცვა, სამზარეულოში პირი დაიბანა და, თმას რომ ივარცხნიდა, დედამ, ცოტა არ იყოს, გაღიზიანებით უთხრა:

— გარეთ ვერ გახვალ, ვიდრე წესიერად არ ისაუზმებ.

ბიჭი სასადილო ოთახში შევიდა და გრძელ, თეთრ მაგი-დას მიუჯდა. ტაფიდან გადაიღო ცხელ-ცხელი ბლინი, ზედ დააღო ჩახლილად შემწვარი ორი კვერცხი, ზემოდან მეორე ბლინი დააფარა და ჩანგლით კარგად დატკეპნა.

მამა და ბილი ბაკი შემოვიდნენ ოთახში. მათ ფეხის ხმა-ზე ჯოდი მიხვდა, რომ ორივეს ჩექმები ეცვა, თუმცა და-სარწმუნებლად მაინც შეიხედა მაგიდის ქვეშ. მამამ ლამფა ჩააქრო, რადგან უკვე გათენებულიყო. იგი მკაცრი იყო და შეუვალი. რაც შეეხება ბილი ბაკს, მას არცკი გაუხედავს ბიჭისკენ. ბილიმ თვალი განგებ მოარიდა ბავშვის მოკრძა-ლებულ, შეკითხვით აღსავსე მზერას და შებრანული პურის უზარმაზარ ნაჭერს პირდაპირ ყავით სავსე ჭიქაში უკრა თავი.

კარლ თიფლინმა მწყრალად წარმოთქვა:

— საუზმის შემდეგ ჩვენ გამოგვეყვები.

ჯოდის ლუკმა ყელში გაეჩხირა. ნუთუ ჰაერში რისხვის სუნი დატრიალდა? ბილი ბაკმა ლამბაქი ასწია და ბოლომ-დე დალია ყავა, ცოტა წინს წინათ ჭიქიდან რომ დაისხა, მე-რე კი ხელები ჯინსის შარვალზე შეინმინდა. მალე ორივე მამაკაცი წამოდგა და დღის შუქით უკვე კარგად განათე-ბულ ეზოში გავიდა. ჯოდი მოკრძალებით გაჰყვა შორიას-

ლო. ბიჭი ცდილობდა წინასწარ არაფერზე ეფიქრა, არ უნ-დოდა, მის აზრებს მოვლენებისთვის გაესწრო.

— კარლ, ბავშვი სკოლაში არ დააგვიანო, — შინიდან დაადევნა დედამ.

მათ ჩაუარეს კვიპაროსს, რომლის ტოტზეც განმბჯენი იყო დამაგრებული ღორის დასაკიდად, ჩაუარეს შავ რკინის ქვაბსაც. ეს ნიშნავდა, რომ ღორს არ კლავდნენ. მზე გორა-კის თავზე ამოდიოდა და ხეებისა და შენობების გრძელ, მუქ ჩრდილებს აფენდა მინაზე. საჯინიბოსკენ გაუხვიეს და მოკლზე გადავიდნენ თავლისკენ. ჯოდის მამამ ურდული გადაწია და სამივე შიგნით შევიდა. აქეთ მომავლებს მზე პირდაპირ სახეში ანათებდა, ამიტომაც ესამუშათ თავლაში გამეფებული სიბნელე. შიგნით თივისა და ცხენების თბილი სუნი იდგა. ჯოდის მამა ბაგას მიუახლოვდა.

— მოდი აქ, — უბრძანა ბავშვს.

ჯოდის თვალი შეეჩვია სიბნელეს და უკვე არჩევდა საგ-ნებს. ბიჭმა ბაგაში შეიხედა და მოულოდნელობისაგან უკან გადმოხტა.

ბიჭს ბაგიდან უყურებდა ნითური პონის კვიცი, რომელ-საც ყურები დაეცქვიტა, ხოლო თვალეში დაუმორჩილებ-ლობის ცეცხლი უგიზგიზებდა. ბენვი ერდელტერიერით სქელი და უხეში ჰქონდა, ფაფარი გრძელი და აბურდული. ჯოდის თითქოს ყელში წაუჭირესო, — სუნთქვა შეეკრა.

— ამას ახლა კარგი განმენდა უნდა, — უთხრა მამამ, — და თუკი გავიგებ, რომ არ აჭმევ, ან ბაგას არ უსუფთავებ, მაშინვე გაგიყიდი.

ჯოდიმ ვეღარ გაუძლო პონის თვალებს, მზერა საკუ-თარ ხელებზე გადაიტანა და გაუბედავად იკითხა:

— ჩემია?

კითხვაზე არავინ უპასუხა. ბიჭმა ხელი კვიცისაკენ გაი-წონა. პირუტყყმა ნაცრისფერი ცხვირი მიუახლოვა მის ხელს, ხმაურით სუნთქავდა, მერე ზედა ტუჩი მაღლა ასწია და ძლიერი კბილები ბავშვის თითებს ჩაუჭირა. პონიმ თავის ქნევა ისე დაიწყო ზევით-ქვევით, თითქოს ნიშნისმოგე-ბით იცინისო. ჯოდიმ თავის გალურჯებულ თითებს დახე-და.

— კარგია, — თქვა ბიჭმა ამაყად, — კბენა კარგი სცოდ-ნია.

კაცებმა გაიცინეს, თითქოს მხრებიდან ტვირთი ჩამო-იხსნესო. კარლ თიფლინი თავლიდან გავიდა და გორაკის ფერდობისაკენ გაემართა, მარტო სურდა ყოფნა, რადგან ასეთ ნუთებში თავს უხერხულად გრძნობდა. ბილი ბაკი იქ-ვე დარჩა. ბიჭს მასთან უფრო ეიოლებოდა საუბარი, ამი-ტომაც ისევ იკითხა:

— ჩემია?

ბილიმ პროფესიონალი ცხენოსნის ტონით უპასუხა:

— შენია, აბა, რა! ოლონდ, იმ პირობით, რომ თვითონ მოუვლი და გახედნი. ყველაფერს გასწავლი, რა როგორ უნ-და გააკეთო. ეს ჯერ კვიცია და ზედ შეჯდომა ადრეა.

ჯოდიმ ისევ გაიწონა ნაკბენი ხელი პონისაკენ, ამჯე-რად პირუტყყმა ნება მისცა ბიჭს, მისთვის ცხვირი მოექე-ქა.

— ამას სტაფილო უნდა მივცეთ, — თქვა ჯოდიმ და მე-რე იკითხა, — ბილი, სად იყიდეთ?

— შერიფის აუქციონზე, — უპასუხა ბილი ბაკმა, — სა-ლინასში ადგილობრივი ცირკი გაკოტრდა და ვალები დაე-დო, შერიფიც ადგა და უძრავ-მოძრავი ქონება გაუყიდა.

პონიმ ცხვირი ნინ გამოიშვირა და თვალეზე ჩამოყრილი ფაფარი თავის ქნევით უკან გადაიყარა. ჯოდი დრუნზე მოეფერა და ჩუმად იკითხა:

— უნაგირი... არ ჰქონდა?

ბილი ბაკმა გაიცინა.

— როგორ დამავინყდა, წამომყევი.

ალკაზმულობის შესანახ ოთახში ბილიმ კაუჭიდან ჩამოსხნა პატარა უნაგირი, რომელსაც ტარსიკონის წითელი ტყავი ჰქონდა გადაკრული.

— ეს ცირკიდან წამოღებული უნაგირია, — აგდებულად თქვა ბილი ბაკმა, — ჯაგნარში სასიარულოდ არაა პრაქტიკული, სამაგიეროდ, იაფად ვიყიდეთ.

ბედნიერი ჯოდი თვალეებს არ უჯერებდა, ვერც უნაგირისთვის შეეხედა და ხმასაც ვერ იღებდა. ბავშვმა თითის წვერები მიმოატარა წითელი ტარსიკონის ტყავს და კარგახნის დუმლის შემდეგ, როგორც იქნა, თქვა:

— მაინც ძალიან მოუხდება ზურგზე დადგმა.

ჯოდის ახლა აგონდებოდა ყველა ის დიდებული და უმშვენიერესი რამ, რაც კი ოდესმე ენახა ან განეცადა.

— თუ ჯერ სახელი არა აქვს, მე გაბილანის მთას დავარქმევ, — თქვა ბავშვმა.

ბილი ბაკმა კარგად იცოდა, რას გრძნობდა ახლა ჯოდი.

— ცოტა გრძელი სახელი ხომ არ არის, უბრალოდ გაბილანი რომ დაარქვა? ეს სიტყვა ინდურად შევარდნის ნიშნავს, ხომ ლამაზად ჟღერს? — ბილიც ბიჭთან ერთად ხარობდა, — შენ თუ ძუას მოაგროვებ, მე დაგინავ და შეძლებ ქამანდად გამოიყენო...

ჯოდის ისევ ბავშვში უნდოდა მიბრუნება:

— როგორ ფიქრობ, შეიძლება სკოლაში წავიყვანო და ბავშვებს ვაჩვენო?

ბილიმ უარის ნიშნად თავი გაიქნია:

— ჯერ მიუჩვეველია აღვირს. მთელი გზა დავტანჯა, ძალით მოვათრევედი. სკოლაში წასვლის დროა, იჩქარე.

— ნაშუადღევს ბავშვებს მოვიყვან მის სანახავად, — თქვა ჯოდი.

ნაშუადღევს, ჩვეულებრივზე ნახევარი საათით ადრე ექვსი ბიჭი ლამის პირდაპირ თავით დაეშვა გორაკის ფერდობზე, აქოშინებულები იდაყვებს მთელი ძალით იქნევდნენ. ჩაუქროლეს სახლს, გაუხვიეს თავლისკენ, გზის შემოკლების მიზნით ნამდვიანი მინდორი გადაჭრეს და უცებ მოხუხსულუბივით შეჩერდნენ პონის წინ. ამის შემდეგ მზერა ჯოდიზე გადაიტანეს და რაღაც ახლებური აღფრთოვანებითა და პატივისცემით აღსავსე თვალეებით მიაჩერდნენ ბიჭს. აქამდე ჯოდი ერთი უბრალო ბავშვი იყო, სხვა ბიჭებივით კომბინიზონსა და ლურჯ პერანგში გამოწყობილი. ეს უთქმელი ბიჭი ბევრ მის ამხანაგს, ცოტა არ იყოს, მხდალიც კი ეგონა. ახლა ჯოდი სხვა ადამიანად იქცა. ამხანაგებს მის მიმართ პატივისცემის სწორედ ისეთი გრძნობა გაუჩნდათ, როგორსაც ფეხით მოსიარულე საუკუნეთა მანძილზე განიცდიდა მხედრის მიმართ. ბავშვები ალღოთი გრძნობდნენ, რომ მხედარი სულიერადაც და ფიზიკურადაც ბევრად აღემატება ფეხით მოსიარულეს. ბიჭებმა ისიც იგრძნეს, რომ ცოტა ხნის წინათ მათ თანასწორად მყოფი ჯოდის ავტორიტეტი ერთიორად გაიზარდა. გაბილანმა ბავიდან ცხვირი გამოყო და ბავშვები დასუნა.

— რატომ არ ჯდები ზედ? რატომ არ უნნავ ძუაში ბავშვებს, ბაზრობაზე რომ არის ხოლმე, ისე? როდის აპირებ პონით სიარულს? — დააყარეს კითხვები ბიჭებმა.

ჯოდი გაამაყდა. მანაც იგრძნო მხედრისათვის ნიშანდობლივი უპირატესობა:

— ჯერ პატარაა და არ შეიძლება მასზე შეჯდომა. მე თვითონ უნდა გავხედნო, ბილი ბაკი მასწავლის.

— არ შეიძლება ცოტა გავასეირნო?

— ჯერ აღვირი არ იცის, — უპასუხა ჯოდი. ბავშვს არ უნდოდა, ვინმე დასწრებოდა იმ წუთს, როცა პირველად გამოიყვანდა ცხენს მარტოკა.

— წამოდი, უნაგირს გაჩვენებთ.

წითელი ტარსიკონგადაკრული უნაგირის დანახვაზე ბავშვებს ენა ჩაუვარდათ, გაოგნებულები მიაჩერდნენ ამ საოცრებას.

— ჯაგნარში სასიარულოდ არ გამოდგება, — აუხსნა ჯოდი, — ისე კი ძალიან მოუხდება. ჯაგნარში სიარული თუ მომიწია, შეიძლება უუნაგიროდ შეეჯდე პონიზე.

— ძროხას როგორღა გამოიბამ, თუკი უნაგირს თოკის მისაბმელი არა აქვს?

— საყოველღეოდ შეიძლება სხვა უნაგირი ვიშოვო, მამაჩემს უნდა საქონლის მოვლაში დავეხმარო.

ჯოდიმ ათხოვა ბავშვებს უნაგირი, უკეთ რომ დაეთვალიერებინათ. მან ამხანაგებს თითბრის ჯაჭვიანი აღვირიც აჩვენა და დიდი, თითბერისვე ბალთებით მორთული სამუბლეც. ეს ყველაფერი არაჩვეულებრივი იყო. ბიჭების წასვლის დროც მოვიდა. თითოეული გონების თვალთ ეძებდა თავის საკუთრებაში არსებულ რაიმე ნივთს, რითაც შეძლებდა ჯოდის გულის მოგებას და პონით ჯირითის ნებართვას მოიპოვებდა, როცა დრო დადგებოდა.

ჯოდის გაეხარდა ბიჭების წასვლა. კედლიდან ჯაგრისი და სამურველი ჩამოიღო, გადანიხა ხარისხა და ფრთხილად შევიდა ბავშვში. პონიმ თვალეები დააკვესა და მკვეთრი მოძრაობით შეტრიალდა წიხლის საკვრელად.

ჯოდი მხარზე შეეხო ცხოველს და ისე მოუქექა აყელყელავებული კისერი, ბილი ბაკმა რომ იცოდა ხოლმე, მერე კი თბილად მოუგურგურა:

— კააი ბიჭი!

პონი ნელ-ნელა დამშვიდდა. ჯოდი იქამდე წმენდდა და ასუფთავებდა ცხენს, ვიდრე მიწაზე ჩამონავარცხნი ბალნის გროვა დადგებოდა და ცხენის წითური ტყავი პრიალს დაიწყებდა. ბიჭი ველარ ამთავრებდა პონის გასუფთავებას, ეგონა, კიდევ სჭირდება გაკრიალებაო. ფაფარი და შუბლზე ჩამოყრილი თმა ჯერ წვრილად დაუწინა, მერე ისევ დაუშალა და ჯაგრისით დავარცხნა.

ჯოდიმ ვერც კი გაიგო, როგორ შევიდა თავლაში დედამისი. ქალი გაჯავრებული იყო, მაგრამ როცა პონი და მასზე მზრუნველი საკუთარი შვილი ამ ყოფაში იხილა, გული სიამაყით აევსო.

— შეუა სულ დაგავინყდა, არა? — რბილად ჰკითხა დედამ, — მალე დაბინდდება, შინ კი ფიჩხიც არა გვაქვს, ქათმებიც დასაპურებელია.

ჯოდიმ აჩქარებული მოძრაობით დაანყო ჯაგრისი და სამურველი.

— დამავინყდა, მე.

— მოდი, ასე შევთანხმდეთ, ჯერ შენი გასაკეთებელი საქმე გააკეთე და აღარ დაგავინყდება. როგორც ვატყობ, თვალყური თუ არ გადავხედე, ამიერიდან უფრო მეტი რამ დაგავინყდება.

— შეიძლება სტაფილო მოგუკრიფო ხოლმე ბოსტანში?

დედა დაფიქრდა და ისე მიუგო:

— ასე იყოს, ოღონდ პატარებს ხელი არ ახლო, დიდრონები მოკრიფე.

— სტაფილო ტყავს უფრო მეტ ბზინვას ანიჭებს, — თქვა ბიჭმა და მის სიტყვებზე დედას ისევ გადაუარა სიამაყის უცნაურმა ტალღამ.

მას შემდეგ, რაც პონი მოუყვანეს, ჯოდი სამკუთხედის დანკარუნებამდე დგებოდა ლოგინიდან. უკვე ჩვევად ექცა, — დედის გაღვიძებამდე სანოლიდან ფრთხილად გადმოძვრებოდა, უცებ გადაიცვამდა ტანსაცმელს და ფეხაკრფით მიდიოდა გაბილანის სანახავად. რიჟრაჟზე, როცა ჯერ ისევ რუხი მდუმარება სუფევდა ირგვლივ, როცა მინა, ჯაგნარი, შენობები და ხეები ფოტონეგატივივით ორ ფერად — ვერცხლისფრად და შავად — შეფერილიყო, ბავშვი უჩუმრად მიიპარებოდა ფარდულისკენ, მერე გვერდს აუვლიდა მთვლემარე ქვებსა და ძილში ნასულ კვიპაროსს. კოიოტისგან თავდასაღწევად ხეებზე დაბუდებული ინდაურები ძილში კივივებდნენ. მინდვრები ცივი რუხი ფერით ელავდა, ცვრიან ბალახს გარკვევით აჩნდა კურდღლებისა და მინდვრის თავგების ნაფეხურები. უწყინარი ძაღლები შმაგად გამოცვივდებოდნენ ხოლმე თავიანთი პატარა სახლებიდან, ზურგზე ბალანაშლილები ყრუ ხმებს გამოსცემდნენ, მაგრამ როგორც კი ჯოდის სუნს იკრავდნენ, მაშინვე მისკენ გავარდებოდნენ, გაშტიკინებულ კუდებს მალლა სწევდნენ, აქიცინებდნენ და ასე ესალმებოდნენ ბიჭს. ამის შემდეგ ეზოს ძაღლი „ბოი“ და „ყოჩალი“ — მომავალი მწყემსი — ზანტად მიტრიალდებოდნენ და ისევ თბილ საწოლებს უბრუნდებოდნენ.

დროის ეს მონაკვეთი, უცნაური, საიდუმლო სვლა თავლისაკენ, ჯოდის სიზმრის გაგრძელებად მიაჩნდა. პონის მოყვანის პირველ დღეებში ბიჭს რალაცნაირ სიამოვნებას ანიჭებდა თავის დატანჯვა იმაზე ფიქრით, რომ გაბილანი თავლაში არ დახვდებოდა, ანდა, უარესი, რომ იქ საერთოდ არ ყოფილა ცხენი. ბიჭი სხვა ტკბილ-მწარე ფიქრებითაც იტანჯავდა თავს, მაგალითად, წარმოიდგენდა, როგორ დაღრღნეს ვირთხებმა წითელი უნაგირი, ანდა თავვებმა ისე დაუბინეს კუდი გაბილანს, რომ წვრილი ძარღვებილი ეკიდა გავაზე. ფარდულამდე დარჩენილ რამდენიმე ფუტს ჯოდი უკვე სირბილით გადიოდა, გადაწევდა დაჟანგებულ ურდულს და თავლაში შედიოდა. კარი სულ უხმაუროდაც რომ გაღებულყო, გაბილანი მაინც გამოხედავდა ხოლმე ბიჭს ბაგის ბარიერის მიღმიდან, ჩუმად ნაიჭიხვინებდა, მინას წინა ფეხის ფლოქვს დაუშენდა და თვალებს ისე დააკვესებდა, თითქოს შიგნით მუხის ხის წითელი ნალვერდალი უღვიოდა.

ხანდახან, როცა ცხენები სამუშაოდ უნდა გაერეკათ, ჯოდი საჯინიბოში ბილი ბაკს ნახულობდა, ის კაზმავდა და ანესრიგებდა ცხოველებს. ხშირად ბილი ბიჭთან ერთად დადგებოდა ხოლმე, გაბილანს მიაჩერდებოდა და უამრავ რამეს ყვებოდა ცხენების შესახებ. ბილის თქმით, ცხენებს ძალზე უპინოდათ ფეხების დაზიანების, და რათა ადამიანებს მოეხსნათ ეს შიში, ხშირად უნდა დაეზილათ მათთვის მუხლები და გაეხეხათ ჩლიქები. ბილი იმასაც ყვებოდა, თუ როგორ მოსწონდათ ცხენებს, როცა მათ ელაპარაკებოდნენ, ჯოდისაც ურჩია, ხშირად დალაპარაკებოდა პონის და თანაც ყველაფერი აესხნა პირუტყვისათვის. ბილი დარწმუნებული არ იყო, რომ ცხოველები ყველაფერს იგებდნენ,

რასაც ეუბნებოდნენ, მაგრამ ის კი კარგად იცოდა, რომ წარმოუდგენლად ბევრი რამე ესმოდათ და ხვდებოდნენ. ცხენი ურჩობას არასოდეს დაიწყებდა, თუკი მისი საყვარელი ადამიანი ყველაფერს წესიერად აუხსნიდა. ბილის მაგალითებიც კი მოჰყავდა: თურმე ერთი ქანცვანყვეტილი ცხენი ნაბიჯს ველარ დგამდა, მაგრამ როცა პატრონმა აუხსნა, რომ დანიშნულების ადგილამდე მცირე მანძილია იყო დარჩენილი, პირუტყვი გამოცოცხლდა და გზა განაგრძო. ხოლო ერთ შიშისაგან ადგილზე გაქვავებულ ცხენს თურმე მაშინვე გაუქრა ეს გრძობა, როგორც კი პატრონმა დაარწმუნა, საშიში არაფერიყო. ასეთ რამეებს უყვებოდა ბიჭს ბილი ბაკი; თან, ამასობაში, ჭრიდა სამი ინჩის სიგრძის ოცდაათიოდე ჩაღის ღერს და თავის ქუდზე მოვლებულ ზონარში არჭობდა. მერე კი, მთელი დღის მანძილზე კბილის გამოჩინებდა ან რამის დაღეჭვა თუ მოუნდებოდა, სათითაოდ იღებდა ამ ღერებს და სურვილისამებრ იყენებდა.

ჯოდი დიდი ყურადღებით უსმენდა ბილი ბაკს, რადგან ეს კაცი, არამარტო ბიჭის, არამედ მთელი სოფლის აზრითაც, ცხენების საქმის უდიდეს ოსტატად ითვლებოდა. ბილის საკუთარი ცხენიც ჰყავდა — ძარღვიანი, დიდთავა ინდური პონი, რომელიც თითქმის ყველა შეჯიბრზე პირველ პრიზს იგებდა. ბილი შესანიშნავად ხმარობდა ქამანდს, შეედლო ლასოს ორმაგი მარყუჟი ჩამოეცვა ხარის რქებზე, მერე ჩამოქვეითებულიყო და ცხენისათვის მიენდო დანარჩენი. პონი ხარს ისე დაატრიალებდა ხოლმე, როგორც მეთევზე ასხმარტალებს ანკესზე წამოგებულ თევზს, მანამ აწვალებდა ხარს, სანამ ეს უკანასკნელი მინაზე არ დაეცემოდა და ბრძოლას არ შეწყვეტდა.

ყოველ დილით, ცხენის გასუფთავებას რომ მორჩებოდა, ჯოდი ბაგის ხარისხს ზემოთ ასწევდა და გაბილანს შემოლობდა მინდორზე უშვებდა საჯირითოდ. ცხენი წრეზე დარბოდა და ლალად დაკუნტრუშობდა, მერე უეცრად ერთ ადგილზე შეშდებოდა მთლად აცახცახებული და ყურებდაცქვეტილი. თვალებს ისე ატრიალებდა, რომ თეთრი გარსილა ანათებდა, ისე იდგა, თითქოს რალაცამ შეაშინაო, მერე ფრუტუნით მივიდოდა წყლით სავსე გობთან და მთელ დრუნჩს შიგ ყოფდა, მხოლოდ ნესტოებს ტოვებდა ზევით, რათა ესუნთქა. ასეთ ნუთებში ჯოდი სიამაყით ივსებოდა, რადგან იცოდა, რომ ცხენები წყლის სმის მიხედვით ფასდებოდნენ. სუსტი ცხენი მხოლოდ ტუჩს შეახებდა ხოლმე წყალს, კარგი, ცოცხალი ცხენი კი მთელ დრუნჩს ჰყოფს შიგ და მხოლოდ ნესტოებს ტოვებს ზემოთ, სუნთქვა რომ შეძლოს.

ჯოდი იდგა და თვალს არ აშორებდა ცხენს, ისეთ რამეებს ამჩნევდა, რაც სხვა ცხენებისთვის არასოდეს შეუნიშნავს. პონის სწორი, სრიალა, დაკუნთული ბარკლები ჰქონდა, გავა ისე დასჭიმოდა, როგორც მომუშაული მუშტია, მზის სხივები საოცარ პენს სძენდა მის წითურ ტყავს. იმის მიუხედავად, რომ ჯოდი მთელი სიცოცხლე ცხენებს ხედავდა, ყურადღებით არასოდეს დაჰკვირვებია მათ. ახლა ისიც კი შეამჩნია, რომ ყურების მოძრაობა პირუტყვის გამომეტყველებას უცვლიდა, მას ყურებით შეედლო ლაპარაკი. იმის გამოცნობა, თუ რა დამოკიდებულება ჰქონდა ცხენს ამა თუ იმ საგნისა თუ მოვლენის მიმართ, სწორედ ყურების მოძრაობის მიხედვით იყო შესაძლებელი, — ხან გაშტიკინებული და აცქვეტილი ჰქონდა, ხან — აქეთ-იქით

გაპარჭყული. როცა რამის შეემინდებოდა, ან გაფიცვებოდა, უკან სწევდა, თუ დაძაბული იყო, რამე აინტერესებდა, ანდა კმაყოფილი იყო რამით, წინ წამოწევდა. ერთი სიტყვით, ცხენის ყველა ემოციას სწორედ ყურები გამოხატავდა.

ბილი ბაკმა პირობა შეასრულა, ცხენის ვარჯიში ადრეულ შემოდგომაზე დაიწყო. ავმარის მორგება რთული გამოდგა. თავიდან ხომ ყოველთვის ყველაფერი რთულია. ჯოდი სტაფილოს იჭერდა ხელში, რომ პონის ყურადღება მასზე გადაეტანა, ამასობაში კი ალვირს ქაჩავდა. პონი წინააღმდეგობას უწევდა და ვირივით გაჯიუტებული ადგილიდან ფეხს არ იცვლიდა. ამგვარი პროცესი მანამდე გრძელდებოდა, სანამ ცხენი დანებდებოდა. ახლა ჯოდი უკვე მთელ ფერმას გარს უვლიდა და თან გამოძმული გაბილანიც დაჰყავდა. ნელ-ნელა ალვირის მოშვებაც დაიწყო და პონი უკვე ნებით დაჰყვებოდა ბიჭს.

ამის შემდეგ კორდით წვრთნა დაიწყო. ჯოდი წრის შუაგულში იდგა და ცხენი გრძელ თოკზე ჰყავდა გამოძმული. ბიჭი ენას რომ დაანკლაპუნებდა, პონი ფართო წრეზე იწყებდა სიარულს, მეორედ რომ დაანკლაპუნებდა, ჩორთზე გადადიოდა, ხოლო მესამე ასეთივე ნიშანზე უკვე გაჭენდებოდა, გაბილანი ფლოქვების თქარათქურით წრეს წრეზე არტყამდა და უდიდეს სიამოვნებას განიცდიდა. როგორც კი ჯოდი დაუძახებდა: — გაჩერდიო, — იმავე წამს ჩერდებოდა. დიდი დრო სულაც არ დასჭირვებია გაბილანისთვის ყოველივე ამის უშეცდომოდ სწავლებას. მაგრამ პონი ზოგჯერ ცუდადაც იქცეოდა — ჯოდის ბარძაყზე კბენდა და ფეხს ფეხზე ადგამდა, ხან ყურებს უკან გადაწევდა ხოლმე და ცდილობდა ნიხლი ეკრა ბიჭისთვის. ყოველი ასეთი მცდელობის შემდეგ გაბილანი უკან იხევდა და თითქოს კმაყოფილებით ჩაიჭიხვიებდა ხოლმე.

სალამობით ბილი ბაკი ქამანდს წნავდა ბუხრის წინ. ჯოდი გამუდმებით აგროვებდა ძუას ტომარაში. ბიჭი ბილის მიუჯდებოდა ხოლმე და თვალს ადევნებდა მის დინჯსა და ხანგრძლივ საქმიანობას. ბილი ძუის რამდენიმე ღერს ერთმანეთზე გრეხდა, მერე ორ ამგვარ გრეხილს ერთურთს გადააქდობდა და კიდევ უამრავი ასეთი გრეხილისაგან თანდათან იწნებოდა ქამანდის ნაწილები. საქმეს რომ მორჩებოდა, ძუის ამგვარ კონებს იატაკზე ავლებდა და ფეხით აგორგოლავებდა, რათა ქამანდი მრგვალი და მაგარი გამოსულიყო.

კორდით წვრთნა სწრაფი ტემპებით უახლოვდებოდა სრულყოფილ შედეგს. ჯოდის მამამ როცა ნახა, როგორ ემორჩილებოდა ცხენი ბიჭის ბრძანებას წრეზე, ცოტა არ იყოს, უკმაყოფილო დარჩა:

— ეს რა ფანდები გისწავლებია, ვერ ვიტან განვრთნილ ცხენებს. ამნაირი ფოკუსები ღირსებას უღაზავთ. რალა განვრთნილი ცხენი და რალა მსახიობი, რომელსაც არც ღირსება გააჩნია და არც საკუთარი ხასიათი. ამას სჯობს, რაც შეიძლება სწრაფად მიაჩვიო უნაგირს, — დასძინა ბოლოს.

ჯოდი აღკაზმულობის შესანახი ოთახისაკენ გავარდა. უკვე რამდენიმე დღე იყო, რაც შეშის სახერხ ხარისხზე უნაგირს შემოდებდა და ზედ ჯდებოდა, ცდილობდა შეჩვეოდა. ბიჭი ხან აგრძელებდა უზანგებს, ხანაც ამოკლებდა, მაგრამ საჭირო სიმაღლეზე მაინც ვერ დააყენა. ხარისხზე შემოსაკუპებული ჯოდი წარმოიდგენდა, თითქოს ცხენზე ამხედრებული გადიოდა ამ შესაკაზმი ოთახიდან, რომლის

კედლებზეც ბლომად ეკიდა უღლები, მოსართავები და ალვირები, თითქოს უნაგირის გარდიგარდმო თოფგადებულ მინდორზე მიაქროლებდა ცხენს და ფლოქვების თქარათქურით გარემოს აყრუებდა.

ცხენისთვის უნაგირის პირველად დადგმა მეტად სახლავართო საქმე გამოდგა. გაბილანი ხან იკუზებოდა, ხან ყალყზე დგებოდა და მანამდე ავდებდა ძირს უნაგირს, სანამ მის დამაგრებას მოასწრებდნენ. მერე ყველაფერი ისევე თავიდან იწყებოდა. ჯოდი და ბილი მანამდე არ მოეშვნენ, სანამ პონი ბოლოს და ბოლოს არ დანებდა. ასევე რთული აღმოჩნდა მოსართავთა გაკეთებაც. ჯოდი დღითიღე სულ უფრო მჭიდროდ უჭერდა მოსართავებს; ცხენი ისე მიეჩნია ამ ყოფას, რომ ბოლოს უნაგირი აღარც კი აწუხებდა.

ლაგამის ამოდების ჯერიც დადგა. ბილის რჩევით ბიჭმა თავიდან ძირტკბილას ფესვი ჩაუდო ცხენს პირში, ლაგამს რომ მიჩვეოდა. ბილიმ აუხსნა ბავშვს, ლაგამის ძალით ჩაჩრა პირუტყვს დააშინებს და პატრონს მხოლოდ შიშის გამო დაემორჩილება და არა საკუთარი სურვილითო.

პირველად რომ ამოსდეს ალვირი, პონი თავის ქნევას მოჰყვას, ენას ისე ძლიერად უსვამდა ლაგამს, რომ ლაშების კუთხებიდან სისხლმა გამოჟონა, დრუნჩებს გეჯვას უხახუნებდა, ლაგამის აყრას ცდილობდა, ყურებს აცაბაცა ატრიალებდა, თვლები შიშისა და მძვინვარებისაგან ჩაუწითლდა. ჯოდის უხაროდა პონის ამგვარი ქცევა, რადგან იცოდა, მხოლოდ უვარგისი ცხენი არ ეწინააღმდეგება პატრონს ასეთ დროს.

ჯოდის თრთოლვა იპყრობდა, როცა იმ დროს წარმოიდგენდა, პირველად რომ მოაჯდებოდა უნაგირს. თავიდან პონი ალბათ ძირს ჩამოაგდებს. ამასი სასირცხვილო განა რა არის. სირცხვილს მაშინ წამს, თუკი უცებ არ წამოხტება ფეხზე და ისევე არ შეაჯდება. სიზმარში ბიჭი ხშირად ხედავდა, თითქოს მტვერში ეგდო, ტიროდა და ველარ ახერხებდა უნაგირზე ასვლას. სიზმრიდან გამოყოლილი სირცხვილის გრძნობა ბავშვს შუადღემდე სდევდა თან.

გაბილანი სწრაფად იზრდებოდა. ის უკვე აღარ იყო აწონილი კვიცი. ფაფარი დაუგრძელდა და გაუმუქდა. გამუდმებული წმენდა-გასუფთავებისაგან ბენვი ისე უზრწყინავდა, თითქოს ფორთოხლისფერ-მონითალო ლაქი გადაუსვამთო. ჩლიქები რომ არ დახეთქოდა, ჯოდი უწმენდდა და ცხიმით უპოხავდა.

ძუის ქამანდი თითქმის დასრულდა. მამამ ჯოდის აჩუქა ძველი დეზები, რომლებიც გვერდებში მოხარა და ჯაჭვები ისე დაუმოკლა, ფეხზე კარგად რომ მორგებოდა. ერთ მშვენიერ დღეს კარლ თიფლინმა შვილს განუცხადა:

— პონი იმაზე სწრაფად იზრდება, ვიდრე წარმოვიდგენდი. ვფიქრობ, მაღლიერების დღესასწაულისთვის უკვე შესაძლებელი იქნება მასზე შეჯდომა. როგორ გგონია, თავს დაიმავრებ უნაგირზე?

— არ ვიცი, — თქვა მორცხვად ჯოდიმ. მაღლიერების დღემდე სამი კვირაღა რჩებოდა, ბიჭი ნატრობდა, იმ დღეს არ ეწვიმა, წითელი უნაგირი რომ არ დალაქავებოდა.

გაბილანი უკვე ცნობდა თავის პატრონს და უყვარდა კიდევ. ბიჭი ნანვერალზე რომ გამოჩნდებოდა და დაუსტვენდა, პონი ხეიხინით გარბოდა პატრონთან შესახვედრად. ჯოდის ყოველთვის მიჰქონდა მისთვის სტაფილო.

ბილი ბაკი ბიჭს გამუდმებით ასწავლიდა მხედრობის ნესებს:

— როგორც კი უნაგირზე შეჯდები, მუხლები მაგრად მოუჭირე ცხენს გვერდებზე და ხელი არ მოჰკიდო კოტას. თუ ჩამოგადგებს, ისევ შეაჯექი. არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს, კარგი ცხენოსანი ხარ თუ არა. ყოველთვის მოიძებნება ცხენი, რომელიც ჩინებულ მხედარსაც კი ჩამოაგდებს. ისე მარდად უნდა მოექცე ზემოდან, პირუტყვმა თავისი უპირატესობა არ იგრძნოს; ასე რომ მოიქცევი, აღარ გადმოგადგებს ძირს, ხოლო ძალიან მალე უკვე ვეღარც შეძლებს ამას. ხომ გაიგე, რაც უნდა ქნა?

— ნეტავ არ იწვიმოს, — თქვა ჯოდიმ.

— წვიმა რას დაგიშლის, ტალახში არ გინდა ჩავარდე?

ნანილობრივ ეს ასეც იყო; გარდა ამისა, ჯოდი შიშობდა, ხომ შეიძლება ყალყზე შემდგარ გაბილანს ფეხი დასხლტომოდა, ბიჭი ქვეშ მოეყოლებინა და ფეხი ან თეძო მოეტეხა მისთვის. ჯოდის ენახა, ცხენი და მისი მხედარი მინაზე გასრესილი ბალღინჯოებივით როგორ იკრუნჩხებოდნენ და სწორედ ასეთი რამისა ეშინოდა.

ხის სახერხ ხარისხზე წამოსკუპებული ბიჭი ვარჯიშობდა, როგორ უნდა სჭეროდა სადავეები მარცხენა ხელით და ქუდი — მარჯვენათი. თუკი ორივე ხელი დაკავებული ექნებოდა, ვეღარ შეძლებდა მოსჭიდებოდა უნაგირის კოტას ჩამოვარდნისას. ბიჭს ფიქრიც კი არ უნდოდა რა მოხდებოდა, თუკი წონასწორობის შესანარჩუნებლად უნაგირის კოტას მოეჭიდებოდა, — ალბათ, მამა და ბილი ბაკი ხმას აღარ გასცემდნენ, ისე შერცხვებოდათ მის გამო, ამბავი სწრაფად გავრცელდებოდა და დედასაც შეარცხვენდა. იმისი წარმოდგენაც კი, რაც სკოლაში მოხდებოდა ამ ამბის შეტყობის შემდეგ, ჯოდის ძალებს აღემატებოდა.

ბიჭი მარცხენა ფეხს უზანგში გაყრით კი უყრიდა, მაგრამ მარჯვენათი გაბილანზე დადგმულ უნაგირზე გადაჯდომას მაინც ვერ ბედავდა, რადგან აკრძალული ჰქონდა მაღლიერების დღის დადგომამდე.

ყოველ ნაშუადღევს ჯოდი უნაგირს ადგამდა პონის და სულ უფრო უჭერდა მოსართავეებს. პონი ამ დროს მუცელს უსაშველოდ ბერავდა, ხოლო როცა ბიჭი ბალთის შეკვრას დაამთავრებდა, ცხენი ნელ-ნელა ისევ დაიფუშებოდა ხოლმე. ჯოდის ზოგჯერ ჯაგნარში მიჰყავდა გაბილანი და მრგვალი, მწვანე კასრიდან არწყულებდა. ხშირად ნანვერალის გავლით გორაკზეც კი აუყვანია. ამ ადგილიდან შესაძლებელი იყო თეთრი ქალაქის — სალინასის — გეომეტრიული ფორმის მინდვრებისა და მუხის ხეებქვეშ შეფარებული ცხვრის ფარების დანახვა. ბიჭი და ცხენი ხანდახან ჯაგ-

ნარში გაძვრებოდნენ ხოლმე და გადიოდნენ მინის პატარა, მოტიტვლებულ ადგილზე, რომელიც მთელი დანარჩენი სამყაროსგან ამ ჯაგნარით იყო გამოიჯნული და მხოლოდ ცის ნაჭერის დანახვა შეიძლებოდა აქედან. გაბილანს მოსწონდა ამგვარი მოგზაურობა, რასაც იმით გამოხატავდა, რომ თავს იღვრებდა და ნესტოებს ცნობისმოყვარეობისგან ძალზე ბერავდა. უკან დაბრუნებულებს ჯაგნარიდან გამოყოლილი აბზინდის მძაფრი სუნი ასდიოდათ.

მაღლიერების დღის დადგომამდე დრო მეტისმეტად გაიწელა, სამაგიეროდ, მალე დაზამთრდა. ცას ღრუბლები შემოესივნენ და მთელი დღეები გაუწივლად ეკიდნენ ჰაერში, გორაკებს ზემოთ, ღამლამობით კი ქარი გამგმირავად ღმუოდა. მუხის ფოთლები მანამ ცვიოდა ხიდან, სანამ მინა მთლად დაიფარებოდა, თუმცა ხეები ისევ უცვლელად გამოიყურებოდა.

მართალია, ჯოდის ძალზე უნდოდა, მაღლიერების დღემდე არ ეწვიმა, მაინც განვიმდა. ყავისფერი მინა გაშავდა, ხეები სისველისაგან აპრიალდნენ. ნანვერალზე მოდებული ხავსი მუქად მოჩანდა, თივის ზვინებს ნაცრისფერი დასდებოდა ნესტისგან, სახურავებზე მოდებული ხავსი, ზაფხულში რუხი ხვლიკის ფერისა რომ იყო, ახლა მომწვანო-მოყვითალოდ ელავდა. მთელი წვიმიანი კვირა ჯოდის პონი თავლაში ჰყავდა გამომწყვდეული, გარეთ მხოლოდ მაშინ გამოყავდა, სკოლიდან რომ ბრუნდებოდა; ცოტას გაატარებდა, ზემოთ აიყვანდა და კასრიდან წყალს დააღვეინებდა ხოლმე. გაბილანი ერთხელაც არ მოყოლილა დიდ წვიმაში.

სველი ამინდები მანამდე შენარჩუნდა, სანამ ახალი ბალახი ამოიწვერებოდა. ჯოდი წყალგაუმტარი ლაბადითა და მოკლევლიანი რეზინის ჩექმებით დაიარებოდა სკო-

ლაში. ერთ მშვენიერ დღეს მზემ მთელი თავისი ბრწყინვალეობით გამოანათა. ბაგის დასუფთავებით დაკავებულმა ჯოდიმ ბილი ბაკს უთხრა:

— რა იქნება, ვიდრე სკოლაში ვიქნები, გაბილანი შემოლობილში რომ დავტოვო?

— რატომაც არა, მზეს მიეფიცება; ცხოველებს არ უყვართ სულ ჩაკეტილში ყოფნა, — დაეთანხმა ბილი, — მე და მამაშენი ფოთლებისგან წყაროს გასანმენდად ავდივართ ზევით, — ამ სიტყვებით ბილიმ თავი დაიქნია და ქუდის ზონრიდან ამოძრობილი ჩალის ლერი კბილში გაიჭო.

— წვიმა რომ წამოვიდეს?.. — შეეყოყმანდა ბიჭი.

— არა მგონია, დღეს განვიმდეს, წვიმამ უკვე მოიოხა გული, — ბილიმ სახელოები აიკაპინა და რეზინის სამაგრე-

მხატვარი ნინო ზალიშვილი

ბით ნკაპუნით დაიმაგრა მკლავებზე, — კიდევ რომ იწვი-
მოს, ცხენს არაფერი დაუშავდება.

— თუკი მაინც იწვიმა, შიგნით შეიყვანე, რა, ბილი! მე-
შინია, არ გაცივდეს, თორემ დათქმულ დროს ველარ შევაჯ-
დები ზურგზე.

— ეგრე იყოს! ზემოთ თუ არ შევყოვნდით, ყურადღებას
არ მოვაკლებ. ისე კი, იცოდე, დღეს არ განვიმდებ.

მოკლედ, ჯოდიმ გაბილანი გარეთ დატოვა და სკოლაში
წავიდა.

ბილი ბაკი იშვიათად ცდებოდა რამეში, ეს არ ემართე-
ბოდა, მაგრამ იმ დღეს ამინდმა ნამდვილად მოატყუა. ნა-
შუადღევს გადაცილებული იყო, გორაკის თავზე ღრუბ-
ლებმა რომ მოიყარა თავი და წვიმამაც დასცხო. გაკვე-
თილზე მყოფმა ჯოდიმ გაიგონა, როგორ აკაკუნდა წვიმის
პირველი წვეთები სკოლის შენობის სახურავზე. ბავშვმა
დააპირა მასწავლებლისთვის თითის აწვეით ეთხოვა ნე-
ბართვა, საპირფარეოში გაეშვა, ამით ესარგებლა, შინ
გაქცეულიყო და პონი ბაგაში შეეყვანა, თუმცა ვერ გახედა,
რადგან იცოდა, სკოლაშიც და სახლშიც სასტიკად დას-
ჯიდნენ ამის გამო. ბავშვი იძულებული გახდა, თავიდან
ამოეგდო ეს აზრი და გულს იმშვიდებდა ბილის ნათქვამით,
წვიმა ცხენს ვერაფერს დააკლებსო. გაკვეთილების დამ-
თავრებისთანავე ბიჭმა თავსხმაში შინისკენ მოკურცხლა.
გზის ორივე მხარეს ნაკადად მიედინებოდა ტალახიანი წყა-
ლი. ცივი ქარის გამო წვიმა აღმაცერად ასხამდა. ჯოდი ში-
ნისკენ მირბოდა. მის ფეხქვეშ გზის კიდეებიდან ჩამო-
რეცხილი ხრეში ხმაურობდა.

ბიჭმა გორაკის თავიდანვე დაინახა საცოდავად აბუზუ-
ლი გაბილანი. ცხენს ნითელი ტყავი ჩამუქებოდა და წყალი
წურწურით ჩამოსდიოდა, თავჩალუნულს ქარისა და წვიმი-
სათვის ზურგი შეექცია. ჯოდი მთელი ძალით დაეშვა გო-
რაკიდან, თავლის კარი მოაფრიალა, დასველებულ პი-
რუტყვს შუბლზე ჩამოყრილ ფაფარზე სტაცა ხელი და სად-
გომში შეიყვანა. შიგნით იპოვა უხეში ტილოს ტომარა და
ცხენს სველი ზურგი, ფეხები და კოჭები გაუმშრალა. გაბი-
ლანმა მორჩილად აიტანა ეს ყოველივე, თუმცა მთელი სხე-
ული მაინც ერთიანად უცახცახებდა.

პონი შეძლებისდაგვარად რომ გაამშრალა, ჯოდი სახ-
ლში გაიქცა, იქიდან ცხელი წყალი მოიტანა და შიგ შერია
დაალობ. გაბილანს არ შიოდა, უგემურად ლეჭავდა დამბალ
მარცვალს და დროდადრო აკანკალებდა. ნოტიო ზურგი-
დან ოხშივარი ასდიოდა.

თითქმის ბნელოდა, როცა ბილი ბაკი და კარლ თიფლი-
ნი შინ დაბრუნდნენ.

— წვიმა რომ დაიწყო, ბენ ჰერჩთან შევაფარეთ თავი,
არა და არ გადაიღო, — კარლ თიფლინმა სცადა აეხსნა.

ჯოდიმ საყვედურით შეხედა ბილის და მანაც თავი დამ-
ნაშავედ იგრძნო.

— ხომ მითხარი, არ იწვიმებსო, — ბიჭის ხმაშიც საყვე-
დური გაისმა.

ბილიმ თვალი აარიდა.

— ძნელია ამინდის სწორად გამოცნობა წელიწადის ამ
დროს.

მისი თავისმართლება დამაჯერებელი არ იყო და ბილი
თვითონაც მიხვდა ამას.

— პონი დასველდა, მთლად გაილუმპა.

— გაამშრალე?

— კი, ტომრით გავამშრალე და შერია ცხელ წყალში ჩა-
ვულბე.

ბილიმ მოწონების ნიშნად დაუქნია თავი.

— როგორ ფიქრობ, გაცივდება?

— პატარა წვიმა ვერაფერს დააკლებს, — დაამშვიდა
ბილიმ.

საუბარში ბავშვის მამა ჩაერია და დარიგება წაუკითხა
შვილს.

— ცხენი, — დაიწყო მან, — სახლის ძალი არ გეგო-
ნოს...

კარლ თიფლინს სძულდა სიაზიზე და სიძაბუნე, ხოლო
ნებისმიერ უსუსურობას შეიძლებოდა მთლად გაეცოფები-
ნა.

ჯოდის დედამ მაგიდაზე შემწვარი ხორცი, მოხარშული
კარტოფილი და გოგრა დადგა. საჭმლიდან ადენილმა ოხ-
შივარმა ოთახი გაავსო. ყველა სადილს მიუჯდა. კარლი აგ-
რძელებდა თავის შეგონებას მათი მისამართით, ვინც ანე-
ბივრებს ცხოველებსა ან ადამიანებს და მათგან რალაც გა-
აზიზებულ არსებებს აყალიბებს.

ბილი ბაკს ეტყობოდა, ისევე განიცდიდა თავის შეცდო-
მას.

— რამე თბილი თუ გადააფარე ზურგზე? — ჰკითხა
ბიჭს.

— სხვა ვერაფერი ვიპოვე და ტომრები გადავფარე.

— ნავახმმევს ერთად წავიდეთ და ჩავათუნოთ, — ბი-
ლის ცოტათი მოეშვა გულზე. ჯოდის მამა ბუხრისკენ გა-
დაჯდა, დედამ კი ჭურჭლის რეცხვა დაიწყო. ბილიმ ფანარი
მოძებნა და აანთო, მერე ჯოდისთან ერთად ტალახიანი
გზით საჯინბოსკენ გაემართა. შიგნით ბნელოდა და სასი-
ამოვნოდ თბილოდა. ცხენები ჯერ ისევე ლეჭავდნენ სალა-
მოხანს დაყრილ თივას.

— ფანარი დამიჭირე, — უთხრა ბიჭს ბილიმ. მან ცხენს
ფეხები გაუსინჯა, ხელით შეუმონმა ბარკლები, — სიცხე
ხომ არა აქვსო, მერე ლოყა მიაღო მის ნაცრისფერ დრუნჩს,
ქუთუთოები აუნია და თვალის კაკლები დაუთვალიერა,
ლაშები გადაუნია და ღრძილებს დააკვირდა, ბოლოს თი-
თები ჩაუყო ყურებში.

— რალაც უხალისოდ გამოიყურება, ერთი კარგად უნ-
და დაეზილოთ.

ბილიმ ტომარა აიღო და მთელი ძალით შეუდგა გაბილა-
ნის ჯერ ფეხების, შემდეგ კი მკერდისა და მხრების ზელას.
პონი უცნაურად გაყურებული იდგა, მოთმინებით იტანდა
მთელ ამ პროცესს. ბოლოს ბილიმ შესაკაზმი ოთახიდან გა-
მოიტანა ბამბის დიდი, ძველი ქსოვილი, გადააფარა ცხენს
ზურგზე და კისერსა და მკერდთან ზონრით შეუკრა.

— დილაზე კარგად იქნება, — თქვა ბილიმ.

ჯოდი შინ რომ დაბრუნდა, დედამ შეხედა და უთხრა:

— შენი ძილის დრო, კარგა ხანია, გადავიდა, — მერე ნი-
კაპზე მოჰკიდა გაუხეშებული ხელი, შუბლზე ჩამოყრილი
თმა გადაუნია და დაამშვიდა, — პონიზე არ იდარდო, კარ-
გად გახდება. ბილიმ ყველა ვეტექიმზე მეტი იცის.

ჯოდიმ არც კი იცოდა, დედამ დარდი რომ შეამჩნია. ბი-
ჭი ფრთხილად მოსცილდა ქალს, ბუხრის წინ მუხლებზე
დაეშვა და მანამდე დარჩა იქ, სანამ ცეცხლის მცხუნვარე-
ბისგან მუცელი გაუხურდებოდა. კარგად გამთხარი ბავშვი
ლოგინისკენ გაემართა, თუმცა დაძინება ერთობ რთული
გამოდგა. ბიჭს უცებ გამოეღვიძა, ისეთი გრძობა ჰქონდა,

თითქოს დიდხანს სძინებოდა. ოთახში ბნელოდა, თუმცა ფანჯრიდან ისეთი მონაცრისფრო შუქი შემოდინდა, განთიადის დადგომისას რომ იცის ხოლმე. სანოლიდან ნამოდგა, ხელისცეცებით მოძებნა კომბინიზონი და სწრაფად ამოიცვა. სწორედ ამ დროს გვერდითა ოთახში საათმა ორჯერ ჩამოჰკრა. ჯოდიმ კომბინიზონი გაიძრო, სკამზე დადო და ისევ ლოგინში ჩაწვა. მეორედ რომ გამოეღვიძა, უკვე კარგად გათენებულიყო. ცხოვრებაში პირველად დაეძინა ისე, რომ სამკუთხედის წკარუნი ვერ გაიგო. ლოგინიდან წამოვარდა, სასწრაფოდ ჩაიცვა და ოთახიდან გავიდა. ღილებს გზადაგზა იკრავდა. დედამ თვალი გააყოლა და ისევ თავის საქმეებს მიუბრუნდა, მის თვალეზში ფიქრსა და სიკეთეს დაესადგურებინა, დროდადრო ტუჩებზე ღიმილი უკრთოდა, თვალეზის გამომეტყველება კი არ ეცვლებოდა.

ჯოდი თავლისკენ გაიქცა. ნახევარი გზაც არ გაეგლო, რომ სწორედ ის ხმა მოესმა, რისიც ყველაზე მეტად ეშინოდა — ცხენი ხრინჩიანად ახველებდა. ბავშვმა სირბილს უმატა. თავლაში ბილი ბაკი დახვდა. კაცი დაკუნთული, ძლიერი ხელებით ცხენს ფეხებს უზელდა. მან ბიჭს ამოხედა და მხიარულად გაუღიმა.

— ცოტა გაგვიცივდა, მალე გამოვაჯანსაღებთ.

ჯოდიმ ცხენს შეხედა. პირუტყვს თვალეზი ნახევრად მოეხუჭა, ქუთუთოები შეშუპებული და გამომშრალი ჰქონდა, თვალის უბეებში შემხმარი ლორწო მოუჩანდა. თავჩაქინდრული და ყურებჩამოყრილი იდგა. ბიჭმა ხელი გაუწოდა, მაგრამ ცხენი არ განძრეულა. გაბილანმა ისევ დაახველა, თან მთელი ტანით ნაიბორძიკა, ნესტოებიდან ლორწო წამოუვიდა.

ჯოდი ბილის მოუტრიალდა და უთხრა:

— ძალიან ავადაა.

— ხომ გითხარი, ცოტა გაციებულია, — თავისას არ იშლიდა ბილი, — მიდი, ისაუზმე და სკოლაში გაიქეცი. ამას მე მივხედავ.

— სხვა საქმეები რომ გამოგიჩნდეს და მარტო მოგინიოს მისი დატოვება?

— არა, არსად წავალ. ამას არ მივატოვებ. ხვალ შაბათია, შეგიძლია მთელი დღე მასთან გაატარო.

ბილი კიდევ ერთხელ შეცდა და ამას ძალზე განიცდიდა. რადაც უნდა დაჯდომოდა, ცხენი უნდა განეკურნა.

ჯოდი გრძნობებისაგან მთლად დაცლილი დაბრუნდა შინ და მაგიდას მიუჯდა. ერბოკვერცხი და ბეკონი გაციებული და ქონისგან გაზეპილი დახვდა, მაგრამ ბიჭს ამისთვის ყურადღება არ მიუქცევია, თავისი ულუფა ჩვეულებრივ შეჭამა. ბავშვს იმის სურვილიც კი არ გასჩენია, დედასათვის შინ დარჩენის ნებართვა ეთხოვა. ცარიელ თევზს რომ იღებდა, დედამ შუბლიდან თმა გადაუწია და დამაჯერებელი ტონით უთხრა:

— ბილი მოუვლის შენს პონის.

სკოლაში მთელი დღე უგუნებოდ იყო, ვერც კითხვებს პასუხობდა, ვერც კითხულობდა გაკვეთილს. გამბედაობა არ ჰყოფინდა, ვინმესთვის შეეჩვილა პონის ავადმყოფობა, ეშინოდა, ვაითუ ცხენი კიდევ უფრო ცუდად გამხდარიყო. და როცა გაკვეთილები დამთავრდა, შიშით შეპყრობილი გაემშურა შინისკენ. ნელა მიდიოდა და მალე ამხანაგებს ჩამორჩა. უნდოდა, გზა უსასრულოდ გაგრძელებულიყო და თავის რანჩოში აღარასოდეს დაედგა ფეხი. ბილი შეპირე-

ბისამებრ თავლაში დახვდა, პონი კი უფრო ცუდად გამხდარიყო. თვალეზი თითქმის მთლად დახუჭოდა, ისეთ სტვენისმაგვარ ხმას გამოსცემდა, თითქოს ცხვირში რაღაც გაჭედოდა. ქუთუთოების მიღმა ძლივს მოუჩანდა ლიბრგადაკრული თვალის კაკლები; საეჭვო იყო, საერთოდ თუ ხედავდა რამეს. დროდადრო ქშუტუნებდა, მაგრამ ცხვირი გასუფთავების მაგიერ კიდევ უფრო ეხშობოდა. ჯოდი დამწუხრებული უცქერდა პონის აბურძნულ და მოუვლელ ბენვს, რომელსაც უწინდელი პენი დაეკარგა. ბილი მდუმარედ იდგა ბაგასთან. ჯოდის საშინლად არ სურდა, რამე ეკითხა მისთვის, მაგრამ სიმართლე ხომ უნდა გაეგო:

— ბილი, ის... ის გამოჯანმრთელდება?

ბილიმ ძელებს შორის შეყო ხელი და პონის ყბა მოუსინჯა.

— აი, აქ მოკიდე ხელი, — უთხრა ბიჭს და თვითონვე დაადებინა თითები ქვედა ყბის შესიებულ ადგილზე, — კიდევ რომ გაეზრდება, გაუჭრი და უკეთ იგრძნობს თავს.

ჯოდი სწრაფად შებრუნდა, მას სმენოდა ასეთი ჩირქგროვის შესახებ.

— რა სჭირს?

ბილის არ უნდოდა ეპასუხა, მაგრამ იძულებული გახდა აეხსნა, მესამედაც ტყუილი რომ არ გამოსვლოდა.

— ქოთაო დაემართა, — თქვა მოკლედ, — მაგრამ არ ინერვიულო, მოვარჩენ. გაბილანზე უარესად მყოფი ცხენებიც მინახავს გამოჯანსაღებული. ახლა ორთქლის აბაზანები უნდა გაუკეთოთ. ხომ მომეხმარები?

— კი, — უთხრა ჯოდიმ სასონარკვეთილი ხმით.

ბავშვი ბელელში გაჰყვა ბილის და უყურებდა, როგორ გაამზადა მან ორთქლის ტომსიკა. ეს იყო გრძელი, უხეში ტილორის თასმებიანი თოფრა. ეს თასმები ცხენს ყურსუკან ეკერებოდა. ბილიმ თოფრაში ჩაყარა ერთი მესამედი ქაჭო, ორი მუჭა ხმელი სვია და ამ მშრალ მასას მოასხა კარბოლმუჯავა და ცოტა სკიპიდარი.

— ვიდრე ამ ყველაფერს ერთმანეთში ავურევ, გაიქეცი და სახლიდან ადულებული წყალი მომიტანე, — უთხრა ბილიმ ბავშვს.

ჯოდი ადულებული წყლით სავსე ქეთლით დაბრუნდა. ბილი ბაკმა თოფრა მჭიდროდ მოარგო გაბილანს ცხვირზე და თასმებით ყურებს უკან შეუკრა. მერე თოფრაში დატოვებული ხვერილიდან ნელან მომზადებულ ნარევს ადულებული წყალი დაასხა. ორთქლის ძლიერმა ნაკადმა ცხენი შეატორტმანა, მაგრამ ანაორთქლმა მაინც შეაღწია მის ცხვირსა და ფილტვებში და ცოტათი ჩაუნმინდა სასუნთქი გზები. ცხენმა ხმაურით ამოისუნთქა, ფეხები ციებიანივით აუკანკალდა და მწველი ორთქლის გამო თვალეზი დახუჭა. ბილიმ თოფრაში ისევ ჩაასხა მდუღარე და თხუთმეტი წუთით გაუჩერა პირუტყვს ცხვირზე. ამის შემდეგ ქეთლი მიწაზე დადგა და ცხენსაც მოხსნა ეს მოწყობილობა. პონი უკეთ გამოიყურებოდა, თავისუფლად სუნთქავდა და თვალეზი ფართოდ გაეხილა.

— ხედავ, როგორ უშველა, — თქვა ბილიმ, — ახლა ისევ თბილად დაეახუროთ, იქნებ დილისთვის მთლად გამოჯანსაღდეს.

— ამალამ მასთან დავრჩები, — თქვა ჯოდიმ.

— არა, რა საჭიროა, ჩემს საბანს მოვიტან და თივაზე დავწვები. შენ შეგიძლია ხვალ დარჩე და, თუ საჭირო გახდა, ორთქლის აბაზანაც გაუკეთო.

სალამოვდებოდა, როცა ორივე სავანში მოდ გაემართა სახლისკენ. ჯოდის აზრადაც არ მოსვლია, რომ მის მაგიერ ქათმებიც სხვამ გამოკვება და შეშაც სხვამ მოიტანა. ბიჭმა გვერდი აუარა სახლს, აბზინდის დაბურული ჯავანისაკენ გაემართა და კასრიდან მოიკლა წყურვილი. წყაროს წყალი ისეთი ცივი იყო, რომ კბილი მოჭრა და სხეულში ჟრჟოლვა-სავით დაუარა. გორაკის თავზე ცა ჯერ არ დაბინდულიყო. ჯოდიმ ძალიან მალლა, ცაში მონავარდე შევარდენი დაინახა. მზის ჩამავალი სხივები ფრინველს მკერდზე ეცემოდა და მას ბრჭყვიალა ნაპერწკალს ამსგავსებდა. ის ორი შამვიც, კვალში რომ მისდევდნენ შევარდენს და მტრებივით უტევდნენ, ასევე ციალებდნენ მზის სხივებში. ჩრდილოეთით ისევე თავს იყრიდნენ ღრუბლები.

ვანში მოხდა ჯოდის მამას ხმა არ ამოუღია, მაგრამ მას შემდეგ, რაც ბილი ბაკმა თავისი საბანი აიღო და თავლაში წავიდა დასასძინებლად, კარლ თიფლინმა ბუხარი ააგიზგიზა და ათასგვარი ამბის მოყოლა დაიწყო. ოთახში მყოფთ მოუყვა ამბავი ერთი ველური კაცისა, რომელსაც ცხენის კუდი და ყურები ება და ტიტლიკანა დარბოდა ხოლმე, აგრეთვე ამბავი მორო კოპოში მოხინადრე კატა-კურდღლეების შესახებ, რომლებიც ხეზე იჭერდნენ ჩიტებს. გაიხსენა ცნობილი ძმები მაქსუილები, რომლებმაც ოქროვანი ძარღვი იპოვეს და ისე საგულდაგულოდ დამალეს, რომ შემდეგ თვითონაც ვეღარ მიაგნეს.

ჯოდი ხელზე ნიკაპჩამოდებული იჯდა და ტუჩები ნერვიულად უთრთოდა. მამა, როგორც იქნა, მიხვდა, რომ ბიჭი ყურადღებით სულაც არ უსმენდა.

— ხო სასაცილო ამბავია? — ჰკითხა შვილს.

ჯოდიმ ზრდილობის გამო გაიცინა და უპასუხა:

— ძალიან სასაცილოა, სერ!

მამა გაბრაზდა, შეურაცხყოფილად იგრძნო თავი. იმ სალამოს აღარაფერი მოუყოლია. ცოტა ხნის შემდეგ ჯოდიმ ფანარი აიღო და თავლაში წავიდა. ბილი ბაკს თივაზე ეძინა. პონი ხრინწიანად კი სუნთქავდა, მაგრამ ეტყობოდა, უკეთ გრძნობდა თავს. ჯოდი ერთხანს შეყოვნდა, ცხენს აჩეჩილ ნითურ ბენვზე მოუცაცუნა თითები, ფანარი ისევე აიღო და შინ დაბრუნდა. ბიჭი ლოგინში იწვა, ოთახში დედა რომ შემოვიდა.

— თბილად გაფარია? ზამთარი დგება.

— დიახ, მემ.

— აბა, მშვიდად დაიძინე, — დედა გასვლისას შეყოყმანდა, მერე მიუბრუნდა შვილს და უთხრა, — პონი კარგად იქნება.

იმ დღემ ჯოდი ძალზე გადაღალა. ბავშვს მალე ჩაეძინა და განთიადამდე აღარ გაღვიძებია. სამკუთხედმა დაიწკარუნა.

სანამ ჯოდი ეზოში გავარდებოდა, ბილი ბაკი უკვე სახლთან მისულიყო.

— როგორ არის? — შეკითხვას კატეგორიულობა ახლდა.

— არა უშავს. ამ დილით ჩირქროვას გადავუხსნი, იქნებ უკეთ გახდეს.

ნასაუზმევს ბილიმ აიღო თავისი საუკეთესო დანა, რომელსაც ნემსივით ბასრი წვეტი ჰქონდა. დიდხანს ლესავდა პრიალა, მჭრელ გვერდს პატარა სალეს ქვაზე. ნალეს ნამდაუნუმ უსინჯავდა ფხას დაბებრილი ცერა თითით, ბოლოს კი საკუთარ ჯავარა საულვაშეზეც კი მოსინჯა.

თავლისკენ მიმავალმა ჯოდიმ შეამჩნია, რა სწრაფად გაზრდილიყო ქორფა ბალახი და როგორ თვალსა და ხელს შუა ქრებოდა ნანვერალი ახლადამობიბინებული ნაგერალის ქვეშ. ცივი, მაგრამ მზიანი დილა იდგა.

ცხენი დაინახა თუ არა, მიხვდა, უარესად რომ იყო. პირუტყვი თვალეხს ვეღარ ახელდა, რადგან გამოჟონილ და გამხმარ ლორწოს ქუთუთოები ერთმანეთისთვის მიენებებინა. თავი ისე დაბლა დაეხარა, სახით დაგებულ ჩალას ეხებოდა. მისი ყოველი ამოსუნთქვა კვნესას ჰგავდა, გულის სიღრმიდან წამოსულ, მწარე ბედს შეგუებულ კვნესას.

ბილიმ ულონოდ ჩამოკიდებული თავი აუწია და სწრაფი მოძრაობით გადაუსერა შესიებული ადგილი. ჯოდიმ დაინახა, როგორ გადმოასხა ყვითელმა ჩირქმა. ვიდრე ბილი კარბოლმჟავას მალამოთი უმუშავებდა ქრილობას, ჯოდის ცხენის თავი ეჭირა.

— ახლა უკეთ იგრძნობს თავს, — დამაჯერებლად თქვა ბილიმ, — ეს ყვითელი შხამია მისი ავადმყოფობის მიზეზი. ჯოდიმ უნდობლად შეხედა კაცს.

— მიძიმედა ავად.

ვიდრე უპასუხებდა, ბილი კარგა ხანს ფიქრობდა. მერე ერთი კი დააპირა, არხეინი ტონით ისევე ენუგეშებინა ბავშვი, მაგრამ მაშინვე გადაიფიქრა.

— ჰო, საკმაოდ მიძიმედა, — როგორც იქნა, აღიარა, — მაგრამ ამაზე უარესებიც მინახავს, კარგად რომ გამხდარან. ფილტვების ანთება თუ არ დაემართა, გამოვაკეთებთ. მასთან დარჩი, თუ გაუუარესდა მდგომარეობა, დამიძახე.

ბილი წავიდა. ჯოდი კარგა ხანს იდგა პონისთან და ყურსუკან უსვამდა ხელს. ცხენი უკვე აღარ სწევდა თავს ძველებური ხალისით. მისი ყოველი ამოსუნთქვა სულ უფრო ყრუდ ისმოდა.

თავლაში ეზოს ძალღმა „ბომი“ შეიხედა, სქელ კუდს გამომწვევად აქიცინებდა. მისმა ჯანსაღმა შესახედაობამ ისე განარისხა ჯოდი, რომ მინიდან მაგარი, შავი ბელტი აიღო და ესროლა. ძალღი წკავნკავით გაიქცა, რომ დაშავებული თათი აელოკა.

შუადღე ახლოვდებოდა, ბილი ბაკი რომ დაბრუნდა და ცხენს კიდევ ერთხელ ასუნთქა ორთქლი. ჯოდის უნდოდა ენახა, ამჯერადაც თუ გაუიოლდებოდა ცხენს სუნთქვა. პონიმ შედარებით თავისუფლად კი ამოისუნთქა, მაგრამ თავი ვეღარ ასწია ზევით.

შაბათმა ზოზონით ჩაიარა. ნაშუადღევი კარგა ხნის გადასული იყო, ჯოდი შინ რომ შევიდა, იქიდან თავისი ლოგინი გამოიტანა და თივაზე მოეწყო დასაძინებლად. ამის ნებართვა არავისთვის უკითხავს. დედის მზერაზე მიხვდა, რომ ახლა მას თითქმის ყველაფრის ნებას დართავდნენ. ბაგასთან ჩამოკიდებული ფანარი ღამით ანთებული დატოვა. ბილიმ დაუბარა, დროდადრო დაუზილე გაბილანს ფეხები.

ცხრა საათი ხდებოდა, ქარი რომ ამოვარდა და თავლასთან აღმუვლდა. დარდის მიუხედავად, ჯოდიმ იგრძნო, რომ ძილი ეპარებოდა. ბავშვი საბანში გაეხვია და ჩაეძინა, მაგრამ მალე გაბილანის ხრინწიანმა სუნთქვამ მის ძილში შეაღწია. მის სმენას მინვდა ჯახუნის ხმა, რომელიც არა და არ ჩერდებოდა და ბიჭს გამოეღვიძა. თავლაში ქარი დათარეშობდა. ბავშვი ფეხზე წამოვარდა და ბაგების მწკრივს შეხედა. თავლის კარი ყურთამდე მოღიავებულიყო, ხოლო პონი არსად ჩანდა.

ჯოდიმ ფანარს სტაცა ხელი, გარეთ გავარდა და დაინახა გაბილანი, რომელიც სიბნელეში სადღაც მიჩანჩალებდა. ცხენს თავი ძირს დაეხარა და ფეხებს მექანიკურად ამოძრავებდა. ჯოდი გამოეკიდა, დაენია და შუბლზე ჩამოყრილ ფაფარში სტაცა ხელი. ცხენი დაემორჩილა და უკან, ბაგაში შეჰყვა. მისი კენესისმაგვარი სუნთქვა სულ უფრო ხმამაღლა ისმოდა, ცხვირიდან კი სტვენისმაგვარი ხმა გამოსდიოდა.

ჯოდიმ ველარ დაიძინა. ცხენს სუნთქვა სულ უფრო ხმამალალი და მჭახე გაუხდა.

ჯოდის გაეხარდა, განთიადისას ბილი ბაკი რომ შემოვიდა თავლაში. კაცი ერთხანს ისე უცქერდა ცხენს, თითქოს პირველად ხედავსო. ბილიმ ფერდები და ყურები გაუსინჯა პონის.

— ჯოდი, — უთხრა ბიჭს, — იძულებული ვარ, ისეთი რაღაც გავუკეთო ცხენს, რისი დანახვაც ნამდვილად არ გენდომება, გაიქეცი შინ და ცოტა ხანს იქ დარჩი.

ჯოდი გამწარებით ჩააფრინდა იდაყვში.

— უნდა ესროლო?

ბილიმ ხელზე ხელი მოუთათუნა ბავშვს:

— არა, საყლაპავი მილი მინდა ოდნავ გავუჭრა, რომ სუნთქვა შეძლოს. ცხვირი დაცობილი აქვს. როცა გამოჯანსაღდება, ამ ადგილას პატარა თითბრის საცობს დავეყენებთ, რომ ისუნთქოს.

ჯოდის კიდევაც რომ სდომებოდა წასვლა, მაინც ვერ დატოვებდა იქაურობას. საშინელება იყო იმის დანახვა, როგორ გაუჭრიდნენ ცხენს ნითურ ტყავს, მაგრამ ის უფრო საშინელი იქნებოდა, სცოდნოდა, რომ ამას აპირებდნენ და მას არ შეძლებოდა ამის ნახვა.

— არ ნავალ, აქ დაგვრჩები, — თქვა სასონარკვეთილმა ბავშვმა, — უამისოდ არ შეიძლება?

— არა, არ შეიძლება. თუკი დარჩები, მაშინ თავი დაუჭირე, გული თუ არ აგერევა.

ისევ გამოჩნდა ბასრი დანა, ისევ აიღესა საგულდაგულოდ. ჯოდიმ ხელეში ისე მოიქცია ცხენის თავი, რომ კისერი ნაგრძელებული ჰქონდა, ვიდრე ბილი საჭირო წერტილს მოძებნიდა გასაჭრელად. ჯოდიმ მხოლოდ ერთხელ წამოისლუკუნა და ეს მაშინ მოხდა, როცა მოელვარე, ბასრი დანა პონის ყელში გაუჩინარდა. გაბილანმა მძიმედ დაინახა უკან და ერთ ადგილზე გაშეშდა. მთელი ტანით ცახცახებდა, სისხლი სქელ ნაკადად ჩამოედინებოდა დანაზე, ბილის თითებსა და პერანგის სახელოებზე. მტკიცე, ოთხკუთხა ხელმა მრგვალი ხვრელი ამოჭრა ხორცში და იქიდან, სისხლის გარდა, ჰაერმაც იხუვლა. ჟანგბადის ჩასუნთქვამ უცებ მისცა ძალა ცხენს. მან ტლინკები ჰყარა და ყალყზე შედგომას შეეცადა, მაგრამ ჯოდი თავის ანევის საშუალებას არ აძლევდა. ამასობაში ბილიმ ახალი ჭრილობაც კარბოლმჟავის მალამოთი დაუმუშავა. ყველაფერი საუკეთესოდ ჩატარდა. სისხლდენა შეწყდა, ხვრელი თანაბრად ისრუტავდა ჰაერს და მერე ბუყბუყით უშვებდა უკან ამონასუნთქს.

წვიმა, რომელიც ღამის ქარმა მოიტანა, თავლის სახურავზე აკაკუნდა. მალე სამკუთხედის წკარუნის ხმაც გაისმა.

— შენ წადი და ისაუბმე, — უთხრა ბილიმ, — მე დავრჩები და ყურადღებას მივაქცევ, ხვრელი რომ არ დაეცოს.

ჯოდი ფეხათრევით გავიდა თავლიდან. ისეთი სევდა შემოსწოლოდა, ბილის აღარც კი უამბო პონის გაპარვის

შესახებ. სველი, ნაცრისფერი დილა იდგა, ბიჭი ტალახიან გზას მიუყვებოდა შინისკენ. ყველა გუბეში გამეტებით ატყაპუნებდა ფეხებს, რაც ერთგვარ შვებას ჰგვრიდა. დედამ საჭმელი აჭამა და მშრალი ტანსაცმელი ჩააცვა. არაფერს ეკითხებოდა შვილს, ხვდებოდა, ბიჭი ვერაფერს უპასუხებდა. ჯოდი საჯინიბოში წასასვლელად რომ მოემზადა, დედამ ქურიდან გადმოდგა ქვაბი ცხელი კერძით და შვილს უთხრა:

— იმას ნაუღე.

ჯოდიმ ქვაბი არ გამოართვა.

— ახლა არ შეჭამს, — უთხრა დედას და შინიდან გარეთ გავარდა. საჯინიბოში მისულ ბიჭს ბილიმ აჩვენა, როგორ უნდა დაეხვია ჯოხზე ბამბა და გამონადენისაგან გაენმინდა ხვრელი.

თავლაში ჯოდის მამა შევიდა და დიდხანს იდგა მათთან ერთად ბაგასთან, მერე ბიჭს მიუბრუნდა და შესთავაზა:

— წასასვლელი ვარ ერთგან, ჩემთან ერთად ხომ არ წამოხვალ?

ჯოდიმ თავი გააქნია უარის ნიშნად.

— შენთვის სჯობს წამოხვიდე, აბა, აქ რა გესაქმება, — არ ეშვებოდა მამა.

ბილი მიუბრუნდა მას და შეუტია:

— თავი დაანებე, ეს ხომ მისი ცხენია!

კარლ თიფლისს ხმა არ ამოუღია, ისე წავიდა. ძალზე გაბრაზებული იყო ორივეზე.

ჯოდი მთელი დილა ყურადღებით იყო, ცხენს ჭრილობა არ დაცობოდა და თავისუფლად ემოძრავა ჰაერს. შუადღისას ქანცგაცილილი გაბილანი გვერდზე გადავარდა და კისერი გადაადგო.

ბილი დაბრუნდა:

— თუ გინდა, რომ ღამე გაუთიო, წადი და ცოტა გამოიძინე, — უთხრა ბიჭს.

ჯოდი მთლად გამოცარიელებული გამოვიდა თავლიდან. ცა გადანმენდილიყო და ცივი ლურჯი ფერი დასდებოდა. ჩიტები გამალებით მიირთმევდნენ ნაწვიმარი მიწიდან ამოფუთფუთებულ მატლებს.

ჯოდი ჯაგნარისაკენ წავიდა და იქ ხავსიანი კასრის კიდზე ჩამოჯდა. ბიჭი ზემოდან დაჰყურებდა სახლს, ძველ ფარდულსა და მუჭ კვიპაროსს. მთელი ეს გარემო, მართალია, კარგად იყო მისთვის ნაცნობი, მაინც რაღაც საოცრად გადასხვაფერებული ეჩვენა. იქაურობა ახლა ნაავადდა სურათის ჩარჩოს, რომელზეც ასახული იყო ფერმაში ბოლო დროს მომხდარი ამბები. ცივი ქარი ახლა უკვე აღმოსავლეთიდან უბერავდა, რაც იმის მაუწყებელი იყო, რომ გარკვეულ ხანს აღარ იწვიებდა. ჯოდის ფერხთით ქორფა ბალახს პანანინა მკლავები ამოეზიდა მიწიდან. ტალახში მკაფიოდ ჩანდა ათასობით მწყერის ნაკვალევი.

ეზოს ძალმა „ბოიმ“ შორიდან მორიდებით მოუარა ბიჭს და ბოსტინის მხრიდან ფრთხილად მიუახლოვდა. ჯოდის გაახსენდა, როგორ ესროლა მინის ბელტი, მოეხვია ძალს კისერზე და შავ, ფართო დრუნჩზე აკოცა. „ბოი“ გასუსული იჯდა, თითქოს გრძნობდა, რომ რაღაც მეტად სერიოზული ხდებოდა — ძალის დიდი კუდი მძიმედ ეხლებოდა მიწას. ჯოდიმ „ბოის“ გატიკნული ტიკიპა ამოაცალა კისრიდან და ცერა თითების ფრჩხილებით გასრისა. ბიჭს შეეზიზლა და იქვე, წყაროს ცივი წყლით დაიბანა ხელები.

ფერმაში გამეფებულ სიმშვიდეს მხოლოდ ქარის თანაბარი გუგუნი არღვევდა. ჯოდიმ იცოდა, დედა არ გაუბრაზდებოდა, ლანჩზე თუ არ მივიდოდა. ადგა და ისევ თავლაში წავიდა. „ბოი“ ხუხულაში შეძვრა და კარგახანს თავისთვის ჩუმად წკმუტუნებდა.

ბილი ბაკი ყუთიდან წამოდგა და უკვე გამოუსადეგარი ბამბიანი ჯოხი გადაავლო. ჭრილობის კიდეები ცხენის სუნთქვის მიხედვით ხან იხსნებოდა, ხან კი იხურებოდა. გაბილანის გამომშრალი ტყავისა და მკვდარი ბენვის დანახვაზე ჯოდი მიხვდა, რომ ცხენი ველარ გადარჩებოდა. მას ასეთივე უსიცოცხლო ბენვი ძაღლისაც ენახა და ძროხისაც და იცოდა, რომ ეს დასასრულის მოახლოების უტყუარი ნიშანი იყო. ბიჭი მძიმედ ჩამოჯდა ყუთზე და ბაგის გადამლობი ძელი ჩამოხსნა. დიდხანს უტყერდა მოძრავ ჭრილობას და ბოლოს ჩათვლიდა. შუადღემ სწრაფად გაიბრინა. შებინდებისას დედამ ჩაშუშული ხორცი მოუტანა, იქვე დაუდგა და თვითონ წავიდა. ბიჭმა ცოტა შეჭამა, მთლად რომ დაბნელდა, ფანარი აანთო და პონის თავთან ახლოს დადგა, უკეთ რომ ედევნებინა თვალყური ჭრილობისათვის და გამონადენი გაეწმინდა. მალე ბავშვს ისევ ჩაეძინა, ეძინა მანამდე, სანამ ღამის სიცივე გამოაღვიძებდა. ქარი გაავებული უბერავდა და ჩრდილოეთის სიცივე მოჰქონდა თან. ჯოდიმ თივიდან საბანი აიღო და შიგ გაეხვია. გაბილანი უკვე ჩუმად სუნთქავდა და ჭრილობის კიდეები ძლივს შესამჩნევად უმოძრავებდა. ბუები კივილით დაფრინავდნენ სათივეზე და თავგებს ეძებდნენ. ჯოდიმ ხელები თავზე წაიფარა და დაიძინა. ძილშიც კი იგრძნო, როგორ გაძლიერდა ქარი და საჯინბოში დაიწყო თარეში.

უკვე გათენებულიყო, ბიჭს რომ გამოეღვიძა. თავლის კარი მოფრიალებულიყო, და ცხენი ბაგაში აღარ დაუხვდა. ჯოდი წამოხტა და დღის სინათლეში გამოვარდა.

პონის ნაკვალევი მკაფიოდ აჩნდა გაყინული ცვრით დაფარულ ქორფა ბალახს. მიწაზე დაჩნეული ხაზები მეტყველებდა, რომ ცხენი ძლივს მიათრევდა ჩლიქებს. კვალი ჯაგნარისაკენ, გორაკის ფერდობზე მიემართებოდა. ჯოდიც ამ მიმართულებით გაიქცა. აქა-იქ მიწიდან ამოჩრდილი თეთრი კვარცის კიდეები მზეზე ბრჭყვი-ალებდა. ჯოდის რაღაც ჩრდილმა მოუჭრა გზა. მალა აიხედა და შორს სვავების მთელი გუნდი დაინახა. ფრინველები წრეზე დაფრინავდნენ და სულ უფრო და უფრო ძირს ეშვებოდნენ. ეს ავბედითი ფრინველები მალე გორაკის მიღმა გაუჩინარდნენ. შეშინებულმა და პანიკაში ჩავარდნილმა ბავშვმა სირბილს უმატა. კვალმა ჯაგნარში მიიყვანა და აბზინდის მაღალი ბუჩქებისაკენ გაგრძელდა.

გორაკის თავზე ბიჭს სუნთქვა გაუჭირდა და სულის მოსათქმელად შეჩერდა. ყურებში სისხლი უხშოდა. სწორედ ამ დროს დაინახა ის, რასაც ეძებდა. ქვემოთ, მიწის პატარა, მოტიტვლებულ ადგილზე იწვა ნითური პონი. ჯოდიმ შორიდანვე დაინახა,

როგორ ეკრუნჩხებოდა პირუტყვს ფეხები. გარშემო სვავები შემოსხდომოდნენ და ელოდნენ მისი სიკვდილის წუთს, რაშიც მათ ეჭვი ნამდვილად არ ეპარებოდათ.

ჯოდი ფერდობზე სირბილით დაეშვა. სველი მიწა მის ფეხის ხმას ახშობდა, აბზინდის ბუჩქები კი მთლიანად ფარავდნენ ბავშვს. იმ ადგილს რომ მიაღწია, ყველაფერი უკვე დამთავრებულიყო. ერთი სვავი თავზე აჯდა პონის და სწორედ იმ დროს ასწია ნისკარტი, საიდანაც ცხენის თვალის კაკლიდან გამონადენი მუქი სითხე წვეთავდა. ჯოდი კატასავით დააცხრა მათ წრეს. ფრინველთა შავი ძმობა ღრუბლებში ავარდა. მხოლოდ ყველაზე დიდმა — იმან, პონის რომ აჯდა თავზე — ვერ მოასწრო აფრენა. ერთი კი სცადა, მაგრამ ჯოდიმ დაასწრო, ფრთაში სწვდა და ძირს ჩამოქაჩა. სვავი სიდიდით ბევრად არ ჩამოუვარდებოდა ჯოდის. თავისუფალ ფრთას კეტივით უტყლაშუნებდა ბავშვს სახეში, მაგრამ ბიჭი უძლებდა და ხელს არ უშვებდა. სვავმა ბრჭყალები ფეხში ჩაასო ჯოდის, ფრთის სახსრები კი თავში წაუშინა. ბიჭი ვერაფერს ხედავდა, ისე გაიწოდა მარცხენა ხელი, თითებში მეტროლი ფრინველის კისერი მოიგდო. სვავის ჩასისხლიანებული თვალები მშვიდად, უტიფრად და მძინვარედ უყურებდნენ ბავშვს. მელოტი თავი აქეთ-იქით ტრიალებდა. უცებ ნისკარტი დაალო და მყრალი სითხე გადმოანთხია. ჯოდი მუხლებზე წამოიწია და ზემოდან მოექცა ფრინველს. ერთი ხელით კისერზე დაანვა და მიწას მიაჯაჭვა, ხოლო მეორეთი თეთრი კვარცის ბასრი ნაჭერი მოძებნა. პირველი დარტყმით ნისკარტი ჩაუმტვრია, პირის კუთხეებიდან შავმა სისხლმა იფეთქა. მეორე დარტყმა აუცდა. ჩასისხლიანებული უშიშარი თვალები ისევ უაზროდ, უტიფრად და ქედმაღლურად უმზერდნენ. ბიჭმა კიდევ უფრო გამეტებით დაუშინა სვავს და მანამდე ურტყამდა, სანამ ფრინველი სულს გააფრთხოდა და თავი რბილ, ნითელ მასად ექცეოდა. ჯოდი კვლავ ანგარიშმიუცემლად განაგრძობდა სვავის ჩეჩქვას, როცა ბილი ბაკმა აიტაცა და, აკანკალებული ბავშვი რომ დაემშვიდებინა, მაგრად შემოხვია მკლავები.

კარლ თიფლინმა შვილს ნითელი ბენდენით მონმინდა სახიდან სისხლი. ძალაგამოცლილი ჯოდი ხმას არ იღებდა. მამამ ჩეჩქმის წვერით მოისროლა სვავი.

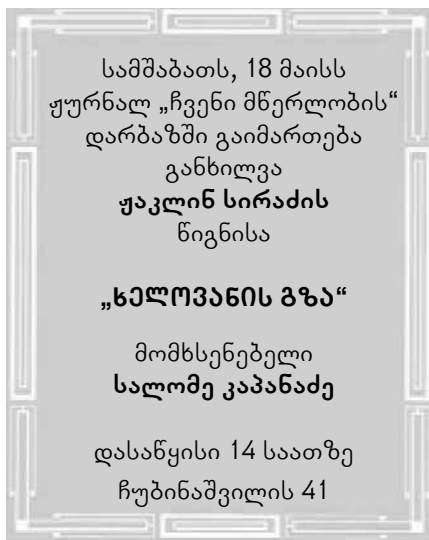
— ჯოდი, — დამრიგებლური კითხვით დაიწყო მამამ, — შენი პონი სვავს არ მოუკლავს, ამდენი ხომ უნდა იცოდე?

— ვიცი, — უპასუხა ჯოდიმ დაღლილი ხმით.

ბილი ბაკმა თავი ველარ შეიკავა. მას ხელში აეყვანა ბავშვი და უკვე სახლისკენ უნდა გადგომოდა გზას, მაგრამ შეჩერდა, მოუტრიალდა კარლ თიფლინს და გააფთრებულმა მიახალა:

— რა თქმა უნდა, იცის, ღმერთო, ჩემო! ნუთუ არ გესმით, რას განიცდის ახლა ბავშვი?

ინგლისურიდან თარგმნა
მაია ჯიჯიუშვილი

* * *

საფლავის ქვეები თუ რამხელა სამყაროა – ესთეტიკურიც, ფილოსოფიურიც, ფსიქოლოგიურიც – ამირან არაბულისა და ეთერ თათარაიძის წიგნი („შენდობით მომისხენიებდეთ“) ყველაზე თვალნათლივ ადასტურებს – იქ თავმოყრილი აურაცხელი ფოტო-მასალა.

დღესაც გრძელდება ამ სამყაროს შევსება მახვილგონივრული წარწერებითა თუ ასო-ნიშანთა ნატიფი კვეთით. საფლავზე წამომართული ქანდაკებები სულაც კინოფილმის („არაჩვეულებრივი გამოფენა“) სიუჟეტურ ქარგად იქცა. ეგაა, დღესდღეობით ნახატები ფოტოებმა შეცვალა... თუმცა განა წარწერათა მოხდენილი მონახაზიც მხატვრის ხელობა არ არის?

ხელობა, მაგრამ მალხაზ იაშვილისა – არა. გამოცდილი მხატვარი და დიზაინერი, ნატიფი გემოვნების, საკუთარი ხაზისა და სტილის მიმგნები ხელოვანი არც არასოდეს იფიქრებდა საფლავის ქვაზე წარწერის ამოტიფიფრას, მეგობარს რომ არ ეთხოვა: ჩემს კარგ ნაცნობს მშობლების საფლავზე არატრაფარეტული წარწერის ამოკვეთა სურს და იქნებ შენ დახმარებოდო.

მალხაზი ჩვეული გულისხმიერებითა და პასუხისმგებლობით მოეკიდება მისთვის ამ ახალ საქმეს.

დაივლის თბილისის სასაფლაოებს და აკვირდება წარწერებს, აკვირდება და არაერთ თავისებურებასაც მიაგნებს. მა-

სავით სხვა მხატვრებისთვისაც ეთხოვათ მეგობარ-ნაცნობებს უკანასკნელ განსასვენებელზე წარწერის ამოტიფიფრა და ასო-ნიშანთა ხვეულებში აშკარად ამოტიფიფრა მოჩანდა პროფესიონალის ოსტატობა.

დაკვირვება და გულმოდგინე მუშაობა კიდევ აპოვნინებდა ისეთ მოხაზულობას, რომ მეგობარიც კმაყოფილი დარჩებოდა და მისი ის ნაცნობიც, ვისთვისაც მალხაზი მეტად საპატივსაცემო პიროვნება შეიქნებოდა.

გადის ხანი და ახლა ამას სთხოვდა: იქნებ ჩემი საფლავის ქვისთვისაც წინასწარვე გაგემზადებინა წარწერაო.

მალხაზი გაუწყვება: ეს რა განცდები შემოგპარვია, რა დროს შენი საფლავია, წინ ჯერაც ხანგრძლივი გზა გიდევის და ასეთ ფიქრებს ჩამოეხსენი, თორემ სულ უფრო მოგვევაო.

და, დარწმუნებული, აღსასრულზე ფიქრი ერთხანს მაინც გამოვუბერტყე გონებიდანო, კვლავ თავის საქმეს მიუბრუნდება.

მაგრამ ძილის წინ უეცრად თავში დაჰკრავს: თავისი სიკვდილისათვის კი არ იჭერს წინასწარ თადარიგს, არამედ... არამედ...

და სიცილიც აუტყდება.

მეორე დღითვე დაურეკავს: შენ ნურაფერს ინალვლებ, წარწერას მალე გაგიმზადებო...

* * *

გრიგოლ აბაშიძის რომანში „დიდი ღამე“ ჩართულია ასეთი ეპიზოდიც, თუ როგორ ესვრის ისარს სულტან ჯალალედინს ვაჩე – რუსუდან დედოფლის კარის მხატვარი – მაგრამ რაკილა დაჭრილია, მიზანს ააცდენს და მხოლოდ ცხენს მოუკლავს.

სულტანის სამსახურში გადასული თბილისელი სპარსელები მიაგნებენ მსროლელს, შეიპყრობენ და საქართველოს ამოხრებელს მიჰგვრიან.

იგი ძალიანაა განრისხებული და ბრძანებს დაჭრილის განკურნებას, რათა შემდეგ ყველაზე სასტიკი სასჯელი განუმზადოს სხვების სამავალითოდ.

– შენ როგორ ფიქრობ, ბიძაჩემო, – მიუბრუნდება ორხანს სულტანი, – რა იქნება მხატვრისათვის ყველაზე დიდი სასჯელი?

– ალბათ მარჯვენის მოჭრა, – მცირე ყოყმანის შემდეგ მოახსენებს ორხანი, – მარჯვენამოჭრილი მხატვარი ფუნჯსა და ყალამს უნდა გამოეთხოვოს და ეს ალბათ მისთვის ყველაზე მძიმე სასჯელი იქნება.

მაგრამ ჯალალედინი არ იყაბულებს ამ რჩევას:

– გამიგონია, მხატვრებსა და ხუროთმოძღვრებს მარჯვენას სჭრიან საქრისტიანოშიო. არც თუ ისე მძიმე სასჯელია, მარჯვენას ქურდებსაც სჭრიან...

და თვალთა დათხრას ბრძანებს, მაგრამ ნულა გავყვებით სიუჟეტს, რათა არ გამოგვრჩეს ეს ფრაზა: გამიგონია, მხატვრებსა და ხუროთმოძღვრებს მარჯვენას სჭრიან საქრისტიანოშიო...

ცხადია, ყოვლად წარმოუდგენელია, რომ ისტორიულ ჯალალედინს რაიმე სმენოდეს ხუროთმოძღვრისათვის მარჯვენის მოჭრის შესახებ, ეს მხოლოდ პერსონაჟ ჯალალედინს თუ გაეგონება, შექმნილს იმ ავტორის მიერ, ვინც იცნობს კონსტანტინე გამსახურდიას რომანს „დიდოსტატის მარჯვენა“.

ეს მან შეთხზა ამ რომანის სიუჟეტური კონფლიქტისათვის, სვეტიცხოვლის ამშენებელს მკლავი მოკვეთესო, და მხატვრული შთამბეჭდაობის მეოხებით დიდი ზეგავლენა მოახდინა საზოგადოებაზე და გამოინაგონი რეალურ ისტორიულ შემთხვევად დაამკვიდრა მკითხველის ცნობიერებაში.

ამ გავლენას ვერც გრიგოლ აბაშიძე გადაურჩა.

უნებურად ასე მიენერა სულტანს კონსტანტინე გამსახურდიას რომანის ყურმოკვრით ცოდნა.

ეს კიდევ ერთი ხელშესახები დადასტურებაა, როგორ გადადის მწერლის თანადროული ამბები, განწყობილებანი, მისწრაფებანი ისტორიულ რომანებში.

მხატვარი დიმიტრი ერისთავი

აგერ თუნდაც „ლაშარელაში“ გრიგოლ აბაშიძე ლაშა-გორგის იმიტომ მიაწერს ომარ ხაიამის რობაიების თარგმნას, რომ XX საუკუნის 40-იანი წლებიდან ძალიან გახმაურდა ეს სპარსელი პოეტი ქართულ სინამდვილეშიც ამბაკო ქელიძის თარგმანთა წყალობით.

ამავე რომანში ბრმა მეფანდურე მღერის ლექსს, რომელიც მიხა ხელაშვილმა XX საუკუნის 20-იან წლებში შექმნა.

მწერალს ხელს არ უშლის შვიდსაუკუნოვანი სივრცე მხატვრულ რეალობაში ამგვარი ჩანართების მოსაფიქრებლად.

* * *

ადამიანები ხშირად წინასწარ გრძნობენ მოახლოებულ სიკვდილს. მწერალთა ნაწერებში ეს განწყობილება აუცილებლად გაკრთება ხოლმე და ხან საკმაოდ მძაფრადაც დატრიალდება, მაგრამ თხუთმეტი წლით ადრე ზუსტად ამოიცნო შენი აღსასრული, მითუმეტეს, როდესაც ჯერაც ახალგაზრდა ხარ, ეს კი დიდი იშვიათობა უნდა იყოს, იმდენად დიდი იშვიათობა, რომ ერთადერთი მაგალითის მეტს ვერც დავიმონებთ.

ნიკოლო მინიშვილის მხატვრულ-დოკუმენტური თხზულების – „ეპოპეა“ – 1922 წლის 17 დეკემბრით დათარიღებულ ჩანაწერში ასეთი სტრიქონებია:

– მე ოცდაექვსი წლისა ვარ და ყველაფერი ისე ეწყობა, რომ ახლა ვინცებ თავიდან ცხოვრებას. ჩემი ანგარიშით მე კიდევ გავძლებ თხუთმეტ წელს და ღირს ამისათვის თავის ტეხა?

ჩემი ანგარიშითო...

ნეტა რა საანგარიშო თუ საწყაო მოეპოვებოდა ასეთი, მართლაც მათემატიკური სიზუსტით რომ გამოიანგარიშა – და არა ივარაუდა – თავისი დაღუპვის ჟამი?

გერონტი ქიქოძე ისევე გაოცებულიყო ანგარიშის ამ მეთოდით, როგორც ჩვენ ვერ დაგვიჯერებია ამ მიხვედრის იდუმალი, მისტიკური სანყისი და გვირჩევნია ყველაფერი უნებური დამთხვევით ავხსნათ.

თუმც ამჯერად ამ მიმართულებით ფიქრის გაგრძელებას არ ვაპირებ.

ნიკოლო მინიშვილის სახელის წამოგონებამ თავისთავად გამოიწვია ეს ასოციაცია, თორემ მისი სილუეტის წარმოსახვა კომიკური ეპიზოდის მიხედვით მსურდა და არა დრამატული.

ერთხანს ჟურნალ „ქართულ მწერლობას“ რედაქტორობდა და გაბეზრებულიყო ჰონორარისათვის მისული მწერლების დაუსრულებელი ნაკადით. ბევრი ავანსად ითხოვდა, არადა, მათაც რა ეღონათ, გასაჭირს მოჰყავდა რედაქციის კარზე.

რედაქტორს რაც შეეძლო, ყველას უმართავდა ხელს, მაგრამ თუკი სალაროში ძალზე ცოტა თანხა მოიპოვებოდა და უფრო მძიმე ყოფაში ჩავარდნილი მწერლის მოსვლა იყო მოსალოდნელი?

ამიტომაც ასეთ ხერხს გამოიყენებდა.

ბოლოსდაბოლოს ისტორიული რომანი პირობითობა უფროა, ვიდრე მართლაც დამოუკიდებელი ჟანრი, და ამიტომაცაა, რომ კონსტანტინე გამსახურდია არც მიიჩნევდა მას ცალკე ჟანრად.

...ისე რომელიმე პოსტმოდერნისტი გრიგოლ აბაშიძის ადგილას თავს ვერ შეიკავებდა და ჯალალედინს ათქმევინებდა: მარჯვენას ხუროთმოძღვრებს საქრისტიანოშიც სჭრიან, როგორც თურმე თქვენი ერთი მწერალი ირწმუნებო.

განცხადებაზე ყველას დაუფიქრებლად დაუდებდა რეზოლუციას ბულალტერის სახელზე: გთხოვთ დააკმაყოფილოთ თხოვნაო.

ოღონდ გვარ-სახელს ხან სრულად მოაწერდა ხოლმე, ხანაც ინიციალებს იკმარებდა: ნ.მ.

ვითომ რა მნიშვნელობა აქვს, არა?

სხვა შემთხვევაში არც არაფერი, მაგრამ ამჯერად ბულალტერს წინასწარ მოელაპარაკებოდა: ნ.მ. ინიციალებად კი არ აღიქვა, არამედ ასე გაშიფრე – ნუ მისცემო.

გახარებული მწერალი რეზოლუციის ფრიალით შერბოდა ბულალტერიაში, მაგრამ... იქ სინანულით აუნყებდნენ, რომ კაპიკი არ გააჩნდათ და, მიუხედავად რედაქტორის განკარგულებისა, ფულის გამოწერა არ შეეძლო.

თურმე ინიციალები საბედისწეროც კი შეიძლება აღმოჩნდეს.

მოგვიანებით ნეტა ალექსი გომი-აშვილმა – ხელისუფლებისაგან ასევე დაფასებულმა პოეტმა, არაერთი თანამდებობა რომ გამოიცვალა – ეს გადმოცემა იცოდა, თუ თავისით მი-აგნო ამავე ხერხს?

მისთვის გონებამახვილს – მწერალთა შემოტყვევისაგან თავდასაცავად.

ლიტვონდის თავმჯდომარეობისას არც მას აკლდა ფულის მთხოვნელი და

არც მას გაუშვია არავინ უარით. განცხადებაზე უყოყმანოდ მოაწერდა ხოლმე ხელს, ოღონდ... ხან სრულად გვარ-სახელს, ხანაც მარტოდენ ინიციალებს: ა.გ.

ვითომ ამჯერად რა მნიშვნელობა აქვს, როგორ დაადებდა რეზოლუციას?

მწერალსაც ასე ეგონა და ფურცლის ფრიალით შერბოდა ბულალტერიაში... სადაც მწუსარედ ამცნობდნენ, კაპიკი არ გაგვარჩია და, მიუხედავად თავმჯდომარის განკარგულებისა, თანხის გაცემა არ შეგვიძლიაო.

ბულალტერმა იცოდა, როგორც უნდა გაეშიფრა ინიციალები: ა.გ. – არა ალექსი გომიაშვილი, არამედ – არ ვასცე. ალბათ კარგია, ასეთი გვარ-სახელი რომ გაქვს და ინიციალებს მარჯვედ იყენებ.

თუმც... ვისთვის როგორ...

ისე არ გაინტერესებთ, თქვენი ინიციალები რა დროს და როგორ შეიძლება გამოგადგეთ?!

მხატვარი კარლო ფაჩულია

კიპლინგი და ურია ხეთელი

ალბათ გსმენიათ ამბავი ურია ხეთელისა, ვისაც ძლევა- მოსილმა დავით მეფემ ჯერ ცოლი წაართვა, მერე კი ერთ- გული და დიდად ნამსახური კაცი საომრად გაუშვა, თანაც წერილი გაატანა თავისი სარდლის სახელზე: ურია იქ დააყენეთ, სადაც ყველაზე სასტიკი შერკინება იქნება და მტერს შეატოვეთ, რომ მოკლანო.

აი, რა მოხდა მერე:

„უთხრა მაცნემ დავითს: როცა მოგვეძალნენ მტრები და ველზე გამოვიდნენ ჩვენს წინააღმდეგ, შევუტყუეთ და ქალაქის კარბჭემდე ვდიეთ. მოისარებმა ისრები დაუშინეს გალავნიდან შენს მორჩილთა და ბევრი განყდა მეფის მორჩილთაგან. მოკვდა ხეთელი ურიაც, შენი მორჩილი. უთხრა დავითმა მაცნეს: ასე უთხარი იოაბს, ნუ განუხებს-თქო ეს ამბავი, რადგან ხან ერთს ჭამს მახვილი, ხან მეორეს. მაგრად შეუტყუე ქალაქს და დაამხე-თქო. ასე გაამხნევე იოაბი. გაიგო ურიას ცოლმა, რომ მოკვდა ურია, მისი ქმარი და დაიტირა თავისი პატრონი. როცა გავიდა გლოვის დღეები, მოაყვანიდა დავითმა ქალი თავის სახლში და შეერთო ცოლად და უშვა ვაჟი. არ მოენონა უფალს ეს საქმე, რაც დავითმა ჩაიდინა“.

ისტორია არაფერს გვამცნობს იმის თაობაზე, თუ რას განიცდიდა ასე უნამუსოდ დაჩაგრული კაცი. ეგებ ფიქრობდა, ოღონდ ბერსაბე დამიბრუნდეს და არაფერს ვერჩი, უწინდებურად მიყვარებაო; ეგებაც გამწარებულს ორგული ცოლის დანახვა აღარ სურდა. ვინ იტყვის, ვინ გამოიცნობს, რა ტრიალებდა უსამართლოდ განწირული მეომრის გულში.

ისტორია დუმს. ისტორია უფრო მეფეთა საგმირო საქმეებსა

და ღვთაებრივ განცდებს ეტანება. ილია ჭავჭავაძე ჩიოდა, ჩვენი „ქართლის ცხოვრება“ ხალხის ისტორია კი არ არის, მეფეთა ისტორია არისო; გამოჩენილი ფრანგი ფილოსოფოსი ვოლტერი კი საფრანგეთის ისტორიის შესახებ ამბობდა: შეიძლება იფიქრო, რომ ჩვენში, თოთხმეტი საუკუნის მანძილზე, მხოლოდ მეფეები, მინისტრები და გენერლები არსებობდნენო.

რა გაენწყობა, ისტორიკოსები თუ მწერლები ითვალისწინებენ ხალხის მასების განწყობილებას; ხოლო ხალხის მასებს, მეტწილად, სახელგანთქმულ ადამიანთა კოლოსალური ვნებანი უფრო ალღელებთ, ვიდრე უბრალო მოკვდავთა საფიქრალი და სატიკვარი.

მაგრამ XIX საუკუნიდან სიტყვაკაზმული მწერლობა თავის გმირებს უკვე პოულობს საზოგადოების დაბალ ფენებშიც. საკმარისია, სახელდახელოდ რომ დავასახელოთ ჰოეფო, დიკენსი, გოგოლი, დოსტოევსკი და ჩვენი ილიაც...

ამ ცხოველმყოფელმა სიომ წარსულის ფარდებიც შეარხია.

აგერ, გასული საუკუნის შუა წლებში გრიგოლ აბაშიძემ ჩვენი ისტორიის ერთ-ერთ თვალსაჩინო და სასახელო ფიგურას, ლამა-გიორგის რომ უწოდებდნენ, თავისი რომანის ფურცლებზე გვერდით ამოუყენა მისგანვე დაჩაგრული კაცი – ქმარი ველისციხელი ქალისა.

ერთმანეთს დაუპირისპირდა ორი სიმართლე, ორი სიყვარული – მეფისა და გლეხისა; და ისიც საკითხავია, უფლის სამსჯავ-

როზე რომელი სიყვარული გადასწონდა – მეფისა, დახვეწილ-რუსთველური თუ მისი ყმისა, უბრალო და მიწიერი.

ცალმხრივი სურათი „ქართლის ცხოვრებიდან“, თავისთავად მომხიბლავი და ამაღლებელი, ახალი, ხასხასა ფერებით შეავსო XX საუკუნის ქართველმა მწერალმა და მოგვცა საუცხოო ნიმუში იმისა, თუ როგორ უნდა იწერებოდეს ჭეშმარიტი ცხოვრება ქვეყნისა, გუშინდელი იქნება თუ დღევანდელი.

სუსტნი და უპოვარნი, დამცირებულნი და შეურაცხყოფილნი თამამად ცოცხლდებიან ადამიანის სულის მესადაღმლეთა მაღლიან კალამქვეშ.

ფრიად ორიგინალურად აჟღერდა ზემოთ აღნიშნული თემა დიდებული ინგლისელი პოეტის რედმარდ კიპლინგის (1865-1936) მრავალფეროვან შემოქმედებაში, სადაც გვხვდება ლექსი, რომლის სათაურიც გახლავთ „ამბავი ურიასი“ და ეპიგრაფად უძღვის ბიბლიური ციტატა: „ორი კაცი ცხოვრობდა ერთ ქალაქში, მდიდარი და ღარიბი“ (ესაა დასაწყისი იმ იგავისა, ცოდვილ დავით მეფეს ჭკუის დასარიგებლად რომ უამბო ნათან წინასწარმეტყველმა).

კიპლინგის ამ ლექსის შინაარსი ასეთია:

ჯექ ბარეტი გაემგზავრა ქალაქ კვეტას (ჩრდ. ინდოეთი) – ამგვარი იყო განკარგულება. მან დატოვა ცოლი სიმლაში თავისი ჯამაგირის სამ მეოთხედზე. ჯექ ბარეტი მოკვდა კვეტაში მანამდე, ვიდრე მომდევნო თვის გასამრჯელოს აიღებდა. კვეტას გამგზავრებული ჯექ ბარეტი ვერ მიმხვდარიყო მიზეზს, თუ რატომ გა-

დაიყვანეს იგი საამური მთავორიანი ადგილიდან ავი კლიმატით განთქმულ კვეტაში. სექტემბრის თვე იდგა და მალარიამ მოკლე ხანში მოულო ბოლო კვეტაში დაბინავებულ ჯექ ბარეტს. მისის ბარეტს ხუთ თვეზე მეტი არ უგლოვია თავისი ქმარი და ხუთმა თვემაც ხუთი წუთით ჩაიქროლა.

ჯექ ბარეტის უნუგემო თავგადასავალს მოსდევს ავტორის ფიქრი და განსჯა:

ჯექ ბარეტის ძვლები უშფოთველად განისვენებენ კვეტაში, მაგრამ არ გამოიკვირდება, თუკი მეტყვიან, რომ მიცვალებულის სულმა უკვე იცის მიზეზი მისი სამსახურებრივი გადაადგილებისა ჰიმალაის ძირას მდებარე სიმლადან ავზნიან კვეტაში.

და როდესაც განკითხვის დღე დადგებაო, ამბობს კიპლინგი, კვეტას სასაფლაოზეც მკვდრეთით აღდგებიან ყოფილი მკვიდრნი და მე არ ვინატრებდი იმ კაცის ადგილზე იყოფნას, რომელმაც გასცა განკარგულება, რომ ჯექ ბარეტი სიმლადან კვეტაში გადასულიყო თავისი ადმინისტრაციული სამსახურის გასაგრძელებლად.

ასე გამოექომაგა დიდებული ინგლისელი პოეტი ბიბლიურ ურია ხეთელს და, მასთან ერთად, ყველა დაჩაგრულს ძლიერ-თავან ამა ქვეყნისა, ყველა დათრგუნულსა და დაბეჩავებულს, ვისი სულიც უსასრულო მილოდინით ელოდება განკითხვის დღის დადგომას.

რემბრანტი

ბერსაბე

ანს. ჩერჩილი

მური ბომბის ექსპერიმენტული აფეთქება წარმატებით ჩატარდა.

1942 წლის ზაფხულში ზაგორსკის (მოსკოვის ოლქი) რაიკომის მდივანმა პარტიული აქტივის კრებაზე საერთაშორისო და საშინაო ვითარების მიმოხილვისას ასხენა ბრიტანეთის პრემიერ-მინისტრის უინსტონ ჩერჩილის მეგობრული ვიზიტი მოსკოვში და, უნებურად, „ბატონი ჩერჩილის“ ნაცვლად წამოსცა „ამხანაგი ჩერჩილი“. დარბაზში თავდაჭერილმა სიცილმა გადაიქროლა. მაგრამ რაიკომის მდივანი არ დაბნეულა და თავის სიმართლეში ღრმად დარწმუნებულმა განაცხადა: „დიახ, დიახ... არაფერიც არ მეშლება. სულ მალე „ამხანაგი ჩერჩილი“ ოფიციალურად დამკვიდრდება“.

ზაგორსკის რაიკომის მდივნის ოპტიმისტური პროგნოზი, რასაკვირველია, არ გამართლებულა.

იმავე წლის ოქტომბერში ანს. ჩერჩილმა საგანგაშო ზარებს შემოჰკრა: „მთელი ჩემი ფიქრები მიპყრობილია, უწინარეს ყოვლისა, ევროპისაკენ, როგორც თანამედროვე ერებისა და ცივილიზაციის აკვნისადმი. მოსალოდნელია საზარელი კატასტროფა, თუკი რუსული ბარბაროსობა გაანადგურებს ევროპის ძველისძველ სახელმწიფოთა კულტურას და დამოუკიდებლობას“.

ინგლისელი იურისტი დ. პრიტი იმონმებს ზემოხსენებულ ტექსტს და შენიშნავს, რომ მისი კითხვისას ძალაუნებურად გაგახსენდება შემდეგი სიტყვები: „თუკი ბოლშევიკური მეთოდები წარმატებას მიაღწევს, მაშინ ევროპული კულტურა შეიცვლება ყველაზე საშიშელი ბარბაროსობით, რომელიც კი ოდესმე არსებულა“.

აღნიშნული ფრაზა წარმოუთქვამს ადოლფ ჰიტლერს 1936 წელს, ნაციონალ-სოციალისტური პარტიის ყრილობაზე ნიურნბერგში.

1945 წლის გაზაფხულზე, როდესაც დამთავრდა მეორე მსოფლიო ომი, აშშ პრეზიდენტის ემისარი ევროპაში ჯ. დევისი გამოცვლით ამცნობდა პრეზიდენტ ტრუმენს: ჩერჩილი ისეთი მრისხანებით ლაპარაკობს ევროპაში კომუნისტების გავრცელების საფრთხეზე, რომ გავიფიქრე, მთელი მსოფლიოს გასაგონად ხომ არ აპირებს იმის გამოცხადებას – ჩვენ შეცდომა დაეუშვით, როდესაც გერმანიას შევებრძოლეთ, ვინაიდან იგი ახლა ქადაგებს იმ დოქტრინას, რომელსაც ბოლო ოთხი წლის განმავლობაში ქადაგებდნენ ჰიტლერი და გებელსი საიმისოდ, რათა მოკავშირეთა ერთიანობა დაერღვიოთ.

როგორც აღნიშნავენ, ჩერჩილს უსაზღვრო სიხარული დაეუფლა, როცა 1945 წლის ივლისში, „დიდი სამეულის“ კონფერენციაზე პოტსდამში, შეიტყო, რომ ამერიკული ატომ-

ჩერჩილმა გული გადაუშალა ფელდმარშალ ალან ბრუკს: „ახლა ჩვენს ხელთაა ახალი იარაღი, რომელიც აღადგენს ძალთა თანაფარდობას რუსეთთან“.

ჩერჩილი ამბობდა, რომ საბჭოთა კავშირს ასე გამოუცხადებენ: „თუკი თქვენ დაჟინებით მოითხოვთ, რომ გავაკეთოთ ესა და ეს, კეთილი და პატიოსანი, უსათუოდ გავაკეთებთ. მერე კი ვიკითხავთ: ეს რუსები ნეტავი სად გაქრნენ?“

ალან ბრუკი შენიშნავს, რომ ჩერჩილი უკვე ხედავდა, თუ როგორ მოსპობდნენ საბჭოეთის სამრეწველო ცენტრებსა და ყველა დიდ ქალაქს.

რაც ტკბილად ეზმანებოდა ჩერჩილს, იმავე წლის ნოემბერში ამერიკელებმა ატომური თავდასხმის გეგმად აქციეს. ბირთვული დარტყმის ობიექტებად ჩამოთვლილი იყო: მოსკოვი, ლენინგრადი, გორკი, სვერდლოვსკი, ბაქო და, თქვენ წარმოიდგინეთ, თბილისიც! (თბილისო, მზის და ვარდების მხარეო...).

მაგრამ ამერიკელებს ატომური იარაღის ამხელა მარაგი იმხანად არ გააჩნდათ, ხოლო შემდგომში მათი ატომური მონოპოლია საპნის ბუმტივით გასკდა.

მანამდე კი, სახელდობრ 1945 წლის 9 მაისს, როდესაც მთელი მსოფლიო ზეიმობდა გამარჯვებას ნაცისტურ გერმანიაზე, ბრიტანეთის პრემიერის მეუღლემ, ქალბატონმა კლემენტინამ მოსკოვის რადიოთი ნაიკითხა ჩერჩილის მიმართვა საბჭოთა ხალხისადმი: „გულითადად გილოცავთ იმ ბრწყინვალე გამარჯვებებს, რომლებიც თქვენ მოიხვეჭეთ... აქ, ჩვენს სამშობლოში, დღეს ძალზე ხშირად ვფიქრობთ თქვენზე და მთელი გულით გისურვებთ ბედნიერებასა და კეთილდღეობას. ჩვენ გვნადია, რომ ამდენი მსხვერპლისა და ტანჯვის შემდეგ, რაც ერთად გამოვიარეთ, ახლა ლოიალური მეგობრობითა და ურთიერთსიმათიებით გავაგრძელოთ გზა ძლიერად მოსილი მშვიდობის კაშკაშა მზის ქვეშ“.

ხომ ნათქვამია, სიცრუე და ორპირობაო, მაგრამ ამას არავითარი ვნება არ მიუყენებია ჩერჩილის ფიზიკური თუ სულიერი ჯანმრთელობისათვის. ოთხმოცდაათ წელს ხომ გადააბიჯა, სიკვდილამდე სიგარასაც გემრიელად აბოლებდა და კონიაკსაც მადიანად წრუპავდა.

საბჭოთა პრესა გულმოდგინედ აცხობდა ჩერჩილის კარიკატურებს, ხოლო თბილისში გავრცელდა ქალაქური ფოლკლორის უკადრისი ნიმუში: „სულ ჩერჩილის ბრალი არი, ქვეყნად ავი რაცა ხდება, მე იმ მინას ვენაცვალე, ჩერჩილი რომ ჩაძალღებდა“.

ესეც თქვენი ანს. ჩერჩილი!

ქრონიკა

საქართველოს პარლამენტის ეროვნულ ბიბლიოთეკაში 22 აპრილს, საბავშვო ლიტერატურის განვითარების ფონდმა „ლიბო“ გამოუცემელი საბავშვო წიგნების გამოფენა მოაწყო. გამოფენა ეხმარებოდა 23 აპრილს – წიგნისა და საავტორო უფლებათა დაცვის მსოფლიო დღეს.

გამოფენაზე წარმოდგენილი იყო 70-ზე მეტი ქართველი ავტორის 150-მდე გამოუცემელი საბავშვო წიგნი. აქვე იყო ნაჩვენები მხატვარ-ილუსტრატორთა ნამუშევრები სლავიდების სახით. როგორც საღამოს ორგანიზატორმა და ფონდის ხელმძღვანელმა ირმა მაღაციქემ აღნიშნა, ეს ხელს შეუწყობს ავტორებს, რათა თავიანთი წიგნებისთვის შეარჩიონ სასურველი ილუსტრაცია. ქალ-

ბატონი ირმა თქმით, გამოფენის მიზანია ავტორების, ილუსტრატორთა და გამომცემლების საქმიანი ურთიერთობის გაღრმავება, რაც ხელს შეუწყობს ბევრი ახალი საბავშვო წიგნის გამოცემას და საბავშვო ლიტერატურის განვითარებას საქართველოში.

საბავშვო ლიტერატურის აღმანახის რედაქტორმა, პოეტმა მარიამ ნიკლაურმა გულისტკივილით განაცხადა, რომ ძალიან ბევრი კარგი ნაწარმოები გამოუქვეყნებლად არის დარჩენილი.

მონვეულმა სტუმრებმა და გამოფენის ორგანიზატორებმა სურვილი გამოთქვეს, რომ ამ დღემ ფუჭად არ ჩაიაროს და თუნდაც ერთი წიგნი გამოიცეს. ასევე გამოთქვეს იმედი, რომ ქართული საბავშვო ლიტერატურის საქმე წინ წავა.